

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่ง
การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF AN INFORMAL LEARNING PROMOTION MODEL TO ENHANCE CHARACTERISTICS OF LIFELONG LEARNER FOR YOUTH

Mr. Choosak Ueangchokchai

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อ
เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตสำหรับเยาวชน

โดย

นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย

สาขาวิชา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตน์อุบล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตน์อุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีรฉัตร สุปัญญา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาสน์ โกวิทยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย : การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (DEVELOPMENT OF AN INFORMAL LEARNING PROMOTION MODEL TO ENHANCE CHARACTERISTICS OF LIFELONG LEARNER FOR YOUTH) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. อาชญญา รัตนอุบล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ผศ. ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 427 หน้า.

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนาที่อาศัยเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) วิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จากการศึกษาเอกสารสัมภาษณ์ตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประเมินรับรองคุณลักษณะจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จากการศึกษาประเมินธรรมชาติในการเรียนรู้และระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น และการประเมินผลเพื่อรับรองรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จากการศึกษาสัมภาษณ์เยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบและการประชุมสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต 4) นำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยการนำผลที่จากการศึกษาในทุกขั้นตอนพัฒนาเป็น (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายแล้วนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการจำนวน 13 คนพิจารณาและประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายนั้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1.1 คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม ประกอบด้วย พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ 1.2คุณลักษณะด้านเจตคติ ประกอบด้วย การมองเห็นคุณค่าในตนเอง การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง การมองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการมองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม 1.3 คุณลักษณะด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการจัดการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางอาชีพ และทักษะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 1.4 คุณลักษณะด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ด้านประสบการณ์ ความรู้ด้านสังคม ความรู้ด้านวิชาการ ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มีองค์ประกอบที่สำคัญในรูปแบบ ประกอบด้วย 2.1 หลักการการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2.2 พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2.3 ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ 2.4 ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2.5 กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2.6 ทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ 2.7 วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3) ปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบฯ ได้แก่ ความใฝ่เรียนรู้ของเยาวชน การสนับสนุนของเครือข่ายการเรียนรู้ ความหลากหลายและความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวย และความเป็นอิสระทางด้านเวลา เงื่อนไขของรูปแบบฯ ได้แก่ นโยบายรัฐที่ขาดการสนับสนุน แหล่งเรียนรู้ขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย เยาวชนไม่มีความพร้อมในการเรียนรู้ ความไม่ต่อเนื่องในการส่งเสริมการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้ขัดต่อหลักคุณธรรมและจริยธรรม 4) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยฯ ประกอบด้วย 4.1 นโยบายภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และสนับสนุนกองทุนเพื่อจัดพื้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นต้นแบบในแต่ละจังหวัด 4.2 นโยบายภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้หรือสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนให้มีความทันสมัย มีการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเยาวชนให้มากขึ้น 4.3 นโยบายภาคประชาสังคม ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน 4.4 นโยบายทางสถาบันทางสังคม ควรรณรงค์ให้คนในครอบครัวปรับบทบาทเป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสนทนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และรณรงค์ให้สถานศึกษาสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ

ภาควิชา	การศึกษาตลอดชีวิต	ลายมือชื่อนิติ
สาขาวิชา	ศึกษานอกระบบโรงเรียน	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
ปีการศึกษา	2558	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5584206727 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: INFORMAL LEARNING / INFORMAL LEARNING PROMOTION / LIFELONG LEARNER / CHARACTERISTICS OF LIFELONG LEARNER

CHOOSAK UEANGCHOKCHAI: DEVELOPMENT OF AN INFORMAL LEARNING PROMOTION MODEL TO ENHANCE CHARACTERISTICS OF LIFELONG LEARNER FOR YOUTH. ADVISOR: ASSOC. PROF. DR.ARCHANYA RATANA-UBOL, CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. DR. SUWITHIDA CHARUNGKAITTIKUL, 427 pp.

The research is a research and development study combines qualitative and quantitative approaches with the purposes to 1)analyze the characteristic of lifelong learner from studying documents, interviewing the examples of lifelong learners and receiving approval from the experts; 2)develop the informal learning promotion model to enhance characteristics of lifelong learner from the assessment of learning nature and characteristics of lifelong learner, document analysis and interview of significant data providers, model testing and performance evaluation for approval of the experts; 3) study the success factors and conditions of this informal learning promotion model from the interview the young participants and the focus group of the experts in lifelong learning; 4) present the policy recommendations of the informal learning promotion model by developing all the results into a draft of the policy recommendations submitted to the 13 lifelong learning experts, both from the policy level and operational level to consideration and assessment.

The research found that 1) the characteristics of lifelong learners can be divided into 4 aspects: 1.1 characteristics of habits and behaviors consists of curiosity, self-directed learning and learning reflection; 1.2 characteristics of attitudes consisted of self-esteem, others esteem, learning esteem and see the value of the environment; 1.3 characteristics of skills consisted of thinking, communication, knowledge integration, management, society, career and information technology; 1.4 characteristics of knowledge consisted of experience, society, academics, career and information technology. 2) The informal learning promotion model to enhance characteristics of lifelong learner included of seven essential elements: 2.1 informal learning promotion principles, 2.2 informal learning space, 2.3 Informal learning facilitator, 2.4 informal learning interaction, 2.5 informal learning promotion activities, 2.6 informal learning promotion resources, and 2.7 informal learning promotion methods. 3) The success factors comprised of the curiosity of young people, the support of the learning network, the variety and convenience to access of learning resources, the supporting of environment and atmosphere, and time. The conditions included of unsupported policy, non-variety of learning resources and inability to reach the target group, unreadiness to learn of young people, learning discontinuity and the learning promotion against morality and ethics. 4) To promote the informal learning, the policy recommendations were 4.1 the state policy: the implementation and support the funding to arrange the informal learning models in every province; 4.2 the private sector policy: the support knowledge resource developments or improve learning spaces in communities and produce more creative media to advertise and promote the learning for young people; 4.3 the civil society policy: the encouragement of the multi-activities arrangement focusing on knowledge sharing within the community and among the communities; 4.4 the social institution policy: the campaign to all members in every family using conversation as the tool to promote the informal learning, and providing student-centered learning and field study to promote real situation experience.

Department: Lifelong Education
Field of Study: Non-Formal Education
Academic Year: 2015

Student's Signature
Advisor's Signature
Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและการให้คำปรึกษาอย่างดียิ่งจาก รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ รวมถึงคอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทั้งยังชี้แนะแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล ผศ.ดร.วีรฉัตร สุปัญโญ และ ผศ.ดร.มนัสวาน์ โกวิทยา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาตลอดชีวิตทุกท่าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างๆ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่เสียสละเวลาในการให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์ ทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอบพระคุณแม่ทองดี โพธิยอง ครูศราราช กาวิชัย ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง และกันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ ตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ให้ข้อเสนอแนะ และเป็นแรงบันดาลใจสำคัญ ที่ให้ผู้วิจัยมุ่งมั่นดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน

กราบขอบพระคุณพ่อและแม่ ต้นแบบคนสำคัญ ที่สนับสนุนการเรียนรู้ของลูกคนนี้อย่างเต็มที่ โดยตลอด คอยให้กำลังใจ แรงใจ และสร้างพลังใจอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้วิจัยกล้าแกร่งเดินหน้าทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จลุล่วง และขอขอบคุณคุณคุณอรวิภา มงคลดาว ผู้ช่วยวิจัยที่คอยประสานงานและติดต่อ รวมถึงร่วมเดินทางในการเก็บข้อมูลจนบรรลุผล

ท้ายที่สุด กราบขอบพระคุณกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบ "ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุนดังกล่าวจะถูกแปลงไปเป็นทุนความรู้ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อวงการวิชาการและด้านการพัฒนาสืบเนื่องต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามของการวิจัย.....	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	15
1.1. ความหมายของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	15
1.2. คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	17
1.3. การพัฒนาสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	27
1.4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	34
1.5. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	36
ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	41
2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	41

2.2 ลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	44
2.3 ความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	49
2.4 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	53
2.5 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	56
2.6 กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย.....	58
2.7 ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	60
2.8 วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	63
2.9 แนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	66
2.10 กรณีศึกษาการจัดการจัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในต่างประเทศ.....	75
ตอนที่ 3 แนวคิดเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้.....	81
3.1 ลักษณะการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้.....	81
3.2 การติดต่อสื่อสารบนพื้นที่การเรียนรู้.....	84
3.3 เครือข่ายบนพื้นที่การเรียนรู้.....	91
3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้บนพื้นที่การเรียนรู้.....	95
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	104
ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	111
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	114
ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน..	116
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และวิเคราะห์ปัจจัยของ ความสำเร็จและเงื่อนไขของการใช้รูปแบบ.....	123
ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ เยาวชน.....	137

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน.....	138
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	143
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน..	143
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	195
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ เยาวชน	280
ตอนที่ 4 ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	286
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	295
สรุปผลการวิจัย.....	299
อภิปรายผล.....	317
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย.....	339
รายการอ้างอิง	342
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	359
ภาคผนวก ข รายชื่อเอกสารที่ใช้ในการศึกษา.....	365
ภาคผนวก ค ตัวอย่างจดหมายเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ.....	370
ภาคผนวก ง การปรับแก้ไขเครื่องมือสำหรับการวิจัย.....	373
ภาคผนวก จ เครื่องมือสำหรับการวิจัย	385
ภาคผนวก ฉ ตัวอย่างการภาพการเก็บข้อมูลในการวิจัย.....	420
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	427

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในลักษณะต่าง ๆ	47
ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาลักษณะการเรียนรู้และประเมินระดับการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	127
ตารางที่ 3 รายชื่อกลุ่มหรือเพจที่เป็นตัวอย่างในการสัมภาษณ์ของการวิจัย	129
ตารางที่ 4 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	145
ตารางที่ 5 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	147
ตารางที่ 6 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	149
ตารางที่ 7 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	151
ตารางที่ 8 (ร่าง) คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์	180
ตารางที่ 9 (ร่าง) คุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์	182
ตารางที่ 10 (ร่าง) คุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์	183
ตารางที่ 11 (ร่าง) คุณลักษณะด้านความรู้สำหรับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์	184
ตารางที่ 12 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน	195
ตารางที่ 13 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนใช้มากที่สุดเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน	197
ตารางที่ 14 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	198

ตารางที่ 15 ผลการประเมินระดับการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ เยาวชน.....	200
ตารางที่ 16 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย.....	200
ตารางที่ 17 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของเยาวชนไทย.....	202
ตารางที่ 18 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของเยาวชนไทย.....	204
ตารางที่ 19 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของเยาวชนไทย.....	205
ตารางที่ 20 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อนำไปสู่การทดลอง ใช้รูปแบบเพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเสริมสร้าง คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	243
ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้องเหมาะสมของรายละเอียดแต่ละ องค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	274
ตารางที่ 22 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรายละเอียดแต่ละ องค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	275
ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยของการประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มี คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ	286

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1 แนวโน้มคะแนนสอบมาตรฐาน TIMSS, PISA และ O-NET ของนักเรียนไทย	4
รูปภาพที่ 2 แสดงลักษณะการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคล	49
รูปภาพที่ 3 แสดงช่วงอายุของบุคคล และประเภทของการศึกษาและการเรียนรู้ที่พึงได้รับ	50
รูปภาพที่ 4 แสดงกลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตาม อัธยาศัยตามแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน	51
รูปภาพที่ 5 แสดงประเด็นในการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	103
รูปภาพที่ 6 กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย	113
รูปภาพที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	115
รูปภาพที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ เยาวชนไทย	191
รูปภาพที่ 9 (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่พัฒนาจากการศึกษาเอกสารและ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	242
รูปภาพที่ 10 สัญญาการเรียนรู้ของตัวอย่างเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 1 (น้องพาน) ...	249
รูปภาพที่ 11 สัญญาการเรียนรู้ของตัวอย่างเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 2 (น้องกิต)	253
รูปภาพที่ 12 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 2	254
รูปภาพที่ 13 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 3	258
รูปภาพที่ 14 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 3	259
รูปภาพที่ 15 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	279
รูปภาพที่ 16 คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย	303
รูปภาพที่ 17 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน	311
รูปภาพที่ 18 องค์กรความถี่ใหม่ของงานวิจัย	338

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยครั้งอดีตได้หล่อหลอมและปลูกฝังเยาวชนในเชิงการกำหนดคุณค่าการเป็นผู้สืบทอดทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี ให้พร้อมเติบโตสู่การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นเสมือนแก้วตาดวงใจของพ่อแม่ มีสมาชิกในชุมชนประจักษ์คุณความดี มีองค์ประกอบและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ช่วยกล่อมเกลายาวชนในอดีตให้มีคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการมีจิตใจอ่อนโยน ยิ้มง่าย เป็นมิตรมีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักสัมมาคารวะ วางตนให้เหมาะสม มีการประมาณตน ดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เคารพตนเองและผู้อื่น เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2552) แต่เมื่อความทันสมัย ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ประกอบกับระบบทุนนิยมที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เข้าครอบงำกระบวนการคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมที่ดั้งงาม เปลี่ยนผันสู่กระแสแห่งการบริโภคนิยม ประกอบกับสถาบันต่าง ๆ ที่เคยมีสำคัญในอดีต อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา หรือแม้แต่สถาบันการศึกษากลับมีบทบาทลดน้อยลง จึงส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การ ซึ่งส่วนหนึ่งนับเป็นผลกระทบที่เกิดจากการเลือนไหลทางด้านวัฒนธรรมต่างชาติที่ถาโถม ทั้งด้านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงขาดกระบวนการคัดกรองและคัดสรรในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดั้งงาม การลอกเลียนแบบโดยขาดการยั้งคิด ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมลดน้อยถอยลง โดยวิกฤตการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่ากังวลอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนไทยผู้ซึ่งจะเป็นกลุ่มกำลังสำคัญทั้งด้านแรงงานและด้านการพัฒนาชาติในอนาคต (ไพบุลย์ สุทธิ, 2554; วิชา มหาคุณ, 2551)

จากการรายงานจำนวนประชากรไทยทั้งประเทศมีทั้งสิ้นประมาณ 64 ล้านคน ในจำนวนนี้มีจำนวนประชากรที่มีอายุ 0-25 ปี จำนวน 22,522,512 คน คิดเป็นร้อยละ 35.15 ของประชากรทั้งประเทศ โดยจำแนกเป็นกลุ่มเยาวชนทั้งที่อยู่ในระบบการเรียนและที่เป็นแรงงานในช่วงอายุระหว่าง 15-25 ปี ได้จำนวนทั้งสิ้น 7,447,679 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2554) เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับแนวโน้มของประชากรวัยสูงอายุที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ที่แสดงถึงความเป็นไปได้ว่าประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมแห่งผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2568 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) และสถิติอัตราของวัยแรงงานในการดูแลผู้สูงอายุพบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2533 ประชากรวัยแรงงาน 10 คน ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 ภาระของวัยแรงงานที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นประชากรวัยแรงงาน 4 คน ต้องดูแลผู้สูงอายุ 1 คน (วิทยาลัยประชากรศาสตร์, 2551) สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่าในอนาคต

อันใกล้ กลุ่มเยาวชนไทยจะต้องก้าวขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญในการร่วมรับผิดชอบในหน้าที่ของการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงจะต้องเตรียมความพร้อมสำหรับตนเองเพื่อเข้าสู่การเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกสถาบันทางสังคม และทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนในการพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีพฤติกรรมการแสดงออกที่พึงประสงค์ของสังคม มีความรู้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต และมีทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยในอนาคต ทั้งนี้ก็เพื่อให้กลุ่มเยาวชนไทยสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้ภาวะสังคมในอนาคตที่มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554)

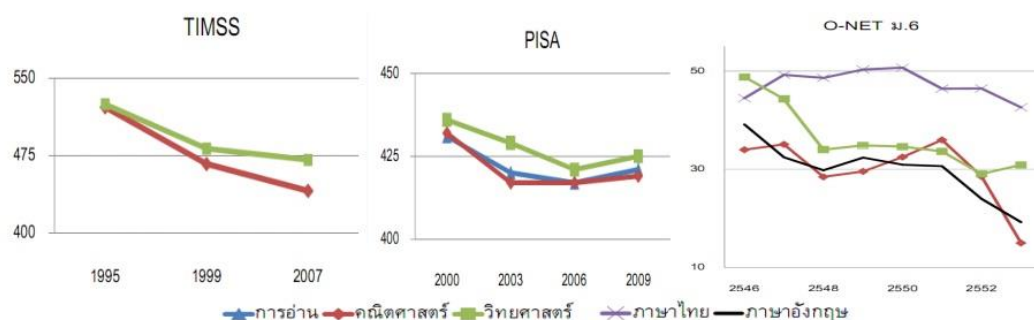
ภาพอนาคตของสังคมไทยที่มีความเจริญก้าวหน้าจะสามารถดำเนินไปในแนวทางของความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้น ขึ้นอยู่กับการวางรากฐานของการพัฒนาที่มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเริ่มต้นพัฒนาจาก “คน” ที่เป็นกุญแจดอกสำคัญที่สุดในการกำหนดอนาคตของประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) ช่วงวัยที่เป็นฐานสำคัญที่มีความเหมาะสมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มากที่สุดได้แก่ “เยาวชน” ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี เพราะเป็นกลุ่มวัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิตทั้งในรูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถหล่อหลอมและเสริมสร้างเยาวชนให้มีศักยภาพในสังคมได้ นอกจากนี้ในหลักการทางจิตวิทยายังเชื่อว่า เยาวชนเป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย มีความคิดเป็นของตนเอง เป็นผู้มีความพร้อมในการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตลอดจนสามารถพึ่งพาและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ แต่ในทางกลับกันก็นับเป็นช่วงวัยที่มีความเปราะบางทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม จัดเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในชีวิต หากไม่ได้รับการดูแลหรือปลูกฝังอย่างถูกต้อง ก็อาจนำไปสู่การสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคมได้เช่นกัน (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554) ดังนั้นเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในปัจจุบัน ต้องเป็นเยาวชนที่ต้องมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีนิสัย ทักษะความสามารถ มีวิสัยทัศน์ รวมถึงมีความรู้ที่สามารถพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือสังคมให้ดำเนินไปภายใต้อนาคตที่มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อการเป็นกลุ่มกำลังสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนสังคมในปัจจุบันสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543b; สุวิชัย โภคชัยวัฒน์, 2551)

คำว่า “บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” หมายถึง บุคคลผู้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นกระบวนการจนบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคม โดยใช้พฤติกรรม

การใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทักษะที่หลากหลายในการดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และเรียนรู้อย่างมีความสุข (Cropley & Dave, 1978; สุตสาคร จันทะล่ำม, 2550) โดย จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา (2551) กล่าวว่า คุณลักษณะของบุคคลด้านพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ และเจตคติ มีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากที่สุด และเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต วรวรรณ เหมชะญาติ และ สร้อยสน สกลรักษ์ (2548) ที่กล่าวว่าความชัดเจนในคุณลักษณะด้านพฤติกรรม ทักษะ เจตคติ และความรู้ เป็นฐานสำคัญในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ฝึกฝนบุคคลสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิตยา สำเร็จผล (2547) ซึ่งศึกษาตัวชี้วัดของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียนมีค่าน้ำหนักมากที่สุด นอกจากนั้นองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ยังได้มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ที่เป็นสากลที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลอันประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ 1. เรียนเพื่อรู้ (Learning to know) หมายถึง การเรียนเพื่อให้มีความรู้อันจะสามารถนำไปสร้างประโยชน์ต่อได้ 2. เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) หมายถึง การเรียนโดยการลงมือทำเพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพ 3. เรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to with the others) หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม 4. เรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการรู้จักตนเอง และวางแผนเพื่อการพัฒนาศักยภาพตนเองในอนาคต โดยหลักปฏิญญาดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในการสร้างเยาวชนแห่งศตวรรษการเรียนรู้ที่ 21 ให้มีวิธีการคิดระดับสูง มีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะทางสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีวิธีการเรียนรู้ และเป็นแนวปฏิบัติสู่การบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2553) ทั้งนี้คุณลักษณะดังกล่าวนี้จัดเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างศักยภาพเยาวชนให้เป็นบุคคลที่ดำรงตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมักพบได้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว (วิชาญ อัครวนสกุล, 2545)

สำหรับประเทศไทย ภาพลักษณ์ของเยาวชนไทยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันกำลังดำเนินไปในทิศทางที่ตรงข้ามกับสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น โดยเยาวชนไทยส่วนใหญ่ยังขาดคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในเชิงพฤติกรรม ทักษะ เจตคติ และความรู้ กล่าวคือ เยาวชนไทยไม่มีอุปนิสัยของการเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขาดทักษะทางด้านการเรียนรู้ ด้านการคิด และการดำเนินชีวิต ตลอดจนไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และขาดความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง เห็นได้จากสภาพปัญหาที่แสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ผ่านทางสถิติต่าง ๆ ในสังคม ยกตัวอย่างเช่น

ผลการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2554 พบว่า เยาวชนเป็นเพียงช่วงวัยเดียวที่มีค่าเฉลี่ยเวลาในการอ่านหนังสือลดลง โดยปี พ.ศ. 2551 เยาวชนไทยใช้เวลาอ่านหนังสือเฉลี่ย 46 นาทีต่อวัน ขณะที่ปี พ.ศ.2554 กลับพบว่าเวลาในการอ่านหนังสือกลับลดลงเหลือเพียง 43 นาทีต่อวันเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ขาดความใฝ่เรียนรู้และการค้นคว้าหาความรู้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์ (2555) ได้รายงานพฤติกรรมเยาวชนไทยที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด 4 อันดับ ได้แก่ ปัญหาการเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการลอกเลียนแบบจากสื่อต่าง ๆ และปัญหาด้านความรุนแรง ปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการขาดคุณลักษณะด้านทักษะการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้คุณลักษณะทางด้านความรู้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555) ได้รายงานผลการสอบวัดมาตรฐาน ได้แก่ Ordinary National Education Test (O-NET), Programme for International Student Assessment (PISA) และ Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาระดับประเทศก็พบว่าคะแนนสอบวัดความรู้ของนักเรียนไทยซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนก็มีเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (รูปภาพที่ 1) ซึ่งสถิติต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมีคุณลักษณะที่สวนทางกับความคาดหวังของสังคม และสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนไทยยังไม่มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

รูปภาพที่ 1 แนวโน้มคะแนนสอบมาตรฐาน TIMSS, PISA และ O-NET ของนักเรียนไทย

ทั้งนี้ถึงแม้จะมีรูปแบบการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนเข้ามาช่วยในกระบวนการบ่มเพาะขัดเกลา แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขหลายประการทั้งด้านเนื้อหาหลักสูตรที่มีความเฉพาะเจาะจงไม่ครอบคลุม ซึ่งไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เท่าเทียม ที่ยังทำให้เยาวชนบางกลุ่มขาดโอกาสทางด้านการศึกษาในการพัฒนาศักยภาพ ด้านบุคลากรผู้สอนที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่ออัตราผู้เรียน ทำให้ต้องนำครูที่ไม่มีความรู้ตรงกับรายวิชามาสอนเพื่อทดแทนทำให้การเรียนรู้ไม่มี

ประสิทธิภาพ รวมถึงเรื่องของระยะเวลาในการเรียนที่มีจำกัด ทำให้ไม่มีความยืดหยุ่นทางการเรียนรู้ ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งไม่สามารถพัฒนาเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้มีคุณภาพได้ตลอดทั้งช่วงชีวิต อย่างไรก็ตามรูปแบบของการศึกษาในประเทศไทยก็มีได้มีเพียงการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนเท่านั้น หากยังมีการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง ที่กล่าวได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เป็นการศึกษาที่ผูกพันกับบุคคลซึ่งสามารถที่จะเลือกเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ เป็นรูปแบบการศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมกับการพัฒนาบุคคลโดยแท้จริง เพราะมีความแนบแน่นอยู่กับวิถีชีวิตที่ไม่ได้ติดอยู่เพียงในบทเรียน ไม่มีโรงเรียน แต่เรียนรู้ได้จากชีวิตจริงร่วมกับวิถีของชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเราเรียกการศึกษาในรูปแบบนี้ว่า “การศึกษาตามอัธยาศัย” ที่จะป็นปัจจัยสำคัญบ่มเพาะให้เยาวชนได้รู้จักวิถีของการเรียนรู้ในบริบทชีวิตประจำวันมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

ในสังคมไทย ผู้รู้และนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคำว่า “การศึกษาตามอัธยาศัย” ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัด โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 นิยามความหมาย การศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลสามารถเลือกในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยขึ้นอยู่กับความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และคุณภาพชีวิตของบุคคล และชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544a) ให้นิยามการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในขณะที่ต่างประเทศนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคำว่า “การเรียนรู้ตามอัธยาศัย” ซึ่งเน้นตัวบุคคล ในฐานะผู้เรียนมากกว่าการจัด โดย Coombs (1985) กล่าวว่า เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม จากครอบครัว จากเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ชมภาพยนตร์ ซึ่งโดยปกติแล้วนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยย่อมไม่มีการจัด ไม่มีระบบ บางครั้งเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล แม้จะได้รับการศึกษาจากในระบบโรงเรียนมาแล้วก็ตาม ขณะที่ Garrick (2012) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

จากนิยามดังกล่าวทำให้สามารถจำแนกนัยของคำว่าการศึกษาและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติการเรียนรู้จากบุคคล ที่เรียกว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้อย่าง

ต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายของบุคคล ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) การเรียนรู้โดยบังเอิญ (Incidental learning) หรือการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) โดยการเรียนรู้นั้นผู้เรียนรู้มีความอิสระ สามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนเอง ด้วยวิธีการเรียนที่หลากหลาย และการเรียนรู้นั้นมักเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนโดยตรง สำหรับในอีกมิติหนึ่งได้แก่ มิติของการจัดการเรียนรู้ เรียกว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ หรือสถานการณ์โดยมีความพยายามในการใช้บุคคล ชุมชน สังคม หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญเพื่อการสื่อความหมายในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจจัดขึ้นอย่างเป็นรูปแบบ ภายใต้หลักการจัดของพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ที่ระบุไว้ โดยต้องคำนึงถึงหลักการอันประกอบด้วย (1) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย (2) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความหลากหลาย ทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา และ (3) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ควรเป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญที่จะเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่หลากหลาย ต้องมีพื้นที่ของการเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจัดเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกระบวนการของการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ เพราะเป็นเรื่องของความ ต้องการ ความพึงพอใจ และการเลือกสรรของคนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) เริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายด้วยตนเอง คัดเลือกวิธีการเรียนตามวัตถุประสงค์ได้ด้วยตนเอง รวมถึงดำเนินการเรียนรู้และประเมินผลด้วยตนเองเช่นกัน โดยในกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งต้องสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ตามความพร้อมและความสนใจ โดยไม่มีเงื่อนไขที่ถูกจำกัดในเรื่องของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการแสวงหาความรู้ สร้างทักษะ และปรับเปลี่ยนทัศนคติ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อุตม เขยกิจวงศ์, 2551) จึงอาจกล่าวได้ว่า การตามอัธยาศัยควรเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่เติมเต็มทำให้การเรียนรู้ตลอดทั้งชีวิตมีความสมบูรณ์ที่บุคคลจะสามารถเติมเต็มประสบการณ์ได้อย่างไร้ขีดจำกัดนอกเหนือจากเพียงการได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเท่านั้น (Smith, 2005; วิกินี ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ, 2544) ทั้งนี้ในปัจจุบันได้มีรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่

หลากหลายชั้นกว่าในอดีต อาทิ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านสื่อโทรทัศน์ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านสื่อวิทยุ รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น และรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่จัดผ่านศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น (อุดม เขยกิจวงศ์, 2551) ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นจัดเป็นทางเลือกที่ดีและเป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนรู้ที่จะเข้าถึงการเรียนได้อย่างอิสระตามความพึงพอใจของตนเองเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล ส่วนหนึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบท ธรรมชาติของผู้เรียน และความต้องการของผู้เรียนรู้เป็นหลัก (ทวีป อภิสิทธิ์, 2554) เช่นเดียวกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ก็ควรต้องมีการศึกษาให้เข้าใจถึงสภาพบริบท ความต้องการ และธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนเช่นกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามอัธยาศัยที่มีคุณค่าและสามารถเป็นแนวทางที่นำไปใช้ได้จริงในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้และความต้องการ จะช่วยสนับสนุนผลักดันให้ผู้เรียนรู้ได้เข้าสู่พื้นที่ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมากขึ้น อันก่อให้เกิดการสร้างโอกาสของการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเยาวชนจะใช้พื้นที่ส่วนนั้นในการอ่าน ค้นคว้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น (ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ธรรมชาติการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เยาวชนเรียนรู้ผ่านช่องทางการเชื่อมต่อสู่ระบบอินเทอร์เน็ตมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) โดยเหตุผลของการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนรู้ ตัวแทนผู้นำเยาวชนกล่าวว่า “...เป็นสื่อที่มีอิสระ มีความหลากหลาย เลือกเรียนรู้ได้ทุกอย่างที่ต้องการ และเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก...” (พชรพรรษ ประจวบลาภ, 9 สิงหาคม 2558) เช่นเดียวกับ Shin (2005) ที่กล่าวว่าลักษณะการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่น่าดึงดูดก็มีส่วนในการจูงใจต่อการเข้าไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้ที่ตนเองต้องการได้อย่างอิสระ

ในต่างประเทศได้มีลักษณะการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมากมายที่เอื้อให้คนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยกตัวอย่างเช่น Clegg (2006) ได้ทดลองใช้สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามอัธยาศัยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการทำอาหารเป็นตัวขับเคลื่อน พบว่าสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมการเรียนรู้ และสามารถเสริมสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ร่วมกัน และผู้เรียนได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่หลากหลาย Mark (1996) ได้ใช้จุดเริ่มต้นจากการสอนร้องเพลงในโบสถ์ ขับเคลื่อนนำไปสู่การรวมตัวจัดเป็นวงดนตรีของชุมชนโดย

กล่าวว่าการสอนดนตรีนั้นไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบหรือมีความเป็นระบบเสมอไป Shin (2005) ได้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกี่ยวกับธรรมชาติของพิพิธภัณฑทวีทยาศาสตร์ผ่านการเรียนรู้ที่เข้าชมได้ในระบบออนไลน์แบบสามมิติที่ไม่จำเป็นต้องมาถึงสถานที่เรียนรู้ ซึ่งพบว่ามีจำนวนผู้เรียนรู้สนใจเข้าชมแบบออนไลน์เป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตามแม้สังคมไทยพยายามที่จะขับเคลื่อนให้มีรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลายขึ้น เห็นได้จากแต่ละหน่วยงาน แต่ละสถานศึกษาพยายามส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการพยายามสร้างพื้นที่ของการเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ แต่ก็ยังไม่ได้รับการตอบรับที่ดีจากเยาวชนไทยส่วนใหญ่ ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของการส่งเสริมเหล่านั้นไม่ได้ตรงกับความต้องการ ความสนใจ และความพึงพอใจ ถึงแม้รูปแบบเหล่านั้นจะมีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยก็ตาม โดยประธานเครือข่ายยุวทัศน์ฯ กรุงเทพมหานครได้กล่าวสะท้อนถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในสังคมไทยว่า “...ผมว่ามันยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของเยาวชนสมัยนี้ อย่างแรกคือไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ อย่างที่สองเมื่อมีการลงทุนสูง ดังนั้นพื้นที่เรียนรู้บางอย่างหากต้องการเข้าไปเรียนรู้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม ก็เป็นข้อจำกัดให้เรียนรู้ได้เฉพาะคนบางกลุ่ม ซึ่งจริง ๆ แล้วถ้าเป็นเรียนรู้ตามอัธยาศัยจริง ๆ อยู่ที่ไหนก็ควรเรียนรู้ได้ แต่ต้องเข้าใจว่าเยาวชนยังไม่เข้าใจด้วยซ้ำว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัยคืออะไร แล้วจำเป็นขนาดไหนถึงจะต้องเรียนรู้...” (พชรพรรษ์ ประจวบลาภ, สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2558) ทั้งนี้วิเชียร ไชยบัง เสนอว่า “...สำหรับเยาวชนไทยหากต้องการส่งเสริมให้รู้จักการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ควรเริ่มจากการสร้างโอกาสให้เขาได้เรียนรู้ไปตามธรรมชาติของตนเอง ซึ่งเขาจะสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกด้วยซ้ำ...” (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2558) ทั้งนี้มีรายงานการวิจัยเพิ่มเติมว่าลักษณะการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในสังคมไทยนั้นไม่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชนขาดความชัดเจนในการจัดกิจกรรมหรือบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดแรงดึงดูด ขาดแรงจูงใจให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมน้อย และไม่น่าสนใจในการเข้าร่วมเรียนรู้ (พรณี ชุบขุนทด, 2552)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญและต้องการที่จะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องให้ความสำคัญกับความอิสระ สอดคล้องตามความต้องการ มีความหลากหลาย สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ รวมถึงสามารถที่จะเสริมสร้างเยาวชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงมีเป้าหมายจะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่สามารถเป็นต้นแบบให้หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ สามารถนำไปจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในพื้นที่ของตนเองเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ อีกทั้งผู้วิจัยยังคาดหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแนวทางเพื่อ

ส่งเสริมให้บุคคลเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะเป็นพลังสำคัญในการร่วมกันขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนได้ในอนาคตอันใกล้

คำถามของการวิจัย

1. คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทยได้แก่อะไรบ้าง
2. รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนมีลักษณะอย่างไร
3. ปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนได้แก่อะไรบ้าง
4. ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
4. เพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตของงานวิจัยด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (1) กลุ่มเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การ

เรียนรู้และการศึกษาตามอัธยาศัย และการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้าน การศึกษาตลอดชีวิตทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ (3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชนไทยทั้ง ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ (4) บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย (5) กลุ่มผู้จัด กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (6) เยาวชนไทย

กลุ่มตัวอย่าง

(1.1) เอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศใน ประเด็นการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้และ การศึกษาตามอัธยาศัย และการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกในการ วิจัย ตั้งแต่ปี 2542-2558 (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ข)

(1.2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิตทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ที่ เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกในการวิจัย ในขั้นตอนการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 คน การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จำนวน 8 คน และประเมินข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจำนวน 13 คน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก)

(1.3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชนไทยทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ เป็นไปตาม เกณฑ์การคัดเลือกในการวิจัย จำนวน 3 คน ในขั้นตอนการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ตลอดชีวิต (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก)

(1.4) ตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย ที่เป็นไปตามเกณฑ์การ เลือกลงในการวิจัย จำนวน 4 คน ได้แก่ 1) แม่ทองดี โพธิยอง 2) ครูศรารุช กาวิชัย 3) กันติพจน์ ศรีบุญ รัตน์ 4) ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง

(1.5) กลุ่มผู้จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่เป็นไปตามเกณฑ์การเลือกในการวิจัย จำนวน 5 คน

(1.6) กลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทยทั้งในระบบและนอกระบบ จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการประเมินลักษณะการเรียนรู้ และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 400 คน จากทั่ว ประเทศ ที่เป็นไปตามวิธีการสุ่มตัวอย่างดังแสดงรายละเอียดในบทที่ 3

- กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สมัครใจ เข้าร่วม จำนวน 3 คน

2. ขอบเขตด้านประเด็นที่ศึกษา

(2.1) กรอบการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวน 20 เล่ม ตั้งแต่ปี 2542-2558 พบว่าสามารถจำแนกประเด็นเพื่อการศึกษาคุณลักษณะออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

(2.1.1) คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

(2.1.2) คุณลักษณะด้านเจตคติ

(2.1.3) คุณลักษณะด้านทักษะ

(2.1.4) คุณลักษณะด้านความรู้

(2.2) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ทั้งในส่วนของการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีประเด็นสำหรับการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยประกอบด้วย

(2.2.1) หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(2.2.2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(2.2.3) ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้

(2.2.4) ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(2.2.5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(2.2.6) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(2.2.7) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง การรับรู้ที่เกิดขึ้นผ่านประสาทสัมผัสส่วนต่าง ๆ มีผลทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์หรือความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองพึงพอใจ สอดคล้องตรงตามความต้องการของตนเอง นอกจากนี้ยังรวมถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญในสถานการณ์ต่าง ๆ ประจำวัน และการเรียนรู้ที่เกิดจากการดำเนินชีวิตในแต่ละวันด้วย

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง การสร้างสถานการณ์ สร้างบรรยากาศ การจัดสภาพแวดล้อมที่จูงใจทั้งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่จัดขึ้นโดยมนุษย์ รวมถึงการสร้างวิธีการที่สามารถกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจ หรือเอื้อให้เยาวชนได้มีโอกาสรับรู้ ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งนั้น ๆ แล้วทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ทั้งที่ตั้งใจ ไม่ตั้งใจ หรือโดยบังเอิญ

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง ภาพจำลองความคิดที่เป็นข้อสรุปขององค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งได้จากการศึกษาตามประเด็นที่ประกอบด้วย หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งรับรู้และตระหนักถึงเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และพยายามที่จะดำเนินชีวิตให้ไปถึงเป้าหมายนั้นโดยอาศัยการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ อาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ จนกระทั่งเรียนรู้ได้บรรลุผลตามความพึงพอใจ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้นั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง พัฒนาตนเองให้ดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง นิสัยและพฤติกรรม เจตคติ ทักษะ และความรู้สำหรับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกทางการกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอของบุคคลซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้

คุณลักษณะด้านเจตคติ หมายถึง หมายถึง ความเชื่อ มุมมอง หรือความรู้สึกภายในตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของเยาวชนในเชิงการเรียนรู้

คุณลักษณะด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการฝึกฝน หรือได้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญ หรือความชำนาญ ส่งผลให้สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะด้านความรู้ หมายถึง เนื้อหา ข้อมูล หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง ข้อเสนอแนะอันเป็นแนวทางที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสนอให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันทางสังคมนำไปใช้ปฏิบัติสำหรับการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัยเพื่อเสริมสร้างเยาวชนไทยให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เยาวชน หมายถึง บุคคลผู้มีอายุระหว่าง 15-25 ปีบริบูรณ์ (ตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ) ทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษา และนอกระบบ ถือสัญชาติไทย และเป็นผู้มีความสามารถในการรับผิดชอบเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จำแนกข้อมูลเป็นรายด้านอย่างชัดเจน จะเป็นการสร้างกรอบคุณลักษณะให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ทำให้องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันต่าง ๆ ที่ต้องการพัฒนาเยาวชน สามารถนำชุดข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการสร้างแผนหรือกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาเยาวชนของตนเองให้มีคุณลักษณะตามความคาดหวังนั้น
2. รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จะเป็นข้อมูลที่ดีและมีประโยชน์ต่อการที่บุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรสามารถนำองค์ประกอบต่าง ๆ ไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัย หรือประยุกต์ใช้เหมาะสมกับเยาวชนในความดูแลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เงื่อนไขที่เกิดขึ้นในการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จะนำไปสู่การวางมาตรการหรือแนวทางต่าง ๆ เพื่อปิดช่องว่างที่อาจเกิดขึ้นเพื่อให้การใช้รูปแบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ข้อเสนอเชิงนโยบายจะเป็นประโยชน์สำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันทางสังคม ในการนำข้อมูลดังกล่าวไปพิจารณาเพื่อวางแนวทางของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาศัยสำหรับเยาวชนไทย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 1.1. ความหมายของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.2. คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.3. การพัฒนาสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.5. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

- 2.1. ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.2. ลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.3. ความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.4. หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.5. ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.6. กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.7. ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.8. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.9. แนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.10. กรณีศึกษาการจัดการกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในต่างประเทศ

ตอนที่ 3 แนวคิดเรื่องพื้นที่การของการเรียนรู้

- 3.1 ลักษณะการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3.2 การติดต่อสื่อสารบนพื้นที่การเรียนรู้
- 3.3 เครือข่ายบนพื้นที่การเรียนรู้
- 3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้บนพื้นที่การเรียนรู้

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หัวใจหลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือการตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมผู้เรียนพัฒนาสู่ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ได้

1.1. ความหมายของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำว่า “บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ถึงนิยามของคำนี้ไว้อย่างหลากหลายดังนี้

ธเนศ ขำเกิด (2541) กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวิธีการเรียนที่เป็นระบบ มีทักษะทางสังคม ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการแก้ไขปัญหา รวมถึงสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2545) ได้กล่าวถึงบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงความกระตือรือร้น สนใจแสวงหาความรู้ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้กับตนเอง และนำความรู้ที่ได้นั้นไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล (2547) ได้ให้คำนิยามของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นบุคคลที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมั่นแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง มีทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสาร รวมถึงสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ศิริเดช ปะมะโช (2548) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะของความเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความกระตือรือร้น แสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ รู้จักวิธีการค้นคว้าหาข้อมูลแล้วนำมาสรุปประเด็นสำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

สุดสาคร จันทะล่ำม (2550) สรุปนิยามของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ มีความกระตือรือร้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สนใจแสวงหาความรู้ รักการอ่านและการเขียน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้ของตน เพื่อการนำความรู้ไปใช้และพร้อมที่จะพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

มลิวลัย บุญตา และ ศุภรัตน์ มิ่งสมร (2552) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง ผู้ที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการแสดงออกถึงความกระตือรือร้นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

สำหรับในต่างประเทศคำว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตรงกับคำว่า “Lifelong Learner” ซึ่งนักการศึกษาได้กำหนดนิยามไว้ดังต่อไปนี้

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 1996 อ้างใน Watson, 1999) กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือบุคคลผู้มีแรงจูงใจในการเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นทางการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ

West (1998) กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น คือบุคคลผู้มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มีการเตรียมความพร้อมและให้ความสำคัญกับเรื่อง เวลา ค่าใช้จ่าย รวมถึงความพยายามในการศึกษาหรือฝึกฝนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

De La Harpe and Radloff (2000) กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือผู้ซึ่งบอกกับตนเองได้ว่ากำลังทำอะไร อย่างไร ที่ไหน ทำไม อีกทั้งสามารถวางแผน ควบคุม และประเมินผล การเรียนรู้ของตนเองพร้อม ๆ กับการประยุกต์การเรียนรู้นั้นให้เหมาะสมกับตนเอง

Willcox (2005) กล่าวถึงบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นบุคคลที่มีแรงจูงใจ มีแบบแผนการเรียนรู้ มีความสามารถจัดการภาระงานของตน สามารถพัฒนาทักษะ รวมถึงใช้เวลาอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือบุคคลผู้มีความพร้อม มีศักยภาพ ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีเป้าหมายการเรียนรู้เป็นของตนเอง

และสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ความหลากหลาย ยืดหยุ่น ซึ่งเกิดจากความต้องการและความถนัดของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

1.2 คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หัวใจหลักของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือการที่บุคคลสามารถเติมเต็มศักยภาพของตนเองด้วยการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ “คุณลักษณะ” ซึ่งคุณลักษณะจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความพร้อม มีศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยนักการศึกษาไทยและต่างประเทศได้อธิบายถึงคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลายดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ประกอบด้วย การมีนิสัยรักการอ่าน รู้สึกกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ กล้าแสดงออกทางความคิดเห็น ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้ทำการพัฒนามาตรฐานการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 4 ได้แก่ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

สุภาพร มากแจ้ง (2544) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่เรียกว่าความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแนวพระราชจริยวัตร และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประกอบด้วย (1) มีความอยากเรียนรู้ (2) มีความมุ่งมั่น (3) มีเหตุมีผล (4) รักการอ่าน (5) มีความขยันหมั่นเพียร (6) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (7) ช่างค้นคว้าหาความรู้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับคนไทยในอนาคตว่าควรประกอบด้วย 5 มิติที่สำคัญ ได้แก่

1. มิติทางร่างกาย คือ มีพัฒนาการด้านร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรค และเหมาะสมกับช่วงวัย
2. มิติด้านจิตใจ คือ รู้จักและเข้าใจตนเอง รวมถึงเข้าใจคนรอบข้าง สามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้
3. มิติด้านความรู้ คือ การรู้จักซึ่งถึงแก่นสาระของวิชาการ เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ ทันทต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลง รวมถึงสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเตรียมพร้อมเข้าสู่อนาคตได้แต่ปัจจุบัน
4. มิติด้านทักษะความสามารถ คือ การมีทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะการอาชีพ ทักษะทางสุนทรียะ และทักษะการจัดการ
5. มิติด้านลักษณะชีวิต คือ มีปรัชญา ความคิด ทศนคติแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม และบุคลิกต่าง ๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ได้แก่ ขยัน อดทน ทุ่มีระเบียบ รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีจิตสำนึกต่อส่วนร่วม เป็นต้น

นิตยา สำเร็จผล (2547) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความมุ่งมั่น พยายามที่จะนำตนเองสู่กระบวนการเรียนรู้
2. มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถเรียนรู้ได้
3. มีแรงจูงใจอย่างสูงในการเรียนรู้
4. มีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
5. รักการอ่าน และชอบการค้นคว้า
6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลายด้านเพื่อการตัดสินใจ
7. มีเป้าหมายในชีวิต
8. มีผลการพัฒนาตนเองและการงานอย่างต่อเนื่อง

9. มีความเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้เกิดได้จากทุกแหล่ง
10. มีพฤติกรรมการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
11. มีความคิดและจิตใจที่เปิดกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

วิบูลย์ศิลป์ พิชยมงคล (2547) กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียนรู้ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกชอบ เอาใจใส่ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้ประสบในการทำงาน มีความรู้สึกโน้มเอียงในการจะเลือกศึกษาหรือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพร้อมที่จะแสวงหาและเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยความตั้งใจ
2. นิสัยรักการอ่านและค้นคว้าหาความรู้ จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่มีคุณลักษณะด้านนี้ได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราว ข้อมูลต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้สามารถประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีการตัดสินใจที่ดี รวมถึงได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ นำไปสู่การเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งคุณประโยชน์ของการอ่าน จะช่วยเพิ่มพูนความรู้และความสามารถในด้านสติปัญญาด้วย
3. ด้านการเลือกใช้วิธีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร โดยแต่ละบุคคลต้องรู้จักเลือกแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่สถานที่และบุคคล อาทิ ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ครู เพื่อน ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา เพื่อช่วยเพิ่มเติมเรื่องข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง
4. ด้านสรุปประเด็นการเรียนรู้และประสบการณ์ด้วยตัวเอง หมายถึง กระบวนการจัดลำดับความสำคัญทางความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง แล้วนำมาสรุปได้อย่างถูกต้อง และนำไปใช้ในชีวิิตประจำวัน ซึ่งความสำคัญของคุณลักษณะด้านนี้ จะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้บุคคลกล้าคิด กล้าถาม กล้าที่จะสงสัย และใช้เหตุผลถกเถียงประเด็นต่าง ๆ กับผู้สอนอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ในสิ่งที่ตนเองได้ประสบพบเจอ รวมถึงสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถนำความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วได้ด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้ทำการรายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่พึงประสงค์ในสังคม ด้านคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านนิสัยและความประพฤติ ประกอบด้วย 1) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน 2) กล้าคิดกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง 3) มีความรับผิดชอบ 4) มีวินัยต่อตนเอง 5) รู้จักบังคับตนเอง พึ่งพาตนเองได้ 6) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 7) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 8) รักการอ่าน 9) มีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ 10) มีเหตุผล

2. คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย 1) สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) สามารถบูรณาการความรู้มาใช้ประโยชน์ 4) สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 5) มีความรู้ด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต 6) คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น 7) จัดระบบความคิดได้ดี

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ (2550) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ว่าสามารถจำแนกได้เป็น 4 คุณลักษณะ หรือ 4ร. ดังต่อไปนี้

1. รู้ทันนำโลก (Smart Consumer) ประกอบด้วย

1.1 มีทักษะในการแสวงหา/คัดสรร/สร้างความรู้

1.2 มีทักษะการใช้และการจัดการความรู้

1.3 มีทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.4 มีทักษะทางการวิเคราะห์และแก้ปัญหา

1.5 มีทักษะทางภาษาและการสื่อสาร

2. เรียนรู้ชำนาญเชี่ยวชาญการปฏิบัติ (Breakthrough Thinker) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย ได้แก่

2.1 การคิดใหม่ คิดสร้างสรรค์ คิดแจ่มแจ้งตลอด

2.2 มีจิตมุ่งคุณภาพ มาตรฐาน และความเป็นเลิศ

3. รวมพลังสร้างสรรค์สังคม (Social Concern) นับเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งทำส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น เกิดความร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะย่อย ได้แก่

3.1 การทำงานแบบร่วมมือ เป็นทีม และสร้างเครือข่าย

3.2 ความสามารถในการจัดการ

3.3 การแข่งขัน/อดทน/สู้สิ่งยาก

3.4 การเห็นแก่ส่วนรวม เป็นธรรมและยั่งยืน

4. รักษ์วัฒนธรรมไทยไฝ่สันติ (Thai Pride) คือการเป็นบุคคลที่อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไว้ด้วยความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของความเป็นไทย รู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในท้องถิ่นของตน และสามารถนำภูมิปัญญาเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง อันประกอบด้วย

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือทักษะการเรียนรู้ในวิธีการเรียนรู้ ซึ่งมีทักษะย่อยได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี
4. ทักษะความเป็นนานาชาติ
5. ทักษะชีวิตและอาชีพ

สำหรับในต่างประเทศ นักวิชาการได้นำเสนอคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

Skager (1978) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่สามารถนำไปประเมินการบุคคลในการเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย

1. การยอมรับตนเอง คือมีมีโนทัศน์ทางบวกต่อการเรียนรู้ และเชื่อมั่นว่าสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีประโยชน์และมีคุณค่า
2. การวางแผน คือสามารถวินิจฉัยตนเองถึงความต้องการในการเรียนรู้ รวมถึงการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้การเรี้นรู้นั้นบรรลุวัตถุประสงค์
3. แรงจูงใจภายใน คือความกระหายที่จะเรียนรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยปราศจากการควบคุมหรือปัจจัยภายนอก อาทิ การให้รางวัล หรือการลงโทษ
4. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. การเปิดโอกาสต่อประสบการณ์ต่อการเรียนรู้

6. มีความยืดหยุ่นต่อการเรียน

7. มีความอิสระแห่งตน เลือกเรียน และศึกษาในสิ่งที่ตนสนใจ และคิดว่าสมควรแก่การเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

Oddi (1986) ได้นำเสนอคุณลักษณะความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งสรุปได้ว่า

1. การเป็นผู้เรียนเชิงรุก มีความสามารถที่ไม่ต้องอาศัยแรงขับจากระบบ ประกอบด้วย พฤติกรรมการกำกับตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. เป็นผู้มีความคิดแบบกว้าง ได้แก่ การเปิดกว้างสำหรับการคิดหรือกิจกรรมใหม่ๆ การปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง
3. เป็นผู้มุ่งมั่นในการเรียนรู้ ได้แก่ การมีเจตคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

Candy et al. (1994) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่ามีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. มีใจรักการเรียนรู้ ได้แก่ มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบการวิเคราะห์ และหมั่นตรวจสอบความสำเร็จในการเรียนรู้ของตนเอง
2. เป็นผู้วิสัยทัศน์ ได้แก่ มีความสามารถในการบูรณาการความรู้ที่มีความแตกต่างสู่การนำความรู้ไปใช้ในทางสร้างสรรค์
3. มีความชำนาญและรอบรู้ทางข้อมูลสารสนเทศ
4. มีทักษะสำหรับการเรียนรู้
5. สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก

Rogers (1994) กล่าวถึงคุณลักษณะความใฝ่เรียนรู้อันเป็นพฤติกรรมสำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย (1) เป็นคนมีเหตุมีผล (2) มีความอยากรู้อยากเห็น (3) ชอบศึกษาหาความรู้สม่ำเสมอ (4) ชอบซักถามในสิ่งที่สงสัย (5) ชอบความท้าทาย

Trier and Peschar (1995) ได้กล่าวถึงกรอบการทำงานที่จะสร้างความแข็งแกร่งในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าควรประกอบไปด้วย

1. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา
2. ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์
3. ความสามารถในการสื่อสาร

4. มีความสามารถในการรับรู้และเชื่อมั่นในตนเอง

Tuijnman et al. (1997) ได้กล่าวถึงทักษะที่ทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จประกอบด้วย

1. ทักษะการสื่อสาร
2. ทักษะสำหรับการคิดวิเคราะห์
3. ทักษะในการแก้ไขปัญหา
4. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน
5. ทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม

Knapper and Cropley (2000) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่าควรมีคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่

1. เป็นผู้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของการเรียนรู้กับวิถีชีวิตของตนเอง
2. เป็นผู้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เป็นผู้มีแรงจูงใจอย่างมากในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นผู้มีทักษะสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Medel et al. (2001) ได้นำเสนอคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 ไว้ 4 ประการ ประกอบด้วย

1. เป็นนักสำรวจที่ตื่นตัวและสร้างสรรค์ของโลก
2. เป็นผู้ที่สามารถสะท้อนการเรียนรู้ของตนเองได้
3. เป็นผู้ที่สามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
4. เป็นผู้ที่สามารถบูรณาการการเรียนรู้ได้

UNESCO Institute for Education (2001) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ดังนี้

1. เป็นนักสำรวจที่มีความกระตือรือร้นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. เป็นบุคคลที่สามารถสะท้อนประสบการณ์แง่คิดในชีวิต
3. เป็นผู้ที่ให้ความปรารถนาของตนเองประสบความสำเร็จ
4. เป็นผู้บูรณาการการเรียนรู้

Queensland School Curriculum Council (2005) ได้ระบุถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่าประกอบด้วย

1. การเป็นบุคคลผู้มีความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
2. เป็นบุคคลที่เป็นนักคิดที่ซับซ้อน
3. เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
4. เป็นบุคคลที่กระตือรือร้นต่อการเรียนรู้
5. เป็นนักสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
6. เป็นผู้ที่มีอิสระในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ แบบมีส่วนร่วม
7. ชอบการสะท้อนความคิดและเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

Longworth (2003) กล่าวว่า ในสังคมแห่งการเรียนรู้ บุคคลในสังคมพึงมีทักษะหลักและสมรรถนะสำหรับการดำเนินชีวิต ได้แก่

1. ทักษะการจัดการตนเอง
2. การจัดการและตีความข้อมูล
3. การประยุกต์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้
4. การเรียนรู้ในสิ่งที่จะเรียนรู้
5. ทักษะการตั้งคำถาม การมีเหตุผลและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ
6. การจัดการทางทักษะเพื่อการสื่อสาร
7. ทักษะการคิดและการสร้างสรรค์
8. ทักษะการปรับตัว ความยืดหยุ่นและความคล่องตัว
9. ทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

10. ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Hojat et al. (2006) ได้สรุปคุณลักษณะความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าพึงประกอบไปด้วย

1. ความเชื่อและแรงจูงใจในการขับเคลื่อนการเรียนรู้
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ
3. ความพยายามที่จะเรียนรู้ในทุกโอกาส
4. มีทักษะในการค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

Collins (2008) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่าพึงประกอบไปด้วย

1. การเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้
2. เป็นผู้กล้าได้กล้าเสียและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีการประยุกต์เพื่อนำไปปฏิบัติ
4. มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ดี
5. มีแรงจูงใจใฝ่การเรียนรู้
6. มีความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียน การแลกเปลี่ยน และการให้ผลสะท้อนกลับในการเรียนรู้
7. เต็มใจที่จะเรียนรู้จากความผิดพลาดของตนเองอยู่เสมอ
8. มีความคิดที่ยืดหยุ่น
9. สามารถพึ่งพาตนเองได้
10. ความเป็นระเบียบวินัย
11. มีเหตุผลและมีตรรกะ
12. สามารถสะท้อนและมีความตระหนักต่อตนเอง
13. สามารถปรับเปลี่ยนความต้องการทางกายภาพของตนเองได้

14. มีความรับผิดชอบและเข้าใจในภาระงานของตน

Apollo Research Institute (2012) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษ การเรียนรู้ที่ 21 ควรมีความรอบรู้ในสาระที่พึงรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ การอ่าน ภาษาของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครองและความเป็นพลเมืองที่ดี แต่นั่นไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เยาวชนควรเรียนรู้และควรมีการสอดแทรกความรู้เหล่านี้เพื่อเพิ่มทักษะในการดำรงชีวิต อันได้แก่

1. ความรู้เรื่องโลก (Global Awareness)
2. ความรู้ด้านการเงิน, เศรษฐกิจ, ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial Literacy)
3. ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy)
4. ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)
5. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Literacy)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้รู้หรือนักวิชาการกำหนดขึ้นนั้นมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก และเมื่อพิจารณาถึงนิยามของคำว่า “คุณลักษณะ” ที่พบว่าหมายถึงลักษณะประจำตัวของบุคคล ยิ่งทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าควรมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าการระบุให้เข้าใจเพียงภาพกว้างๆ เพราะจากข้อมูลที่ทำการศึกษาจะพบว่ามี ความครอบคลุมในหลายมิติ โดยสามารถวิเคราะห์ให้เห็นได้ในมิติของคุณลักษณะ 4 ด้าน ประกอบด้วย

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้และกระตือรือร้น รัก การอ่านและแสวงหาความรู้ใหม่ๆ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ วางแผนชีวิตมีเป้าหมายในอนาคต ประเมินผลการเรียนรู้อยู่เสมอ ชอบสรุป สะท้อนประเด็นการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบและมีวินัยต่อตนเอง เป็นต้น

คุณลักษณะด้านเจตคติ ยกตัวอย่างเช่น มีทัศนคติเชิงบวกและมีแรงจูงใจภายใน มีความเชื่อมั่นเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเอง เปิดโอกาสตนเองต่อการเรียนรู้ มีอิสรภาพในตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นต้น

คุณลักษณะด้านทักษะ ยกตัวอย่างเช่น มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและค้นคว้าข้อมูล มีทักษะทางการสื่อสาร สามารถบูรณาการความรู้เพื่อการนำไปใช้ สามารถใช้เหตุผลและมี

ตรรกะในการดำเนินชีวิต มีทักษะในการค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีทักษะการคิดและการสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการตนเอง เป็นต้น

คุณลักษณะด้านความรู้ ยกตัวอย่างเช่น มีความรู้ตามหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ มีความรู้เรื่องโลก (Global Awareness) มีความรู้ด้านการเงิน, เศรษฐกิจ, ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial Literacy) มีความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) มีความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Literacy) เป็นต้น

ดังนั้นการวิจัยนี้จะใช้กรอบคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านดังกล่าว อันประกอบด้วย คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม คุณลักษณะด้านเจตคติ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านความรู้ เป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

1.3 การพัฒนาสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงกลไกการพัฒนาคนสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

ธเนศ ขำเกิด (2541) ได้เสนอแนวทางการใช้กลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคคลอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมให้บุคคลมีอุปนิสัยรักการอ่าน เพราะเป็นปัจจัยที่จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลมีคุณลักษณะของการใฝ่เรียนรู้ ทั้งนี้ต้องพยายามสนับสนุนให้บุคคลรู้จักการทำบันทึกการอ่านของตนเอง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างการมีวินัยและสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล
2. ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศกันภายใน เช่น การพบปะปรึกษาหารือ หรือพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการกำหนดเรื่องที่ต้องการพูดคุย มีการสรุปผลการดำเนินงาน มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาพัฒนาการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
3. สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการใฝ่เรียนรู้ โดยเฉพาะแหล่งที่จัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ อาทิ ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยพยายามจัดให้มีจำนวนสื่อการเรียนรู้ของแต่ละสาขาให้เพียงพอ รวมถึงจัดบรรยากาศทางกายภาพให้จูงใจต่อการมาใช้บริการ

4. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอยู่ภายใต้ความร่วมมือของทุกส่วน โดยยึดหลักการให้การทำงานและการพัฒนาบุคคลเป็นเรื่องเดียวกัน อีกทั้งต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2542) ได้นำเสนอเทคนิควิธีการพัฒนาตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย (Set a goal)
2. ระบุพฤติกรรมเป้า (Defining your target behavior)
3. เลือกเป้าหมายที่บรรลุได้ (Selecting and attainable goal)
4. บันทึกพฤติกรรม (Recording your behavior)
5. การทำสัญญากับตน (Marking a self-contract)
6. การเสริมแรงตน (Self-reinforcing)

เรียม ศรีทอง (2542) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาตนเองที่ประยุกต์จากหลักการศึกษาคความจริงตามหลักหลักวิทยาศาสตร์รวม 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การสำรวจ พิจารณาตนเอง หมายถึง การรับรู้สภาพการดำรงชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าอยู่ในสถานะที่กำลังเผชิญปัญหาอยู่หรือไม่ การพิจารณาสภาพปัญหาหรือความต้องการของตนมีประโยชน์ต่อการกำหนดลักษณะปัญหาหรือพฤติกรรมเป้าหมายต่อไป การรับรู้สถานะแห่งตนในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความถูกต้องชัดเจน

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์จุดเด่น จุดบกพร่องของตนเองเป็นการทำความเข้าใจผลการประเมินสภาพทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม สติปัญญา และความสามารถของตน จากขั้นที่ 1 เพื่อจำแนกคุณลักษณะบุคลิกภาพหรือลักษณะพฤติกรรมที่ส่งเสริมชีวิตที่ดีลักษณะที่เป็นส่วนของปัญหาอุปสรรคของการดำเนินชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดทิศทางการปรับปรุงและพัฒนาตนเองว่า จะลดลักษณะพฤติกรรมเก่า จะหยุดพฤติกรรมทั้งหมด จะรักษาพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วไว้จะเสริมแต่งพฤติกรรมเดิมให้คมชัด หรือจะฝึกหัดพัฒนาพฤติกรรมใหม่การกำหนดทิศทางการปรับปรุงตนเองควรเป็นไปอย่างชัดเจน อย่่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ลักษณะบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของบุคคลควรพิจารณาองค์ประกอบหลายด้าน เช่น เจื่อนไขของพฤติกรรม สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม แรงจูงใจที่มีผลต่อบุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การกำหนดปัญหาและพฤติกรรมเป้าหมาย การกำหนดเป็นการพิจารณาให้ชัดเจนว่า พฤติกรรมที่จะเลือกปรับปรุงและพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อตนเองมากที่สุดโดยพิจารณาลำดับคุณค่าของลักษณะหรือพฤติกรรมที่ส่งผลเสียหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น หรือเป็นลักษณะหรือพฤติกรรมที่ขัดขวางการพัฒนาชีวิตตนเองและผู้อื่น และเป็นลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมอื่น ๆ ตามมาอีกตามลำดับ ซึ่งอาจพิจารณาตามความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ในการกำหนดปัญหาควรพิจารณาแยกให้เห็นได้ว่าสภาพปัญหาที่ต้องการปรับปรุงนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร หรือเป็นปัญหาที่มีสาเหตุพื้นฐานมาจากอะไรด้วย โดยทั่วไปอาจแยกแยะประเภทปัญหาเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากความคิด ปัญหาที่เป็นอารมณ์ความรู้สึก ปัญหาเชิงพฤติกรรม และปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นที่ 4 การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมเป้าหมายที่ถูกต้อง และเป็นแนวทางการเลือกเทคนิควิธีการปรับปรุงตนเองที่เหมาะสมต่อไป ข้อมูลพื้นฐานมักได้จากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม เป้าหมาย และวิธีการวิเคราะห์พฤติกรรม

ขั้นที่ 5 การเลือกเทคนิควิธีการวางแผนปรับปรุงตนเอง การเลือกเทคนิควิธีการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง อาจใช้วิธีการฝึกหัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือปรับเปลี่ยนความคิดก็ตาม ควรเลือกใช้เทคนิควิธีที่ง่ายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการปรับปรุง จะใช้วิธีการเดียวหรือใช้หลายวิธีประกอบกันก็ได้ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมบางอย่างอาจใช้หลายเทคนิควิธีควบคู่กัน ซึ่งผู้ใช้เทคนิคต่าง ๆ ingsศึกษาและพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย และข้อจำกัดของแต่ละเทคนิควิธีให้ถ่องแท้ และเลือกวิธีการที่เหมาะสม สำหรับการวางแผนการพัฒนาตนเอง ควรกำหนดเวลาที่สอดคล้องกับเป้าหมาย จัดเตรียมสภาพแวดล้อมหรือเงื่อนไขการส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาตามแผน และแสดงแผนงานให้ชัดเจน อุปสรรคของการพัฒนาตนเองของบุคคล มักเกิดจากความเคยชินที่มักจะทำตามสบาย ขาดวินัยไม่ควบคุมหรือจัดระบบการพัฒนาให้รัดกุมและมีคุณภาพ ในการวางแผนปรับปรุงตนเอง อาจกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ โดยระบุว่าเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการทดลองแล้วจะเกิดผลอะไรแก่ตนเอง การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ไม่ชัดเจน จะส่งผลถึงการไม่สามารถประเมินผลได้ วัตถุประสงค์ที่ดีควรจะทำให้จริงและสอดคล้องกับสภาพความต้องการหรือสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 6 การทดลองปรับปรุง และพัฒนาตนเอง ในขั้นนี้เป็นการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ตามระยะเวลาที่ระบุไว้ ความมุ่งมั่นเป็นสิ่งสำคัญให้บรรลุความสำเร็จโปรดอย่าลืมความภาคภูมิใจที่ตนทำได้ แล้วให้กำลังใจหรือให้รางวัลในการตั้งใจทำดีของตนด้วย

ขั้นที่ 7 การประเมินและขยายผลการพัฒนาตนเอง ในขั้นนี้เป็นการติดตามดูว่าการทดลองปรับปรุงและพัฒนาตนเองบรรลุผลสำเร็จเพียงใด ในกรณีที่มีข้อบกพร่องก็สืบค้นทบทวนดูว่ามีอะไรเป็นปัจจัยนอกเหนือจากที่เตรียมวางแผนไว้หรือเป้าหมายขาดความชัดเจนอาจพิจารณาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และย้อนกลับไปทบทวนการประเมินตนเอง หรือวิเคราะห์ตนเองใหม่ ถ้าการประเมินผลการทดลองประสบผลสำเร็จ ก็พิจารณาต่อว่าจะดำเนินการยุติแผนงานและทำให้พฤติกรรมคงอยู่ได้อย่างไรรวมถึงอาจมีแรงจูงใจที่จะขยายผลการพัฒนาไปยังพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะในช่วงของการเรียนรู้และภายหลังจากการเรียนรู้เสร็จสิ้นแล้ว โดยพยายามจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีความผ่อนคลายเป็นอิสระ ให้บุคคลมีความรู้สึกเอื้ออาทรต่อกัน ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของกันและกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกันและกัน อีกทั้งต้องเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลสามารถแสดงศักยภาพและพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามแบบฉบับของตนเอง มีการเสริมแรง และสนับสนุนเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความสุข กล้าเผชิญกับปัญหา กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และบุคคลรอบข้าง

2. การเรียนรู้จากการคิดและลงมือปฏิบัติจริง เป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่งสื่อและประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวผ่านการสังเกต คิด พิจารณา วางแผน และปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์สิ่งที่ทำและผลที่เกิดขึ้น ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมจนเกิดผลตามเป้าหมายแล้วจึงสรุปและสร้างความรู้ให้เป็นความรู้ของตนเองที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

3. การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคล ทำให้เกิดโอกาสถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิด และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันก่อให้เกิดผลดีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาความรู้ และการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งการเรียนรู้จากแง่มุมประสบการณ์จากผู้อื่น จะทำให้สามารถเลือกสิ่งที่ดีของบุคคลนั้นมาปรับใช้กับตนเอง และเลือกมองจุดผิดพลาดของบุคคลเพื่อการปรับปรุงจุดบกพร่องของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

4. การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องอย่างกลมกลืน ทั้งเนื้อหาวิชา ทักษะ วิธีการเรียนรู้ กิจกรรม ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต สู่การเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน มีความหมาย นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และช่วยแก้ไขสภาพสังคมได้

5. การเรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการพิจารณาทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ อุปสรรค เงื่อนไขต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้ในการเรียนรู้ เพื่อสร้างเป็นแนวทาง รูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกับตนเองในการเรียนรู้และการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตต่อไป

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2544) ได้นำเสนอวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตครบประกอบด้วย

1. จัดให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ในปัจจุบันข้อมูลความรู้มีอยู่มากมาย จึงเป็นไปได้ที่บุคคลจะสามารถรู้ทุกสาขาวิชาดังนั้น ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้พื้นฐานอย่างกว้าง ๆ และมีโอกาสศึกษาบางวิชาอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสาขาอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ตามความจำเป็นในอนาคต โดยสามารถโยงความรู้พื้นฐานที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าในเรื่องของความรู้ได้

2. พัฒนาผู้เรียนให้มีเครื่องมือสำหรับแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่รักการเรียนรู้ จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีเครื่องมือที่จะใช้แสวงหาความรู้ได้ก่อน เครื่องมือสำคัญสำหรับการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต ได้แก่ คณิตศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณ การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ที่ผู้เรียนจะได้ฝึกการสังเกต ตั้งคำถาม ทดลอง วิเคราะห์ หาคำตอบ และอธิบายให้เหตุผล ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลที่ใช้แสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง และคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวิทยาการสมัยใหม่ที่จะช่วยในการค้นหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างไม่สิ้นสุดโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3. สร้างแรงจูงใจให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เมื่อผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน และมีเครื่องมือสำหรับแสวงหาความรู้แล้วต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ โดยให้ผู้เรียนได้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต ให้เห็นว่าการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ยากและเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ทำได้ในทุกช่วงชีวิตของคน ดังนั้น สิ่งที่ทำให้เรียนรู้ก็ควรสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนด้วย โดยอาจเป็นสภาพการณ์หรือปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องเผชิญในชีวิต เป็นเรื่องที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ซึ่งผู้เรียนจะได้นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาตนเองได้ ทำให้เห็นคุณค่าของการแสวงหาข้อมูลและนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

4. ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก การทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ดังนั้น จึงควรมีการสร้างเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ สร้างศูนย์สื่อใน

ลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายรวมทั้งมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งทำให้บุคคลสนใจเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุภาวดี วาทิกทินกร (2552) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมต่อการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

1. ขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้น ได้แก่
 - 1.1 การปรับวิธีคิด (เรียนรู้ชีวิต)
 - 1.2 การหาวิธีปฏิบัติเพื่อเปิดโลกทัศน์ และเรียนรู้ชุมชนอื่น
 - 1.3 นำมาปฏิบัติและประเมินตนเอง
 - 1.4 พัฒนาต่อยอดด้วยการวางแผนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. เนื้อหาการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย
 - 2.1 การเรียนรู้เรื่องชีวิตโดยการเรียนรู้การปรับกระบวนการคิด
 - 2.2 การเปิดโลกทัศน์ โดยการเรียนรู้จากการศึกษาข้อมูลชุมชนอื่น
 - 2.3 การเข้าถึงตนเอง เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนรู้จักตนเอง เรียนรู้ทางเลือกเพื่อนำไปสู่การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมกับศักยภาพและทุนของตนเอง
 - 2.4 การวางแผนการเรียนรู้ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตหรือพัฒนาต่อยอดได้
3. วิธีการจัดการเรียนรู้ มีรูปแบบการเรียนรู้เป็นไปตามอัธยาศัย ชวนกันมาคิด ชวนกันมาคุย ชวนกันมาค้นหาความรู้เดิมและสร้างความรู้ใหม่ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการเรียนแบบชั้นเรียนบ้างเป็นบางครั้ง มีผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้
4. เรียนรู้บนฐานวิถีชีวิตของชุมชน ผู้เรียน คือ คนทุกคนในชุมชน
5. มีเครือข่ายการเรียนรู้ พัฒนาต่อยอดความรู้ให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่ากลไกการพัฒนาบุคคลสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น อยู่ภายใต้ฐานของความต้องการของตนเองเป็นหลัก โดยบุคคลอยากพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองก็ต่อเมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นมีความสำคัญ จึงจะให้ความสนใจ ใส่ใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยกลไกการนำตนเอง โดยองค์ประกอบอื่นจะมีอิทธิพลเป็นเพียงปัจจัยของการสนับสนุน ซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้กัน

ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้ที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดีที่สุด ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระอย่างเต็มที่ในการเลือกเรียนได้ตามเป้าหมาย มีความหลากหลายของการเรียนรู้ และเข้าถึงการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ซึ่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามที่กล่าวถึงนั้นได้แก่ “การเรียนรู้ตามอัธยาศัย” แต่อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ 2 มิติ ประกอบด้วย มิติภายใน ได้แก่ กระบวนการพัฒนาตนเองด้วยการนำตนเอง และมิติภายนอก ได้แก่ กระบวนการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคล ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนามิติภายใน ได้แก่ การพัฒนาตนเอง มีหลักการสำคัญที่ประกอบด้วย

- (1.1) การประเมินหาความต้องการของตนเอง
- (1.2) กำหนดจุดหมายการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองที่เป็นรูปธรรม
- (1.3) ทำสัญญาการเรียนรู้กับตนเองและกำหนดแนวทางการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา
- (1.4) ดำเนินการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยมีการเสริมแรงเป็นระยะ
- (1.5) ประเมินผลการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง

2. การพัฒนามิติภายนอก ได้แก่ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคล มีหลักการและลำดับขั้นตอนประกอบด้วย

- (2.1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นและเป็นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้
- (2.2) เนื้อหาการเรียนรู้ต้องสอดคล้องบนพื้นฐานชีวิตจริงของแต่ละบุคคล รวมถึงส่งเสริมให้มีการเปิดโลกทัศน์สำหรับการศึกษา เรียนรู้ข้อมูลจากบุคคลอื่นประกอบด้วย
- (2.3) การจัดรูปแบบการเรียนรู้ ควรเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล และเป็นไปอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ มีการแลกเปลี่ยนเรื่องราวประสบการณ์ และสะท้อนความคิดเห็นระหว่างกัน
- (2.4) มีการสร้างเครือข่ายของการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ต่อยอดองค์ความรู้ และนำความรู้เผยแพร่อีกต่อเนื่อง
- (2.5) มีการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ รวมถึงนำจุดบกพร่องและปัญหากลับมาเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันประกอบด้วย

1. แรงจูงใจใฝ่ความสำเร็จ หมายถึง ความรู้สึกหรือปรารถนาของบุคคลที่เป็นแรงเสริมทำให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยปราศจากความย่อท้อแม้จะต้องเจออุปสรรคในกระบวนการทำงาน ก็จะไม่เพียรพยายามฝ่าฟันให้หมดไป (กัลยา อรวีเชียร, 2543; ศิริพันธ์ วรรณกิจ, 2545) ซึ่งลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่ความสำเร็จ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญคือ มีความกระตือรือร้น ทะเยอทะยาน กล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และรู้จักวางแผนคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า มีทักษะในการจัดระบบงานที่ยากและท้าทาย สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุมาตรฐานที่ตั้งไว้โดยไม่ได้มุ่งผลตอบแทน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548)

2. ความมุ่งมั่นอนาคต หมายถึง ความคิด ความรู้สึกและการกระทำของผู้เรียนที่สามารถคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนศึกษาแนวทาง วางแผนเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายในอนาคตอย่างเหมาะสม มีความเพียรพยายามและรู้จักการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รู้จักการอดทนเพื่อความสำเร็จในอนาคต (สุคนธ์ทิพย์ หนูนพล, 2544)

3. เจตคติของบุคคล ซึ่งเจตคติเป็นแนวโน้มความรู้สึก ความคิด ความเชื่อที่อยู่ในจิตใจของบุคคล เกิดขึ้นจากการประเมินค่าต่อเป้าหมายที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องและพร้อมที่จะกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมออกมาตามความโน้มเอียง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและลบ (Good, 1973; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548)

4. ความเชื่อในอำนาจแห่งตน หมายถึง บุคคลที่มีความมั่นใจในความสามารถของตนเองและกล้าพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามที่ตนตั้งใจโดยไม่หวั่นไหว ถึงแม้จะมีอุปสรรคก็ไม่ย่อท้อ มีการหยั่งรู้ถึงความสามารถของตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและมั่นใจในการกระทำของตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถเป็นตัวของตัวเอง พร้อมเผชิญปัญหาต่าง ๆ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม (ทัศนยา ทองภักดี, 2539; สุทิน จันธิมา, 2555)

5. ความมีวินัยต่อตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในภาวะเยือกเย็น ความเป็นผู้นำ มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ อดทน ตรงต่อเวลา มองเห็นคุณค่าของตนเองและสิ่งที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ณัฐพร สตาภรณ์, 2540; ศิริพันธ์ วรรณกิจ, 2545)

6. การสนับสนุนจากผู้ปกครอง หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองในการติดตามดูแลเอาใจใส่ ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนของนักเรียนเพื่อปรารถนาให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คอยติดตามผลการเรียน จัดหาอุปกรณ์การเรียนและหนังสือ รวมถึงคอยให้กำลังใจ กระตุ้นให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สอนให้นักเรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง (Cronbach, 1970; สุทิน จันธิมา, 2555)

7. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งสถานที่ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวมหรือบ่อเกิดของความรู้ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ นอกจากนั้นยังรวมถึงตัวบุคคลซึ่งสามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแหล่งเรียนรู้จะเป็นแหล่งที่บุคคลเรียนรู้ได้ตามความสนใจ และตามศักยภาพและตามโอกาสตามความสามารถอย่างไม่เป็นทางการ (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2544b; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545a)

8. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ องค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ได้แก่ อาคาร สถานที่ ความคิด บรรยากาศในการเรียน ลักษณะต่าง ๆ ที่เราสามารถรับรู้ได้ของบุคคล วิธีการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ฯลฯ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา และพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียนให้ไปสู่จุดหมายที่พึงประสงค์ได้ (สุทิน จันธิมา, 2555)

9. การจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ควรยึดหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center Instruction) คือลดบทบาทการสอนของผู้สอนให้น้อยลง โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน และพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพิ่มมากขึ้น และนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริง (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ์, 2541b; ทิศนา แคมมณี, 2550)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีบทบาทในการส่งเสริมบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย แรงจูงใจใฝ่ความสำเร็จ ความมุ่งมั่นอนาคต เจตคติ ความเชื่อในอำนาจแห่งตน ความมีวินัยต่อตนเอง และปัจจัยภายนอกบุคคล ประกอบด้วย การสนับสนุนจากผู้ปกครอง แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถสนับสนุนได้ว่ารูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีประสิทธิภาพ จะสามารถสนับสนุนบุคคลสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้

1.5 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์และจะเป็นวิถีที่เดินคู่ขนานกันไปตลอดจนชั่วชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีการสื่อสาร ล้วนส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังนั้นแต่ละบุคคลจึงควรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น โดยต้องรู้จักบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ตลอดจนหมั่นพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาให้มีความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ดี เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง โดยใช้ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่บุคคลแห่งการเรียนรู้ควรตระหนักถึง ดังมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่จนถึงวัยชรา เป็นการรับรู้ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติจากบุคคลหรือสถาบัน ซึ่งจะเรียนรู้อย่างเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบก็ได้ จะตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง สร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้นิยามของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นการที่บุคคลได้รับความรู้รวมถึงประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งได้รับสิ่งเหล่านี้ในแต่ละช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย โดยบางช่วงอาจได้เรียนรู้จากเพียงรูปแบบการศึกษาแบบใดแบบหนึ่ง หรือบางช่วงก็อาจได้เรียนรู้จากรูปแบบการศึกษาที่ผสมผสานกัน ซึ่งความรู้และประสบการณ์ที่ได้ มีผลทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ได้อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงวัย และให้สามารถปรับตัวได้ทันกับความก้าวหน้าตามโลกาภิวัตน์

ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย (2554) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่รวมถึง การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการรับ ความรู้ ทักษะ และเจตคติตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถของบุคคลดีขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยสามารถเกิดขึ้นในสถานที่แตกต่างกัน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2555) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าหมายถึง การศึกษาที่มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ รวมถึงการศึกษา ตามอัธยาศัย ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง

สำหรับในต่างประเทศนั้น ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้นิยามของการเรียนรู้ตลอด ชีวิตไว้ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับของประเทศไทย กล่าวคือ

Cropley and Dave (1978) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่าเป็นรูปแบบ การศึกษาที่ผนวกรวมเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติแนวตั้งเป็นมุมมองด้านบุคคลที่ควรได้รับการศึกษาตลอด ทั้งช่วงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาจากในระบบโรงเรียนรวมถึงการศึกษาที่เกิดอยู่ภายนอกโรงเรียนซึ่ง มีความสำคัญมากกว่า และมิติแนวนอนเป็นการมองความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับการดำเนิน ชีวิตว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

Peterson (1979) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นในตัวบุคคลซึ่งเกิดตลอดทั้งช่วงชีวิต อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา โดย การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นไม่ได้ครอบคลุมเพียงเฉพาะระดับการศึกษาใดการศึกษาหนึ่ง หากรวมทุกช่วง ชีวิตตั้งแต่แรกเกิด ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ไปจนถึงผู้สูงอายุ

Smith and Spurling (1999) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่เกิดตลอดช่วง อายุของคน และเป็นชนิดการเรียนรู้ที่เกิดได้ทั้งภายในห้องเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการนำ ตนเอง

European Society of Association Executives (2007) อธิบายนิยามของการเรียนรู้ ตลอดชีวิตว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบที่ดำเนินไปท่ามกลางการดำรงชีวิต โดยมีเป้าหมาย เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถในตัวบุคคลและสังคม

Kamble Geeta and Sidhaye Narendra (2010) กล่าวว่าการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการ เรียนรู้ที่ได้จำกัดเพียงช่วงวัยเด็กหรือเฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิต ทุกสถานการณ์ โดยไม่สามารถแบ่งออกเป็นสถานที่ เวลา ที่จะรับความรู้ และการประยุกต์ใช้

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์จากความไม่สมบูรณ์สู่การเปลี่ยนแปลง ปรับพฤติกรรม และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนหรือสังคมใด ๆ อย่างกลมกลืนซึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ผ่านรูปแบบการหล่อหลอมเรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างผสมผสาน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เป็นให้บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทัศนคติที่ดี และมีทักษะที่สามารถทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต

ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นักวิชาการและผู้รู้ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

สุนทร สุนันท์ชัย (2544) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ทำให้การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ในการทำงานให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลรู้จักการเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับตนเอง เพื่อรองรับกับบทบาทชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้บุคคลสามารถเลือกและผสมผสานสิ่งที่มีอยู่กับสิ่งใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นให้เป็นไปอย่างกลมกลืน
3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นการจัดการเรียนรู้ให้แต่ละบุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นไปตามความต้องการ ความสะดวกของตนเอง ส่งผลให้สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว
4. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและการปกครอง ทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองมากขึ้น รวมถึงมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีบทบาทสนับสนุนการสร้าง ความเท่าเทียมกันในสังคม โดยเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างสังคมธรรมดาคำให้ก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสังคมที่สนใจต่อกิจกรรมของความเป็นมนุษย์ ทั้งด้านการทำความเข้าใจ และสร้างอารยธรรมที่ดีงาม ตลอดจนสามารถสร้างมนุษย์ให้มีทักษะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและดำรงชีวิตอย่างผาสุกบนพื้นฐานเหตุผล และมีจิตที่เป็นประชาธิปไตย

6. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้การเรียนรู้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายในทุกช่วงอายุ โดยไม่เจาะจงเพียงเฉพาะกลุ่มที่ศึกษาอยู่ในระบบเท่านั้น หากเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มอายุรวมถึงผู้สูงอายุ วัยแรงงาน สามารถมุ่งกลับเข้าสู่ถนนของการเรียนรู้ได้

7. ข้อจำกัดของการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องก้าวเข้ามาจับบทมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่มีหลักสูตรการสอนไม่ตรงกับความต้องการ ทั้งนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้กล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ทำให้ประชาชนไทยทุกคนจำเป็นต้องได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวให้ดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

2. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาคแรงงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนที่ประกอบอาชีพพึ่งต้องพัฒนาความรู้ รวมถึงทักษะในการทำงานอยู่อย่างเสมอ เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพและมีความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์

3. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องมีความพึ่งพาตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ จึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา เผชิญปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะการที่ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐต้องกระจายการศึกษาให้ทั่วถึง เท่าเทียม และเสมอภาค รวมถึงการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม บริหารและพัฒนาชุมชนในสังคมของตนเอง

5. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วหมด มีความจำเป็นที่ประชาชนต้องรับรู้ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเรียนรู้ให้เท่าทันเพื่อที่จะสามารถสื่อสารกับประชาคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร ซึ่งการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกับการจัดการศึกษาให้กับประชากรกลุ่มนี้ เพื่อการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ รวมถึงคุณภาพชีวิตให้มีความเหมาะสม

7. การศึกษาแบบเดิมมีข้อจำกัด ทำให้ประชาชนหลายกลุ่มขาดโอกาสในการเรียนรู้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับระบบการศึกษาให้เอื้อต่อผู้ขาดโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความมั่นคง

Hasan (1996) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อการยกระดับความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ให้เป็นไปตามความเจริญก้าวหน้าของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยสร้างความเท่าเทียมกันของบุคคลในการเข้าถึงการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเปิดโอกาสให้ผู้พลาดโอกาสในการเรียนสามารถกลับเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ได้ โดยอายุไม่ใช่อุปสรรคของการเรียน

3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ ให้มนุษย์สามารถเผชิญหน้าและรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังสามารถรักษาคุณภาพและความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรม

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้การเรียนรู้ของบุคคลไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ซึ่งส่งผลให้ต้องรับภาระหนักเพียงช่วงวัยใดช่วงวัยหนึ่ง แต่การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้ผสมผสานการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของมนุษย์ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

Nordstrom (2011) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์แบบ
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดมิตรภาพอันนำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีคุณค่า
3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยผลักดันให้บุคคลเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคม
4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เราสามารถค้นพบความหมายของชีวิตที่มีคุณค่า

5. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้รู้จักการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
6. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้โลกนี้น่าอยู่มากขึ้น
7. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลมีสติปัญญาที่สูงขึ้น
8. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดความใฝ่หาความรู้เพิ่มมากขึ้น
9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนรับฟังความเห็นจากผู้อื่นมากขึ้น
10. การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคคลได้อย่างเป็นธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ ทั้งการเพิ่มพูนด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิต เพราะท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี การเรียนรู้ตลอดชีวิตล้วนทำให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมให้บุคคลรู้จักคัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง รวมถึงสร้างโอกาสในการเรียนรู้ผ่านชุมชนหรือสังคมของตนเอง เพื่อเพิ่มพูนความสามารถทั้งด้านทักษะการใช้ชีวิต ทักษะการทำงาน อีกทั้งยังสนับสนุนให้บุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วม และลดช่องว่างและสร้างความเท่าเทียมให้การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในบุคคลทุกระดับตลอดทั้งช่วงชีวิต

ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาและการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการช่วยพัฒนาคนให้มีความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในอนาคต ซึ่งต้องมีใช้ถูกจำกัดอยู่เพียงเฉพาะการศึกษาที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของการมีหลักสูตรที่ตายตัว หรือเพียงศึกษาเพื่อการได้รับปริญญาบัตรเท่านั้น แต่เมื่อครั้งบุคคลจบออกจากการศึกษาในระบบไปแล้ว พวกเขาจะต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาด้วยการใช้รูปแบบการศึกษาที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งได้รับการหล่อหลอมจากประสบการณ์ใกล้ตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่มีหลักสูตรเนื้อหาตายตัว ไม่มีรูปแบบที่ชี้เฉพาะ แต่จะเกิดขึ้นตามความสนใจ และบุคคลมักเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก โดยเราเรียกการศึกษาและการเรียนรู้ประเภทนี้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้นิยามความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไว้ดังต่อไปนี้

การศึกษาตามอัธยาศัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2542 ระบุว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความพร้อม ศักยภาพ และโอกาส ซึ่งศึกษาได้จากตัวบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ

ชัยศ อิมสุวรรณ (2544a) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน แหล่งเรียนรู้ สื่อ รวมถึงบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตาม ความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2547) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือการจัดสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งที่โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งไม่มีหลักสูตรที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) ให้ความหมายของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าเป็น การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามศักยภาพ ตามความสนใจ ความต้องการ โดยคำนึงถึงความพร้อมและโอกาส ซึ่งใช้วิธีการศึกษาจากประสบการณ์ การทำงาน บุคคล สื่อมวลชน ครอบครัว ชุมชน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยลักษณะที่สำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ไม่มีหลักสูตรตายตัว ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดวัยของการเรียนรู้ ไม่ต้องลงทะเบียนเรียนหรือสอบ ไม่ต้องรับประกาศนียบัตร ไม่มีสถานศึกษาที่ชัดเจน สามารถเรียนที่ไหนก็ได้ เรียนได้ทุกเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถที่จะเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ตามความต้องการ โดยเป็นไปตามโอกาส ความพร้อม และศักยภาพของบุคคลตลอดทั้งช่วงชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันเกิดจากการผสมผสานระหว่างการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามธรรมชาติของบุคคล ซึ่งต้องอาศัยแรงจูงใจภายในของบุคคลทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว จัดเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการเป็นมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่หาได้จากการทำงาน สิ่งแวดล้อม สังคมจนเป็น

ประสบการณ์ ช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติได้อย่างแท้จริง โดยการศึกษาแบบนี้มักไม่มีการจัดที่เป็นระบบ ไม่มีรูปแบบหรือกระบวนการที่แน่นอน และเป็นการศึกษาในหลากหลายมิติ

Evan (1981) นิยามการเรียนรู้ตามอธยาศัยว่า เป็นผลของการเรียนรู้ที่เกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบเจอ หรือเกิดจากแหล่งความรู้อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยทั้งสองปัจจัยนั้นมักไม่เกิดขึ้นตรงกัน

Coombs (1985) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามอธยาศัย หมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม จากครอบครัว จากเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ชมภาพยนตร์ ซึ่งโดยปกติแล้วนั้นการศึกษาตามอธยาศัยย่อมไม่มีการจัด ไม่มีระบบ บางครั้งเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล แม้จะได้รับการศึกษาจากในระบบโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

Hideyoshi (1990 อ้างถึงใน อุดม เขยกิจวงศ์, 2551) ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตามอธยาศัย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มืองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสังคม

Garrick (2012) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ตามอธยาศัย ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมถึงเรียนรู้จากบริบททางประวัติศาสตร์

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาตามอธยาศัย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการจัดการศึกษาให้เข้ากับวิถีของชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตหรือการสร้างสรรค์กิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคลในชุมชนหรือสังคมใด ๆ ทั้งนี้เป็นการสร้างโอกาส ดึงดูดและสนับสนุนให้บุคคลในแต่ละชุมชนหรือสังคมนั้น ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ตามความสนใจของตนเองอย่างอิสระตามความพอใจ หรือที่เรียกว่าเป็นการเรียนรู้ตามอธยาศัย ที่บุคคลจะเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก เพื่อต่อยอดประสบการณ์การเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และศักยภาพของแต่ละบุคคลอันจะสามารถพัฒนาตนสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้อาจทำให้เข้าใจได้ว่า การศึกษาตามอธยาศัยเป็นการมองในมุมมองของการจัดการศึกษา จัดสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในขณะที่การเรียนรู้ตามอธยาศัยเป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ของ

บุคคลที่เกิดจากแรงจูงใจภายในบุคคล หรืออาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยคือรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั่นเอง

2.2 ลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

นักวิชาการและผู้รู้ได้กล่าวถึงลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กุลธร จิงเลิศสุริยกุล (2542) กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยความสมัครใจของตัวบุคคลหรือกลุ่มด้วยวิธีการซึ่งมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น อีกทั้งต้องสอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับวิถีชีวิต

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544a) กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกลไกที่เกิดขึ้นได้ในทุกช่วงขณะ ทุกหนแห่ง แล้วแต่สถานการณ์ โดยไม่มีข้อเงื่อนไขจำกัดด้านอายุ รูปแบบ กลุ่ม และวิธีการในการเรียนรู้

(2) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะบุคคล วัตถุ หรือสิ่งของ สถานการณ์ใด ๆ ทั้งอาจจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

(3) ลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น มักมีลักษณะเฉพาะได้แก่

- เป็นการเรียนรู้บนรากฐานของการพูดคุยสนทนา
- ผู้เรียนกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงกำหนดขอบเขตในการเรียนรู้ว่าพอใจหรือยัง
- การเรียนรู้คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ และในสถานการณ์เดียวกันบางคนอาจไม่เกิดการเรียนรู้ ในขณะที่อีกคนอาจเกิดการเรียนรู้ก็ได้
- ผลจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีอยู่โดยไม่รู้ตัว เพราะเกิดจากกระบวนการสั่งสมทีละน้อย ไม่อาจคาดหวังผลได้จนกว่าจะมีการนำมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน จึงสามารถประเมินคุณค่าได้
- การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเพียงการจัดให้บุคคลเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่มีความหลากหลาย โดยการจัดสภาวะแวดล้อม ปัจจัยต่าง ๆ เอื้อให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ได้ให้แง่มุมมองเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ดังนี้

- (1) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยไม่มีรูปแบบที่อธิบายได้ชัดเจน แต่รู้ว่ามีอยู่ แสดงให้เห็นในลักษณะการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ หรือเรียนรู้ตามวิถีชีวิต
- (2) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่มีหลากหลายสถานการณ์ มีวัตถุประสงค์ไม่ใช่เพียงการศึกษาเท่านั้น
- (3) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่น ๆ ซึ่งไม่อาจแยกออกให้เห็นได้ชัดเจน เช่น การจัดทัศนศึกษา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบโรงเรียน
- (4) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ที่มีหลากหลายรูปแบบ และใช้วิธีการซึ่งไม่เป็นทางการได้
- (5) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่ต้องลงทะเบียน ไม่มีการสอน เป็นการเรียนรู้เพื่อนันทนาการ
- (6) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีการกำหนดเวลาการเรียนรู้ที่เป็นตัวแปรและควบคุมได้น้อยมาก เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างอิสระ ดังนั้นการประเมินผลจึงเป็นตัวผู้เรียนเท่านั้นที่จะทราบ
- (7) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ที่บุคคลสามารถสัมผัสได้ หรือสามารถมีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต
- (8) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ อาจเกิดขึ้นซ้ำได้ แต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่เหมือนเดิมทุกประการ
- (9) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้
- (10) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ได้ และไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ของผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วน และทุกครั้งบางครั้งอาจไม่มีผลใด ๆ เกิดขึ้น
- (11) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ผูกพันแต่เต็มใจที่จะเรียนรู้
- (12) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถเรียนได้ตลอดเวลา ทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ อยู่ที่ตัวผู้เรียนจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร
- (13) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาในมิติด้านการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ 2 องค์ประกอบสำคัญ ที่ประกอบด้วย ประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการตีความของบุคคล โดยการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการเรียนรู้เพียงในห้องเรียน ซึ่งทำให้โอกาสของการ เรียนรู้เกิดขึ้นได้มากกว่าภายในสถาบันการศึกษา หากแต่เกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ ทุกสถานการณ์ ผ่าน สื่อหรือองค์ประกอบแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่ง Schugurensky (2000) ได้ทำการจำแนกประเภทของการ เรียนรู้ตามอัธยาศัยไว้ 3 กลุ่ม ได้แก่ การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเอง

- การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน หรือ Tacit Learning เป็นการเรียนรู้คุณค่า ทักษะคติ พฤติกรรม ค่านิยม วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในวิถีชีวิต ซึ่งบางครั้งบุคคลอาจไม่ตระหนัก ด้วยซ้ำว่าสิ่งที่กำลังกระทำอยู่คือการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยปกติการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องที่ เกี่ยวกับกระบวนการของจิตใต้สำนึก แต่สามารถที่จะเริ่มทำการตระหนักรู้ได้โดยผ่านกระบวนการ ระลึกย้อนหลังหรือที่เรียกว่า Retrospective recognition ได้

- การเรียนรู้โดยบังเอิญ หรือ Incidental Learning หมายถึง ประสบการณ์ที่บุคคล ได้รับจากกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นโดยที่บุคคลนั้นไม่ได้มีความตั้งใจมาก่อนว่าจะเรียนรู้ แต่ครั้ง ได้รับประสบการณ์นั้นแล้ว ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักบางอย่างขึ้น อาจสนใจที่จะเรียนรู้หรือ หรือไม่ก็ได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความไม่ตั้งใจแต่รู้สึกตัวถึงการเรียนรู้ที่ได้รับนั้น (Unintended but conscious)

- การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หรือ Self-directed learning เป็นการเรียนรู้ที่บุคคล เป็นผู้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ วิธื่อดำเนินการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย ตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากใครเป็นพิเศษ แต่สามารถมีผู้อำนวยความสะดวกใน การเรียนรู้เป็นผู้ช่วยในการสนับสนุน โดยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้จัดเป็นเรื่องของความตั้งใจ ส่วนบุคคล เกิดขึ้นเพราะต้องการตอบสนองความเป้าหมายบางอย่างของบุคคลที่เกิดขึ้นก่อน กระบวนการเรียนรู้ เป็นเรื่องของจิตสำนึกซึ่งบุคคลจะรับรู้ด้วยตนเองว่าเขาต้องการเรียนรู้ในบางสิ่ง บางอย่างเพื่อจุดประสงค์บางสิ่งบางอย่าง

ทั้งนี้จากแนวคิดของ Schugurensky (2000) ทำให้สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ของการ จัดการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในลักษณะต่าง ๆ

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย		ลักษณะการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
ผู้จัด	การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน
	การจัดสถานการณ์การเรียนรู้	การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ
ผู้เรียนรู้	การกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจัดสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ในขณะที่ผู้เรียนนั้นสามารถเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยบังเอิญในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถกำหนดการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองโดยใช้วิธีการที่เรียกว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อย่างไรก็ตามสิ่งที่คุณจะเรียกว่าเป็น “การเรียนรู้” หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นั่นก็คือ “การตีความ”

การตีความเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ กับบุคคลที่อาศัยอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ และสติปัญญามาเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การตีความนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ความพึงพอใจในการรับรู้ ย่อมเป็นแรงจูงใจสำคัญอีกประการหนึ่งที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สร้างความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ตามการตีความหมายของแต่ละบุคคล โดยจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักการสำคัญอันสรุปขั้นตอนของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของคุณได้ 3 ขั้นตอนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม เป็นการที่บุคคลได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้ในชีวิตประจำวัน สามารถเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดโดยบังเอิญได้ ซึ่งบุคคลจะเลือกที่ให้สิ่งที่ได้รับรู้ให้เกิดความตีความได้หรือไม่นั้น ก็อยู่ที่ความพึงพอใจหรือผ่านการวิเคราะห์ในเบื้องต้นก่อน โดยหากสิ่งที่ได้รับรู้ไม่ได้ก่อให้เกิดความสนใจใด ๆ การรับรู้ชนิดนั้นก็จะเป็นเพียงประสบการณ์ ในขณะที่หากสิ่งที่ได้รับรู้ตั้งอยู่บนความสนใจ ข้อมูลนั้นก็จะถูกส่งไปยังขั้นตอนต่อไปที่เรียกว่าการตีความ

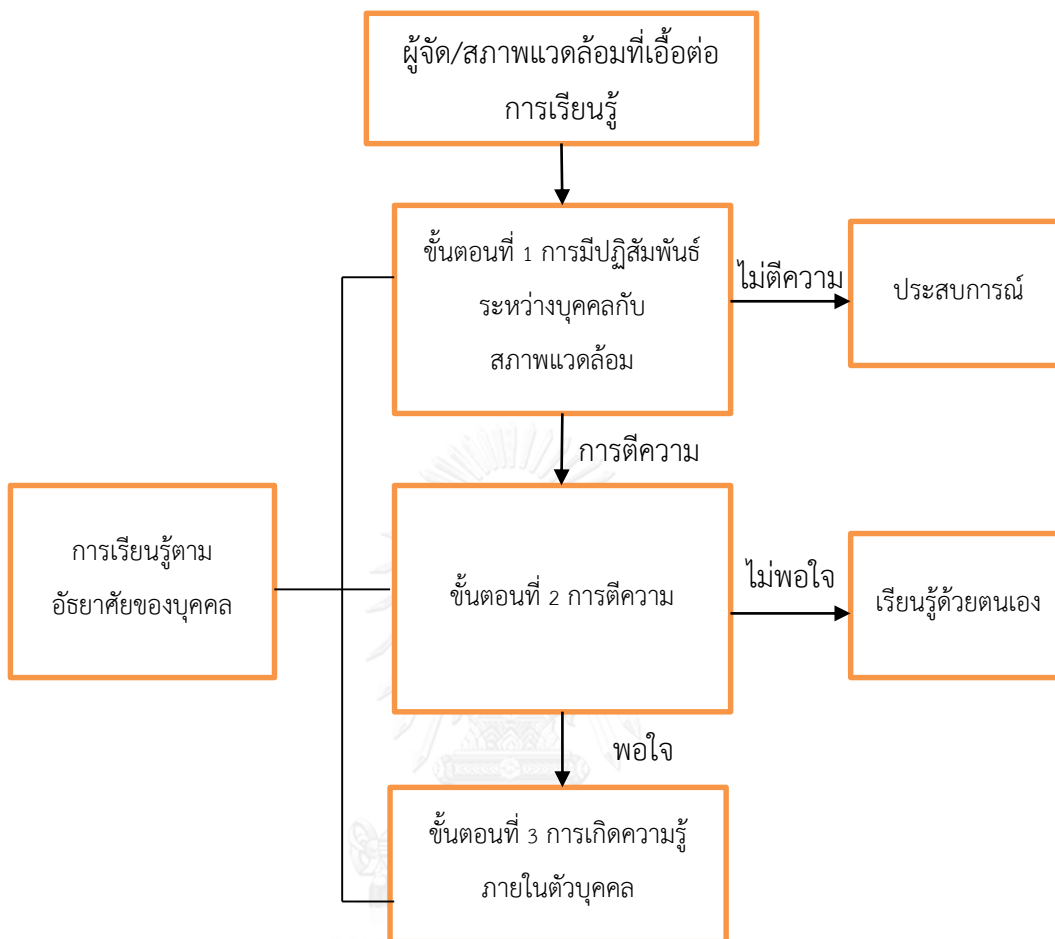
ขั้นตอนที่ 2 การตีความ เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่มีการใช้ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรืออาจใช้ข้อมูลความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง มาร่วมในการตีความหมายโดยอาศัยสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของแต่ละบุคคลที่ถูกบ่มเพาะสร้างความหมายและเข้าใจด้วยตนเองตามความพึงพอใจ

ทั้งนี้หากการตีความนั้นบุคคลมีความพึงพอใจต่อข้อมูล ก็จะเกิดการเรียนรู้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากไม่พึงพอใจต่อข้อมูลดังกล่าว บุคคลก็จะแสวงหาข้อมูลหรือแนวทางใหม่ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเป็นไปตามความพึงพอใจของตนเอง โดยเรียกกระบวนการที่เกิดขึ้นนี้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อเลือก ระบุเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ แสวงหาวิธีการเรียนรู้อันเป็นไปตามความพอใจของตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 การเกิดความรู้ภายในตัวบุคคล เกิดจากการที่บุคคลยอมรับที่จะปฏิบัติตามความพึงพอใจ หรือความพึงพอใจในความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้นจากขั้นตอนที่ 2 ทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลักษณะของการเรียนรู้ตามอธยาศัยนั้นเป็นเรื่องของการรับรู้ การตีความความหมาย และการเกิดความรู้ขึ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลนั้นมีอิสระในการเรียนรู้ อย่างเต็มที่ สามารถเลือกเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ตามความพึงพอใจ โดยเรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมหรือการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถสร้างโอกาส สร้างความสนใจ มีความหลากหลาย ที่อาจเป็นการจัดกิจกรรม หรือสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา เพราะการเรียนรู้ที่จัดเป็นเรื่องของเฉพาะบุคคลที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจต้องการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างหลากหลาย ยืดหยุ่น ซึ่งหากไม่เงื่อนไขของเวลา หลักสูตร การประเมินผล และการมีสภาพแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้ จะเป็นสิ่งสนับสนุนที่เอื้อให้บุคคลมุ่งสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขั้นตอนการเรียนรู้ตามอธยาศัยของบุคคลดังกล่าว สามารถแสดงให้เห็นเข้าใจได้ตามรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 2 แสดงลักษณะการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของบุคคล

2.3 ความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

แม้สังคมไทยจะมีการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นสถาบันหลักของการจัดการศึกษาอันเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต มีระบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาให้กับกลุ่มประชากรผู้ขาดโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ก็ยังขาดความสมบูรณ์ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลจะพึงได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้จากสภาวะวิกฤติทางการศึกษา ทำให้การศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องมีบทบาทและความสำคัญให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นระบบการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิถีความเป็นมนุษย์มากที่สุด เป็นการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ความสำคัญด้านการเรียนรู้ในช่วงชีวิต

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลจะได้รับตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย ซึ่งแสดงให้เห็นรายละเอียดได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 3 แสดงช่วงอายุของบุคคล และประเภทของการศึกษาและการเรียนรู้ที่พึงได้รับ

-----การศึกษาตลอดชีวิต-----

นอกระบบ	ในระบบ	ในระบบ		นอกระบบ
อัธยาศัย	นอกระบบ		นอกระบบ	
	อัธยาศัย	นอกระบบ	อัธยาศัย	อัธยาศัย
		อัธยาศัย		
อายุ 0 แรกเกิด	3 ปี ก่อนวัยเรียน	6 ปี วัยเรียน	22 ปี วัยทำงาน	60 ปี วัยสูงอายุ

จากรูปภาพที่ 3 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต่อการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชีวิตได้ดังต่อไปนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2545)

- ช่วงวัยแรกเกิด อายุ 0-3 ปี บุคคลจะได้รับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่ อาจได้รับการศึกษานอกระบบบ้างเพียงเล็กน้อย

- ช่วงก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ปี บุคคลจะยังคงได้รับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นหลัก อาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง เช่น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในศูนย์เด็กเล็ก หรือมีการศึกษาในระบบบ้างบางส่วนแต่ยังไม่มาก เช่น การเข้าเรียนในระดับโรงเรียนอนุบาล

- ช่วงวัยเรียน อายุ 6-22 ปี ในช่วงวัยนี้บุคคลจะได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นหลัก อาจมีการศึกษานอกระบบบ้างสำหรับบุคคลบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ และมีการเรียนรู้ตามอัธยาศัยบ้างเล็กน้อยจากกระบวนการทางสังคม

- ช่วงวัยทำงาน อายุ 22-60 ปี บุคคลในวัยนี้จะได้รับการเรียนรู้จากวิธีการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นหลัก จากกระบวนการทำงาน และกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม อาจมีการศึกษานอกระบบบ้าง สำหรับกระบวนการเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานที่ส่วนหนึ่งเป็นไปตามความต้องการขององค์กร

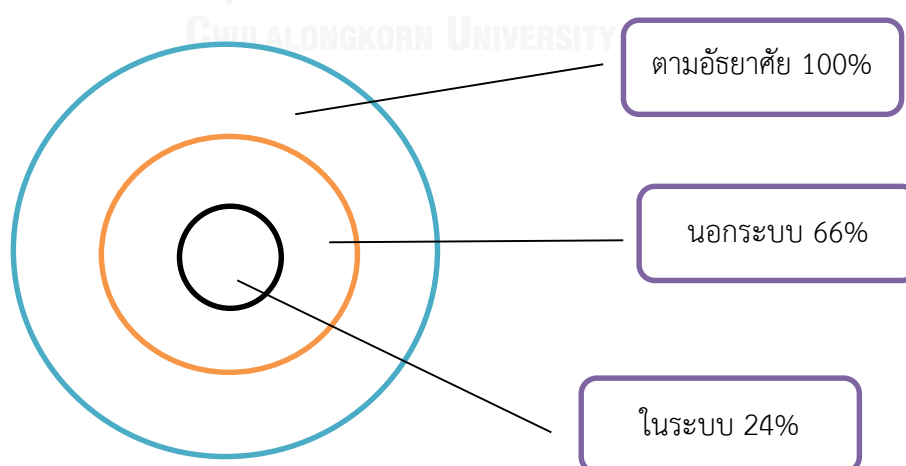
- ช่วงวัยสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป การศึกษาและการเรียนรู้ในช่วงนี้คือการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่ และอาจมีการศึกษานอกระบบบ้างเพียงเล็กน้อย

ทั้งนี้จากการแสดงความสัมพันธ์ดังรูปภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่งของบุคคลไม่ว่าจะช่วงวัยใดก็ตาม

(2) ความสำคัญด้านกลุ่มเป้าหมาย

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย อย่างไม่มีเงื่อนไข และข้อจำกัด ทั้งทางด้านอาชีพ พื้นฐานของการศึกษา สถานะทางสังคม รวมถึงที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายกับการจัดการศึกษาของประเทศไทยจะพบว่า ประชาชนที่อยู่ในการศึกษาในระบบโรงเรียนมีจำนวน 14.5 ล้านคน (อายุ 3-17 ปี) การศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวน 40 ล้านคน (อายุ 18 ปีขึ้นไป) แต่สำหรับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายประชากรคือประชาชนทั่วทั้งประเทศที่มีมากกว่า 61 ล้านคน จึงจัดได้ว่าเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรภายในประเทศ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2543) ดังแสดงให้เห็นตามรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 4 แสดงกลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยตามแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

จากภาพประกอบดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ของปวงชน ที่เน้นความเสมอภาค การสร้างโอกาส และสิทธิทางการเรียนรู้ที่ทุกคนต้องได้รับอย่างเท่าเทียม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นนั้นต้อง

สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544; สุมาลี สังข์ศรี, 2545; วิศนี ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบูรณ์, 2548)

(3) ความสำคัญด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยทำให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างเท่าทันต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เอื้อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในมุมมองดังต่อไปนี้

- ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมในการได้เรียนรู้
- สามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งช่วงชีวิตของบุคคล
- ส่งเสริมให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเอง เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาพฤติกรรม ทักษะ เจตคติ และความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ
- เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ที่สามารถเลือกวิธีการเรียน การวางแผนการเรียน ได้อย่างเหมาะสมตามระดับความสามารถ และความพึงพอใจของตนเอง
- เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการให้เข้ากับลีลา การเรียนรู้ของตนเอง
- เป็นการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ให้บุคคลสามารถ เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างกลมกลืนผสมผสาน ตาม ความสามารถและศักยภาพของบุคคล

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีความสำคัญอย่างยิ่งกับวิถีความเป็น มนุษย์ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายครอบคลุมกับคนทุกกลุ่มในสังคม เป็นการเรียนรู้ที่มี เป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ตลอดทั้งช่วงอายุ รวมถึงเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริม ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ เพราะสามารถเอื้อให้ผู้เรียนรู้ในเลือกเรียนได้ตาม เป้าหมายที่ตนเองต้องการ ด้วยวิธีการที่ตนเองพึงพอใจ เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลได้พัฒนา พฤติกรรม ทักษะ เจตคติ และเพิ่มพูนความรู้ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต

2.4 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้มีโอกาสในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยตามความพึงพอใจของตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดให้บุคคลได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตรงตามความต้องการของบุคคลย่อมทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้นั้นมีมากขึ้น (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2544; อุดม เขยกิจวงศ์, 2551 ; Garrick, 2012) ทั้งนี้การจัดให้มีประสิทธิภาพ ควรเป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 8 วรรค 3 ประการ ได้แก่

- (1) ต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต
- (2) ต้องให้สังคมเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งการดำเนินการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นจัดได้ว่ามีความสำคัญมากกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะกำลังทำการศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียนก็ตาม สำหรับประเทศไทย การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรมีเป้าหมายหลักให้คนไทยได้รับการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยต้องพยายามจัดการศึกษารูปแบบนี้ให้ผสมกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือสังคม เพื่อมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความพร้อม ตามศักยภาพและโอกาส โดยเรียนรู้จากบุคคล ประสบการณ์ อาชีพ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะต้องดำเนินไปภายใต้หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยดังต่อไปนี้

1. หลักความสัมพันธ์กับธรรมชาติ

การจัดการศึกษาในหลักการนี้แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการจัดการศึกษาต้องให้เป็นไปตามธรรมชาติ กล่าวคือ สภาพของธรรมชาตินั้นจะมีลักษณะสำคัญ 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่ ธรรมชาตินั้นมีความหลากหลาย ธรรมชาติต้องมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ธรรมชาติสามารถจัดการตนเองได้ และธรรมชาติมีสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง นั้นหมายถึงการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นจะต้องจัดให้มีความครอบคลุมอย่างหลากหลาย และทั่วถึง ทั้งทางด้านรูปแบบการจัด การจัดให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยผู้จัดจะต้องพยายามนำตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมน้อยที่สุด และที่สำคัญจะต้องสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้อยู่ตลอดเวลา

2. หลักการต้นทุนของชุมชน

การดำเนินการจัดการศึกษาตามอัยาศัยตามหลักการนี้ มุ่งแสดงให้เห็นว่าในการจัดการศึกษานั้นจะต้องคำนึงถึงเรื่องชุมชนจะต้องเป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้ โดยเฉพาะในเรื่องสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่จะต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยหลักการต้นทุนของชุมชนนี้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการดังนี้

2.1 ทุนระบบนิเวศน์ (ทรัพยากร) การศึกษาตามอัยาศัยจะช่วยรักษาระบบนี้ให้คงอยู่ โดยระบบนิเวศน์ หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนหรือสังคมที่นับวันได้สูญหายไปเกือบหมด อาทิ แร่ธาตุ พันธุ์ไม้ นิทานปรัมปรา รวมถึงรูปแบบวิถีชีวิตอันดีงามในอดีตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เป็นต้น

2.2 ทุนสังคมและวัฒนธรรม ระบบการศึกษาของเราถูกรับมาจากที่อื่น การศึกษาในห้องเรียนปัจจุบันเป็นเพียงการถ่ายทอดวัฒนธรรมมาจากต่างชาติ อาทิ การถูกลงโทษเมื่อมาสาย สิ่งดีงามต่าง ๆ กำลังถูกทำลายลงเพราะเราไปยกย่องวัฒนธรรมอื่น ๆ จนหลงลืมรากเหง้าความดีงามของวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังนั้นการจัดการศึกษาตามอัยาศัยจะต้องฟื้นฟูทุนสังคมและวัฒนธรรมให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

2.3 ทุนทางสติปัญญา การศึกษาในระบบดึงคนออกจากชุมชน โดยคนที่เรียนหนังสือได้จะออกมาเรียนต่อ และเมื่อเรียนจบก็มักไหลเข้าสู่ชุมชนเมือง เหลือเพียงผู้เรียนไม่เก่ง ผู้ชายที่บวชอยู่วัด บางคนทำไร่ ไถนา แต่ทั้งนี้การศึกษาตามอัยาศัยจะมีความสำคัญทำให้ชุมชนเติบโตขึ้นได้ โดยที่ผ่านมามีอัยาศัย กศน. เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ ช่วยฟื้นฟูชุมชน และภูมิปัญญาให้กลับมามีบทบาท สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง นั่นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัยาศัยทั้งสิ้น

2.4 ทุนเศรษฐกิจ เมื่อนำเงินซึ่งเป็นทุนประเภทเงินตราลงไปชุมชนแล้วนั้น จะต้องสามารถทำให้ทุนทั้งสามด้านทั้งระบบนิเวศน์ ทุนสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางสติปัญญาเกิดขึ้นมา และเป็นชุมพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมนั้นต่อไป

โดยสรุปหลักการนี้จะต้องให้ความสำคัญกับการยึดชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้จัดการ โดยต้องคำนึงว่าชุมชนในแต่ละชุมชนนั้นล้วนมีทุนเดิมอยู่แล้ว ฉะนั้นความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดการการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาตามอัยาศัย

3. หลักการเชื่อมโยงและต่อเนื่อง

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภายใต้การดำเนินงาน สิ่งสำคัญจะต้องนำ “คน” มาเป็นตัวตั้งสำคัญในการดำเนินงานนั้น ๆ เพราะ “คน” ไม่ว่าจะทุกคน บางคน หรือเฉพาะบางคนจะต้องผ่านการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ หรือ 2 รูปแบบ หรืออาจเพียงรูปแบบเดียวแล้วแต่โอกาส ดังนั้นการจัดการศึกษากับการเทียบโอนเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องจัดการทั้งเชิงรุกและเชิงรับให้กับทุกคนในชุมชน ภายใต้หลักของการบูรณาการโครงสร้างเนื้อหาสาระและวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้อง และจะต้องเป็นไปตามหลักของความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จะเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาที่ชอบ และวิชาชีวิต

4. หลักความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามหลักการนี้นั้น มุ่งที่จะให้คนได้รับการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างครอบคลุมตลอดทั้งช่วงอายุในทุกวิชาชีพ ซึ่งการจัดการศึกษาตามหลักการนี้ จะต้องเน้นและแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้กับบุคคลได้เรียนรู้ตามวิถีชีวิตของตนเอง จึงควรมีความระวังในเรื่องของกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจะต้องไม่เข้าไปมีส่วนในการจัดการมากนัก หากต้องเน้นเรื่องความเป็นธรรม ความถูกต้อง รวมถึงความถูกต้องเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงหลักการของการศึกษาตามอัธยาศัย ไว้ดังต่อไปนี้

1. การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำ เทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษา
3. การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551) กล่าวว่า หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ประเด็น ประกอบด้วย

1. จัดให้สนองกลุ่มเป้าหมาย ทุกเพศและวัย ตามความสนใจ และความต้องการ
2. จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

3. จัดโดยวิธีหลากหลายโดยใช้สื่อต่าง ๆ
4. จัดให้ยืดหยุ่น โดยไม่มีตรูแบบใด ๆ
5. จัดให้ทันต่อเหตุการณ์
6. จัดได้ถูกกาลเทศะ
7. จัดบรรยากาศ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ต้องคำนึงว่า การจัดต้องส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัด รวมถึงการพัฒนาสาระเนื้อหากระบวนการเรียนรู้จะต้องเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยยังต้องคำนึงถึงหลักความสัมพันธ์กับธรรมชาติ หลักการต้นทุนของชุมชน หลักการเชื่อมโยงและต่อเนื่อง และหลักความสะดวกเข้าถึงง่าย โดยการจัดการศึกษาดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิต เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดให้มีความหลากหลาย จัดให้มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ จัดให้ทันเหตุการณ์ ถูกกาลเทศะ โดยจุดประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีทั้งความรู้ ทักษะ และศักยภาพอย่างเต็มที่ตลอดช่วงชีวิต

2.5 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ผลจากการศึกษาเอกสารของ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544), และ อุดม เขยกีวงศ์ (2551) สรุปได้ว่าผู้มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย

กลุ่มผู้จัดการศึกษาในวิถีชีวิต เป็นผู้จัดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดแบบแผน ทักษะ ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ตลอดจนการสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น โดยมีลักษณะในการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ผู้จัดกลุ่มนี้ ได้แก่

- 1) สถาบันครอบครัว ทั้งนี้บุคคลในครอบครัวเป็นกลุ่มผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่มีความผูกพันกับบุคคลตั้งแต่เกิด มักมีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการไม่มีแบบแผน เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างแบบแผนชีวิต มารยาทและกติกาสังคม รวมถึงถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติตนให้ดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้

- 2) สถาบันการศึกษา ประกอบไปด้วยสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา อาทิ โรงเรียน สถาบันอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย ศูนย์การศึกษานอก

โรงเรียนระดับจังหวัดและอำเภอ ฯลฯ เป็นกลุ่มผู้ที่มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน แต่ทั้งนี้จะต้องมีการให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ไปด้วย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ใฝ่เรียนรู้ที่จะพัฒนาการเรียนรู้อย่างรอบด้านอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ภายในสถานบันการศึกษา และภายนอกสถานบันการศึกษา โดยมี ครู อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากรรับเชิญพิเศษ เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เกิดขึ้น

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในแง่ของผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยคือผู้รู้ในท้องถิ่นในลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ จารีต ประเพณีของท้องถิ่นผ่านวิธีการบอกเล่า การทำให้ดู การสาธิต การสังเกต การอบรม การฝึกหัดทักษะและความเชี่ยวชาญต่าง ๆ เป็นต้น

ผู้จัดการศึกษาตามบทบาทขององค์กร ผู้จัดประเภทนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตามวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจการดำเนินงานขององค์กรเป็นหลัก ผู้จัดกลุ่มนี้ได้แก่

1) องค์กรของรัฐ ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทำหน้าที่ในการสนับสนุนด้านเงินทุน หรือด้านความช่วยเหลือต่าง ๆ ประสานไปยังองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือ กศน. เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนยังสามารถเกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งคอยให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกิจกรรมด้านอาชีพและประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ

2) สถาบันสื่อมวลชน ได้แก่ ผู้จัดสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบนเครือข่ายออนไลน์ต่าง ๆ เป็นสถาบันที่มีความสำคัญรองมาจากครอบครัว มีส่วนสำคัญในการจัดให้การศึกษาข่าวสาร ถ่ายทอดวัฒนธรรม สร้างความบันเทิง และเป็นตัวกลางส่งต่อข้อมูลความรู้ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งสามารถหล่อหลอมและพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพ

3) องค์กรเอกชน ได้แก่ สถาบัน สมาคม มูลนิธิ ชมรมต่าง ๆ ที่มีการจัดให้บริการความรู้แก่สมาชิกและผู้รับบริการในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษานอกระบบโรงเรียน

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีภารกิจในการบริการประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย กลุ่มผู้จัดประกอบด้วย 5 กลุ่มสำคัญ อันได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่และสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน (2) สถาบันการศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรพิเศษ (3) องค์กรของรัฐและชุมชน ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม องค์กรปกครองส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน (4) สถาบันสื่อมวลชน ได้แก่ ผู้จัดสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบนเครือข่ายออนไลน์ต่าง ๆ และ (5) องค์กรเอกชน ได้แก่ สถาบัน สมาคม มูลนิธิ ชมรมต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้จัดในทุกกลุ่มมีจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้สามารถเข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างอิสระเท่าเทียม ตามความพึงพอใจของผู้เรียนรู้เป็นหลัก ด้วยการจัดส่งเสริมผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย

2.6 กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับบริการทางด้านข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบนเครือข่ายออนไลน์ การเรียนรู้ทางไกล ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ อุทยานการเรียนรู้ และศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544) กล่าวว่ากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การจัดฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การใช้กระบวนการกลุ่มสำหรับการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ การเรียนรู้ การประกวด การแข่งขันกีฬา กิจกรรมการแข่ง นอกจากนั้นยังรวมถึงการอภิปราย การพูดคุย การให้คำแนะนำ การแนะนำ ซึ่งส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรก็ได้

สุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวว่า ลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถทำการจำแนกกิจกรรมได้ดังนี้คือ การเรียนรู้จากห้องสมุดต่าง ๆ การเรียนรู้จากเครือข่ายการเรียนรู้ภายในชุมชน การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านภายในชุมชน การเรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน รวมถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากครอบครัว

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้ความสำคัญกับการสร้างกิจกรรม มากกว่าการระบุหาหน่วยงานใดควรมีความรับผิดชอบในการจัด ทั้งนี้สถาบันหรือหน่วยงานที่ควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน แหล่งชุมชน สถาบันการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน หน่วยงานบริการของภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ซึ่งลักษณะของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การจัดในลักษณะของกิจกรรม เช่น การจัดกลุ่มเสวนา การจัดอภิปราย การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมทางด้านศาสนา การเข้าค่าย การเรียนรู้จากประสบการณ์กลุ่มอาชีพ เป็นต้น (2) การจัดในลักษณะของการให้บริการ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ อินเทอร์เน็ต นิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น

Smith (2005) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยประเภท Practicing informal education และกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยประเภท Coffee house and informal education

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยประเภท Practicing informal education สามารถจำแนกออกได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- กิจกรรมที่จัดขึ้นในสถาบันการศึกษา ได้แก่ การจัดตั้งชมรม สถานักเรียน กิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่าน การช่วยเหลืองานในโรงเรียน กิจกรรมการเลือกตั้งเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เวทีเยาวชน เป็นต้น

- กิจกรรมการมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปิดเวทีอภิปราย การจัดกิจกรรมรณรงค์ภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมภายในชุมชน การออมและสินเชื่อ การพัฒนาโอกาสเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นต้น

- กิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การทำงานร่วมกับเยาวชน การจัดสถานการณ์การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดโปรแกรมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน การให้คำปรึกษาเพื่อการดำเนินชีวิต เป็นต้น

- กิจกรรมตามท้องถนน สโมสร และงานโครงการ ได้แก่ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมสโมสร การเข้าร่วมการสัมมนา การทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการ การระดมทุน การบริการด้านสุขภาพ การสร้างโอกาสใหม่ๆ เพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

- กิจกรรมการแสดง ทางด้านศิลปะ และกิจกรรมกลางแจ้ง ได้แก่ กิจกรรมการจัดแสดงละคร งานแสดงดนตรี งานเต้นรำ กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ในท้องถิ่น กิจกรรมการผจญภัย การเรียนรู้ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลวิถีชีวิตในชุมชนและถ่ายทอดในลักษณะของภาพถ่าย การบอกเล่า การสัมภาษณ์ เป็นต้น

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยประเภท Coffee house and informal education เป็นแนวคิดการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยเห็นว่าร้านกาแฟเป็นที่ที่มีการพบปะสังสรรค์ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งร้านกาแฟก็กลายเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ เช่น การเป็นที่พูดคุย ถกเถียง อภิปรายร่วมกัน ซึ่งหนึ่งในสี่ของร้านกาแฟในกรุงลอนดอน จะมีมุมอ่านหนังสือที่มีลักษณะคล้ายห้องสมุด และมีหนังสือพิมพ์รายวันสำหรับการบริการลูกค้า ซึ่งเป็นกลวิธีในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอีกรูปแบบหนึ่ง

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปโดยสังเขปได้ว่า ลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดบรรยากาศ หรือสร้างสถานการณ์ในการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และครอบคลุมความต้องการของคนส่วนใหญ่ โดยต้องเน้นความสอดคล้องที่เป็นไปตามวิถีชีวิต ตามความต้องการของบุคคล รวมถึงควรเป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้บุคคลได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่เป็นลักษณะของการจัดแบบจงใจโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในทุกสถานที่

2.7 ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ผลจากการศึกษาเอกสารตามหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (คมกฤษ จันทร์ขจร, 2551; วิศนึ ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบูรณ์, 2544)

1. สื่อจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ ตามความถนัด โดยจัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในแง่ของการถ่ายทอดองค์ความรู้ การเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับบุคคล สามารถจำแนกสื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

- สื่อประเภทบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ คตินิยม ค่านิยม และคุณธรรมอันดีงาม ตลอดจนการจรรโลงไว้ซึ่งแบบแผนประเพณีของสังคมและชุมชน

- สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ตำราเรียน หนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร นิตยสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ ใบประกาศ ใบปลิว ฯลฯ

- สื่อป้ายสารสนเทศ และนิทรรศการ ได้แก่ ป้ายประกาศข่าวสารความรู้ ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และนิทรรศการความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

- สื่อสารมวลชน เป็นสื่อการเรียนรู้ในลักษณะของการแพร่กระจายสารสนเทศสู่สาธารณะ โดยมีสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

- สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดและเชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วโลกผ่านทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้จากเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ผ่านบทเรียนออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และการเรียนรู้ฐานข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งข้อมูลที่มีการดำเนินการจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- ที่อ่านหนังสือ และห้องสมุดต่าง ๆ เป็นแหล่งบริการความรู้ และข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หน่วยงานเอกชน และห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือและห้องสมุดเหล่านี้มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับผู้ที่มีความสนใจและใฝ่แสวงหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง

- ศูนย์การเรียนรู้ เป็น ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน สถานศึกษา ศาสนสถาน สถานประกอบการ และองค์กรต่าง ๆ เป็นแหล่งการเรียนรู้ทำหน้าที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการบริการข่าวสารข้อมูล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ หรือการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

- ศูนย์บริการข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นศูนย์กลางการให้บริการสารสนเทศ และศูนย์แนะนำให้คำปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจัดตั้งขึ้นโดยชุมชน หน่วยบริการของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานศึกษา เช่น ศูนย์ข้อมูลสถิติ ศูนย์ประมวลและแจกจ่ายสารสนเทศ หอจดหมายเหตุ ศูนย์แนะแนว และศูนย์บริการแนะนำให้คำปรึกษา เป็นต้น

- ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา มีหน้าที่ให้บริการความรู้ การจัดแสดง นิทรรศการทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแก่ประชาชนทั่วไป

- อุทยานการเรียนรู้ มีหน้าที่ให้บริการความรู้ ควบคู่กับกิจกรรมนันทนาการ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป

- พิพิธภัณฑ์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่น หรือโดยหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการรวบรวมความรู้เฉพาะในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของชุมชน หรือหน่วยงาน พัฒนาการทางความคิด ตลอดจนพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงความรู้เฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

3. การจำแนกทรัพยากรการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถจำแนกได้เป็นดังนี้

- ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึงบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับ สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติไปสู่ผู้เรียนรู้ที่สนใจจะเรียน สามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้กับบุคคลรุ่นหลังในการที่จะเรียนรู้ที่สามารถขอคำชี้แนะ หรือยึดถือปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างได้ เช่น ครูบาอาจารย์ พ่อแม่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ศิลปิน ฯลฯ

- ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติซึ่งปราศจากการสร้างเสริมเติมแต่ง และสิ่งปรากฏอยู่ตามธรรมชาติที่อาจมีการเติมแต่งบ้างแต่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้เพื่อเอื้ออำนวยให้มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์ในการศึกษาความเป็นมา เพื่อความเพลิดเพลิน และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ อาทิ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน น้ำตก ทะเล ภูเขา เป็นต้น

- ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งประดิษฐ์ที่บุคคลใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างกัน สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเทคโนโลยี โดยสื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร นวนิยาย หนังสือเรียน จุลสาร แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายประกาศ โปสเตอร์ รายงาน บันทึกประจำวัน เป็นต้น สำหรับสื่อเทคโนโลยีนั้นผู้เรียนรู้สามารถเห็นภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง หรือเสียงผ่าน วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

- ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทวัตถุอาคารสถานที่ หมายถึง วัตถุ อาคาร หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถค้นคว้าเพื่อเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด วัด ตลาด สวนสัตว์ สวนสาธารณะ เป็นต้น

- ทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่บุคคลสามารถที่จะเลือกเรียนรู้ได้ด้วยการเชื่อมต่อผ่านคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรือแท็บเล็ต เพื่อเข้าไปเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่คาดหวัง หรือเพื่อความบันเทิง อย่างไรก็ตามทั้งนี้สื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่คนมักให้ความสนใจ เช่น YouTube Google Yahoo หรือ เว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอยู่อย่างหลากหลายเป็นอย่างมาก ทั้งประเภทบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเภทสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ประเภทธรรมชาติ และประเภทที่อยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้การมีทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลายและแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุม จะทำให้บุคคลสามารถมีช่องทางการเรียนรู้ที่ตรงตามความต้องการมากขึ้น และสามารถแสวงหาวิธีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ส่งผลให้เป็นโอกาสที่ดีในการที่จะพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ทั้งในด้านของการมีนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

2.8 วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นสามารถเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลาย แต่มีวิธีการหนึ่งเป็นวิธีการที่สามารถทำให้เกิดด้วยการแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิต ได้แก่ การสนทนา โดยการสนทนาทำให้บุคคลได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ของอีกบุคคลหนึ่งที่สนทนาด้วย ซึ่งเชื่อว่าการสนทนานอกจากจะทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์แล้วยังสามารถนำไปสู่การปรับเจตคติบางอย่างในการมองผู้อื่นได้ด้วย ดังนั้นในหัวข้อวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยขอเสนอ การสนทนาแบบสุนทรียะ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ดังมีรายละเอียดโดยสังเขปต่อไปนี้

กิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นเป็นการสร้างสถานการณ์ หรือสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่ากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย แต่ลักษณะกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้น ได้แก่ กระบวนการสนทนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดดังนี้

กระบวนการสนทนาเพื่อความสุนทรีย์ หรือสุนทรีย์สนทนา หากแปลตามความหมายคือ การสนทนาที่นำไปสู่ความเพลิดเพลินเจริญใจ เกิดความสุขที่สามารถจรโลงใจ เกิดความผ่อนคลาย ระหว่างการสนทนา และก่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ โดยกระบวนการสนทนาทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ทำให้ทุกคนมีโอกาสได้รับรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น สอนให้คนรู้จักให้เกียรติผู้อื่น ไม่ตัดสินผู้อื่น และสามารถแสดงออกโดยการเปิดเผยคำพูดที่เกิดจากความรู้สึกภายในของตนเองได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการสนทนาเป็นเครื่องมือที่สามารถระดมความคิด ค้นหาวิธีการการเรียนรู้ หรือสร้างความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น เป็นการสื่อสารที่ทำให้ข้อมูลต่าง ๆ เกิดการไหลเวียนที่ ถ่ายเทไปมาระหว่างกันโดยปราศจากสิ่งกีดกัน เป็นการกระทำหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปด้วยความเสมอภาค ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมสนทนา โดยไม่ตัดสินใด ๆ ไม่หวังแพ้หรือชนะ ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างความคิดสร้างสรรค์ หรือความขัดแย้ง

หลักสำคัญ 4 ประการที่นำไปสู่การสนทนาที่สร้างความเพลิดเพลินดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย (1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) (2) การเคารพ (Respecting) (3) การไม่ตัดสิน (Suspending) และ (4) การฟังเสียงที่อยู่ในใจ (Voicing)

(1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) การฟังให้ดีมีคุณภาพและเกิดประโยชน์ ต้องผ่านการฝึกฝนเป็นประจำและต่อเนื่อง ต้องฝึกการฟังด้วยจิตใจจดจ่อ ฝึกการฟังจนเกิดสมาธิ เพื่อจะได้รับรู้ข้อมูลการสื่อสารได้อย่างถูกต้องชัดเจน ทั้งนี้การฟังที่ได้ประสิทธิภาพนั้นต้องไม่ฟังแล้วเกิดความเชื่อ ดังหลักของกาลามสูตร 10 ประการที่กล่าวว่า อย่าเชื่อด้วยการฟังตามๆ กันมา อย่าเชื่อด้วยการถือสืบต่อกันมา อย่าเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าเชื่อเพราะเป็นตำรา อย่าเชื่อเพราะเป็นตรรกะ อย่าเชื่อเพราะการอนุমান อย่าเชื่อด้วยการคิดตรองตามเหตุผล อย่าเชื่อเพราะเข้ากับทฤษฎี อย่าเชื่อเพราะเห็นความเป็นไปได้ และอย่าเชื่อเพราะเป็นครูของเรา แต่ฟังแล้วเชื่อเพราะลงมือปฏิบัติเท่านั้น

(2) การเคารพ (Respecting) คือการยอมรับเสียงหรือความคิดเห็นของผู้อื่น บุคคลต้องมองหาสิ่งที่ดีที่สุดในตัวผู้อื่น เชื่อมั่นในคุณค่าและความสามารถ ต้องให้เกียรติในขณะที่เกิดการสนทนา ต้องหมั่นเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเคารพในผู้ร่วมการสนทนาทุกคน ซึ่งหลักการเหล่านี้จะเป็นพลังที่ทำให้บุคคลเกิดปัญญา เกิดความสำเร็จและความสุขตามมาในภายหลัง

(3) การไม่ตัดสิน (Suspending) เป็นสิ่งสำคัญในการสนทนาแต่ทำได้ยาก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สนทนาต้องรู้และฝึกฝนการปรับทัศนคติ โดยยอมรับการห้อยแขวนไว้ในระหว่างการสนทนา ซึ่งเป็นการห้อยแขวนที่ต้องปราศจากการตัดสินตัวบุคคล ตัดสินความคิด ในขณะที่กำลังรับรู้ข้อมูลของบุคคลอื่น

(4) การฟังเสียงที่อยู่ในใจ (Voicing) คือถ้อยคำที่เปี่ยมไปด้วยพลังทำให้ผู้ฟังที่อยู่ในวงสนทนาที่มีความสนใจ ตื่นตัว ประทับใจ หรือเกิดจินตนาการที่คล้อยตามความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวในอารมณ์ใด ๆ ก็ตาม

อย่างไรก็ตามในการสนทนานั้นมีระดับของความแตกต่างกันใน 4 ระดับ ซึ่งในการสนทนาไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดให้ครบทั้ง 4 ระดับ ดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะสุภาพ (Monologue) เป็นลักษณะการเริ่มต้นเปิดสนทนา ที่ผู้เข้าร่วมมีความเกรงอกเกรงใจสุภาพต่อกัน เพราะเพิ่งจะมาเข้าร่วมกลุ่ม จึงพูดคุยปฏิบัติกันตามธรรมเนียมทางสังคม หัวข้อสนทนาจึงเป็นเรื่องทั่วไปไม่ลึกซึ้ง ทำให้ผู้สนทนาไม่เกิดความอึดอัด

(2) ลักษณะของการอภิปราย (Controlled discussion) จะเป็นการสนทนาที่มีบรรยากาศผ่อนคลายมากขึ้น ทำให้ผู้ร่วมสนทนานั้นเริ่มมีการกล่าวถึงความรู้สึกมุมมองความคิดของตน รับฟัง และกล้าที่จะร่วมแลกเปลี่ยนมุมมอง แต่หากมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันกับกรอบความคิดของตนเอง อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ความโกรธ หรือความไม่พอใจที่คิดต่าง ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถดำเนินการสนทนาต่อ การไม่ตัดสินใจควรมานำปรับใช้เพื่อให้การสนทนานั้นดำเนินไปได้ด้วยดี

(3) เสวนาสะท้อนคิด (Reflective Dialogue) การสนทนาในระดับนี้จะมีการรับฟังอย่างลึกซึ้งขึ้น โดยจะไม่รีบหาข้อสรุป แต่จะพยายามสืบค้น ตั้งคำถาม และพิจารณาใคร่ครวญ ทำให้ผู้ร่วมสนทนานั้นกล้าที่จะเปิดเผยความรู้สึก ความเชื่อในเชิงลึกของตนเอง สิ่งที่ตนเองให้ความสำคัญเป็นการสะท้อนการเรียนรู้ภายในตนเองมากยิ่งขึ้น

(4) การสนทนาเพื่อการก่อเกิด (Generative) ภายหลังจากการสนทนาเกิดขึ้นหลายครั้ง ทำให้ผู้ร่วมสนทนาเกิดความคุ้นเคยเพิ่มมากขึ้น เกิดเป็นความรู้สึกร่วม มีความเป็นกัลยาณมิตรมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกวางใจต่อกันมากขึ้น สามารถที่จะถอดกรอบความคิดของตนเอง ทำให้สามารถเรียนรู้จากการฟังได้อย่างลึกซึ้ง ไม่รู้สึกอึดอัดกับความเงียบในการสนทนา สามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกผู้อื่น เป็นการสนทนาที่มีความมุ่งหมายที่สร้างสรรค์ความหมายใหม่ๆ ร่วมกันที่ไม่ได้มีเพียงความหมายเดียว แต่มีความหมายที่ไหลเวียนอยู่ร่วมกัน

การสนทนานั้นจัดเป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในใจได้ เกิดการมีสติรู้ตัว เกิดการใคร่ครวญภายในใจก่อนที่จะสื่อสารออกไป อันนำไปสู่ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ประกอบกับการที่ผู้สนทนาที่มีความเข้าใจความต้องการของตนเอง และพยายามที่จะทำความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ก็จะนำไปสู่การลดความขัดแย้ง ความยึดมั่น และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน สามารถเรียนรู้จากนอกเหนือจากประสบการณ์

ของตนเอง แต่ได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่แตกต่าง ที่อาจเป็นประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต

2.9 แนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการศึกษาตามอัธยาศัยมีความสอดคล้องกับหลายแนวคิด แต่ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดที่จำเป็นต่อการวิจัยฉบับนี้ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผู้รู้ได้ให้นิยามของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังนี้

ชัยฤทธิ์ โพบิสสุวรรณ (2541a) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีที่ผู้เรียนริเริ่มด้วยความต้องการของตนเอง มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น รวมทั้งการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองได้ในที่สุด

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2551) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือลักษณะที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ดำเนินการเรียนรู้ ตลอดจนมีการประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

อาชญญา รัตนอุบล (2552) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองด้วยการกำหนดความวัตถุประสงค์การเรียนรู้ รวมทั้งออกแบบประสบการณ์และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของตน ตลอดจนการประเมินผลด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ (Facilitators) กับผู้เรียนมากกว่าที่จะเป็นครูผู้สอนความรู้โดยตรง โดยมีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

Knowles (1975) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นลักษณะของการเรียนรู้ในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งผู้เรียนจะเป็นกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ระบุวัตถุประสงค์ และกำหนดแผนการเรียนรู้ รวมถึงประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ในกระบวนการเรียนรู้นั้นจะมีผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ประสานงานหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ (Facilitator) เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

Griffin (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นการเฉพาะของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเอง และความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นเฉพาะบุคคลและการพัฒนาการเรียนรู้

Brookfield (1984) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการแสวงหาความรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียน โดยอาจขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้หนังสือประกอบการเรียนเอกสารวิชาการต่าง ๆ จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเลือกวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Dixon (1992) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายในการเรียน แสวงหาผู้สนับสนุนแหล่งความรู้ สื่อการศึกษาที่ใช้ในการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งนี้ผู้เรียนอาจได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น หรืออาจจะไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ได้ ในการกำหนดพฤติกรรมตามกระบวนการดังกล่าว

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในทางการศึกษาตามอัยยาคัยนั้น เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการค้นคว้าและแสวงหาความรู้ หรือพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ โดยบุคคลนั้นจะมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ โดยต้องมีการวางแผนทางการเรียนรู้ มีการเลือกแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้องและเหมาะสม เลือกวิธีการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับนิสัยของตนเอง ตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามความพึงพอใจ

ความสำคัญและแนวคิดของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ดังนี้

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2542) เสนอว่าในกระบวนการสอน ควรจะเป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการคือ

1. ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นของตนเอง และเข้ามาเรียนด้วยความเต็มใจ มิได้ถูกบังคับ ถ้าได้เรียนด้วยความสมัครใจจะเป็นผู้ที่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่เข้ามาเรียนโดยการถูกบังคับ ทั้งนี้ก็เพราะว่าการเรียนรู้แบบนำตนเอง ผู้เรียนจะมีจุดประสงค์ หรือเป้าหมายที่แน่นอน มีแรงจูงใจ นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนมักจะนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า และนานกว่า

2. กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนที่สอดคล้องกับสภาพ และกระบวนการพัฒนาทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อมนุษย์ลืมหองโลก มนุษย์จะช่วยตัวเอง ไม่ได้ต้องพึ่งพาพ่อแม่และอาศัยคนอื่นอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อเติบโตขึ้นมนุษย์ก็ค่อยๆ เปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่พึ่งคนอื่น ๆ อย่างเดียว และเริ่มเข้ามาสู่การพัฒนาขั้นสูงสุด คือ การที่มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งพาคนอื่นและสิ่งนี้ก็ คือ การพัฒนาไปสู่การรู้จักการเรียนรู้แบบนำตนเอง

Knowles (1975) ได้จำแนกให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนโดยเป็นเพียงผู้รับ หรือรอการถ่ายทอดจากผู้สอน

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติ ทำให้บุคคลมีทิศทางของการบรรลุคุณภาพจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง

3. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการใหม่ๆ ทางการศึกษา เช่น หลักสูตรห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ มหาวิทยาลัยเปิด ล้วนเน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้เอง

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทำให้มนุษย์อยู่รอด การมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ การเรียนรู้แบบนำตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

นอกจากนี้ Knowles (1975) ยังได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่เริ่มเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้เรียนที่เรียนรู้โดยชี้นำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมายและอย่างมีแรงจูงใจสูง นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับการจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กตามธรรมชาติต้องพึ่งพิงผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็น

ผู้ใหญ่ก็พัฒนาขึ้นให้มีความอิสระ ฟังฟังจากภายนอกลดลง และเป็นตัวเองจนมีคุณลักษณะการนำตนเอง

3. นวัตกรรมใหม่ รูปแบบของกิจกรรมการศึกษาใหม่ เช่น ห้องเรียนแบบเปิดศูนย์การเรียนรู้ independent study เป็นต้น เป็นรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาที่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนให้ผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น ในลักษณะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพิ่มมากขึ้น

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและทวีความรวดเร็วมากขึ้น ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลก

Brockett and Hiemstra (1991) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังต่อไปนี้

1. การชี้นำตนเองเป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในทุกคน เพียงแต่จะมีมากหรือน้อยเท่านั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเรียนรู้

2. บทบาทของผู้เรียน คือมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เป็นหลักใหญ่และเป็นผู้ที่ตัดสินใจวางแผนและเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการตามแผนการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้อาจเกิดขึ้นตามลำพัง หรือเกิดในกลุ่มผู้เรียนกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ที่ผู้เรียนจะร่วมรับผิดชอบในการเรียนรู้ของเขา

3. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เน้นความรับผิดชอบของผู้เรียน และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ (never-ending potential of human)

4. การนำตนเองในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดผลด้านบวกของการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนจดจำได้มากขึ้น เกิดความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสนใจในเนื้อหามากขึ้น มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อผู้สอนมากขึ้น มั่นใจในความสามารถเรียนรู้ได้ของตนเองมากขึ้น

5. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การเขียน การเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การศึกษาเป็นกลุ่มทัศนศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอน การหาความรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้จากสื่อ เช่น ชุดการเรียน โปรแกรมการเรียน โปรแกรมการเรียนของคอมพิวเตอร์ รวมทั้งสื่อช่วยการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ

6. ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ประสบผลสำเร็จ ผู้อำนวยการความสะดวจะต้องมีบทบาทในการร่วมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิด เป็นแหล่งความรู้ตามที่ต้องการ มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน มีส่วนร่วมในการถ่ายโอนบทบาทการเรียนการสอนและสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดอย่างแตกฉาน (critical thinking)

7. การนำตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นวิธีที่ผู้เรียนมีอิสระในการแก้ปัญหา ซึ่งไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น

8. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถเกิดขึ้นได้ในประชาชนทุกหมู่เหล่า ไม่จำกัดเพียงกลุ่มใด เชื้อชาติใดเท่านั้น

9. หากผู้สอนให้ความไว้วางใจแก่ผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนรู้อย่างเต็มที่และทุ่มเทในการเรียนรู้เพื่อคุณภาพ

10. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไม่สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ทุกปัญหา ในบางกรณีอาจมีข้อจำกัดบ้าง เช่น ในบางสังคมและวัฒนธรรม

Garison (1997) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่าเกิดจากแรงผลักดันของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ แรงจูงใจ (Motivation) ซึ่งจะเป็นจุดริเริ่มในการดำรงรักษาความพยายามที่มุ่งสู่การเรียนรู้ การติดตามประเมินด้วยตนเอง (Self-Monitoring) เป็นปัจจัยภายในของบุคคล และการบริหารจัดการตนเอง (Self-Management) ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกของบุคคล

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นลักษณะสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทางจิตและธรรมชาติของมนุษย์ รวมทั้งเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รวมถึงการเตรียมผู้เรียนที่ให้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิต โดยแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ มิติของลักษณะผู้เรียน และมิติของกระบวนการเสริมการนำตนเอง

มิติแรก ลักษณะผู้เรียน เป็นบุคลิกลักษณะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองประกอบด้วย

1. ผู้เรียนนำตนเอง คือ ผู้เรียนที่มีการนำตนเอง เป็นบุคลิกลักษณะของบุคคล เป็นองค์ประกอบภายในของผู้เรียน

2. การตอบสนองของบุคคล หมายถึง ความรับผิดชอบทางด้านความคิดและการกระทำของบุคคล เลือกกระทำอย่างมีเหตุผล บุคคลสามารถเลือกกระทำในวิถีทางที่ตนเองปรารถนา วิถีทาง

เหล่านี้คือ บริบทของการเรียนรู้ บุคคลมีความยินดีในการควบคุมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้กำหนดความสามารถในการนำตนเอง ผู้เรียนมีทางเลือกในทิศทางที่ผู้เรียนชักนำตนเองในฐานะที่ผู้เรียน และมีความรับผิดชอบสำหรับการยอมรับผลที่จะตามมาจากการกระทำของตนในฐานะที่เป็นผู้เรียน

มิติที่สอง ลักษณะการสอนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคล ประกอบด้วย

1. การนำตนเองในการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบภายในและภายนอกตัวผู้เรียนรวมกันขึ้นมา ระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนอาจขยายออกไป ถ้าจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น มีการจูงใจให้บุคคลมีระดับการนำตนเองสูงขึ้นและได้รับประสบการณ์ที่เอื้อต่อการนำตนเอง จะมีโอกาสที่ประสบความสำเร็จได้สูงเช่นเดียวกัน ส่วนผู้เรียนที่มีระดับการนำตนเองต่ำ หากได้รับโอกาสที่เอื้ออำนวยก็จะประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นผู้สอนอาจมีบทบาทโดยตรงมากยิ่งขึ้น

2. บริบทของสังคม เป็นองค์ประกอบที่ล้อมรอบองค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ ซึ่งหากกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สามารถแยกออกไปจากบริบทของสังคมที่ผู้เรียนเกี่ยวข้องได้ สภาพแวดล้อมของสังคมมีผลต่อกิจกรรมต่าง ๆ บริบทของสังคมจะกำหนดของเขตในกิจกรรมการนำตนเองที่แสดงออกมา

ทั้งนี้จากทั้ง 2 มิติเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของตัวผู้เรียน และบริบทสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนที่จะสามารถผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างแท้จริงและถาวรได้ ผู้เรียนและผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนต้องร่วมมือศึกษาซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดลักษณะการนำตนเองได้อย่างแท้จริง และจําหน่ายให้บุคคลไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

รูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผู้รู้ได้อธิบายรายละเอียดของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังต่อไปนี้

สุรกุล เจนอบรม (2532) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครมมีส่วนประกอบ ดังนี้

1. การทำสมุดบันทึกส่วนตัว เพื่อใช้บันทึกข้อมูล ความคิดเรื่องราวต่าง ๆ ที่เราได้เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของเรา สมุดนี้ จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละน้อยเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป

2. การกำหนดโครงการเรียนรู้รายบุคคล ที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้
อย่างไร โดยพิจารณาว่าความรู้ที่เราจะแสวงหานั้นช่วยให้เราถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทำให้เกิด
ความพึงพอใจ ความสนุกสนานที่จะเรียนหรือไม่ ประหยัดเงินและเวลามากน้อยเพียงใด

3. การทำสัญญาการเรียน เป็นข้อตกลงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยอยู่บนพื้นฐาน
ความต้องการของผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการของสถาบันการศึกษา โดยกำหนด
กิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม

4. การสร้างห้องสมุดของตนเอง หมายถึงการรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งความรู้
ต่าง ๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

5. การหาแหล่งความรู้ในชุมชน เช่นผู้รู้ ผู้ชำนาญในอาชีพต่าง ๆ ห้องสมุด สมาคม
สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้จะเป็นแหล่งสำคัญในการค้นคว้า

6. การหาเพื่อนร่วมเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน

7. การเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็น
ประโยชน์

Griffin (1983) ได้จำแนกรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ออกเป็น 5 กลุ่มความคิด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่เชื่อแนวคิดของ Knowles (The Knowles Group Learning
Stream) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเองที่
เรียกว่า “สัญญาการเรียน” (Learning Contract) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้ผู้เรียน
เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียนว่า จะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้รับความรู้
ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่เชื่อแนวคิดของ Tough (The Tough Adult Learning Stream)
แห่งมหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา ได้กำหนดรูปแบบที่สำคัญ คือ “โครงการเรียน”
(Learning Project) ที่เป็นตัวชี้ว่าบุคคลนั้น มีส่วนในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็น
เครื่องชี้วัดลักษณะและปริมาณการเรียนรู้ด้วยตนเองของประชาชนวัยผู้ใหญ่โดยทั่วไป

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่เชื่อแนวคิดของ Skinner ในเรื่องบทเรียนสำเร็จรูป
(Individualized Program Instruction) แต่กริฟฟินได้วิจารณ์ว่าวิธีนี้เป็นการเรียนด้วยตนเอง (Self-
Directed Approach) ตามข้อเสนอแนะของสื่อการเรียนนั้น ซึ่งมีใช้การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-

Directed Learning) หากแต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกำกับของครู (Teacher-Directed Learning) มากกว่า

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มแนวคิดที่จัดการศึกษาต่างไปจากรูปแบบของสถานศึกษาตามปกติทั่วไป (Non-Traditional Institutional Approach) สิ่งที่ทำให้ คือ ประกาศนียบัตรสำหรับบุคคลภายนอก หน่วยกิตสำหรับประสบการณ์ชีวิต ฯลฯ หรืออีกนัยหนึ่ง กล่าวคือ กลุ่มที่มาเรียนในรูปแบบนี้ จะมีความคาดหวังในความรู้ สมัครมาเรียนตามความสนใจ ตัวอย่างของกิจกรรมตามแนวคิดนี้ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปของตลาดวิชา มหาวิทยาลัยเปิด และการศึกษาทางไกล

กลุ่มที่ 5 ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไป

Carre (1994) เสนอรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. โครงการการเรียนรู้ เป็นโครงการการเรียนรู้รายบุคคลเนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันในความสามารถของบุคคล
2. สัญญาการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานอยู่บนข้อตกลงระหว่างความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนกับเป้าหมายและหลักการในการใช้สัญญาเป็นเครื่องมือที่แสดงขอบเขตของโครงการการเรียนรู้และมีการลงนามระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
3. ช่วงเวลาในการสรุปสิ่งที่เรียนรู้ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จึงต้องอาศัยช่วงเวลาในการดำเนินการและสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้
4. บทบาทใหม่ของครู ที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นแหล่งความรู้ คอยช่วยเหลือและแนะแนวทาง
5. สภาพการเรียนรู้แบบเปิด คือ การจัดทำทุกสิ่งให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทั้งการจัดเตรียม ศูนย์สื่อการเรียน แหล่งความรู้อื่น ๆ เป็นการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์
6. สภาพการเรียนรู้รายบุคคลและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา
7. การสังเกต ติดตามประเมินผล ผู้สอนจะอยู่กับผู้เรียนตลอดเวลาเพื่อสังเกตการณ์ควบคุมสถานการณ์ให้ได้ข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นทางการ สังเกต ติดตามผลและประเมินผลทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นเป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายซึ่งควรเป็นไปตามสภาพสถานการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องการ อันมีสภาพการเรียนรู้ที่เป็นแบบเปิด มีการจัดทุกสิ่งทุกอย่างให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ซึ่งปราศจากการบังคับ โดยมีแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสนใจอย่างอิสระ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนมีการสังเกต และการติดตามผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้นอกจากแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแล้ว การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เกิดจากการที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อันประกอบด้วย การเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ตามสภาพจริง กล่าวคือ

(1) การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เราเข้าใจได้ว่า การเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในบุคคลหรือเป็นเรื่องภายในตัวตนของคนเพียงอย่างเดียว แต่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 จากการทดลอง และการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นความรู้นั้น พบว่า การแสดงพฤติกรรมที่เป็นความรู้ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป การเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ที่ไม่ใช่เพียงแค่ความสัมพันธ์กับกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แต่หมายถึงความสัมพันธ์กับสังคมชุมชนโดยรวม จากการที่บุคคลเข้าไปเป็นผู้ที่มีส่วนร่วม เป็นสมาชิกในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้บางครั้งก็เกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิก ของระบบสังคมและชุมชน

(2) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การระดมพลังสมองโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น Mind map metaplan การจัดเวทีประชาคม การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น การเรียนรู้แบบนี้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน สิ่งสำคัญคือ การให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมที่หลากหลาย และยืดหยุ่น เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้เพราะความรู้ และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลง และวิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

(3) การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) แนวคิดนี้เชื่อว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่บรรลุผลนั้นต้องคำนึงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน เนื้อหาที่หยิบ

ยกขึ้นมาเรียนควรเป็นเรื่องที่ผู้เรียนอยากเรียน แนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนี้อยู่บนพื้นฐานของ ทฤษฎีการสร้างปัญญา (Constructivism) ที่เชื่อว่าบุคคลเรียนรู้จากความรู้ที่สร้างขึ้นมาโดยการ เปรียบข้อมูลใหม่ กับประสบการณ์เดิม แล้วสร้างประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่ต่อขึ้นไปเรื่อย ๆ จน เกิดปัญญามีลำดับขั้นของการเรียนรู้อยู่หลายลักษณะ คือ ประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีในเรื่องบ่อ ถือ ได้ว่าผู้เรียนมีข้อมูล (Data) ในเรื่องนั้น ๆ เมื่อผู้เรียนได้นำข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ อาจจะมีการกระทำด้วย ตนเอง หรือมีการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับกลุ่ม หรือเพื่อนร่วมงาน ผู้เรียนก็จะได้รับประสบการณ์ใหม่ และหากผู้เรียนมีการนำประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว และ มีการจัดระบบความรู้ใหม่ ถือได้ว่าขั้นนี้ผู้เรียนมี ข้อมูลความรู้ (Information) ถ้าเปรียบเทียบกับ การเรียนการสอนแล้วในขั้นนี้ผู้เรียนเกิดการเรียน (Studying) ในเรื่องนั้น ๆ เท่านั้นแต่ยังไม่เกิดการเรียนรู้ (Learning) ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อได้นำข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ไปวิเคราะห์ แยกแยะ สรุป และสร้างเป็นความรู้ใหม่โดยการปรับ หรือประยุกต์ให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ และถ้ามีการใช้อยู่บ่อย ๆ ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้ ความเข้าใจ (Knowledge) และหากผู้เรียนได้นำ ความรู้ในขั้นนี้ไปใช้ ทดลองทำไปเรื่อย ๆ จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์หนึ่ง จนเกิดเป็น แนวทางใหม่ที่คิดค้นได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนก็จะเกิดปัญญา (Wisdom) ดังนั้นปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกิด ขึ้นกับตัวผู้เรียน โดยตัวผู้เรียนเอง

จากการเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ดังกล่าว สะท้อนให้เข้าใจได้ว่าการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ตามความพึงพอใจ ไม่ใช่เพียงแค่ความต้องการที่บุคคล ต้องการจะเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันทั้งที่บางครั้งเกิดจากความ ตั้งใจ รวมถึงบางสถานการณ์ที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิด แต่ได้รับประสบการณ์นั้นก็อาจเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ที่อาจจะมีคุณค่าในวันใดวันหนึ่งที่บุคคลต้องการใช้ความรู้นั้นอีกครั้ง ก็จะ นำประสบการณ์มาเติมเต็มเพื่อสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง

2.10 กรณีศึกษาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ในต่างประเทศ

ผู้วิจัยขอนำเสนอ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ในต่างประเทศ อัน ประกอบด้วย ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศมาเลเซีย ประเทศ สิงคโปร์ และประเทศออสเตรเลีย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544; กาญจนา คุณารักษ์ และประกอบ คุณารักษ์, 2540; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543a, 2545b; สุมาลี สังข์ศรี, 2543)

1. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นวางเป้าหมายในการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับประชาชนโดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ซึ่งได้แก่ความร่วมมือของทุกหน่วยงานทางสังคมไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือเอกชนต่างเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันสร้างเจตคติและค่านิยมที่ดีให้กับประชาชนภายในประเทศว่า การศึกษาและการเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นต้องเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ ทุกเวลา และไม่จำกัดบุคคล ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในประเทศญี่ปุ่น สรุปได้ดังนี้

(1) การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับสตรี อันประกอบด้วย

- การให้บริการแนะแนวข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาเด็ก ดูแลตนเอง ระหว่างตั้งครรภ์ จัดสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องสตรี และครอบครัว

- การจัดกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้สำหรับสตรีที่มีการรวมตัวกันตั้งแต่ 20 คน ขึ้นไป ซึ่งจะมารวมตัวกันทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่ำปีละ 20 ชั่วโมง อาทิ การฝึกอบรม อาสาสมัครสตรี การประชุมนานาชาติเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

- การให้ความช่วยเหลือสตรีสำหรับการหางาน โดยจัดให้มีหน่วยให้คำปรึกษาและฝึกทักษะอาชีพ กิจกรรมพัฒนาฝีมือ กิจกรรมพัฒนาศักยภาพสตรีสำหรับอนาคต การจัดนิทรรศการ การบรรยายเพื่อให้สตรีได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในสังคม

(2) การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่การจัดโครงการและกิจกรรมทางการศึกษาโดยหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ สถานศึกษา หน่วยงานราชการ ชมรม มูลนิธิ และสมาคมต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เป็นผู้จัด อาทิ การจัดกิจกรรมอาสาสมัคร การจัดห้องเรียนสำหรับผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมกีฬาเพื่อชีวิตที่ยืนยาว กิจกรรมนันทนาการ การให้การศึกษาผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

(3) การจัดงานเทศกาลการเรียนรู้ “Manabipia” เป็นงานที่จัดขึ้นประจำปี โดยเป็นกิจกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงความร่วมมือกันอย่างจริงจังของกระทรวงศึกษาธิการ จังหวัด ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน ภายใต้การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย อาทิ การแนะแนว การประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการ การสร้างแรงจูงใจ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ดังเห็นได้จากจำนวนประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมเพิ่มขึ้นทุกปี

(4) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีการปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น การทำหนังสือการ์ตูนเพื่อส่งเสริม

นิสัยรักการอ่านให้เด็ก ๆ การจัดการศึกษาทางไกลผ่านวิทยุ โทรทัศน์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อประสม ที่ขยายโอกาสและครอบคลุมพื้นที่ให้มากที่สุด การสร้างโครงการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเข้าร่วมในเครือข่ายออนไลน์ การสร้างโครงการเรียนรู้จากเว็บ โดยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้าร่วมทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบและขยายผล เป็นต้น

2. สาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศจีนมีจุดมุ่งหมายในการวางระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับความหลากหลายกลุ่มประชากร ทั้งระดับที่มีคุณวุฒิและไม่มีคุณวุฒิ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อตอบสนองต่อระบบทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย เพื่อให้ระบบการศึกษาเข้าสู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศจีน ประกอบด้วย

(1) การจัดกิจกรรมการให้ความรู้แก่ผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารและยากจน โดยเป็นความรับผิดชอบของกรมการศึกษาท้องถิ่นในการจัดแผนการสอนที่ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมและตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่

(2) การศึกษาชุมชน ซึ่งตามกฎหมายทางการศึกษาของจีน ในทุกภาคของสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและให้การสนับสนุนทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ทุกหน่วยงานต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาคนในแต่ละช่วยวัย และขจัดปัจจัยที่อาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นได้ในขณะเรียนรู้

- รัฐบาลทุกระดับ ทุกภาคส่วนต้องกำกับดูแลติดตามปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการเรียน รวมถึงสถานศึกษาต้องจริงจังและเข้มงวดต่อการละเมิดสิทธิที่เป็นสิ่งขัดขวางการเรียนรู้ของประชาชน

- โรงเรียน และสถานศึกษาต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือกรมต่าง ๆ ในการจัดการและสร้างบรรยากาศที่ดี เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม เรียบร้อย มีชีวิตชีวา มีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

(3) การศึกษาทางสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ต้องดำเนินงานอย่างเข้มแข็งเพื่อดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และมีมาตรการที่เข้มข้นในการจัดการสื่ออาจารย์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้น

(4) การศึกษาทางไกล ต้องเกิดขึ้นได้ในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นทางวิทยุ โทรทัศน์ ทางไปรษณีย์ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรที่มีจำนวนมาก โดยให้ความสำคัญ

อย่างยิ่งกับกลุ่มเยาวชน ทั้งนี้รายการศึกษาทางไกลจะสอดแทรกอยู่ในรายการปกติของสถานีโทรทัศน์ ที่ดูแลโดยรัฐบาล และสถานีท้องถิ่นในแต่ละมณฑล

(5) แหล่งการเรียนรู้ ในทุกมณฑล จังหวัด และเทศบาลนครของจีจะตั้งมีอย่างน้อย 1 แห่งในแต่ละเมืองเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ของประเทศ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษาของประเทศ โดยในปัจจุบันจีนมีวังเด็ก วังวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์ จัดกิจกรรม หลายหมื่นแห่งที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ สารสนเทศ รวมถึงด้านกีฬา

3. ประเทศเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้มุ่งสร้างการศึกษาในอุดมคติ หรือรัฐสวัสดิการทางการศึกษาที่เป็น การศึกษาในระบบเปิดเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ให้ สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น

(1) สร้างศูนย์มัลติมีเดียเพื่อการศึกษา (Korea Multimedia Education Center) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชน ทำให้การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในสถาบันการศึกษาใน ระบบเท่านั้น แต่เปิดกว้างสำหรับประชาชนทุกคน

(2) การสร้างเครือข่ายแห่งชาติเพื่อบริการข้อมูลทางการศึกษา ได้แก่ EDUNET ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงได้ระหว่างโรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้องสมุด องค์กรธุรกิจ หน่วยงาน สถาบัน ต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

(3) จัดตั้งศูนย์สตรีเกาหลีและการเมือง มีกิจกรรมสำคัญได้แก่ การค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับสถานภาพทางการเมืองของสตรี การกำหนดบทบาทสตรีที่พึงประสงค์ในอนาคต ส่งเสริมการมี ส่วนร่วม การจัดเสวนา การฝึกอบรม การจัดทำเครือข่ายสารสนเทศสำหรับสตรีผู้นำ การศึกษาดูงาน การประชุมนานาชาติ เป็นต้น

4. ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียได้มีการจัดตั้งกองสื่อบริการการศึกษา หรือที่เรียกว่า EMS มีหน้าที่ ดำเนินการตามนโยบายทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

(1) โทรทัศน์เพื่อการศึกษาซึ่งมีการออกอากาศทั้งภาษาอังกฤษ ภาษามาเลเซีย ภาษาจีน และภาษาทมิฬ ในโรงเรียนทุกแห่งจำนวน 78 ชุด ของเมืองเพนนิงซูการ์ ของมาเลเซีย

(2) วิจัยเพื่อการศึกษา เป็นการออกอากาศผ่านเครือข่ายวิทยุมาเลเซีย 3 เครือข่าย คือ เรดิโอวันสำหรับโรงเรียนแห่งชาติ เรดิโอไฟร์สำหรับโรงเรียนเชื้อสายจีนแห่งชาติ และเรดิโอซิกซ์สำหรับโรงเรียนเชื้อสายทมิฬแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีรายการพิเศษที่ชื่อ Alam Pendedkiah เป็นรายการสำหรับครู ผู้ปกครอง และสาธารณชน ซึ่งออกอากาศทางเรดิโอวันด้วย

(3) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ โดยสถาบันชั้นสูงของทุกรัฐในมาเลเซียจะให้บริการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น และรวดเร็วขึ้น โดยห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อมต่อกับเครือข่ายของสถาบันวิจัยต่าง ๆ และสถาบันการศึกษาชั้นสูงในต่างประเทศผ่านเครือข่าย JARING ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางและเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ได้ครอบคลุมมากขึ้น

(5) การศึกษาทางไกล เป็นการศึกษาที่รัฐบาลมาเลเซียขยายโครงการใช้คอมพิวเตอร์ไปยังโรงเรียน และสถาบันฝึกอบรมทุกแห่ง เพื่อประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดและพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาทางไกลร่วมห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาชั้นสูง ซึ่งรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ในโครงการศึกษาทางไกล ได้แก่ การใช้อีเมลล์ การประชุมทางโทรศัพท์ และทางโทรทัศน์วงจรปิด เป็นต้น

5. ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ได้มีการลงทุนโดยคาดหวังจะสร้างสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ซึ่งเรียกว่านิคมเทคโนโลยีสิงคโปร์ ได้มีการจัดตั้งสวนวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของคณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ คณะกรรมการคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สถาบันการวิจัยมาตรฐานและอุตสาหกรรมแห่งชาติ และบริษัทต่าง ๆ จำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวก ด้านการวิจัยและพัฒนาสำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้น ได้แก่

(1) ศูนย์วิทยาศาสตร์ ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์เห็นว่าประชาชนควรให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของวิทยาศาสตร์ จึงดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ขึ้นเพื่อให้บริการทางวิทยาศาสตร์ การพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีการจัดกิจกรรมแสดงนิทรรศการทางด้านวิทยาศาสตร์ และส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

(2) เครือข่ายการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ Technet โดยการจัดตั้งเป็นเครือข่ายการสื่อสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงนักวิจัยและนักอุตสาหกรรมของสิงคโปร์กับเครือข่ายนักวิจัยทั่วโลก โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งเชื่อมโยงกับสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรด้านวิจัยและพัฒนาทั่วโลก อันเป็นการส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารกับ องค์กร

ต่างประเทศ และทำให้การวิจัยและพัฒนาของสิงคโปร์สามารถเชื่อมโยงกับองค์กรวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่สำคัญระดับนานาชาติ

6. ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียนี้มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา และเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกคน ตามเวลา สถานที่ และวิธีการที่ต้องการโดยมีค่าใช้จ่ายแต่น้อย นับเป็นความพยายามที่จะขยายการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้บุคคลเข้าถึงการศึกษาโดยการจัดโปรแกรมการศึกษามีความชัดเจนและมีคุณภาพสูง มีความยืดหยุ่น และใช้นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับการศึกษิตตามอัธยาศัยในประเทศออสเตรเลีย ทั้งนี้ลักษณะการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของออสเตรเลียนี้มีตัวอย่างดังนี้

(1) การฝึกงานในสถานประกอบการ ในประเทศออสเตรเลียคำนึงถึงแนวทางสำคัญ 4 ประการคือ มีการสนองตอบที่กว้างขึ้น ยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น มีความทั่วถึงมากขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนั้นยังกำหนดให้มีมาตรฐานสมรรถภาพ และการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันต่าง ๆ ทุกระดับ และทุกประเภทได้ทั่วประเทศ

(2) แหล่งการเรียนรู้ ออสเตรเลียส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน เพื่อจัดการศึกษาทุกประเภทที่มีรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลายให้ประชาชนเลือกอย่างครอบคลุมทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยรัฐกำหนดนโยบายในการใช้สื่อเทคโนโลยี มีการระดมทุนเพื่อการศึกษาทั้งจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และภาคเอกชน

(3) การเรียนรู้แบบเปิด เป็นการจัดการศึกษาที่มีพัฒนาการมาจากการศึกษาทางไกล ด้วยการจัดโปรแกรมการศึกษา ที่หลากหลายให้กับรัฐและตลาดแรงงาน กล่าวคือ การจัดการศึกษาแบบเปิดนี้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามปกติ หรือเรียนแบบทางไกล หรือเรียนโดยวิธีการที่ยืดหยุ่นได้ โดยอาศัยนวัตกรรมทางการศึกษาระบบเครือข่ายการศึกษา อินเทอร์เน็ต วิทยุ หรือโทรทัศน์ โดยสามารถเรียนที่บ้าน ที่ทำงาน หรือ ณ ที่ใดหรือเมื่อใดก็ได้ตามความสมัครใจ และความเหมาะสมกับสถานะของแต่ละบุคคล

จากการศึกษากรณีศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับประชาชนจะพบว่าหลักการสำคัญที่ทุกประเทศมีร่วมกันก็คือ ต้องมีความหลากหลาย มีความครอบคลุมเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างเท่าเทียม สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ รวมถึงมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมกับช่วงวัย โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ และใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ข้อมูลต่าง ๆ ถูก

รวบรวมให้ง่ายต่อการค้นหา ประกอบกับมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถทำให้การเรียนรู้ระหว่างกันเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ได้กว้างขวางและสะดวกรวดเร็วมากขึ้น และที่สำคัญทุกประเทศต่างมีเป้าหมายร่วมกันที่จะส่งเสริมให้ประชาชนของตนเองเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนความก้าวหน้าของประเทศตนเอง นอกจากนี้จะเห็นว่าองค์กรประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยประสบความสำเร็จนั้นต้องมีผู้จัดการส่งเสริม กิจกรรมการส่งเสริม และทรัพยากรการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน

จากการทบทวนแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถสรุปได้ว่า องค์กรประกอบที่สำคัญตามแนวคิดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นควรประกอบไปด้วย 1. หลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการจัดให้ได้มาตรฐาน 2. ผู้จัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือเรียกว่าเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนให้การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลนั้นประสบความสำเร็จ 3. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการสร้างสถานการณ์ บรรยากาศ หรือสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่เรียนรู้และเข้ามาเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ 4. ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างตลอดเวลา

ตอนที่ 3 แนวคิดเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้

หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ การมีพื้นที่ในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ตามความพึงพอใจของผู้เรียนรู้ ทั้งนี้พื้นที่การเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ห้องที่เรียกว่า “ห้องเรียน” แต่บุคคลยังสามารถแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายได้จากธรรมชาติ สังคม ชุมชน ท้องถิ่น อินเทอร์เน็ต รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบตัวเรา เมื่อโลกเราเจริญขึ้นทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร “ห้องเรียน” หรือ “พื้นที่การเรียนรู้” ก็ควรขยายกว้างขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อเอื้อให้เกิดการเรียนรู้โดยแท้จริง โดยในการทบทวนวรรณกรรมตามแนวคิดเรื่องพื้นที่การเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นที่สำคัญซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่การเรียนรู้อันประกอบไปด้วย 3.1 ลักษณะการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ 3.2 การติดต่อสื่อสารบนพื้นที่การเรียนรู้ 3.3 เครือข่ายของการเรียนรู้ และ 3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

จากการศึกษาพบว่าลักษณะการสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ นั้น สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ (Brook, 2010; Brown & Long, 2006; บุษกร รมยานนท์, 2557)

สิ่งสำคัญสำหรับการสร้างพื้นที่ส่วนนี้คือต้องคำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้แก่ ความต้องการทางกายภาพและความต้องการทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการนี้การสร้างพื้นที่การเรียนรู้นั้นควรคำนึงถึง

(1) พื้นที่การเรียนรู้ต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสามารถสร้างกิจกรรมสนับสนุนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เพราะกิจกรรมที่หลากหลายมีผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ในระยะยาวของผู้เรียน

(2) พื้นที่การเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้เรียนได้

(3) พื้นที่การเรียนรู้ต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจทางด้านอารมณ์ความรู้สึก

(4) พื้นที่การเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางด้านกายภาพ

ทั้งนี้หากการจัดพื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้ได้จะทำให้ผู้เรียนรู้ไม่มีความสุขสบาย ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

2. การสร้างพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวนำ

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีส่งผลกับการสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ โดยมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของผู้เรียน เนื่องจากเทคโนโลยีสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลได้ ซึ่งสามารถทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดงาน ลดเวลา ทำให้การเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ในเวลาที่รวดเร็ว รวมถึงทำให้การเรียนรู้นั้นเต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานมากกว่าเดิม โดยมีการยืนยันว่าการใช้พื้นที่บนโลกเสมือนมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนรู้ในห้องแบบเดิม ๆ ทั้งนี้มีหลายมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเป็นกรณีศึกษาที่ดีของการนำเทคโนโลยีมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งนี้อุปกรณ์การสื่อสารสมัยใหม่ส่งผลให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น ประกอบกับการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ทำให้การเรียนรู้ไม่ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้อง หากแต่สามารถเกิดการเรียนรู้บนพื้นที่เสมือนที่สามารถทำให้เข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก

3. การสร้างพื้นที่เพื่อโน้มน้าวให้เกิดพฤติกรรมตามต้องการ

เนื่องด้วยพฤติกรรมของมนุษย์มีความซับซ้อน มีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดพื้นที่ของการเรียนรู้จำเป็นต้องเอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ซึ่งการแสดงออกทางพฤติกรรมจะเกิดขึ้นนั้นต้องมีการจูงใจในหลายหลายลักษณะ โดยพื้นที่ที่จะเอื้อให้คนเรียนรู้ได้ดั่งนั้นต้องสามารถจูงใจให้เกิดองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) พื้นที่ต้องก่อให้เกิดความเป็นเพื่อน

ความเป็นเพื่อนและความสนิทสนมจะเกิดและพัฒนาไปได้ต้องเริ่มจากการที่บุคคลมีโอกาสรู้จักและพูดคุยกัน ปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เกิดขึ้นภายในสังคม ดังนั้นการจัดพื้นที่ที่ต้องเข้าใจและตระหนักให้เกิดสิ่งเหล่านี้ทางสังคม โดยปฏิสัมพันธ์ที่มีความสนิทสนมแบบมีการปะทะกันจะยืนยาวกว่าเพียงแค่คนสองคนสนใจในสิ่งเดียวกัน แต่ไม่เคยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ก็จะเหมือนกับอาศัยอยู่ในอาคารเดียวกันแต่ใช้ลิฟต์หรือทางออกกันคนละทางก็อาจจะไม่เคยพบกันหรือก่อให้เกิดความเป็นเพื่อนกันเลยก็ได้

(2) พื้นที่ต้องก่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม

บุคคลต้องการพื้นที่ในการติดต่อพูดคุยเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความเป็นกลุ่มทางสังคมสำหรับผู้ที่มีความสนใจหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน ดังนั้นการจัดพื้นที่การเรียนรู้ลักษณะนี้ต้องสร้างโอกาสให้เกิดการเผชิญหน้ากันขึ้นเพื่อหวังให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างกัน เช่น จัดวางเก้าอี้ในลักษณะหันหน้าเข้าหากัน เป็นต้น

(3) พื้นที่ต้องก่อให้เกิดการสื่อสาร

บุคคลมีความจำเป็นต้องการในการสื่อสารเพื่อที่จะติดต่อกับโลกภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่นและเพื่อการเข้าสังคม ซึ่งหลากหลายวิธีที่บุคคลใช้ในการสื่อสาร เช่น สื่อสารผ่านรูปภาพ ตัวอักษร วิทยู โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ หากแต่การสื่อสารที่จะเกิดแล้วมีประสิทธิภาพที่สุดได้แก่ การสนทนาพูดคุย ดังนั้นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้พบว่าพื้นที่ของการสื่อสารส่วนใหญ่มักอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพราะสามารถพูดคุยกันแบบไม่เผชิญหน้าซึ่งไม่ทำให้เสียตัวตนในการสื่อสาร ประกอบกับสามารถที่จะสื่อสารได้กับคนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกแบบไร้ขอบเขตจำกัด

(4) พื้นที่ต้องก่อให้เกิดความปลอดภัย

ความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคล โดยบุคคลจะหลีกเลี่ยงการอยู่บนพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดความเป็นอันตราย พื้นที่ที่รบกวนการเรียนรู้ รวมถึงพื้นที่ที่อาจเกิดความคุกคามจากผู้อื่นที่มีผลทางด้านจิตใจ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่จะสามารถเอื้อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้นั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ 1) พื้นที่การเรียนรู้ที่ตื้นนั้น บุคคลเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สามารถที่จะเลือกเรียนหรือมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ตามความพึงพอใจ มีบรรยากาศของการเรียนรู้ 2) พื้นที่การเรียนรู้ที่ตื้นนั้น ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ ให้เป็นการเรียนรู้บนโลกเสมือนเป็นที่มีความสะดวกสบายในการเรียนรู้ สามารถเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่หลากหลายได้ตลอดเวลาตามความพึงพอใจไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก และ 3) พื้นที่การเรียนรู้ที่ตื้นนั้น ต้องสามารถเอื้อในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ หรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากการรบกวน

3.2 การติดต่อสื่อสารบนพื้นที่การเรียนรู้

การสื่อสารนั้นจัดเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของมนุษย์แม้ว่าจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็น ความตายของมนุษย์แต่การที่จะได้มาซึ่งปัจจัยสี่เหล่านั้นย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญมนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของมนุษย์ และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความซับซ้อนขึ้นมาก และ ประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้นเท่าใด การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น

ความหมายของการติดต่อสื่อสาร

คำว่า communication เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า “Communis” หมายถึง การร่วมกัน (Common) เมื่อมีการสื่อสารหรือการสื่อความหมาย ก็หมายถึงว่า มีการกระทำร่วมกันในบางสิ่งบางอย่าง นั่นคือการถ่ายทอดหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ ความคิด ของคนเรา ผู้รู้และนักวิชาการได้นิยามความหมายของคำว่าติดต่อสื่อสารไว้ดังนี้

มัลลิกา คณานุกรักษ์ (2547) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร เป็นกระบวนการติดต่อเกี่ยวข้องและประสานกันระหว่างบุคคล โดยอาศัยวิธีการถ่ายทอดและการรับรู้ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

อาคม วัตไชสง (2547) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดอาจใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่สามารถทำให้เข้าใจข่าวสารได้ตรงกัน

Warren (1953) อธิบายว่า การสื่อสารมีความหมายครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคน ๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง

Berlo (1971) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นการกระทำให้มีอิทธิพลเหนือคนอื่น (influence) และมีผลกระทบต่อคนอื่นด้วยเจตนา

จากที่กล่าวมาสามารถกล่าวได้ว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสารพยายามส่งจินตนาการที่อยู่ในรูปแบบของสัญลักษณ์ รูปภาพ หรือความรู้สึกไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อหรือช่องทางของการสื่อสาร

ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร

จากการศึกษาเอกสารของ ฌ็อง-ฌัก อีแซกสัน (2551); ฌ็อง-ฌัก อีแซกสัน (2553); Berlo (1971) สามารถจำแนกการสื่อสารของมนุษย์สามารถแบ่งได้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญต่อความเป็นสังคม การที่มนุษย์อยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม ตั้งแต่สังคมระดับเล็ก คือ ครอบครัว ชุมชนเผ่าพันธุ์ไปจนถึงการรวมตัวเป็นสังคมขนาดใหญ่ในระดับประเทศนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นพื้นฐาน เพราะการสื่อสารทำให้เกิดความเข้าใจและทำความเข้าใจกันได้ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างระเบียบของสังคมให้เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก ทั้งนี้เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นสังคม กล่าวคือ การมีสังคมมนุษย์ต้องอาศัยการสื่อสาร สังคมมนุษย์เกิดจากการใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการรวมคนหลาย ๆ คนให้มาอยู่ร่วมกัน

2. ความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน การสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยที่เรามีการสื่อสารอยู่ตลอดเวลาทั้งขณะเวลาตื่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มใหญ่ การสื่อสารด้วยคำพูด การสื่อสารด้วยตัวหนังสือ การสื่อสารด้วยกิริยาท่าทาง และการสื่อสารมวลชน หรือแม้กระทั่งเวลาหลับก็ตามหากเราฝันหรือละเมอเรื่องใดก็ตาม นั่นก็ถือว่าเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง คือ การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication)

3. ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมหรือธุรกิจ ปัจจุบันวงการอุตสาหกรรมมีการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งนี้เพราะโรงงานอุตสาหกรรมถือเป็นองค์การที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อ

สังคมและประชาชน ในทางตรงข้ามลูกจ้างขององค์กรก็จะมีการรวมตัวกันเป็นองค์การในรูปของสหภาพแรงงาน เพื่อให้มีพลังต่อรองแสดงความต้องการของตน และชี้ข้อบกพร่องของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ โรงงานอุตสาหกรรมยังเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกฝ่ายต่าง ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งของโรงงาน ผู้บริโภคสินค้า เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เป็นต้น ฉะนั้นการดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงงานอุตสาหกรรม ย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลเหล่านี้ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่องค์กรต้องการก็คือ ความสนับสนุนและความร่วมมือจากบุคคลเหล่านั้น โดยองค์กรจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านี้ ด้วยการใช่วิธีการทางด้านการสื่อสารที่เรียกว่า “การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) ในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และยังสามารถตรวจสอบประสามติหรือความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อองค์กรด้วย

4. ความสำคัญต่อการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบใดหรือการปกครองระดับใด คือ ตั้งแต่ ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติย่อมจะมีทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองหรือประชาชน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญที่จะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า และประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการปกครองของรัฐบาล จำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจ จะได้เกิดความร่วมมือและปฏิบัติตามนโยบาย ตลอดจนกฎเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดไว้ นอกจากการเผยแพร่ข่าวสารแล้ว รัฐบาลจำเป็นที่จะต้องรับทราบความรู้ สึกนึกคิด ความต้องการหรือประสามติของประชาชนด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินนโยบายของรัฐบาลให้สอดคล้องกับประสามติ กรณีปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย หรือนำไปใช้ควบคุมประสามติของประชาชนไม่ให้เบี่ยงเบนหรือต่อต้านนโยบายของรัฐบาล กรณีปกครองด้วยระบบเผด็จการ

5. ความสำคัญต่อการเมืองระหว่างประเทศ ในวงการเมืองระหว่างประเทศก็เช่นกันที่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเข้ามาเป็นปัจจัยที่สำคัญ คือ พัฒนาการของเทคโนโลยีทางการสื่อสารต่าง ๆ สามารถช่วยทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ติดต่อกันแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นกันได้สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารและเหตุผลทางด้านการเมือง จึงทำให้สังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมที่แคบ เพราะสามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกนั่นเอง อนึ่งการติดต่อสื่อสารหรือการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และนโยบายการเมืองระหว่างประเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบด้านการสื่อสารโดยตรง เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศของตน สร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศอื่น ๆ ตลอดจนชักจูงให้ได้รับความสนับสนุนจากประเทศอื่น และได้ศึกษาถึงความรู้ สึกนึกคิดของประชาชนในประเทศอื่นที่มีต่อประเทศของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของการเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่บนพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการติดต่อสื่อสารนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีความสำคัญทั้งในระดับของการสร้างความสัมพันธ์ที่สามารถเชื่อมต่อไปเป็นสัมพันธ์ภาพระยะยาว รวมถึงไม่ได้มีความสำคัญเพียงระดับบุคคลแต่มีความสำคัญต่อการเมืองและความร่วมมือระดับประเทศด้วย

รูปแบบของการติดต่อสื่อสาร

จากการศึกษาเอกสารของ กริช สืบสนธิ (2524); ธนวดี บุญลือ (2539); ญัฐชุตตา วิจิตรจามรี (2553); Charles (1971) กล่าวได้ว่ารูปแบบของการติดต่อสื่อสารระหว่างกันนั้น มีหลายประเภทแล้วแต่การจำแนก สำหรับการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่จำแนกตามวิธีการติดต่อสื่อสาร ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารด้วยการพูด (Verbal Communication) เป็นวิธีการที่ใช้กันมากที่สุดใน การนำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง การติดต่อสื่อสารด้วยคำพูดอาจกระทำด้วยการพูด หรือการเขียนก็ได้ โดยมากบุคคลมักจะพบว่าการติดต่อสื่อสารด้วยการเขียนยากกว่าการพูด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคคลนั้นมีความสามารถในทางภาษาน้อย ทำให้ไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารส่งมา ได้ดี โดยเฉพาะในภาษาเขียน อีกประการหนึ่งก็คือการติดต่อสื่อสารที่อาศัยการเขียนนั้น มักจะมี ลักษณะของการติดต่อสื่อสารทางเดียว กล่าวคือ ผู้ส่งจะส่งข่าวสารไปยังผู้รับ แต่ผู้รับจะไม่มีโอกาสที่ จะทำความเข้าใจในความหมายได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้น ยังปรากฏปัญหาที่ซับซ้อนในเรื่องของ ภาษานั้นคือ ไม่มีภาษาใดที่มีความสมบูรณ์เนื่องจากในภาษาหนึ่ง ๆ จะปรากฏความบกพร่องของ ภาษา เช่น คำหนึ่งคำอาจมีความหมายได้หลายนัย เป็นต้น

2. การติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด (Non-verbal Communication) หมายถึง ภาษาเงียบ (Silent Language) หรือบางคนอาจเรียกว่า ภาษากาย หรือภาษาท่าทาง ความสัมพันธ์ของการ เคลื่อนไหวร่างกายเพื่อบอกข่าวสารนี้เรียกว่า ศาสตร์ว่าด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย (Kinesics) การ ติดต่อสื่อสารด้วยร่างกายนี้ บุคคลแสดงออกมาโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ หรืออาจจะด้วยความรู้สึกดี หรือไม่รู้สติก็ได้ อาทิ เมื่อบุคคลแสดงกริยานั่ง ยืน เดิน อาจเป็นการแสดงถึงความรู้สึกว่าเหนื่อย หรือ ตึงเครียด แต่การที่บุคคลแสดงอาการกิริยาอย่างตั้งใจและรู้ สติ นับเป็นการส่งข่าวสารที่ได้ผลทีเดียว เช่น การขยิบตา การยิ้ม การพยักหน้า การยกไหล่ การกวักมือ เป็นต้น

3. การติดต่อสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) หมายถึง การใช้สัญลักษณ์แสดงออกมาในรูปคำพูด เครื่องหมาย รูปร่างและเสียง ซึ่งใช้แทนความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ละองค์การจะสร้างระบบสัญลักษณ์ ซึ่งใช้บอกข่าวสารแก่สมาชิกในองค์การได้ อาทิ ในโรงเรียนเสียงกระดิ่งจะเป็นสัญญาณบอกเวลาเข้าหรือเลิกชั้นเรียน หรือสัญลักษณ์ที่เป็นสากล ได้แก่ สีแดงในเครื่องหมายจราจร หมายถึง การระวังอันตราย ซึ่งคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นก็เข้าใจได้ เป็นต้น ข้อดีของการติดต่อสื่อสารแบบนี้ก็คือ สามารถสื่อความหมายได้ดี สามารถสร้างอิทธิพลให้กับผู้ส่งสาร ไม่เสียเวลา ส่วนข้อจำกัดของการติดต่อสื่อสารแบบนี้คือ อาจแปลความหมายผิด เนื่องจากบุคคลอาจไม่ทราบหรือไม่เข้าใจในเครื่องหมายดังกล่าวเหมือนกันทุกคนซึ่งอาจนำไปสู่อันตรายได้ จึงต้องอาศัยความชำนาญทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

4. การติดต่อสื่อสารด้วยรูปภาพ (Picture Communication) เป็นวิธีที่จะช่วยอธิบายคำหรือภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้ดี ในการปฏิบัติงานเราจะสังเกตเห็นการปรับใช้รูปภาพในรูปของตาราง แผนภูมิ แผนที่ การฉายภาพนิ่ง ภาพยนตร์ หรือมีการใช้ตัวแบบสามมิติ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะรูปภาพหนึ่งอาจใช้แทนคำนับเป็นพันเป็นหมื่นคำ นอกจากนั้น ยังทำให้ผู้รับสามารถรับข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

5. การติดต่อสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Communication) เป็นการติดต่อสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความซับซ้อน อาทิ โทรศัพท์ โทรทัศน์วงจรปิด คอมพิวเตอร์ แฟกซ์ เป็นต้น ซึ่งการติดต่อสื่อสารด้วยสื่อประเภทนี้ที่ถือว่าสื่อได้เร็วที่สุด ก็คือ อีเมลล์ (Electronic mail) ซึ่งสามารถส่งข่าวสารไปยังบุคคลหลายคน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิธีการสื่อสารที่บุคคลสื่อสารกันบนโลกนี้มีอยู่ 5 วิธีการหลัก ได้แก่การติดต่อสื่อสารด้วยการพูด คือการใช้คำพูดเพื่อการสื่อสารเป็นการสื่อความหมายที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว หากสื่อสารไม่เข้าใจอาจเกิดการทบทวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด เป็นการใช้ภาษากายเพื่อการสื่อความหมายของอากัปกริยาต่าง ๆ การติดต่อสื่อสารโดยสัญลักษณ์ โดยการใช้เครื่องหมาย รูปร่างหรือเสียงเป็นตัวแทนความหมายของสิ่งที่ต้องการสื่อออกไป การติดต่อด้วยรูปภาพเป็นการพยายามอธิบายความหมายแทนคำพูดที่สามารถตีความหมายได้อย่างหลากหลาย และการติดต่อผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่อาศัยความรวดเร็วและไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กันทันที

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารระหว่างบุคคลและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร

จากการศึกษาเอกสารของ ดาริกา จารุวัฒน์กิจ (2539); ญัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2551); ญัฐรัฐชูดา วิจิตรจามรี (2553); ญัฐวัฒน์ พระงาม (2555); Milar et al. (1996) พบว่าการเกิดขึ้นของการ

สื่อสารระหว่างสองบุคคลย่อมมีเป้าหมายในการสื่อสาร ซึ่งเป้าหมายอาจเกิดขึ้นโดยผู้สื่อกตัวและไม่ผู้สื่อกตัว และทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ ในขณะที่ทำการสื่อสารคนอาจไม่ทราบว่าตัวเองต้องการอะไร แต่เมื่อเสร็จสิ้นการสื่อสารแล้วจึงรู้ว่าต้องการอะไร เนื่องจากการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่กระทำทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้น วัตถุประสงค์จึงมีผลกระทบทั้ง 2 ฝ่าย ที่ทำให้เป็นตัวชักนำหรือกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารขึ้น และวัตถุประสงค์นั่นเองที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ทั้ง 2 ฝ่าย ทำการสื่อสารกันมากหรือน้อยตามความต้องการของแต่ละบุคคล วัตถุประสงค์อาจมีมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดและระดับของการสื่อสาร แต่โดยทั่วไปแล้วมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ

1. เพื่อให้คนได้รู้จักตนเอง การรู้จักตนเองมิได้เกิดจากการรู้ตัวเอง แต่เกิดจากการเรียนรู้ที่เราได้จากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งทำการสื่อสารกับเรา เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเปิดโอกาสให้คนได้กล่าวถึง สิ่งที่เป็นความเห็น เป็นความรู้สึกของตนเอง ได้พูดถึงสิ่งที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบ สิ่งที่น่าสนใจ สิ่งที่เป็นความเห็น สิ่งที่น่าตื่นเต้น ตลอดจนความคิดเห็นอ่านและพฤติกรรมของตนเอง การที่เราได้พูดคุยกับบุคคลอื่นก็เท่ากับเราได้ดูภาพสะท้อนของตัวเองในแง่มุมที่ต่างกัน

2. เพื่อให้เข้าใจโลกภายนอก ทำให้เรารู้จักเหตุการณ์ต่าง ๆ รู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนโลก และรู้จักบุคคลอื่น เมื่อเปรียบเทียบการสื่อสารระหว่างบุคคลกับการสื่อสารมวลชน จะเห็นว่า การสื่อสารมวลชนก็ให้ความรู้ต่าง ๆ แก่เรา

3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การที่คนสื่อสารกับบุคคลอื่น เป็นเพราะคนนั้นต้องการที่จะรู้จักและมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เพราะธรรมชาติของคนย่อมต้องการความรัก รักคนอื่นและอยากให้คนอื่นรักเราด้วย โดยส่วนใหญ่กับบุคคลอื่นมักจะเป็นเรื่องของการรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

4. เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม บุคคลอาจมีวิธีการหลากหลายที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของตนเอง เช่น การอ่านหนังสือ การฝึกอบรม การยึดถือค่านิยม การสร้างแนวคิด เป็นต้น แต่ก็มีอีกวิธีหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ก็คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราเรียนรู้จากตนเองและจากบุคคลอื่นที่สื่อสารกับเรา ทำให้เราเห็นข้อดีและข้อบกพร่องของเราเองในบางเรื่องที่ต้องปรับปรุง และได้ข้อคิดว่าควรจะทำอย่างไรสำหรับตนเอง และที่สำคัญกว่าก็คือ ได้รับผลกระทบในทางลบจากพฤติกรรมบางอย่างของตนเอง ซึ่งหากไม่เปลี่ยนแปลงแล้วจะเกิดผลร้ายในภายหลัง

ทั้งนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์การมากที่สุด คือ ปัจจัยทางด้านความต้องการ (Need) การรับรู้ (Perception) และค่านิยม (Values) ของปัจเจกบุคคลที่มีส่วนร่วม

ในการสื่อสาร ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสื่อสารของคุณคน รวมไปถึงความเข้าใจในการบริหารการสื่อสารเกิดขึ้น

1. ความต้องการ (Need) บุคคลต่าง ๆ มีความต้องการแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เองเป็นทั้งเหตุผลที่ทำให้ต้องมีการสื่อสาร และเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดในการสื่อสารพฤติกรรมของคุณคนจะถูกกระตุ้นจากความต้องการ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญของการบริหารงาน คือ การรับรู้ถึงความต้องการของคุณคน และสร้างสรรค์วิธีการที่จะทำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อเติมเต็มความต้องการของตนเอง และขององค์กรด้วย ผู้บริหารต้องปรับปรุงความสามารถของตนเองในการรับรู้ความต้องการของพนักงาน และให้โอกาสแก่บุคคลในการแสดงความต้องการของตนเอง

2. การรับรู้ (Perception) คือ กระบวนการที่บุคคลสนใจต่อสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของคุณคน บุคคล 2 คนอาจมีความคิดต่อตัวกระตุ้นอย่างเดียวกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน แต่อาจมีการตระหนักถึงตัวกระตุ้น (Recognize) เลือกสรร (Select) ประมวล (Organize) ตีความ (Interpret) เกี่ยวกับตัวกระตุ้นแตกต่างกัน การรับรู้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานกระบวนการของคุณคนแต่ละคนเกี่ยวกับความต้องการ ค่านิยม ความคาดหวัง และปัจจัยอื่น ๆ การรับรู้ยังสามารถอธิบายได้อย่างง่าย ๆ คือ กระบวนการตีความเกี่ยวกับการกระตุ้นที่ผ่านประสาทสัมผัสใด ๆ โดยตรง ที่จะทำให้เกิดการรับรู้ได้ เข้าใจ ความรู้เกี่ยวกับความต้องการของผู้ใดผู้หนึ่งเกิดจากการรับรู้ถึงพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นั้น

3. ค่านิยม (Values) ในการเปลี่ยนความต้องการและการรับรู้มาเป็นการกระทำปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทก็คือ ค่านิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้แนะการกระทำนี้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่คุณคนได้พัฒนาขึ้นมาจากการอบรมเลี้ยงดูและความต้องการ ค่านิยมส่งผลต่อการรับรู้ ถึงเป้าหมายที่เหมาะสม และการรับรู้เกี่ยวกับวิธีการที่เหมาะสมที่จะบรรลุเป้าหมายด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอยู่ร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้การประสานงานและการร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ นั้นต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญของการติดต่อสื่อสารระหว่างกันนั้นก็เพื่อให้บุคคลรอบข้างรู้จักตนเอง เพื่อให้เข้าใจโลกภายนอกมากขึ้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งผลของการมีปฏิสัมพันธ์บนพื้นที่การเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องจะทำให้บุคคลเกิดความสัมพันธ์ในระยะยาว เป็นความร่วมมือทางการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายของการเรียนรู้ได้

3.3 เครือข่ายบนพื้นที่การเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อกันบนพื้นที่ของการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดประเด็นเรื่องเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ และ คณะ (2536) อธิบายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการและระหว่างประเทศหรือทวีป ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งประเภทสื่อบุคคลและสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเสียงและภาพเป็นต้น ที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงสังคมและคุณภาพชีวิตของคน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การที่ชาวบ้านรวมตัวกันขบคิดปัญหาของเขา รวมพลังแก้ปัญหา และหาผู้นำขึ้นมาจากหมู่ชาวบ้านด้วยตนเอง แล้วรวมตัวกันเพื่อมีอำนาจต่อรอง มีการต่อสู้ทางความคิด มีการเรียนรู้จากภายนอก มีการไปมาหาสู่กันเรียนรู้ดูงานด้วยกัน จนกระทั่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาได้การทำมาหากินดีขึ้น เศรษฐกิจแต่ละครอบครัวดีขึ้น

สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง (2543) ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ซึ่งหมายถึง องค์กร สถานประกอบการ บุคคล ศูนย์ข่าวสารข้อมูล สถานที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถถ่ายโยง เกิดกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน หรือให้ผู้สนใจ ได้ทั้งความรู้ ทักษะเกี่ยวกับอาชีพ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีศาสนา และศิลปวัฒนธรรมที่เป็นของดีดั้งเดิม และที่พัฒนาแล้ว ที่มีอยู่ในชุมชน อำเภอ จังหวัด

สนธยา พลศรี (2550) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ว่า หมายถึง ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร องค์กรกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทรัพยากรสนับสนุนส่งเสริมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมของสมาชิกให้ประสบความสำเร็จต่อเนื่องบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อการรับและส่งต่อ หรือถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ ไปยังประชาชนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการรวมตัวกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายที่ใกล้เคียงกัน โดยวัตถุประสงค์ของการรวมตัวนั้นก็เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม

องค์ประกอบของเครือข่าย

นักวิชาการและผู้รู้ได้มีการกำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมไว้หลายแนวทาง ดังต่อไปนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้หรือทำงานร่วมกัน นั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบของเครือข่าย โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ประกอบด้วย

(1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน

สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างกันช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

(2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน

วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่ต่างกันในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็

จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

(3) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการ (need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก (อ่านเรื่องแรงจูงใจในตอนท้าย) อาทิ เช่นเกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตัวเอง (human needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

(4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (horizontal relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่าย โดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

(5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

(6) การเกื้อหนุนซึ่งพากัน

เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะช่วยให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกื้อหนุนซึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

(7) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถ้ำ แต่ละก้อนก็อยู่ในถ้ำอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะ พูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่ายนั้นประกอบได้ด้วย (1) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก (2) จุดมุ่งหมาย (3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก (4) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน และ (5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

เสรี พงพิศ (2548) อธิบายว่า การพิจารณาเครือข่ายทางสังคมจะพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องคือ

- (1) ขนาดของกลุ่มสังคม หมายถึง จำนวนคนในกลุ่มสังคมที่บุคคลมีความสัมพันธ์ต่อกันขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความห่างไกลทางภูมิศาสตร์ ช่วงวัย เป็นต้น
- (2) ลักษณะของความสัมพันธ์ เป็นความผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่มสังคม ซึ่งความผูกพันและคุณภาพของความสัมพันธ์ว่าแน่นแฟ้นมากน้อยเพียงใด
- (3) ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อ เป็นช่วงเวลาที่บุคคลเริ่มรู้จักกัน และดำเนินสัมพันธภาพต่อกันเรื่อยมา ระยะเวลาที่ติดต่อกันแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงต่อกัน หากบุคคลมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และรู้จักกันในระยะเวลาานาน ก็จะส่งผลต่อการสนับสนุนทางสังคมทำให้เกิดความช่วยเหลือกันมากขึ้นด้วย
- (4) ความถี่ในการติดต่อ เป็นความบ่อยครั้งที่บุคคลติดต่อกัน ความถี่ในการติดต่อกันจะแสดงให้เห็นความมั่นคงของกลุ่มนั้น ๆ
- (5) วิธีที่ใช้ในการติดต่อกัน การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์ การติดต่อสื่อสารมีหลายชนิด เช่น จดหมาย โทรศัพท์ การพบปะพูดคุย ซึ่งการพบปะพูดคุยนับเป็นวิธีการสำคัญที่จะทำให้ผู้สนทนาได้เข้าใจกันมากขึ้น นอกจากนี้เสียงและคำพูดแล้วยังมีโอกาสได้เห็นพฤติกรรมอื่น ๆ ทำให้บุคคลได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ซึ่งถ้าบุคคลมีการพบปะพูดคุยกันบ่อยมาก ย่อมทำให้การสนับสนุนทางสังคมมีมากขึ้นด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเครือข่ายนั้นเกิดจากการรวมตัวที่เริ่มต้นจากเป้าหมายบางประการที่มีร่วมกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จึงเข้ามายังพื้นที่ของการเรียนรู้เพื่อทำการติดต่อสื่อสารกันด้วยวิธีการต่าง ๆ เกิดกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องจนมีระดับความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง โดยการที่จจะรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งนั้นคนในเครือข่ายจะต้องมีการรับรู้มุมมองร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ความสนใจร่วมกัน มีส่วนร่วมของสมาชิก มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพิงอิงร่วมกัน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนด้วย

3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้บนพื้นที่การเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้

ผู้รู้และนักวิชาการได้ให้นิยามของคำว่าแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ไว้ดังต่อไปนี้

วิจารณ์ พานิช (2547) ได้ให้ความหมายของการแบ่งปันความรู้ไว้ว่า การแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น ซึ่งความรู้ใหม่ดังกล่าวเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ลูกโซ่ระหว่างความรู้ที่เปิดเผยกับความรู้ที่ฝังลึกในลักษณะวงจรเพิ่มพลัง ดังนี้

(1) การแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก เกิดจากสัมพันธ์ใกล้ชิด เช่น การฝึกโดยการทำงานร่วมกัน การจัดประชุมคนในหน่วยเดียวกัน โดยการประชุมแบบระดมความคิด

(2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฝังลึกไปเป็นความรู้ที่เปิดเผย โดยการนำความรู้ฝังลึกออกมานำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่อง การเปรียบเทียบ การนำเสนอรูปแบบ

(3) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เปิดเผยในรูปของเอกสาร การประชุม ตำรา และฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์

(4) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เปิดเผยไปเป็นความรู้ฝังลึก ซึ่งอาจเป็นความรู้ที่ฝังลึกในระนาบความลุ่มลึกที่สูงขึ้น การมีความรู้ที่เปิดเผยในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เรียนรู้อย่างเข้าใจง่าย จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนความรู้ไปเป็นความรู้ที่ฝังลึก และเพิ่มระดับความลุ่มลึก

Kermally (2002) ได้ให้ความหมายของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสามารถในการพัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องในงานอาชีพในทุกแห่งหน ในหลักการของชุมชนนักปฏิบัติซึ่งถือเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีลักษณะคล้ายกับเป็นการดึงดูดความสนใจของบุคคลที่ทำงานร่วมกันให้มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและมีการพิจารณาถึงเทคโนโลยีที่สามารถใช้ในการพัฒนาและสนับสนุน เช่น การเป็นชุมชนโดยการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการจัดการความรู้โดยกายการแลกเปลี่ยนนี้ควรที่จะได้รับการสนับสนุนด้วยการจัดหาสิ่งแวดล้อม เช่น ซอฟต์แวร์ เพื่อเสนอหนทางที่ดีสำหรับชุมชนนักปฏิบัติ

KMinbusiness (2009) ได้ให้นิยามของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่าหมายถึง การที่กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันมารวมตัวกันเพื่อพูดคุย อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกันด้วยความเต็มใจในลักษณะที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เพื่อได้เป็นความรู้ใหม่ๆ ความคิดใหม่ๆ สามารถนำไปปรับใช้กับงานหรือการเรียนรู้ของตน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การแบ่งปันความรู้หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการที่กลุ่มบุคคล ได้มีการแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนสารสนเทศ ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดประโยชน์ ในการดำเนินชีวิต โดยการแลกเปลี่ยนนั้นทำได้หลากหลายรูปแบบทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร

องค์ประกอบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

สุภนิตา ปุสรินทร์คำ (2549) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่า ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

(1) ชุมชนนักปฏิบัติ ซึ่งก็คือสมาชิกในเครือข่ายทางสังคมหนึ่งที่มีความสนใจในเรื่องราวเดียวกัน โดยสมาชิกประกอบไปด้วย ผู้ดำเนินรายการ ผู้อำนวยการความสะดวก ผู้บันทึกและสมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติ

(2) การดำเนินกิจกรรม ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติ และการดำเนินกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

(3) เทคโนโลยีสารสนเทศและทรัพยากรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ เว็บไซต์ เว็บบล็อก ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมการสนทนา กระดานสนทนา โทรศัพท์ คู่มือแนวทางปฏิบัติ

ณัฐฐีสิตา สิริรัตน์ (2551) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่ายแบบชี้นำตนเอง ประกอบไปด้วย

(1) ฐานข้อมูลความรู้บนเครือข่าย เป็นกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงระบบที่พัฒนาขึ้นเป็นเว็บไซต์ โดยการรวบรวม จัดเก็บ สืบค้น ประมวลผล และแสดงผล เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง ค้นหา ตลอดจนสามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างสะดวกรวดเร็วผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยที่ข้อมูลเหล่านั้นมีการรวบรวม จัดเก็บเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่รูปแบบกำหนดไว้ นอกจากนี้ฐานทรัพยากรยังเชื่อมโยงถึงช่องทางในการติดต่อสื่อสารบนเว็บไซต์ ได้แก่ ห้องสนทนา และกระดานสนทนา สำหรับผู้เรียนใช้ในการตั้งคำถามหรือขอคำปรึกษาจากผู้สอน หรือตั้งกระทู้เพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เรียนคนอื่นในประเด็นที่ต้องการ ฐานทรัพยากรจึงเป็นทั้งแหล่งข้อมูลและช่องทางในการติดต่อสื่อสาร สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้บนเครือข่าย

(2) ทีมเรียนรู้บนเครือข่าย เป็นการให้บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำงานร่วมกันโดยมีการกำหนดเป้าหมายและวิธีปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมนี้ บุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทของสมาชิก วิธีการสื่อสาร และวิธีการเรียนรู้ในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รวมถึงมีการฝึกทักษะเพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมได้

(3) เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย เป็นกระบวนการที่บุคคลมีส่วนร่วมหรือถูกกระตุ้นจิตใจให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความคิด ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ ออกมาอย่างเปิดเผยจริงใจ ด้วยความมั่นใจว่าความรู้และประสบการณ์ที่ถ่ายทอดออกไปนั้นจะเกิดประโยชน์ต่อกลุ่ม กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะเกิดขึ้นด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น ความเชื่อมั่น และไว้วางใจ ความเต็มใจ และความรู้สึกร่วมกันเป็นหมู่คณะ เป็นต้น นอกจากนี้ การฝึกทักษะการใช้เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถพัฒนาขึ้นได้จากการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะช่วยให้สามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ใช้ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย

(4) ผู้เชี่ยวชาญบนเครือข่าย ควรที่จะมีการกำหนดกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในประเด็นเนื้อหาที่รวบรวมและจัดเก็บไว้ในฐานทรัพยากร รวมถึงมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการศึกษาวิจัย สำหรับทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญบนเครือข่ายเพื่อให้ความช่วยเหลือ และเป็นพี่ปรึกษาในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ร่วมเป็นสมาชิกในทีมเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปตามกลวิธีและเป้าหมายที่กำหนดไว้

(5) เทคโนโลยีที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย นำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล โดยที่เครื่องมือเหล่านั้นจะช่วยให้การกระจายความรู้ การติดต่อสื่อสาร และการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ศิวินิต อรรถภูมิกุล (2551) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

(1) บุคคล คือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินการตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบไปด้วย ผู้จัดการรายวิชา ผู้ประสานงานหรือผู้ช่วยสอน เพื่อนผู้เชี่ยวชาญ และเพื่อนร่วมเรียนรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และบทบาทแตกต่างกันไป

(2) สารระความรู้ คือ ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องเหมาะสมกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งที่เป็นแหล่งความรู้จากตัวบุคคล และจากเอกสาร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ รวมถึงสิ่งที่คุณคนได้สร้างขึ้นหรือได้รับมา อาจเกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลการวิเคราะห์สังเคราะห์และกลั่นกรองจากการสืบค้นหาที่เหมาะสม ทั้งนี้สารความรู้ที่สำคัญจะเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาที่สามารถนำมาบูรณาการ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเป็นผลงาน

(3) คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนอย่างร่วมมือ คือ สถานที่หรือช่องทางที่จะช่วยให้เพื่อนร่วมเรียนรู้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยในการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ การสร้างความรู้ และนำมาประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการไหลเวียนของความรู้โดยสามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล อย่งไรข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้เกิดการกระจายความรู้ และการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

(4) การปรับเปลี่ยนและจัดการพฤติกรรม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคคลที่เข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดพฤติกรรมกระทำอย่างเต็มใจ เต็มความสามารถ และปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งยังเป็นการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และขัดขวางไม่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ออกไป ทั้งนี้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งบรรยากาศที่เปิดกว้างให้คุณคนเข้ามาพบปะกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเวลา

(5) การประเมินถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยติดตามผลการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จัดขึ้น ทั้งนี้เพื่อประเมินผลงานที่เพื่อน ร่วมเรียนรู้ได้พัฒนาขึ้นและประเมินพฤติกรรมการสร้างความรู้ทั้งก่อนและหลังผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม ตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังเป็นเกณฑ์ในการตัดสินผลสำเร็จของกระบวนการ ตลอดจนผลข้างเคียงหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

(1) บุคคลมีทั้งบุคคลที่เป็นสมาชิกในเครือข่าย ผู้เชี่ยวชาญ และบุคคลที่สนใจในเรื่องเดียวกันกับสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งบุคคลต่าง ๆ ในเครือข่าวนั้น จะมีเป้าหมายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกแต่ละคนจะมีบทบาทที่เกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยในการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้น

(2) ความรู้ที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ข้อมูลสารสนเทศ ทักษะ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องเหมาะสมกับความรู้ที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

(3) เทคโนโลยีสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปรียบได้กับเป็นพื้นที่ในการทำ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน เทคโนโลยีที่ใช้ในการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มี หลายประเภท ซึ่งจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น

(4) กิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายทุกเครือข่ายนั้น ต้องมีกิจกรรมร่วมกัน ในเครือข่ายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของเครือข่ายที่ตั้งไว้ การร่วมกันทำกิจกรรม ของสมาชิกในเครือข่ายจะเป็นสิ่งที่ทำให้เครือข่ายมีความเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง เป็นวิธีการเพิ่มสมาชิก ในเครือข่ายทำให้เครือข่ายสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน

(5) การประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญเพื่อที่จะสามารถติดตามผลการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่าย ซึ่งสามารถประเมินผลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทั้งในระหว่าง และหลังการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การจะทำให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคคลนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะจะต้องทำให้ทุกคนเต็มใจที่จะถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ออกไป เพราะบุคคลมักจะไม่ยอมแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ของตน นอกเสียจากว่าบุคคลเหล่านั้นจะคิดว่าถ้ามีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ให้กับบุคคลอื่นนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับเขา ซึ่งมีผู้รู้และนักวิชาการได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ดังนี้

Davenport and Prusak (1998) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมของการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ไว้ว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มี 4 ประการ ประกอบไปด้วย

- (1) การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
- (2) การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน
- (3) ความมีชื่อเสียง
- (4) ความไว้วางใจ ซึ่งการไว้วางใจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

Robertson (2002) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่

- (1) ความตั้งใจของทีมงาน
- (2) ขั้นตอนในการทำงาน
- (3) การให้ความร่วมมือของบุคลากรในหน่วยงาน
- (4) ข้อมูลที่นำมาแบ่งปัน

Loh Kok Wah (2005) ได้เสนอถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่

- (1) รางวัลและการให้คำยกย่องชมเชย
- (2) ความเชื่อถือไว้วางใจ
- (3) การยอมรับฟังความคิดเห็น
- (4) ความรู้ที่ตนสะสมมา
- (5) บรรยากาศของระบบการบริหาร
- (6) โครงสร้างของงาน
- (7) ความเป็นผู้นำ
- (8) สารสนเทศ

Wong (2005) ได้กล่าวเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จในการจัดการความรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรประกอบไปด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

(1) วัฒนธรรม ซึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขององค์กรนั้นควรจัดให้มีบรรยากาศแบบวัฒนธรรมฉันทกัลยาณมิตร เพราะว่าหากบุคคลในองค์กรมีความรู้สึกหวังดีหรือไว้วางใจใคร หรือคิดว่าใครรักและหวังดีด้วยก็ย่อมที่จะเปิดใจให้คนนั้นมากกว่าคนอื่น โดยเมื่อมีความรู้สึกดี ๆ ก็อยากจะถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย

(2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทางเลือกที่หลากหลาย มีความสะดวก และรวดเร็ว กระตุ้นจิตใจให้พนักงานอยากเข้ามาเรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้

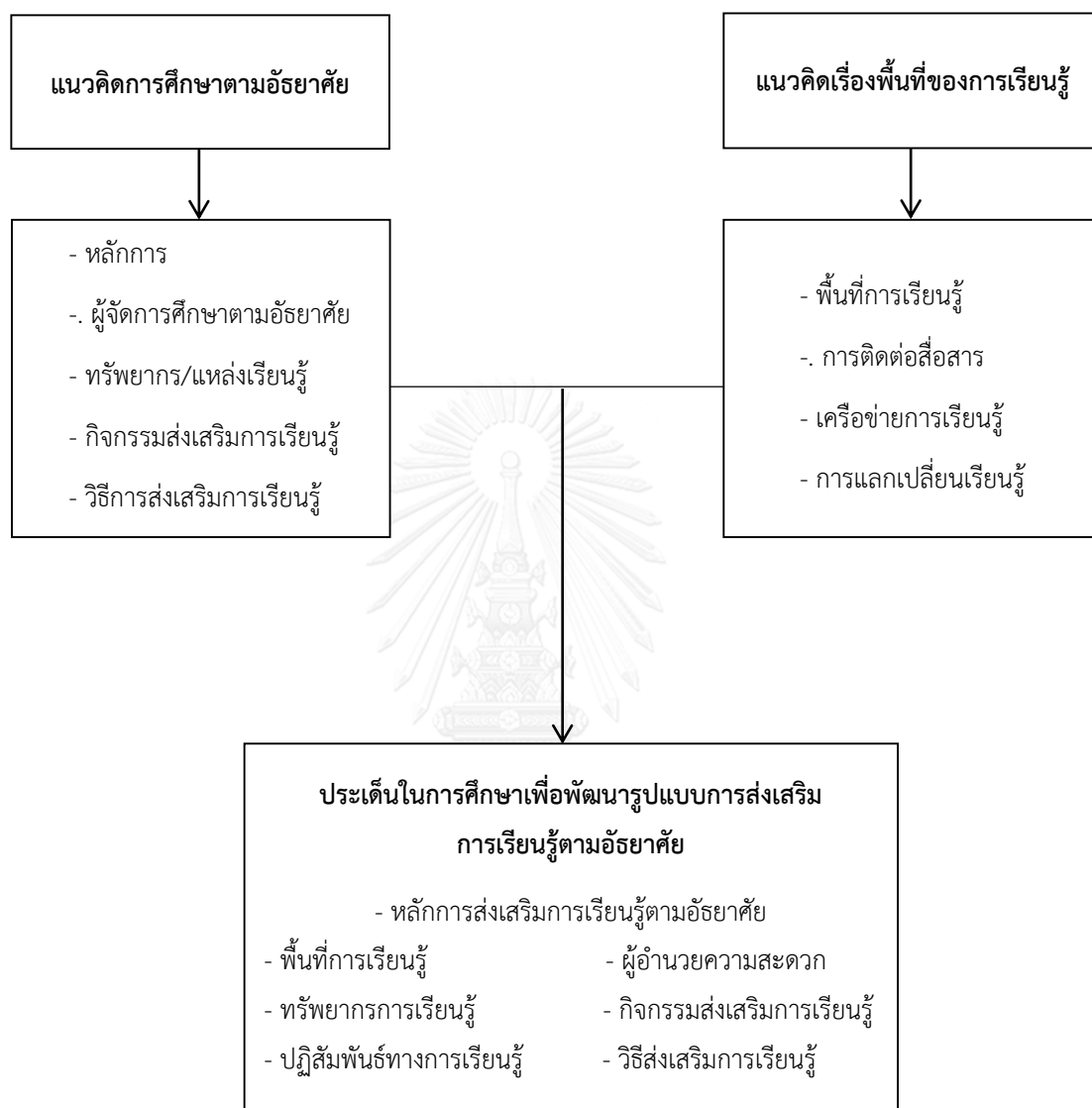
(3) ความเข้มแข็งของแกนนำ ซึ่งหมายถึงผู้บริหารภายในองค์กร หัวหน้ากลุ่มหรือผู้นำทางความรู้ ที่จะต้องลุกขึ้นมาแสดงบทบาทนำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างชัดเจน จริงจังและสม่ำเสมอ

(4) ความรู้สึกพึงพอใจของบุคลากรในองค์กร เป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ เพราะถ้าบุคลากรที่มีความรู้ไม่รู้สึกยินดีหรือไม่พอใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้เหล่านั้นก็จะยังคงถูกเก็บเอาไว้เป็นความรู้ที่อยู่ภายในหรืออยู่แต่ในสมองของคนๆ นั้นซึ่งจะมีผลกระทบไปถึงวัฒนธรรม เพราะการดำเนินการเพื่อทำให้วัฒนธรรมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็จะล้มเหลวตามไปด้วย

(5) การวางแผนที่ดีขององค์กรและการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังเพราะในหลายหน่วยงานประสบกับปัญหาที่ว่า มีแผนที่ดีแต่มีการปฏิบัติที่ล้มเหลว คือปฏิบัติอย่างไม่ใส่ใจ โดยไม่สนใจว่างานที่ออกมาจะมีคุณภาพหรือไม่ ทำให้เกิดความล้มเหลวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้หลายประการ ทั้งในรูปแบบของการแบ่งปันโดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งปันเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน แบ่งปันเพื่อการได้รับความยอมรับมีชื่อเสียง แบ่งปันเพราะเป็นนโยบายขององค์กร แบ่งปันเพราะระดับความสัมพันธ์บางประการ แบ่งปันเพราะมีวิสัยทัศน์ที่ตรงกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามคุณค่าของการแบ่งปันที่เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลอื่นได้รับประสบการณ์จากเรา ในขณะที่เราก็จะได้มีมุมมองประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากตนเอง ซึ่งสามารถสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมุนเวียนเป็นพลวัตอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และแนวคิดเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้ นำมาสู่การกำหนดประเด็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังนี้

รูปภาพที่ 5 แสดงประเด็นในการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วน คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

งานวิจัยในประเทศ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเอกสาร เรื่อง ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ เพื่อประมวลและวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต สภาพสังคมไทยในสองทศวรรษหน้า และสภาพสังคมไทยอันพึงประสงค์ในสองทศวรรษหน้า และเพื่อศึกษาสังเคราะห์ วิเคราะห์ และนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้เป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไทยในสองทศวรรษหน้า คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีขั้นสูง การแพร่กระจายและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ การแข่งขันที่รุนแรง การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย การขยายตัวของกระแสประชาธิปไตย ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย วิกฤตคุณธรรมจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยในอนาคต การปฏิรูปการศึกษา และการปฏิรูปสุขภาพ

ส่วนที่ 2 ภาพสังคมไทยในทศวรรษหน้า ใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจรุนแรงมากขึ้น ภาคอุตสาหกรรมปรับสู่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้เกิดการว่างงานในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือจนถึงผู้บริหารระดับกลาง ด้านสังคม มีความเป็นเมืองและสากลมากขึ้น ส่งผลทำให้การคอร์รัปชันเป็นไปได้ยาก สังคมตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและมุ่งสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มากขึ้น ด้านการเมือง จะอยู่ใต้อิทธิพลการจัดระเบียบโลกใหม่ด้านการค้า มีประชาธิปไตยสูงขึ้นและมีความโปร่งใสมากขึ้น

ส่วนที่ 3 ภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ในสองทศวรรษหน้า ได้แก่ เป็นสังคมที่มีประสิทธิภาพ เป็นสังคมที่มีความรู้เป็นฐานมีปัญญาเป็นแกนการพัฒนา สังคมที่มีเอกภาพในความหลากหลาย สังคมที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม สังคมที่ภูมิใจในความเป็นไทย สังคมที่เน้นชุมชนวิถี และเป็นสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรม

ส่วนที่ 4 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ต้องมีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาตามช่วงวัย ด้านจิตใจ เป็นคนที่รู้จัก

เข้าใจตนเองและผู้อื่น เข้าใจการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบตัว ด้านความรู้ เป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ในแก่นสารสาระวิชา รู้รอบตัวในเชิงสหวิทยาการและคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่จะมาถึง ด้านทักษะความสามารถ มีความสามารถในการคิด สื่อสาร การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะอาชีพ ทักษะทางสุนทรียะ และทักษะการจัดการที่ดี

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ซึ่งกล่าวถึงคุณลักษณะ 4 ด้านของผู้เรียน คือ ด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม โดยในแต่ละด้านจัดเรียงระดับจากขั้นต่ำไปขั้นสูงเป็น ระดับพื้นฐาน ระดับก้าวหน้า ระดับเชิงรุก และระดับเป็นเลิศ ได้อธิบายว่า คุณลักษณะทั้ง 4 ด้านตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี มีความรู้ทันสมัย ใฝ่รู้และพัฒนาความรู้ขึ้นได้ มีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ มีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารและใช้เทคโนโลยีได้ดี มีความสามารถในการบริหารจัดการและทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคม และมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

สุดสาคร จันทะล่ำม (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูส่วนใหญ่มีความสามารถนำความรู้จากการเรียนไปใช้ได้เหมาะสม มีพฤติกรรมด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้ได้อย่างเสมอ มีความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้มีพฤติกรรมลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้จำแนกปัญหาและอุปสรรคออกเป็น 5 ด้านคือ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่ได้แก่ ปัญหาขาดเอกสาร ตำรา ในการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ปัญหาโรงเรียนไม่มีแหล่งเรียนรู้เพียงพอ ปัญหาและอุปสรรคที่ไม่สามารถค้นคว้าหาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ คือปัญหาเวลาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนมีจำกัด ปัญหาและอุปสรรคในการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการสืบค้น ปัญหาขาดสื่อและอุปกรณ์ที่มีคุณภาพและไม่เพียงพอต่อความต้องการ

มลิวัดย์ บุญดา และศกลรัตน์ มิ่งสมร (2552) ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี 4 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะด้านการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ประกอบด้วยตัวแปร มีนิสัยรักการอ่าน กระตือรือร้นขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง องค์ประกอบที่ 2 คุณลักษณะด้านความมุ่งมั่นและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปร รวบรวมเนื้อหาความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้อย่างเป็นระบบรวมถึงการจัดระเบียบการเรียนรู้เพื่อให้ทันต่อองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการ องค์ประกอบที่ 3 คุณลักษณะด้านเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปร มีใจเปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การคิดนอกกรอบเพื่อหาวิธีการแปลกใหม่และสร้างสรรค์ และนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาปรับใช้ในองค์กร องค์ประกอบที่ 4 คุณลักษณะด้านการนำความรู้จากการเรียนไปใช้ ประกอบด้วยตัวแปร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและหน่วยงาน นำความรู้ต่าง ๆ ที่เรียนรู้มาใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อการรวบรวมจัดเก็บและนำความรู้ไปใช้พัฒนาความรู้และนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง

สุทิน จันธิมา (2555) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของพฤติกรรมกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 เชียงราย-พะเยา พบว่า อิทธิพลรวมสูงสุดในโมเดล คือ อิทธิพลรวมจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อิทธิพลทางตรงสูงสุดในโมเดล คือ แหล่งเรียนรู้ และอิทธิพลทางอ้อมสูงสุดในโมเดลคืออิทธิพลทางอ้อมอันเนื่องมาจากปัจจัยแหล่งเรียนรู้

งานวิจัยต่างประเทศ

Guglielmino (1994) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองซึ่งเป็นหนึ่งในพฤติกรรมของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพบว่าควรมีลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ประกอบด้วย 1. ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียน (Initiative and Independence in learning) 2. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ 3. ความรักในการเรียนรู้ (Love of Learning) ชื่นชมต่อผู้ที่ศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ 4. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ความสนใจในการเรียนรู้ ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ 5. มโนคติของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) สามารถเรียนได้เมื่อต้องการจะเรียน สามารถแบ่งเวลาให้การเรียน 6. ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for Ones Own Learning) การยอมรับและมีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนรู้ 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต 8. ความสามารถ

ใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ มีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และมีความสุขกับการแก้ปัญหา

Cotton (1998) ได้ทำการศึกษาว่าเพราะเหตุใดนักเรียนในปัจจุบันจึงต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยศึกษาทัศนคติและความต้องการทักษะ ในผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ไม่เกินระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งพบว่า การเรียนของผู้เรียนนั้นไม่ควรเน้นทางระบบวิชาการมากเกินไป แต่ผู้เรียนควรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้รวมถึงมุ่งเน้นการเรียนรู้จากสังคม โดยผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อการเรียนรู้นั้นปราศจากการแข่งขัน รวมถึงภาระงานที่ได้รับมอบหมายมีความชัดเจนและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งเป็นความท้าทายและมีความมุ่งหวังว่าจะปฏิบัติออกมาได้ผลดี ซึ่งผู้เรียนจะมีวิธีการเรียนในรูปแบบของตนเองโดยครูเป็นเพียงผู้ร่วมให้การสนับสนุนอยู่ห่างๆ โดยทักษะที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทักษะการวิจัยและค้นคว้า ทักษะการเรียน ทักษะการใช้กลยุทธ์ในการเรียนขั้นสูงและการคิดขั้นสูง ซึ่งทุกทักษะที่ปฏิบัติจะต้องตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง

องค์การภาคีด้านทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หรือ Partnership for 21st Century Skills (Apollo Research Institute, 2012) ร่วมกับ 21 รัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา จัดทำกรอบแนวคิดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 หรือ P21 ประกอบด้วย ทักษะด้านภาษาอังกฤษ ทักษะด้านการอ่าน ทักษะด้านศิลปะการใช้ภาษา ทักษะด้านภาษาสำคัญของโลก ทักษะด้านศิลปะ ทักษะด้านคณิตศาสตร์ ทักษะด้านเศรษฐศาสตร์ ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ ทักษะด้านภูมิศาสตร์ ทักษะด้านประวัติศาสตร์ ทักษะด้านการปกครอง และทักษะด้านหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้มีการกำหนดกลุ่มทักษะสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม กลุ่มทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา กลุ่มทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ และกลุ่มทักษะเกี่ยวกับสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

งานวิจัยในประเทศ

สุชาติพิศ ตรีศร (2543) ทำวิจัยอนาคตเรื่องการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในทศวรรษหน้า (2553-2563) พบว่า ควรมีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) ด้านเนื้อหาสาระ ควรให้ความสำคัญของบริบททางสังคม ทักษะที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้และการศึกษา รวมถึงเนื้อหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพ และความสนใจเฉพาะทางของบุคคล (2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่หลากหลาย เพียงพอต่อความต้องการ ความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสของผู้เรียนโดยไม่มีข้อจำกัด โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เป็นตัวสื่อสาร ทั้งนี้จะต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพด้วย (3) การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา โดยรัฐควรมีเงินทุนสนับสนุนทั้งด้านบุคคลที่มีความสามารถ การผลิตสื่อ และการประชาสัมพันธ์ (4) ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีเกณฑ์การสอบเทียบโอนความรู้ และจัดการสอบวัดระดับการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและได้รับการรับรอง (5) การควบคุมมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา ต้องมีระบบประกันคุณภาพ เพื่อกำกับดูแลมาตรฐานให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย มีการจัดตั้งคณะกรรมการพื้นที่และกรรมการกลาง ประเมินคุณภาพทุกปี

ฉลองศรี พลโยธา (2544) ได้ทำการศึกษาระบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยขององค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการออมทรัพย์หรือระดมทุนนั้น ประกอบด้วย (1) ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ (2) ภาวะผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เสียสละ มีแรงจูงใจ และมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม (3) โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับความรู้ ความคิด (4) การจัดการที่มีประสิทธิภาพ (5) ทุนทางสังคมที่มีคุณค่า ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ซึ่งสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

อรชร มีจอม (2547) ทำการศึกษาความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาในระดับปริญญาตรีมีความคาดหวังในเรื่องของเนื้อหาสาระ วิธีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ จากการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีข้อเสนอแนะว่า ด้านเนื้อหาสาระต้องสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ด้านการจัดกิจกรรมต้องเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เข้าร่วม และควรมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัยสำหรับการค้นคว้า หรือเพื่อเป็นสื่อสำหรับการเรียนรู้

ชนินทร สุขเจริญ (2548) ได้ศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนทีปราชูร์พิทยา เกาะสมุย

สุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ยังคงยึดติดต่อการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่ใช้ผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์การเรียนรู้ และกรอบแนวคิดเดิม ประกอบกับยังพบว่านักเรียนขาดความสามารถในการบริหารความคิด ทั้งประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตามอธยาศัยด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ได้ตามทฤษฎีและมีทักษะเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนรู้รูปแบบพบว่า บริบทการทดลองนั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ปัจจัยนำเข้าของการทดลองยังไม่สมบูรณ์ แต่นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยอิเล็กทรอนิกส์ได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยปราศจากครู

คมกฤษ จันทรขจร (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามอธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการจัดการศึกษาตามอธยาศัย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัด และผู้จัด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์

อรรถสิทธิ์ ปากคลอง (2554) ทำการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอธยาศัยเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับการจัดการธุรกิจขนาดย่อม พบว่า ปัญหาด้านความต้องการของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอธยาศัยเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับการจัดการธุรกิจขนาดย่อม อยู่ในระดับสูงทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและกิจกรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการประเมินผล โดยด้านสภาพแวดล้อมมีความต้องการสูงสุด สำหรับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอธยาศัย เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับการจัดการธุรกิจขนาดย่อมนั้น ควรเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและกิจกรรม รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความหลากหลายและเท่าทันต่อเทคโนโลยี และมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

งานวิจัยต่างประเทศ

Mark (1996) ได้ทำการเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับการสอนดนตรีวิธีใหม่ ซึ่งไม่ใช้การสอนแบบดั้งเดิมที่ยึดติดในรูปแบบมากจนเกินไป โดยมาร์คอธิบายว่า การสอนดนตรีโดยใช้แนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ การเริ่มต้นสอนเพลงจากการสวดประสานเสียงซึ่งพบในโบสถ์คริสต์ จากนั้นเริ่มสร้างวงดนตรีเป็นของชุมชน สร้างนักร้องจากผู้ที่สนใจเรียนรู้ในชุมชน จนรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นชมรมดนตรีในชุมชนเอง ซึ่งหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอนดนตรีไม่จำเป็นจะต้องมีรูปแบบที่เป็นระบบเสมอไป

Barbara and Dina (2005) ได้ทำการศึกษาผลการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริงในชุมชน และจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการทำการงานเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา 4 ปี ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ของบุคคล เกิดจากการปฏิบัติจริงและการประกอบอาชีพ ที่สามารถนำไปสู่ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ การเรียนรู้ตามสภาพจริงในชุมชน สนับสนุนให้สมาชิกจำนวนหนึ่งมีการพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสมาชิกส่วนหนึ่งสามารถพัฒนานวัตกรรมได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพที่เป็นจริง

Shin (2005) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ของพิพิธภัณฑสถานศึกษาทางธรรมชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกี่ยวกับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ โดยใช้การสอนผ่านระบบออนไลน์สำหรับผู้สนใจ เป็นรูปแบบการเรียนรู้จะเน้นเป็นสามมิติ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถมองเห็นได้เสมือนจริงผ่านทรัพยากรออนไลน์ จำนวน 12 ช่องทาง โดยเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้จาก 4 พิพิธภัณฑสถาน สรุปผลของการพัฒนารูปแบบการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และธรรมชาติ ผ่านระบบออนไลน์ จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำหรับผู้สนใจในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

Xiao and Carroll (2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของชุมชนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน พบว่า การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ควรสอนให้ผู้เรียนรู้ทักษะการใช้พื้นฐานของคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่เติบโตขึ้นในโลกดิจิทัล มีความสามารถพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มากกว่าครู ผลการวิจัย พบว่าผู้เรียนสามารถออกแบบโครงการต่าง ๆ ได้ระดับ ปานกลาง ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนผ่านระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่าครูควรแสดง

บทบาทสมมติ และการเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ในขณะที่โรงเรียนควรสร้างโอกาส และสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และการแก้ปัญหาในชีวิตจริง

จากงานวิจัยที่ศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่ารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นยังไม่มี การศึกษากันอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย การมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การมีกิจกรรม การศึกษาตามอัธยาศัยที่ตรงตามความต้องการ การมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวย การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง รวมถึงมีการประเมินผลเพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษา ตามอัธยาศัย ทั้งนี้เป้าหมายของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น ก็เพื่อสร้างความรู้ ทักษะ และ เจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนรู้เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ มุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความพร้อม มีศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเองและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่ดีในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถเสริมสร้าง ให้คนได้มีโอกาสแสดงคุณลักษณะการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมี ความสุขไปตลอดทั้งช่วงชีวิต

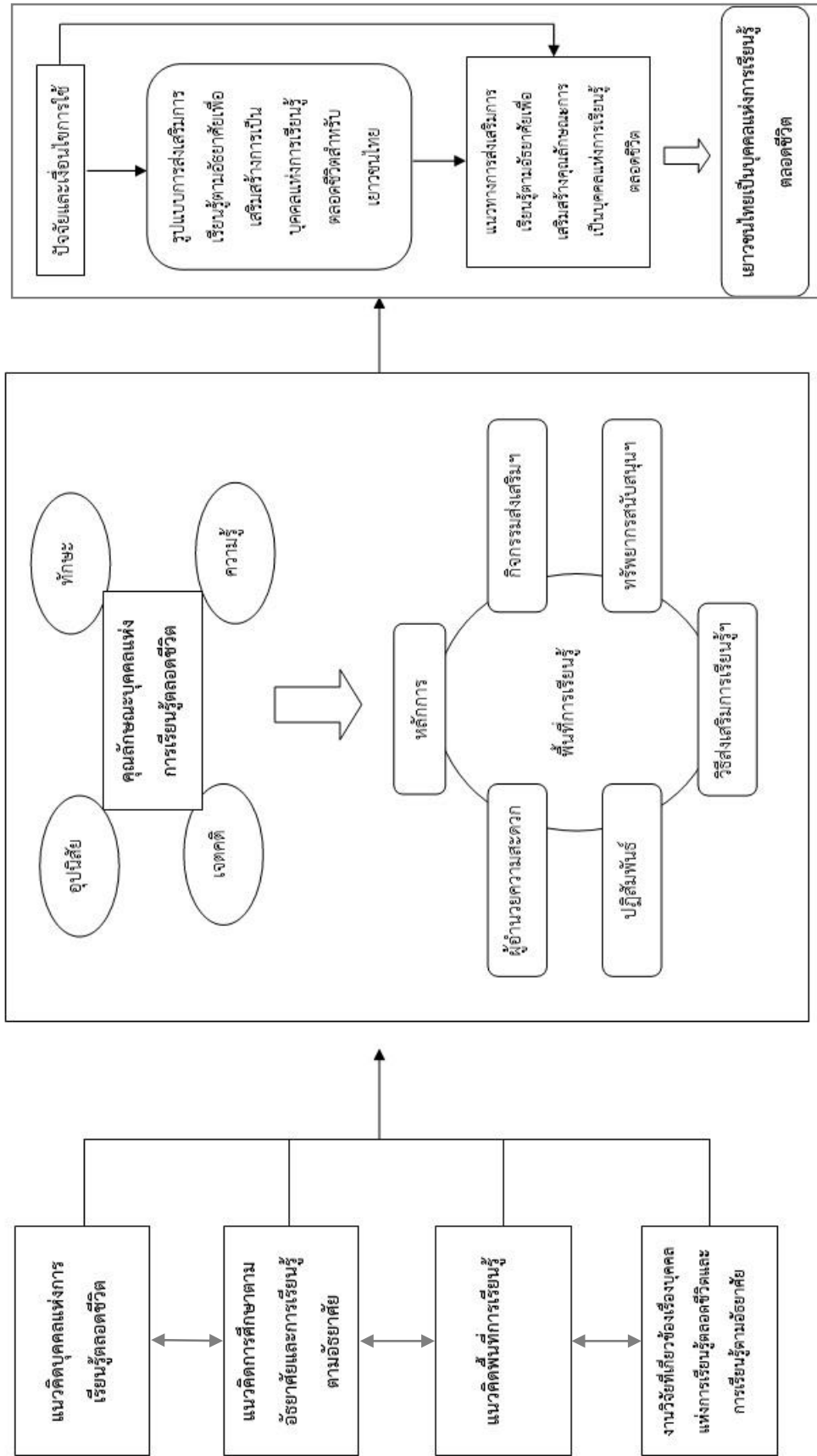
ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิดที่เกี่ยวข้อง 3 แนวคิด ประกอบด้วย (1) แนวคิดเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (2) แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ (3) แนวคิดเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยนำ 3 แนวคิดดังกล่าวและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นกรอบของการวิจัย

แนวคิดเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถูกนำมาศึกษาเพื่อกำหนดกรอบของคุณลักษณะ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน เพราะการศึกษาส่วนใหญ่นั้นมักเป็นการศึกษา เพียงภาพคุณลักษณะกว้างๆ โดยไม่ได้มีการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเมื่อศึกษาอย่างละเอียดจะพบว่า คุณลักษณะที่ผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวถึงนั้นสามารถจำแนก รายละเอียดได้เป็นคุณลักษณะ 4 ด้านใหญ่ๆ ที่สำคัญ ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านนิสัยและ พฤติกรรม คุณลักษณะด้านเจตคติ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านความรู้ โดย คุณลักษณะทุกด้านล้วนมีความสำคัญ ดังนั้นการกำหนดประเด็นการศึกษาที่ชัดเจนจะส่งผลให้การ ได้มาของข้อมูลที่จำแนกเป็นรายด้าน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์

แนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นแนวคิดที่มีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเพื่อให้การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยดำเนินไป

ได้อย่างถูกต้อง เพราะการศึกษาและการเรียนรู้ประเภทนี้มีความสำคัญและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันโดยตรง ซึ่งบางครั้งหลายคนไม่ทราบและไม่เข้าใจด้วยว่าสิ่งที่ตนเองกำลังรับรู้ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะของประสบการณ์หรือความรู้นั้นเรียกว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อให้บุคคลเกิดความตระหนักในการเรียนรู้ลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้นและสามารถนำการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ในการส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจถึงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดีนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของพื้นที่สำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาแนวคิดเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้ จะทำให้เห็นกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้บนพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น โดยพื้นที่ดังกล่าวต้องเป็นพื้นที่เปิดที่ทุกคนมีอิสระในการเรียนรู้เป็นพื้นที่ที่บุคคลสามารถเลือกเข้าไปเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ รวมถึงเป็นพื้นที่ที่บุคคลสามารถใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ด้วย ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งแนวคิดเรื่องการเรียนรู้และการศึกษาตามอัธยาศัย และแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยรายละเอียดทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 6 กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งประกอบด้วย 1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 3. เพื่อศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และ 4. เพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

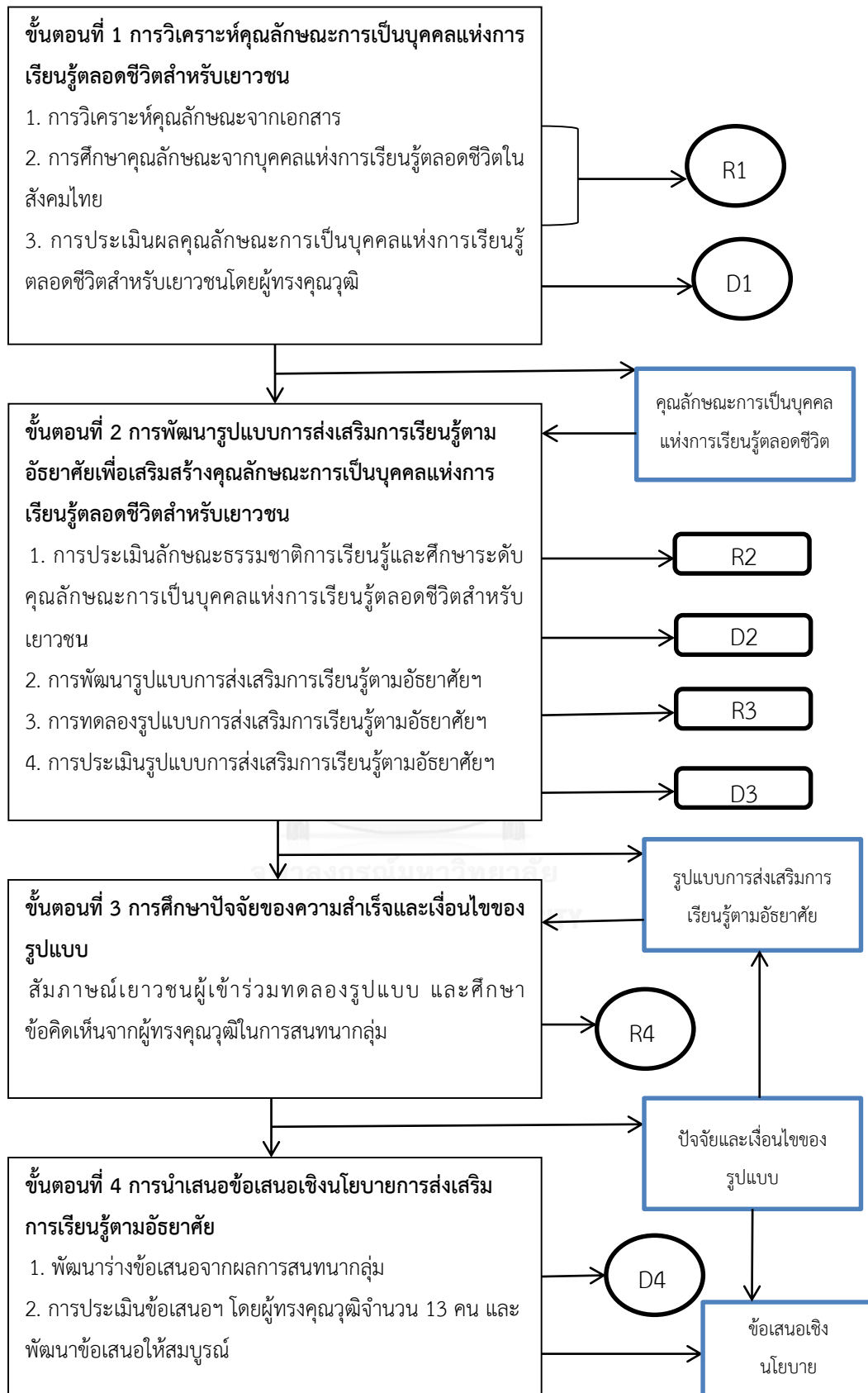
ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ทั้งนี้ขั้นตอนของการวิจัย ขอนำแสดงให้เห็นรายละเอียดดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การวิจัยในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์คุณลักษณะและประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการวิจัยในขั้นตอนนี้ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะจากเอกสาร 1.2 การศึกษาคุณลักษณะจากบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 1.3 การประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะจากเอกสาร มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

(1) การคัดเลือกเอกสารงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการดำเนินค้นหาเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ งานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนตามหลักของ Glass (1981) ที่กล่าวถึงแหล่งของการค้นหาเอกสารที่มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ (1) เอกสารแหล่งปฐมภูมิ (primary sources) คือแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลวิจัยจากงานนั้นโดยตรง (2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) คือแหล่งข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว อาทิ รายงานการวิจัย บทความ และ (3) แหล่งข้อมูลตติยภูมิ (Tertiary sources) คือแหล่งข้อมูลที่ได้จากการให้ความเห็นของบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษาแต่อาจมีความเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ในบางกรณี ทั้งนี้เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินตามหลักการของ Scott (2006) ที่กล่าวถึงเกณฑ์คัดเลือกเอกสารต้องประกอบด้วย (1) ต้องคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารแท้จริงมีความสำคัญต่อการเก็บข้อมูลวิจัย (2) ต้องคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาอย่างถ่วงถ่วงว่าไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนจากความจริง (3) ต้องพิจารณาด้วยว่าเอกสารที่นำมาศึกษานั้นต้องเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษาได้ (4) ต้องมีความชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย

ทั้งนี้เอกสารที่ผู้วิจัยทำการคัดเลือกเพื่อนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยเอกสารที่ว่าด้วย คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คุณลักษณะของเยาวชนที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยทำการคัดเลือกเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกเอกสารที่มีการศึกษาอยู่ในช่วงปี 2542 – 2558 หรือจากเอกสารที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก จำนวน 20 เล่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารเรื่อง “ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546)

2. เอกสารเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (นิตยา สำเร็จผล, 2547)
3. เอกสารเรื่อง “รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)
4. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 2” (วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล, 2547)
5. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะของเด็กไทยยุคใหม่” (สุดาวรรณ เครือพานิช, 2548)
6. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ (4ร.)” (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2550)
7. เอกสารเรื่อง “ลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีสุดท้าย” (จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา, 2551)
8. เอกสารเรื่อง “Lifelong Education and evaluation practice” (Skager and Dave, 1978)
9. เอกสารเรื่อง “Developing Lifelong Learners through undergraduate education” (Candy, Crebert and O’Leary, 1994)
10. เอกสารเรื่อง “Cross-curricular competencies: rationale and strategy for developing a new indicator” (Trier and Peschar, 1995)
11. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning Riding the Tiger” (Smith, Jim and Spurling, 1999)
12. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in Higher Education” (Knapper and Cropley, 2000)
13. เอกสารเรื่อง “Overall learning Outcomes and the valued attributes of a lifelong learner” (Queensland School Curriculum Council, 2000)
14. เอกสารเรื่อง “Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century” (UNESCO, 2001)

15. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in Action : Transforming Education in the 21st Century” (Longworth, 2003)

16. เอกสารเรื่อง “Improving students’ lifelong learning skills in Circuit Analysis” (Weijie, D., 2004)

17. เอกสารเรื่อง “Developing lifelong learners in the middle years of schooling” (Pendergast, D. et al, 2005)

18. เอกสารเรื่อง “Assessing physicians’ orientation toward lifelong learning” (Hojat et al., 2006)

19. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in the 21st Century and Beyond” (Jannette Collins, 2008)

20. เอกสารเรื่อง “21st Century Skills Map” (Partnership for 21st Century Skills, 2011)

(2) วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ รวมถึงงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่อง คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในประเทศและต่างประเทศในรอบแรก เพื่อกำหนดกลุ่มของคุณลักษณะในการวิเคราะห์เอกสาร หลังจากได้กลุ่มของคุณลักษณะแล้วผู้วิจัยจึงนำเอกสารเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อจัดข้อมูลให้สอดคล้องกับกลุ่มของคุณลักษณะที่กำหนดไว้ โดยกลุ่มของคุณลักษณะที่ได้จากการศึกษาในรอบแรก จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม คุณลักษณะด้านเจตคติ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านความรู้

(3) เครื่องมือสำหรับการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ตารางวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง และได้ทำการปรึกษาหารือกับที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่าเหมาะสมกับการวิเคราะห์คุณลักษณะ

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยอาศัยหลักการตามที่ Scott (2006) เสนอไว้ว่าในการวิเคราะห์ข้อมูลพึงนำข้อมูลที่ได้สู่กระบวนการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบระเบียบ จากนั้นจึงเข้าสู่การตีความหมาย การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อลดทอนข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และนำไปสู่การสกัดสาระสำคัญจนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนมากที่สุด โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์โดยรวบรวมเนื้อหาข้อมูลทั้งหมด แล้วจัดแยกหมวดหมู่ตามกลุ่มของคุณลักษณะที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการสรุปรายละเอียดจำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ ข้อมูลคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม ข้อมูลคุณลักษณะด้านเจตคติ ข้อมูลคุณลักษณะด้านทักษะ และข้อมูลคุณลักษณะด้านความรู้

1.2 การศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

(1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้มีการกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกประกอบด้วย

1. เป็นบุคคลซึ่งเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต มีวิถีชีวิตที่ดั่งงามอันเป็นที่ยอมรับเป็นแรงบันดาลใจของบุคคลทั่วไปในชุมชนหรือสังคม รวมถึงเป็นต้นแบบของความคิดหรือการกระทำกิจกรรมซึ่งเป็นคุณประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคม
2. เป็นบุคคลซึ่งมีความเป็นผู้นำกลุ่ม ชุมชน หรือสังคม ในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนได้รับการยอมรับ ยกย่องจากบุคคลทั่วไปในชุมชนหรือสังคม
3. เป็นครูภูมิปัญญาไทยผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และความประพฤติอันดีงาม ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติ และมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้และความเชี่ยวชาญในขอบข่ายภูมิปัญญาไทยด้านใดด้านหนึ่ง

ทั้งนี้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานั้น ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้ว่าจะต้องทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 3 คน หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลด้านคุณลักษณะที่ได้คำตอบสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน หรือเป็นไปตามข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งปรากฏว่าในงานวิจัยฉบับนี้มีบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1. แม่ทองดี	โพธิยอง	ปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดเชียงใหม่
2. ครูศรารุช	กาวิชัย	ครูผู้สืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่
3. ดร.อิศวรา	ศิริรุ่งเรือง	ผู้พิการที่ประสบความสำเร็จ จังหวัดนครปฐม
4. นายกันติพจน์	ศรีบุญรัตน์	ผู้นำเยาวชนระดับประเทศ กรุงเทพมหานคร

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้น โดยประเด็นในการสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2. มุมมองคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และ 3. ข้อคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทางด้านการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ก) จำนวน 5 ท่านทำการประเมิน โดยผลการประเมินดังกล่าวพบว่าทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-object congruency index : IOC) เฉลี่ยมากกว่า 0.50 ขึ้นไป หมายความว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา และสามารถนำไปใช้ได้ในการวิจัย (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ข้อความในคำถามให้มีความเข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

(4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอจดหมายจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์เชิงลึก
2. ดำเนินการประสานไปยังกลุ่มตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

3. ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 8 เมษายน 2558 ถึงวันที่ 2 พฤษภาคม 2558

4. นำผลการสัมภาษณ์เจาะลึกมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

(5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเขียนเป็นลักษณะการบรรยาย ตามประเด็นที่ประกอบด้วย 1. ข้อมูลพื้นฐาน 2. เป้าหมายและความภาคภูมิใจในชีวิต 3. คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม 4. คุณลักษณะด้านเจตคติ 5. คุณลักษณะด้านทักษะ และ 6. คุณลักษณะด้านความรู้

1.3 การประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

(1) การกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณลักษณะ

การกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาลดชีวิต จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเยาวชนจำนวน 3 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์สำหรับการประเมิน ทั้งนี้ได้มีการกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาลดชีวิต ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต หรือมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษา นอกระบบ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาลดชีวิต และมีประสบการณ์ในฐานะอาจารย์ผู้สอนทางด้านการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาลดชีวิตอย่างน้อย 5 ปี และเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ได้รับการยอมรับและมีความเชี่ยวชาญในสาขาการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาลดชีวิตเป็นอย่างดี

ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเยาวชน ต้องเป็นบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน ในระดับชำนาญการ และมีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 5 ปี หรือเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยมีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป

ทั้งนี้ผลการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ มีรายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ก

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผลการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้น โดยประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อประเมินคุณลักษณะนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2. ข้อเสนอแนะในการปรับแก้คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 3. คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับเยาวชน

(3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทางด้านการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ก) จำนวน 5 ท่านทำการประเมิน โดยผลการประเมินดังกล่าวพบว่าทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-object congruency index : IOC) เฉลี่ยมากกว่า 0.50 ขึ้นไป หมายความว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา และสามารถนำไปใช้ได้ในการวิจัย (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ข้อความในคำถามให้มีความเข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น (รายละเอียดในภาคผนวก ง)

(4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอจดหมายจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์เพื่อประเมิน (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ดำเนินการประสานไปยังกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลข้อมูล
3. ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
4. นำผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

(5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการประเมินที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเขียนเป็นลักษณะการบรรยาย ตามประเด็นที่ทำการประเมิน ประกอบด้วย 1. ผลการประเมินด้านคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม 2. ผลการประเมินคุณลักษณะด้านด้านเจตคติ 3. ผลการประเมินคุณลักษณะด้านทักษะ และ 4. ผลการประเมินคุณลักษณะด้านความรู้

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของการใช้รูปแบบ

การวิจัยในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการวิจัยในขั้นตอนนี้ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 2.1 การศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน 2.2 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 2.3 การทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และ 2.4 การประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ เยาวชนไทยอายุ 15-25 ปีทั่วประเทศ จำนวน 7,447,679 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2554)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนไทยที่ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1970) พบว่าที่ประชากรจำนวนมากกว่า 100,000 คนขึ้นไปที่ระดับความคลาดเคลื่อน ± 5 สามารถใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนได้ที่จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นไปตามสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทยจำนวน 400 คน จากทั่วประเทศ โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยแบ่งเยาวชนออกเป็น 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร จำนวนภูมิภาคละ 100 คน และในแต่ละภูมิภาคยกเว้นกรุงเทพมหานคร ทำการสุ่มอย่างง่ายภูมิภาคละ 4 จังหวัด โดยตั้งจังหวัดที่ได้รับการสุ่มให้เป็นกลุ่มตัวอย่างมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์

ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนครปฐมและจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดสตูล

จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทยอีกครั้ง จำนวนจังหวัดละ 20 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย สรุปแล้วรวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ทั้งสิ้น 400 คน

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบประเมินคุณลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชนไทย มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 3 แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ
เยาวชน จำนวน 48 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)
คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5	หมายถึงมีคุณลักษณะนั้นมากที่สุด
4	หมายถึงมีคุณลักษณะนั้นมาก
3	หมายถึงมีคุณลักษณะนั้นปานกลาง
2	หมายถึงมีคุณลักษณะนั้นน้อย
1	หมายถึงมีคุณลักษณะนั้นน้อยที่สุด

(3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ในแบบประเมินลักษณะการเรียนรู้ในตอนต้นที่ 1 ผู้วิจัยพัฒนารายการประเมินจาก
การศึกษาทฤษฎีจากเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทยจำนวน 30 คน ด้วยคำถาม
ที่ว่า “ท่านเรียนรู้ด้วยวิธีการใดในชีวิตประจำวันบ้าง” ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจ
เครื่องมือ จากนั้นจึงนำคำตอบดังกล่าวมาพัฒนาเป็นข้อรายการตรวจสอบในแบบสอบถาม สำหรับ
แบบประเมินในตอนต้นที่ 2 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาทำการสร้างรายการตัว
บ่งชี้ในคุณลักษณะแต่ละด้าน แล้วนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา ซึ่งผลการพัฒนาได้จำนวน
ตัวชี้วัดจำนวน 48 ข้อ แบ่งเป็น

ด้านนิสัยและพฤติกรรม	จำนวน 12 ข้อ
ด้านเจตคติ	จำนวน 12 ข้อ
ด้านทักษะ	จำนวน 14 ข้อ
ด้านความรู้	จำนวน 10 ข้อ

2. ผู้วิจัยนำ (ร่าง) เครื่องมือซึ่งได้แก่ แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่ง
การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน นำเสนอแต่ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญในการสร้าง
แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวิจัย 1 ท่าน ทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ 2 ท่าน
และทางด้านการสื่อสาร 2 ท่าน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) รวมจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบ

ความตรงเชิงเนื้อหาและต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งการให้คะแนนใช้การลงคะแนน +1 0 และ -1 ซึ่งมีความหมายดังนี้

คะแนน +1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

คะแนน -1 หมายถึง คำถามไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

โดยผลการประเมินพบว่า ได้ค่า IOC เฉลี่ยมากกว่า 0.50 ขึ้นไปทุกข้อ หมายความว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา และสามารถนำไปใช้ได้แบบประเมิน (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

3. ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิกลับมาปรับแก้แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับเยาวชนในจังหวัดตราด ซึ่งไม่ได้เป็นจังหวัดที่ถูกสุ่มในการประเมินจริง จำนวน 30 คน ซึ่งผลการทดลองพบว่า แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 หมายความว่าเครื่องมือมีประสิทธิภาพในการเอาไปใช้ได้จริง

(4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มหาจังหวัดที่จะใช้ในการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

2. ผู้วิจัยทำการประสานไปยังเครือข่ายเยาวชนในแต่ละจังหวัดที่ได้มาด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มเยาวชน โดยเครือข่ายที่ผู้วิจัยประสานไปนั้นเป็นเครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานมากกว่า 10 ปี ทั้งนี้เครือข่ายเยาวชนที่ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือ ประกอบด้วย เครือข่ายเยาวชนคุณธรรมมูลนิธิเทิดคุณธรรมภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก และภาคใต้ เครือข่ายยุวทัศน์กรุงเทพมหานคร เครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนา ศยส.จังหวัดจันทบุรีและ ศยส.จังหวัดเชียงราย

3. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปยังเครือข่ายที่ได้ประสานไว้ โดยกำหนดวันส่งคืนแบบสอบถาม 3 สัปดาห์หลังจากวันที่ส่ง

4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด 354 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88.50 (ดังแสดงผลในตารางที่ 2) นับเป็นชุดข้อมูลที่เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัย

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาลักษณะการเรียนรู้และประเมินระดับการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

จังหวัด	จำนวนที่แจก	จำนวนที่ได้รับคือ
กรุงเทพมหานคร	80	78
จังหวัดเชียงใหม่	20	17
จังหวัดแพร่	20	18
จังหวัดลำปาง	20	16
จังหวัดเชียงราย	20	18
จังหวัดนครราชสีมา	20	17
จังหวัดอุดรธานี	20	17
จังหวัดสุรินทร์	20	16
จังหวัดบุรีรัมย์	20	17
จังหวัดจันทบุรี	20	20
จังหวัดชลบุรี	20	17
จังหวัดนครปฐม	20	17
จังหวัดสุพรรณบุรี	20	16
จังหวัดภูเก็ต	20	17
จังหวัดนครศรีธรรมราช	20	18
จังหวัดสุราษฎร์ธานี	20	17
จังหวัดสตูล	20	18
รวม	400	354

5. ผู้วิจัยนำแบบประเมินมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

(5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีหาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ แต่ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) สำหรับการนำเสนอผลการประเมินคุณลักษณะในแต่ละด้าน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นผลการประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนในภาพรวม และแบบจำแนก

รายด้าน ประกอบด้วย ด้านนิสัยและพฤติกรรม ด้านเจตคติ ด้านทักษะ และด้านความรู้ ทั้งนี้เกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูลจากแบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน เป็นไปตามวิธีการคำนวณโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นตามสูตรดังนี้ (ชัชวาลย์ เรื่องประพันธ์, 2543)

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5 - 1) / 5 \\ &= 0.8\end{aligned}$$

จากสูตรดังกล่าวสามารถแปลผลความหมายคะแนนเฉลี่ย ได้ดังต่อไปนี้

4.21-5.00	หมายถึง	มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึง	มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก
2.61-3.40	หมายถึง	มีคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึง	มีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.80	หมายถึง	มีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.2 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากตอนที่ 1 มาวางเป็นแนวทางหลักสำหรับการพัฒนา (ร่าง) รูปแบบ ซึ่งพบว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะการเรียนรู้ที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเรียนรู้ตามอธยาศัย ดังนั้นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธยาศัยจึงมีการนำแนวคิดเรื่องการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์เข้าร่วมมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนารูปแบบร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามอธยาศัยและการศึกษาตามอธยาศัย ทั้งนี้ลำดับขั้นการพัฒนา (ร่าง) รูปแบบดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในขั้นนี้ ประกอบด้วย

1. เอกสาร ตำรา บทความ และวิทยานิพนธ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่องการเรียนรู้ตามอธยาศัย การศึกษาตามอธยาศัย และการเรียนรู้บนเครือข่าย

ออนไลน์ รวมถึงเอกสารที่มีข้อมูลสอดคล้องกับองค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อรรถศาสตร์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น โดยเลือกเอกสารที่มีการศึกษาอยู่ในช่วง 15 ปี ตั้งแต่ปี 2542 – 2558 หรือจากเอกสารที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก (รายชื่อเอกสารอยู่ในภาคผนวก ข)

2. บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ บุคคลผู้ซึ่งเป็น เจ้าของกลุ่มหรือเพจบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตประเภทสังคมออนไลน์ หรือบุคคลผู้ซึ่งมีหน้าที่ รับผิดชอบและมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้บนเครือข่ายสังคม ออนไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มหรือเพจบนเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น ต้องมีการเคลื่อนไหวของ กิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่งซึ่งมีประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนอย่าง สม่าเสมอ รวมทั้งเป็นกลุ่มหรือเพจที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจใด ๆ และมีสมาชิกในกลุ่มหรือ เพจนั้นไม่ต่ำกว่า 10,000 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) สำหรับทำการสัมภาษณ์ โดยกลุ่มหรือเพจที่ได้รับการคัดเลือกนั้นมีจำนวน 5 รายการ ดัง มีรายชื่อกลุ่มหรือเพจ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 รายชื่อกลุ่มหรือเพจที่เป็นตัวอย่างในการสัมภาษณ์ของการวิจัย

รายชื่อกลุ่มหรือเพจ	ประเภทสื่อสังคมออนไลน์	จำนวนสมาชิก
กลุ่มครัวในบ้านอาหารทำเอง	Facebook	733,378 คน
เพจภาษาอังกฤษ พิดจากเพลง	Facebook	88,742 คน
กลุ่มมือใหม่หัดทำขนม/อาหาร/ เครื่องดื่ม	Facebook	72,865 คน
เพจภาษาจีนวันละนิด	Facebook	23,307 คน
กลุ่มภารกิจทำหุ่นเท่ที่เป็นนายแบบ	Facebook	13,414 คน

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารที่กำหนด ประเด็นการศึกษาตามกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ทางด้านการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ก) จำนวน 5 ท่านทำการประเมิน โดยผลการ ประเมินดังกล่าวพบว่าทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์

(Item-object congruency index : IOC) เฉลี่ยมากกว่า 0.50 ขึ้นไป หมายความว่าข้อความสอดคล้องกับเนื้อหา และสามารถนำไปใช้ได้ในการวิจัย (ดวงกลม ไตรวิจิตรคุณ, 2550) ทั้งนี้ประเด็นในการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย แบ่งออกเป็น 7 ประเด็นสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ประกอบด้วย 1) หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3) ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ 4) ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ 7) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารตามองค์ประกอบของรูปแบบที่สังเคราะห์ขึ้นตามแนวคิด และสรุปเป็นข้อมูลสำคัญ
2. ผู้วิจัยทำการติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการส่งข้อความแจ้งความประสงค์ไปยังกล่องข้อความ (Inbox) ของผู้รับผิดชอบกลุ่มหรือเพจเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการวิจัย
3. ผู้วิจัยดำเนินการขอจดหมายจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล
5. นำผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นมาทำการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล
6. นำข้อมูลทั้งในส่วนการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาพัฒนาเป็น (ร่าง) องค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งในส่วนของการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยเขียนเป็นลักษณะการบรรยายด้วยความเรียง ซึ่งจำแนกเป็นผลของการศึกษาเอกสาร และผลของการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามประเด็นในการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3) ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ 4) ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

- 5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ
- 7) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2.3 การทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนไทยจำนวน 3 คน จะเป็นเยาวชนที่อยู่ในระบบหรือนอกระบบก็ได้ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นไปตามคำจำกัดความของการวิจัย และเป็นบุคคลที่เข้าร่วมการทดลอง (ร่าง) รูปแบบด้วยความยินยอม เต็มใจ และปราศจากการบังคับให้เข้าร่วม ซึ่งผ่านการชักชวนของผู้วิจัยรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านระบบเครือข่ายออนไลน์ด้วยโปรแกรมเฟซบุ๊กและโปรแกรมไลน์ โดยเยาวชนที่ยืนยันเข้าร่วมการทดลองครั้งนี้ ได้แก่

1. น้องฟาน เยาวชนไทย อายุ 17 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. น้องกิต เยาวชนไทย อายุ 21 ปี ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา
3. น้องบอส เยาวชนไทย อายุ 24 ปี สำเร็จการศึกษา ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว

(2) เครื่องมือที่ใช้สำหรับการทดลอง (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ประเมินความคิดเห็นจากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบซึ่งแบ่งประเด็นคำถามสำหรับการสอบถามความคิดเห็นของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองกับประสิทธิภาพของรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยออกเป็น 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. นิยามของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยตามความเข้าใจ
2. การเข้าร่วมการทดลองรูปแบบเป็นไปตามนิยามที่เข้าใจหรือไม่
3. การเข้าร่วมทำให้มุมมองการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเปลี่ยนไปหรือไม่

4. องค์ประกอบหรือปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย รวมถึงมีส่วนในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นไปได้ในทิศทางที่ดีขึ้น

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

(3) การดำเนินการทดลอง

ขั้นตอนการดำเนินการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการเชิญชวนเยาวชนให้เข้าร่วมทดลอง (ร่าง) รูปแบบ ด้วย 2 วิธีการ คือเชิญชวนโดยตรง และเชิญชวนโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มไลน์ (Line) ซึ่งผลปรากฏว่า มีเยาวชนที่ตอบรับเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน ได้แก่ น้องฟาน และน้องกิต (เชิญชวนโดยตรง) และน้องบอส (สนใจเข้าร่วมจากการประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มไลน์)

2. ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดที่จำเป็นในการวิจัยให้เยาวชนได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ตัดสินใจที่จะเข้าร่วมอีกครั้งสำหรับการทดลอง (ร่าง) รูปแบบ

3. ผู้วิจัยและเยาวชนเริ่มดำเนินการทดลอง โดยที่เยาวชนเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้สำเร็จตามเป้าหมายของตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยชักชวนเยาวชนให้สนทนาเพื่อหาเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการของเยาวชนเอง และเป็นเป้าหมายที่สามารถจะดำเนินการให้สำเร็จได้จริงในขอบเขตระยะเวลาที่เหมาะสม

3.2 ผู้วิจัยนำเสนอตัวอย่างสัญญาการเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้ทำการศึกษาเรียนรู้และซักถามข้อสงสัย จากนั้นจึงเสนอให้เยาวชนลงมือเขียนสัญญาการเรียนรู้ด้วยตนเองตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการเรียนรู้ ทั้งนี้เยาวชนจะเขียนสัญญาการเรียนรู้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเยาวชน

3.3 ผู้วิจัยให้เยาวชนได้ลงมือเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นด้วยวิธีการปฏิบัติด้วยตนเองตามความพึงพอใจ ในขณะที่ผู้วิจัยก็ดำเนินการทดลองรูปแบบด้วยการใช้วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยกับเยาวชนในลักษณะต่าง ๆ ตามผลการวิจัย และเปิดโอกาสให้

เยาวชนสามารถที่จะซักถาม ปรีกษาหาหรือ พุดคุยกับผู้วิจัยโดยตรงได้ตลอดเวลา รวมถึงสามารถที่จะ พุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองคนอื่นได้ตลอดเวลาตามความพอใจเช่นกัน

3.4 เมื่อการเรียนรู้ของเยาวชนบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมาย ผู้วิจัยทำการ สัมภาษณ์พุดคุยกับเยาวชนเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัยาศัย ประเมินประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และศึกษาข้อคิดเห็นของปัจจัยและเงื่อนไขที่พบในการเข้าร่วมทดลอง (ร่าง) รูปแบบฯ

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 การนำเสนอกรอบการดำเนินการสำหรับการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการ เรียนรู้ตามอัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้วิจัย จำแนกเป็นการอธิบายรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบด้วยลักษณะการสรุปประเด็นแล้วเขียน บรรยายแบบความเรียง

ส่วนที่ 2 การนำเสนอผลการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยนำเสนอเป็นกรณีศึกษาตาม จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมการทดลอง (3 กรณีศึกษา) โดยเขียนเป็นลักษณะของการบรรยายแบบความ เรียง

ส่วนที่ 3 การนำเสนอผลการประเมินประสิทธิภาพของ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ ตามอัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในส่วนของแบบ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีการยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ บางส่วนร่วมในการนำเสนอเพื่อสร้างความชัดเจนของข้อมูล

2.4 การประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในการศึกษาตอนนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระดับของการปฏิบัติการและการวางนโยบาย จำนวน 8 คน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยมี เกณฑ์การคัดเลือกประกอบด้วย

1. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต หรือมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต และมีประสบการณ์ในฐานะอาจารย์ผู้สอนทางด้านการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตลอดชีวิตอย่างน้อย 5 ปี
2. เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ได้รับการยอมรับและมีความเชี่ยวชาญในสาขาการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างดี
3. ผู้บริหารระดับสูงที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ หรือมีประสบการณ์การทำงานด้านเด็กและเยาวชนไทยในหน่วยงานราชการหรือเอกชนไม่ต่ำกว่า 5 ปี

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่

1. แบบประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เพื่อประเมินความถูกต้องเหมาะสม และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ขององค์ประกอบใน (ร่าง) รูปแบบ โดยการประเมินผลมีการกำหนดเกณฑ์คะแนนไว้ดังต่อไปนี้

ด้านความเหมาะสม

5	หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึงมีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ด้านความเป็นไปได้

5	หมายถึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด
4	หมายถึงมีความเป็นไปได้มาก

- 3 หมายถึงมีความเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อย
- 1 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

2. ประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วย

- ท่านคิดว่า (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมหรือไม่
- ท่านคิดว่าข้อมูลใน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร โปรดให้ข้อมูลเพื่อการปรับแก้ให้เหมาะสม
- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

(3) การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำผลการ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ที่ปรึกษาประเมินในเบื้องต้น เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาเห็นด้วยจึงเริ่มกระบวนการจัดสนทนากลุ่ม
2. กำหนดประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ดำเนินการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษา จากนั้นจึงทำการประสานไปยังผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ โดยออกจดหมายเชิญจากมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่มในวันเวลาที่ผู้วิจัยกำหนด
4. ดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ อาคารพระมิ่งขวัญการศึกษาไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้อง 823 ระหว่างเวลา 13.00 น. ถึง 16.00 น.

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่ม ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือและระดับความสามารถของผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อมูลสำคัญ โดยในการวิเคราะห์ผลนั้นผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมิน (ร่าง) รูปแบบในด้านความถูกต้องเหมาะสม และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ด้วยการจำแนกให้เห็นข้อมูลค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) แล้วอธิบายความหมายของข้อมูลดังกล่าวด้วยการเขียนบรรยายแบบความเรียง ทั้งนี้เกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูลเป็นไปตามวิธีการคำนวณโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นตามสูตรดังนี้ (ชัชวาล เรื่องประพันธ์, 2543)

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5 - 1) / 5 \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จากสูตรดังกล่าวสามารถแปลผลความหมายคะแนนเฉลี่ย ได้ดังต่อไปนี้ เป็นดังนี้

ด้านความเหมาะสม

4.21-5.00	หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึงมีความเหมาะสมมาก
2.61-3.40	หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.80	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ด้านความเป็นไปได้

4.21-5.00	หมายถึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึงมีความเป็นไปได้มาก
2.61-3.40	หมายถึงมีความเป็นไปได้ปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อย
1.00-1.80	หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ส่วนที่ 2 การนำเสนอผลการประเมิน (ร่าง) รูปแบบที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปเป็นประเด็นซึ่งอธิบายด้วยการเขียนบรรยายแบบความเรียง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การวิจัยในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

1. เยาวชนที่เข้าร่วมการทดลองรูปแบบจำนวน 3 คน ที่เป็นไปตามรายละเอียดใน
ขั้นตอนที่ 2

2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระดับของการปฏิบัติการและการวางนโยบาย จำนวน 8 คน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกประกอบด้วย

- เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต หรือมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต และมีประสบการณ์ในฐานะอาจารย์ผู้สอนทางการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตลอดชีวิตอย่างน้อย 5 ปี

- เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ได้รับการยอมรับและมีความเชี่ยวชาญในสาขาการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอรรถศาสตร์ หรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างดี

- ระดับสูงที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ในหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ หรือมีประสบการณ์การทำงานด้านเด็กและเยาวชนไทยในหน่วยงานราชการหรือเอกชนไม่ต่ำกว่า 5 ปี

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือสำหรับการวิจัยในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

1. ประเด็นการสัมภาษณ์เยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบโดยมี 2 ประเด็นสำคัญคือ ประเด็นที่ 1 ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนในการสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ของท่านในครั้งนี้ และประเด็นที่ 2 ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นเงื่อนไขที่อาจสร้างปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียนรู้ของท่านในครั้งนี้

2. ประเด็นการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วย ประเด็นที่ 1 ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้การใช้ (ร่าง) การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ ประเด็นที่ 2 ท่านคิดว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่อาจจะเป็นข้อจำกัดของการนำ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปใช้ในการปฏิบัติจริง ประเด็นที่ 3 ท่านคิดว่าจะมีแนวทางใดที่จะช่วยให้แก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากรูปแบบนั้นได้บ้าง และหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันใดบ้างที่ควรมีส่วนในการขับเคลื่อนแนวทางนั้น ให้ประสบความสำเร็จ และประเด็นที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

(3) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกประเด็นในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านปัจจัยของความสำเร็จ และด้านเงื่อนไขของรูปแบบ ซึ่งเขียนลักษณะบรรยายเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การศึกษาวิจัยในระยะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน อันจะเป็นประโยชน์ให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้พัฒนาเยาวชนในความดูแลของตนเองให้สามารถเรียนรู้ได้อิสระและมีโอกาสพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยรายละเอียดของการศึกษาวิจัยในระยะนี้มีรายละเอียดดังนี้

(1) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในระยะนี้ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต ทางศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือทางการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 13 คน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) ทั้งนี้เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต หรือมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต และมีประสบการณ์ในฐานะอาจารย์ผู้สอนทางด้านการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตลอดชีวิตอย่างน้อย 5 ปี
2. เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ซึ่งได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างดี
3. ผู้บริหารระดับสูงที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือการศึกษาตามอัธยาศัยในหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) เครื่องมือสำหรับการวิจัย (ภาคผนวก จ)

เครื่องมือสำหรับการวิจัยในระยะนี้ ประกอบด้วย

1. (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2
2. แบบประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลใน 2 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อ (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ซึ่งแบบสอบถามเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การประเมินผลมีการกำหนดเกณฑ์คะแนนไว้ดังต่อไปนี้

ด้านความเหมาะสม

5	หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึงมีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ด้านความเป็นไปได้

- 5 หมายถึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด
- 4 หมายถึงมีความเป็นไปได้มาก
- 3 หมายถึงมีความเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อย
- 1 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อ (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน เพื่อให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอเชิงนโยบายให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

(3) การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในระยษนี้ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

(1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาทำการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) ในเป็นประเด็นที่สนใจ สร้างเป็น (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(2) ผู้วิจัยทำการกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน สำหรับการตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน โดยอ้างอิงเกณฑ์การกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิตามที่โคชาน (Cochran, 1983 อ้างถึงใน ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2531) กล่าวไว้ว่า ควรใช้ผู้ทรงคุณวุฒิระหว่างจำนวน 10-15 คน กล่าวไว้ว่า ควรใช้ผู้ทรงคุณวุฒิระหว่างจำนวน 10-15 คน และเมื่อจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้น 1-12 คนความคลาดเคลื่อนนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่า 12 คนนั้น ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น 13 คน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

(3) นำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินและตรวจสอบข้อมูลนโยบายทางด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้

(4) นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการปรับปรุง และพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่มีความสมบูรณ์

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจของด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ของค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ต้องมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะยอมรับข้อเสนอข้อนั้น ๆ สำหรับข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการเขียนบรรยายแบบความเรียง โดยนำเสนอให้เห็นถึงรายการข้อเสนอแนะที่จะต้องนำไปปรับปรุงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากขึ้น ทั้งนี้เกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูลเป็นไปตามวิธีการคำนวณโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นตามสูตรดังนี้ (ชัชวาล เรื่องประพันธ์, 2543)

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5 - 1) / 5 \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จากสูตรดังกล่าวสามารถแปลผลความหมายคะแนนเฉลี่ย ได้ดังต่อไปนี้ เป็นดังนี้ มีดังต่อไปนี้

ด้านความเหมาะสม

4.21-5.00	หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึงมีความเหมาะสมมาก
2.61-3.40	หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.80	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ด้านความเป็นไปได้

4.21-5.00	หมายถึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด
3.41-4.20	หมายถึงมีความเป็นไปได้มาก
2.61-3.40	หมายถึงมีความเป็นไปได้ปานกลาง
1.81-2.60	หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อย
1.00-1.80	หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน” เป็นการศึกษาที่ใช้ระเบียบวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย 1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 3. เพื่อศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 4. เพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ตอนที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้าปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และตอนที่ 4 ผลการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย จำแนกรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสาร ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการสัมภาษณ์เจาะลึกตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย และ ตอนที่ 1.3 ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งในแต่ละตอนมีรายละเอียดการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์เอกสารจากตำราเรียน บทความ งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งหมด 20 รายการ (รายชื่อเอกสารอยู่ในบทที่ 3 และภาคผนวก ข) มีจุดประสงค์เพื่อจำแนกคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกมาเป็นรายด้านซึ่งจะทำให้กรอบของการศึกษาคุณลักษณะมีความชัดเจนและง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทั้งนี้ผลการศึกษาเอกสารสามารถจำแนกรอบของคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม คุณลักษณะด้านเจตคติ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านความรู้ โดยในแต่ละคุณลักษณะรายด้านมีผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

(1) **คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม** หมายถึง การกระทำหรือความประพฤติในเชิงการเรียนรู้ที่บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ฝึกฝนหรือปฏิบัติอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ

(2) **คุณลักษณะด้านเจตคติ** หมายถึง ความเชื่อหรือความรู้สึกที่มีต่อตนเอง บุคคลอื่น สภาพแวดล้อม รวมถึงการเรียนรู้ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(3) **คุณลักษณะด้านทักษะ** หมายถึง ความสามารถเฉพาะบุคคลที่เกิดจากการฝึกฝน และเรียนรู้ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจนมีความเชี่ยวชาญหรือชำนาญ ส่งผลให้สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) **คุณลักษณะด้านความรู้** หมายถึง เนื้อหา ข้อมูล หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยรายละเอียดของการวิเคราะห์คุณลักษณะแต่ละด้าน แสดงผลตามตารางข้อมูลดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่าคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย

1. มีความกระตือรือร้นหรือมีความตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจ
2. ปรับตัวได้ในการเรียนรู้ทุก ๆ สถานการณ์
3. มีวินัยในการเรียนรู้ ควบคุมตนเองตามกฎเกณฑ์ของการเรียนรู้
4. ดำเนินการเรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง
5. ชอบอ่านหนังสือ
6. ชอบค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
7. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน
8. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ (เป็นคนมีเหตุผล + ใช้วิจารณ์ญาณ)
9. ขยัน มุ่งมั่นและมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้
10. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
11. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจสม่ำเสมอ
12. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้ (ชอบบันทึก + สรุปประเด็นการเรียนรู้)
13. ชอบสะท้อนความคิดเห็นจากสิ่งที่ได้เรียนรู้
14. ช่างสงสัยและซักถามเมื่อเกิดความไม่เข้าใจ
15. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งประสบความสำเร็จ
16. ชอบช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
17. ชอบวางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน
18. ชอบประเมินผลการเรียนรู้ว่าสำเร็จหรือมีอุปสรรคใดเกิดขึ้นในการเรียนรู้บ้าง

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	คุณลักษณะด้านเจตคติ	เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล																			รวม	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19		20
1	ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเอง	*	*	*		*		*		*								*		*		9
2	ตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้อื่น	*									*							*				3
3	ตระหนักและเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	*				*																2
4	มีความซื่อสัตย์สุจริต	*																				1
5	มีวิสัยทัศน์	*					*		*													3
6	เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	*	*				*					*						*		*		6
7	มีจิตสำนึกต่อตนเองและส่วนรวม	*				*																3
8	มีแรงจูงใจในการเรียนรู้		*															*		*		5
9	มองเห็นเป้าหมายในชีวิต		*					*						*								3
10	มีคุณธรรมและจริยธรรม					*		*														2
11	มุ่งความเป็นเลิศ						*															1
12	มีทัศนคติเชิงบวก											*									*	1

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่าคุณลักษณะด้านเจตคติของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย

1. ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองว่าตนเองมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ดี
2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต
3. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ อยากที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา
4. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต ระบุว่าอนาคตของตนเองต้องการอะไร
5. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น คือยอมรับในความสามารถของคนรอบข้าง
6. มีวิสัยทัศน์ คือการมีเป้าหมายของตนเองในช่วงระยะยาว
7. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม (มีจิตสำนึก + ความซื่อสัตย์)
8. การยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม
9. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม คือมองว่าสิ่งแวดล้อมเอื้อให้เรียนรู้ได้
10. มุ่งความเป็นเลิศ คือมุ่งที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
11. มีทัศนคติเชิงบวก คือเป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดีบนฐานของความเป็นจริง

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ชื่อ	คุณลักษณะด้านทักษะ	เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล																			Σ			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19		20		
1	ทักษะการคิด	*		*	*	*	*			*	*	*	*		*	*	*						10	
2	ทักษะการสื่อสาร	*			*	*	*			*	*	*	*		*	*	*	*				*		10
3	ทักษะภาษาต่างประเทศ	*		*			*																	4
4	ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	*				*	*	*	*		*	*	*									*	*	9
5	ทักษะทางสังคม	*																						1
6	ทักษะทางอาชีพ	*																						1
7	ทักษะทางสุนทรียะ	*																						1
8	ทักษะการจัดการ	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	7
9	ทักษะการตัดสินใจ		*																			*	*	2
10	ทักษะการวิเคราะห์			*																				2
11	ทักษะการบูรณาการความรู้			*					*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
12	ทักษะการแสวงหาความรู้				*				*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7
13	ทักษะการคิดสร้างสรรค์					*										*					*	*	*	2
14	ทักษะการดำเนินชีวิต					*										*					*	*	*	2
15	ทักษะการแก้ปัญหา								*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
16	ทักษะการสร้างสรรค์								*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	3
17	ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น										*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4
18	ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง										*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2
19	ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้																					*	*	1

จากตารางที่ 6 สรุปได้ว่าคุณลักษณะด้านทักษะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย

1. ทักษะการคิด คือความสามารถในการคิดเชื่อมโยงได้อย่างเป็นระบบ
2. ทักษะการสื่อสาร คือความสามารถในการฟังพูดอ่านเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ
4. ทักษะการจัดการ คือความสามารถในการทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว
5. ทักษะการบูรณาการความรู้ คือความสามารถในการเชื่อมโยงเอาความรู้ไปใช้จริง
6. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา คือความสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง
7. ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ คือความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารกับเจ้าของภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. ทักษะการแสวงหาความรู้ คือความสามารถในการค้นหาข้อมูลได้จากแหล่งต่าง ๆ
9. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
10. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (ทักษะการสร้างสรรค์ + ความคิดสร้างสรรค์)
11. ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ
12. ทักษะทางสุนทรียะ คือความสามารถทางด้านดนตรี กีฬา และนันทนาการ
13. ทักษะทางอาชีพ คือความสามารถในการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพตนเอง
14. ทักษะทางสังคม คือความสามารถในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม
15. ทักษะการดำเนินชีวิต คือความสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ
16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ คือความสามารถเรียนรู้ในวิธีการที่หลากหลาย

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	คุณลักษณะด้านความรู้	เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล																				รวม	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
1	ความรู้ด้านสังคมและข่าวสาร	*										*											1
2	ความรู้ด้านสหวิทยาการ	*																					1
3	ความรู้ด้านแนวโน้มอนาคต	*																					1
4	ความรู้ด้านเทคโนโลยี			*					*			*											3
5	ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงของโลก					*			*														2
6	ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตน					*			*														1
7	ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง					*			*												*		2
8	ความรู้ด้านวิชาการ											*											1
9	ความรู้เรื่องโลก																				*		1
10	ความรู้ด้านการการเงิน เศรษฐกิจ																				*		1
11	ความรู้ด้านสุขภาพ																				*		1
12	ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม																				*		1

จากตารางที่ 7 สรุปได้ว่าคุณลักษณะด้านความรู้ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย

1. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง (โลก + การเปลี่ยนแปลงของโลก+ แนวโน้มอนาคต)
3. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง
4. ความรู้ทางวิชาการ (วิชาการ + สหวิชาการ)
5. ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตนเอง
6. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม
7. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ
8. ความรู้ด้านสุขภาพ
9. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์เอกสารสามารถจำแนกคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม มีตัวบ่งชี้ 18 รายการ ได้แก่ 1. กระตือรือร้นในกิจกรรมการเรียนรู้ 2. ปรับตัวในการเรียนรู้ได้ในทุกสถานการณ์ 3. มีวินัยในการเรียนรู้ 4. เรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง 5. รักการอ่าน 6. ชอบค้นคว้าหาความรู้ 7. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน 8. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ 9. ขยัน มุ่งมั่นและเพียรพยายาม 10. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 11. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจสม่ำเสมอ 12. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้ 13. ชอบสะท้อนคิดสิ่งที่ได้เรียนรู้ 14. ช่างสงสัยและซักถาม 15. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ 16. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น 17. ชอบวางแผนการเรียนรู้ 18. ชอบประเมินผลการเรียนรู้

(2) คุณลักษณะด้านเจตคติ มีตัวบ่งชี้ 11 รายการ ได้แก่ 1. ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเอง 2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ 4. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต 5. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น 6. มีวิสัยทัศน์ 7. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม 8. มีคุณธรรมและจริยธรรม 9. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม 10. มุ่งความเป็นเลิศ 11. มีทัศนคติเชิงบวก

(3) **คุณลักษณะด้านทักษะ** มีตัวบ่งชี้ 16 รายการ ได้แก่ 1. ทักษะการคิด 2. ทักษะการสื่อสาร 3. ทักษะทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ 4. ทักษะการจัดการ 5. ทักษะการบูรณาการความรู้ 6. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา 7. ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ 8. ทักษะการแสวงหาความรู้ 9. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 10. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 11. ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง 12. ทักษะทางสุนทรียะ 13. ทักษะทางอาชีพ 14. ทักษะทางสังคม 15. ทักษะการดำเนินชีวิต 16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้

(4) **คุณลักษณะด้านความรู้** มีตัวบ่งชี้ 9 รายการ ได้แก่ 1. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง 3. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง 4. ความรู้ทางวิชาการ 5. ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตนเอง 6. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม 7. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ 8. ความรู้ด้านสุขภาพ 9. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการสัมภาษณ์เจาะลึกตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทย

การสัมภาษณ์ตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อยืนยันความถูกต้องของผลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารในตอนต้นที่ 1.1 ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป็น (ร่าง) คุณลักษณะที่มีข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นได้กำหนดรายละเอียดไว้ในวิธีการดำเนินการวิจัย (บทที่ 3) ซึ่งมีจำนวน 4 คน ประกอบด้วย (1) แม่ทองดี โพธิยอง (2) ครูศรารุช กาวิชัย (3) กันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ และ (4) ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง ได้ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะรายด้านดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตท่านที่ 1

แม่ทองดี โพธิยอง (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

ข้อมูลพื้นฐาน

แม่ทองดี โพธิยอง บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งอำเภอสรรภี จังหวัดเชียงใหม่ หญิงผู้เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ที่สะท้อนให้เห็นว่า ความยากลำบากของชีวิตไม่ได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้ของมนุษย์ การเรียนรู้ที่แท้จริง ต้องมีได้ถูกจำกัดไว้ในห้องเรียนที่ถูกสมมติขึ้นเพียงในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่ห้องเรียนที่แท้จริงคือห้องเรียนธรรมชาติ ที่เราสามารถเรียนรู้ได้จากสิ่งแวดล้อมทุกประเภทที่รายล้อมรอบตัวเราอย่างบูรณาการระหว่าง คน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม จะไม่มีข้ออ้างใด ๆ ที่เกิดขึ้นสำหรับบุคคลที่อยากเรียนรู้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ว่าจะเป็ความสุข หรือ

ความทุกข์ ที่เคล้าไปด้วยรอยยิ้ม น้ำตา เสียงหัวเราะ หรือแม้แต่ความชนะ ความพ่ายแพ้ ก็ล้วนคือการเรียนรู้ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับแม่ทองดี โพธิยอง ที่มีโอกาสเรียนรู้ในระบบโรงเรียนเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็จะต้องออกจากโรงเรียน อันเนื่องมาจากค่านิยมในสมัยนั้นไม่ปรารถนาให้ผู้หญิงได้เรียนหนังสือในระดับสูง ส่งผลให้การเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชีวิตต่อจากนั้นคือการเรียนรู้ผ่านตำราชีวิตซึ่งเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว แม้อาชีพในครอบครัวของแม่ทองดีจะเป็นเพียงแค่เกษตรกรในหมู่บ้านเล็ก ๆ แต่ด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างสม่ำเสมอ ท้ายที่สุดผลของความหมั่นเพียรนั้นก็ผลักดันให้หญิงผู้นี้กลายเป็นนักพัฒนาสตรีคนแรกของหมู่บ้าน และได้รับปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาส่งเสริมการเกษตร ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมอีกมากมายในระยะเวลาต่อมา

เป้าหมายในชีวิต

แม่ทองดี โพธิยอง เป็นบุคคลที่มีเป้าหมายในชีวิตมากมาย แต่เป้าหมายสองอย่างที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับแม่ทองดีเป็นอย่างมาก ได้แก่ การได้รับบทบาทเป็นผู้นำสตรีในการช่วยเหลือชุมชนและสังคมด้านต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง และการเป็นบุคคลต้นแบบในการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะเด่นในด้านต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้แม่ทองดีประสบความสำเร็จในเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ชอบการเขียนบันทึก

แม่ทองดีเป็นคนที่ชอบจดและเขียนบันทึกเป็นกิจวัตร โดยสิ่งที่บันทึกนั้นไม่ใช่เป็นเพียงการเขียนว่าวันนี้ทำอะไรมาบ้างเหมือนเขียนบันทึกประจำวันทั่วไป หากแต่การบันทึกนั้นมักเป็นการบรรยายเรื่องราวในเชิงการเรียนรู้ที่ตนเองได้เรียนรู้มา ซึ่งแม่ทองดีเล่าว่า “...คนบางคนเขาจะมองว่าแม่บ้าจืดอะไรอยู่นั้น แต่รู้ไหมวันหนึ่ง สิ่งที่ได้ทำการบันทึกอาจจะมีคุณค่าและเอาไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต ใครจะไปรู้ได้ (หัวเราะ)...” ครั้งหนึ่งแม่ทองดีได้ยินคนละแวกบ้านพูดถึงวิธีการทำปุ๋ย ซึ่งตัวแม่ทองดีเองก็มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการปลูกต้นไม้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงใช้วิธีการลักจำ แล้ววิ่งกลับมาบ้านหาสมุดบันทึกจดสูตรที่จำมาได้ และด้วยการที่รู้ว่า ความรู้ใหม่ ๆ จะมีมาอีกเมื่อไหร่ ตั้งแต่นั้นมาแม่ทองดีจะไม่ลืมหยิบกระดาษและดินสอติดตัวเพื่อบันทึกข้อมูลการเรียนรู้ โดยแม่ทองดี

ทั้งท้ายถึงประโยชน์การบันทึกว่า “...การจดมันทำให้เราไม่ลืม ถึงเราจะลืม เราก็เอามันกลับมาอ่าน ทวนความจำอีกที...”

(2) ชอบอ่านหนังสือ

แม่ทองดีมักจะใช้เวลาว่างไปกับการอ่านหนังสือ โดยกล่าวว่า “...การอ่านหนังสือยิ่งอ่านมาก ยิ่งรู้มาก ยิ่งได้ประโยชน์มาก...” ทั้งนี้หนังสือที่แม่ทองดีเลือกอ่านเป็นส่วนใหญ่ จะเป็นหนังสือพิมพ์ เพราะจะได้รับรู้ข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ได้เรียนรู้ว่ากระแสสังคม กระแสโลก เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยขนาดไหน และที่จะขาดเสียไม่ได้คือการอ่านในหัวข้อที่เกี่ยวกับการเกษตร แม่ทองดีกล่าวว่า “...การเกษตร ไม่ได้ง่ายเหมือนที่หลาย ๆ คนคิดนะ บางทีเราก็ต้องดูว่ายุคสมัยที่เปลี่ยนไป เขามีเทคนิคอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ้าง ซึ่งแม่ก็เรียนรู้จากการอ่าน...” ทั้งนี้นิสัยรักการอ่าน ของแม่ทองดีส่วนหนึ่งเกิดมาจากความรู้สึกที่ตนเองได้เรียนน้อย จึงชอบที่จะหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการอ่านหนังสือ

(3) ชอบถ่ายทอดความรู้

แม่ทองดีเป็นบุคคลหนึ่งที่ไม่หวงความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสมุนไพร ถ้าใครมีความสนใจ เรื่องนี้แล้วเข้ามาคุย แม่ทองดีจะไม่รอช้าจะคุยเรื่องสมุนไพรให้ฟังเกือบทุกชนิด เพราะแม่ทองดี ตระหนักดีว่าคนสมัยนี้ไม่สนใจเรื่องสมุนไพร ฉะนั้นหากใครสนใจแล้วจะต้องรีบเล่ารีบบอก อย่างน้อย ก็คาดหวังว่าความรู้จะไม่ได้ตายไปกับตน แม่ทองดีกล่าวติดตลกว่า “...ถ้าวันหนึ่งแม่ต้องตายไปพร้อมกับสิ่งที่แม่ไม่ได้ถ่ายทอด แม่คงตายอย่างไม่มีความสุขแน่...” และด้วยความที่แม่ทองดีเป็นคนที่พูดเก่ง จึงมักได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในการให้ความรู้เรื่องการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำ แม่ทองดีกล่าวว่า “...ไกลแค่ไหน แต่ถ้าเราทำให้คนเปลี่ยนความคิดได้ แม่ก็จะไป เพราะไปแล้วมันคุ้มค่า...”

(4) ชอบช่วยเหลือสังคมและผู้ได้รับความเดือดร้อน

แม่ทองดีจัดเป็นสตรีที่ทุ่มเทแรงกายแรงใจทำงานให้กับชุมชนที่ตนเองอาศัยโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ซึ่งความมุ่งมั่นของแม่ทองดีเริ่มต้นจากความต้องการต่อสู้เพื่อเป็นตัวแทนเรียกร้อง สิทธิให้คนในชุมชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในบางเรื่อง ส่งผลให้คนในชุมชนถูกเอาเปรียบ แม้จะเคยถูกลอบยิงถึง 2 ครั้งจากผู้เสียประโยชน์ แต่ก็ไม่อาจขวางกั้นความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยระยะเวลากว่า 30 ปีที่ทำงานเพื่อชุมชนเป็นเครื่องการันตีถึงการมีจิตสาธารณะของหญิงคนนี้ได้เป็นอย่างดี

(5) กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

อายุที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ หรือทำให้แม่ทองดีรู้สึกว่ามีกำลังลดน้อยถอยลง แม่ทองดีบอกว่ารู้สึกกระปรีกระเปร่าทุกครั้งที่ได้เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ และงานอย่างหนึ่งที่แม่ทองดียังจะทำต่อไปเรื่อย ๆ คือ การศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่องพืช เพราะเป็นสิ่งที่ตัวเองรักมากที่สุด แม่ทองดีกล่าวว่า “...แม้ว่าอายุที่มันเยอะขึ้นไม่ได้ทำให้แม่รู้สึกเฉื่อยชาหรือซีเกียจเลย แต่ทุกวันของแม่มันคือการลืมนตาแล้วเราต้องเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด เราเรียนของเราได้ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในโรงเรียน ทุกวันนี้แม่ก็ทำวิจัยของแม่ไปเรื่อย โดยเฉพาะวิจัยเรื่องพืชเรื่องธรรมชาติ เป็นสิ่งที่แม่รักแม่ชอบมากที่สุด และเชื่อว่าจะเป็นมรดกที่ตกทอดให้กับลูกหลานได้...”

(6) ชอบสร้างความสำเร็จด้วยตนเองด้วยความมุ่งมั่นและเพียรพยายาม

กว่าที่แม่ทองดีจะประสบความสำเร็จจนก้าวมาสู่การเป็นต้นแบบบุคคลที่ใช้ชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ต้องผ่านการลองผิดลองถูกมานับครั้งไม่ถ้วน การที่แม่ทองดีตัดสินใจเรียนรู้ทุกอย่างด้วยตัวเองด้วยความพยายาม มุ่งมั่นไม่ท้อถอย เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ของแม่ทองดีประสบความสำเร็จ โดยแม่เล่าให้ฟังตอนหนึ่งว่า “...เมื่อก่อนตอนเค้าพูดถึงการใช้ชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงกัน แม่ก็สงสัยว่ามันเป็นยังไง ก็ไปฟังคนเขาบอกว่าต้องทำนั่นจัดนี่ เราก็ทำตามแต่ทำไม่ได้ผลไม่เหมือนชาวบ้านเค้า แม่ก็ไม่ท้อนะ ลองผิดลองถูก ไปถามคนที่เขารู้จริง ๆ ที่ไหนมีอบรมเราก็ไปเข้าจนเราเข้าใจว่ามันต้องทำให้เหมาะสมกับพื้นที่ของเรา ในที่สุดเราก็เรียนรู้สำเร็จ แล้วก็คิดว่าปีสองปีนี้จะขยายพื้นที่ทำแปลงตัวอย่างให้คนเข้ามาเรียนรู้ได้อีก...”

คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) เห็นคุณค่าของการเรียนรู้จากธรรมชาติ

แม่ทองดีเชื่อเสมอว่าสิ่งแวดล้อมมีไว้เพื่อการเรียนรู้ โดยคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่คุณกัน หากเปรียบโลกเป็นเช่นโรงเรียน สิ่งแวดล้อมก็เป็นเสมือนห้องเรียน ส่วนตัวมนุษย์ก็คือผู้เรียน และเป็นผู้เรียนที่สามารถเลือกเรียนรู้อะไรก็ได้จากสิ่งที่อยู่รอบตัวโดยไม่มีสิ้นสุด ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี แม่ทองดีคือผู้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าเพื่อการศึกษาเรื่องพืชเรื่องสมุนไพร และนำมาสร้างประโยชน์ให้กับครอบครัวตนเอง และสังคมรอบข้างอย่างต่อเนื่อง

(2) เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้

แม่ทองดีย้ำหลายครั้งว่าถึงคนจะมีฐานะที่แตกต่างกัน อยู่ในพื้นที่ที่เจริญหรือก้นดงแตกต่างกัน แต่นั่นไม่ได้เป็นตัวปิดกั้นการเรียนรู้ หากแต่คุณค่าของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของบุคคลที่จะใช้พื้นที่ของตัวเองให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้มากหรือน้อย แม่ทองดีบอกว่า “...บางทีต้องขอบคุณที่แม่ให้เราเรียนถึงแค่ ป.4 เพราะมันทำให้ตัวแม่เองเห็นคุณค่าของการเรียนมากขึ้น...”

(3) มองเห็นเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน

แม่ทองดีเล่าว่า “...ตัวแม่เองมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนตั้งแต่เด็ก เราเรียนน้อยแต่ไม่ใช่ที่เราต้องงอมืองอเท้าอยู่บ้าน อย่างเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่แม่ทำอยู่นี้ แม่บอกกับตัวเองเลยว่าเราต้องทำให้ได้ และเราจะต้องช่วยคนแถวละแวกนี้ให้ได้ด้วย มีอบรมมีสอนที่ไหนแม่ไปหมด เริ่มตั้งแต่แรกจนเราก้าวมาเป็นผู้นำและช่วยคนอื่นได้ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีคนมากระทบกระทั่งเราบ้าง แต่เราก็อย่าไปสนใจ เส้นทางความสำเร็จมันไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบเสมอไป แต่มันอยู่ที่ใจของเราต่างหาก...” แม่ทองดีให้คิดว่าเป้าหมายมีไว้พุ่งชน เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะฝัน แต่เมื่อไหร่ที่ฝันแต่ไม่ยอมตื่นจากฝันแล้วมาลงมือทำ ฝันนั้นก็ยังเป็นฝันวันยังค่ำ ที่ไม่มีวันสำเร็จได้เลย

(4) เชื่อในศักยภาพของตัวเองและศักยภาพของความเป็นมนุษย์

ความสำเร็จส่วนหนึ่งในชีวิตของแม่ทองดีมาจากความเชื่อที่ว่าคนทุกคนมีความสามารถเหมือนกัน เพียงแต่อาจจะไม่เท่ากันและมีความสามารถแตกต่างกันไปคนละเรื่อง ซึ่งต่อไม่ย่อท้อต่อโชคชะตาและไม่โทษฟ้าดิน แม่ทองดีมองว่า “...คนเราถ้าไม่เชื่อในฝีมือของตัวเอง คนนั้นจะต้องคอยฟังคนอื่นอยู่ตลอด แม่เชื่ออย่างสุดหัวใจเลยว่าอะไรที่คนคนหนึ่งทำได้ คนอื่นก็มีโอกาสทำได้เหมือนกัน เพียงแต่ว่าผลงานที่ออกมาอาจจะต่างกันหน่อยเพราะมันอยู่ที่ฝีมือ (หัวเราะ)...”

(5) ใช้คุณธรรมเป็นหลักนำทางการใช้ชีวิต

แม่ทองดีกล่าวว่าศีล 5 และอริยสัจ 4 เป็นหลักพื้นฐานที่แม่ทองดียึดถือในการใช้ชีวิตมาตลอด หลักอริยสัจ 4 ทำให้แม่ทองดีได้ตระหนักถึงการมีชีวิตอย่างมีเหตุมีผล มีทุกข์ย่อมมีเหตุปัจจัย ซึ่งจะต้องไม่จมอยู่กับความทุกข์แต่ต้องหาเหตุแห่งทุกข์แล้วรีบแก้ไข ส่วนศีล 5 เป็นศีลที่ทำให้ต้องใช้ชีวิตด้วยความมีสติ ทำให้รู้ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งอาจจะก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นเป็นทุกข์ นอกจากนั้นการเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่รักของคนรอบข้าง จะพูดจะสอนอะไรคนก็จะให้การยอมรับและเชื่อฟังเพราะมีลักษณะพื้นฐานของการเป็นคนดี

คุณลักษณะด้านทักษะ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ความสามารถด้านการพูด

แม่ทองดีรู้ว่าตนเองเป็นคนพูดเก่ง พูดมาก แต่การพูดของแม่ทองดีไม่ใช่การพูดพร่ำเพรื่อหรือพูดเรื่องที่เกินจริง หากแต่เป็นการพูดเพื่อเล่าเรื่องราวประสบการณ์ในชีวิตของตนเองเพื่อเป็นบทเรียนให้แก่คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ จนมาภายหลังผู้ใหญ่บ้านรู้ว่าแม่ทองดีเป็นคนพูดเก่งพูดสนุกและเป็นคนมีความรู้ จึงชักชวนมาเป็นวิทยากรสอนคนในหมู่บ้านในการทำการเกษตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งเท่ากับก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้แม่ทองดีได้พัฒนาความสามารถด้านการพูดมากขึ้น แม่ทองดีกล่าวว่า ไม่ว่าไกลแค่ไหน แต่ถ้าการพูดถ้าสร้างประโยชน์ได้ก็จะไป ขนาดขี่มอเตอร์ไซด์ไปบรรยายถึงจังหวัดลำปางแม่ทองดีก็ทำมาแล้ว และด้วยการที่แม่ทองดีเป็นผู้ที่พูดโน้มน้าวเก่ง เขาสามารถเปลี่ยนชีวิตเยาวชนในพื้นที่ที่หลงผิดติดยา ให้กลับมามีอาชีพมีงานและเป็นคนมีคุณภาพในสังคมมาแล้วหลาย คน ทั้งหมดเพราะความสามารถที่เรียกกันว่าการพูดทั้งสิ้น

(2) ความสามารถทางด้านการเกษตร

แม่ทองดีเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการทำ การเกษตรแบบผสมผสานตามโครงการพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แม่ทองดีมีพื้นที่แปลงเพาะปลูกที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ของชุมชนที่มีผู้มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ผลงานทั้งหมดของแม่ทองดีเกิดขึ้นเพราะกระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านอาชีพอย่างจริงจัง โดยแม่ทองดียินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้ผู้มาศึกษาดูงานให้สามารถนำไปใช้ในพื้นที่ของตนตามความเหมาะสมโดยไม่หวงความรู้ เพราะตระหนักดีว่าอาชีพคือช่องทางหลักของการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว แม่ทองดีเล่าว่า “...อาชีพหลักของแม่คือการทำสวนทำไร่ ไม่ใช่เพิ่งจะมาทำไม่กี่ปีนะ แต่ทำกันมาหลายรุ่นแล้ว แม่ก็ได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรแบบนี้ทั้งที่เขาสอนกันต่อ ๆ มา แล้วก็ส่วนที่เราศึกษาของเราเอง และเราโชคดีมากที่มีในหลวงที่ทรงพระปรีชา ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์มากสำหรับเกษตรกร แม่เป็นคนหนึ่งที่เอาแนวคิดอันนี้มาใช้ในสวนในไร่ แม่ก็เอามาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสวนกับไร่ของแม่ จนแม่ได้รับรางวัลหลายอย่าง แล้วก็มีคนมาศึกษาดูงานเยอะในแต่ละเดือน แม่ไม่เคยหวงความรู้นะ เพราะแม่เคยจนแม่เข้าใจดีว่า อาชีพมันก็คือทางทำมาหากิน ไม่มีอาชีพคนก็ไม่มีเงินจริงไหม?...”

(3) ความสามารถด้านการคิด

แม่ทองดีกล่าวว่าชีวิตของทุกคนจะสำเร็จหรือล้มเหลวได้แค่เพียงเพราะความคิดของคน คนคิดเป็น เขาจะเข้าใจถึงความเป็นเหตุเป็นผลของทุกอย่าง สำหรับตัวแม่ทองดีเองเริ่มที่จะเรียนรู้การคิดอย่างจริงจังตั้งแต่วันที่รู้ตัวเองว่าจะจบแค่ชั้น ป.4 แม่ทองดีเล่าว่า “...วันนั้นแม่จำได้เลย ว่านั่งร้องไห้แล้วก็นั่งคิดไปว่าจะทำยังไงดี จะต้องเลี้ยงควายไปตลอด หรือจะหาทางที่จะเรียนให้ชีวิตเราไปในทางที่ดีกว่านี้...” และด้วยการคิดที่มองไปข้างหน้าให้ไกล ๆ โดยอยู่ในขอบเขตที่มีความเป็นไปได้ ทำให้แม่ทองดีได้วางแผนการใช้ชีวิตจนประสบความสำเร็จจนถึงทุกวันนี้จึงเชื่อว่า “การคิด” เป็นหนึ่งปัจจัยที่เปลี่ยนชีวิตของตนเองจนมาถึงจุดนี้

(4) ความสามารถในการปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่น

เนื่องด้วยในช่วงหลังแม่ทองดีมีภาระหน้าที่ที่จะต้องทำร่วมกับผู้ใหญ่หลายคนที่มีตำแหน่งหน้าที่การทำงานที่สูง บางครั้งจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ได้ ทั้งในแง่ของการวางตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การสร้างสัมพันธ์กับคนรอบ ๆ ข้าง หรือแม้แต่การควบคุมอารมณ์ของตนเอง เพื่อให้การทำงานที่ต้องร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น แม่ทองดีกล่าวให้แง่คิดของการปรับตัวว่า “...เข้าเมืองตาหลิว บางครั้งเราก็ต้องรู้จักหลิวตาตาม...”

(5) ความสามารถในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

แม่ทองดียกตัวอย่างเรื่องการทำวิจัยสมุนไพรของตนเองว่า ไม่มีใครบอกให้ทำหรอก แต่เกิดจากความสนใจของตนเอง ฉะนั้นเมื่อเป็นเรื่องที่ตนเองสนใจเอง ก็ต้องเริ่มต้นที่ลองเรียนรู้ด้วยตนเองให้มาก่อน ซึ่งในการเรียนรู้ตรงนั้นแม่ทองดีก็ต้องอาศัยความชำนาญในการหาเอกสาร หาข้อมูลมาศึกษาให้มากที่สุด หรือบางครั้งก็ต้องถามผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่าในการให้คำแนะนำ ค่อย ๆ เรียนรู้ ค่อย ๆ วางแผนไป ไม่ต้องรีบ ลองผิดลองถูก จนได้ผลตามที่เราพอใจ ซึ่งมันอาจจะไม่ได้ดีที่สุดในครั้งแรก ๆ แต่ก็ต้องเรียนรู้ที่จะทำแบบนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะมีความชำนาญขึ้น แม่ทองดีกล่าวว่า “...คนทำครั้งเดียวเสร็จคืออัจฉริยะ แต่คนที่มุ่งมั่นต่อให้ต้องทำเป็นสิบเที่ยวเดียวก็สำเร็จ...”

(6) ความสามารถบูรณาการความรู้

แม่ทองดีเล่าว่าการใช้ชีวิตของคนเราต้องไม่แยกส่วน แต่ต้องรู้จักการเอาแต่ละส่วนมาเชื่อมโยงกันใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยส่วนหนึ่งของประสบการณ์การบูรณาการ แม่ทองดีเล่าว่า “...แม่เป็นคนที่เกิดลุยวิชาเลขมาก พุดตรง ๆ ก็คือโง่เรื่องคณิตศาสตร์ ตอนนั้นเรียน กศน. เขาสอนเรื่องเปอร์เซ็นต์ แม่ก็ไม่เข้าใจหรอกว่ามันคืออะไร แต่มาเราเอามาคิดเทียบเคียงกับเรื่องที่เราทำอยู่ทุกวัน

คือเรื่องการผสมสูตรว่ามีกี่ส่วนกี่ส่วน ซึ่งมันเทียบกับเรื่องเปอร์เซ็นต์ได้ แม่ก็เลยเข้าใจ แล้วเราก็ใช้เรื่องมาตราส่วนในวิชาคณิตศาสตร์มาช่วยในการทำสูตรปุ๋ยได้ด้วย...” ทั้งนี้แม่ทองดีกล่าวว่าการบูรณาการความรู้ให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ต้องควบคู่ไปกับการคิดที่เป็นระบบ

คุณลักษณะด้านความรู้

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

แม่ทองดีกล่าวว่า ความรู้คือทุกอย่างที่เราได้เรียนรู้ ถ้าจะให้จำแนกความรู้ก็คงไม่สามารถจำแนกได้หมด “...สำหรับแม่แล้ว ความรู้มันเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา พุดง่าย ๆ นะ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย บางที่เราแค่มองแล้วเราเกิดความคิดอะไรขึ้นในใจในสิ่งที่เราเห็น แม้ว่าแค่นั้นแหละมันคือความรู้แล้ว เพียงแต่มันไม่ได้เป็นตัวอักษรออกมาให้เราเห็นเท่านั้นเอง...” แต่หากจะถามว่าความรู้ใดบ้างที่มีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จ แม่ทองดีพูดถึงความรู้ 4 อย่าง คือ

(1) ความรู้ทางด้านการเกษตร เรื่องพืช เรื่องป่า เรื่องสมุนไพร เพราะเป็นความรู้ด้านที่แม่ทองดีให้ความสนใจและมีความถนัด

(2) ความรู้เรื่องราวในชุมชน เพราะการใช้ชีวิตอยู่ที่ใด อย่างน้อยก็ต้องควรมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อที่จะได้ให้เห็นช่องทางในการสร้างอาชีพหรือสร้างรายได้ หรืออย่างน้อยที่สุดรู้เพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นให้ได้ด้วย

(3) ความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ในแต่ละวันไม่ว่าจะเกิดด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม มันจะกลายเป็นความรู้ที่มีคุณค่าหากวันใดวันหนึ่งเราจะต้องใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่เคยเกิดขึ้นนั้น

(4) ความรู้ข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้รู้เท่าทันกับสิ่งที่เกิดขึ้น ได้เรียนรู้สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเป็นคนที่ไม่ตกยุคสามารถคุยกับทุกคนได้อย่างรู้เรื่อง

จากการศึกษาคุณลักษณะของแม่ทองดี โปธิยอง สรุปได้ว่า แม่ทองดีเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นนักปฏิบัติเพื่อชุมชนและส่วนรวม เป็นบุคคลซึ่งกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ ชอบบันทึกสรุปความรู้ ชอบถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีจิตสาธารณะที่ขอบเขลือชุมชน โดยใช้ความรู้ด้านต่าง ๆ ประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตทั้งความรู้ในด้านอาชีพ ชุมชน และประสบการณ์ชีวิต นอกจากนั้นแม่ทองดียังมีทักษะการคิด ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางอาชีพในระดับสูง ส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตของแม่ทองดีเป็นไปอย่างเปี่ยมประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับและยกย่องจากชุมชนเสมอมา แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็นแรงผลักดันสำคัญของแม่ทองดี คือการเป็นบุคคลผู้มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ โดยมักมีมุมมองทางบวกต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายในชีวิตที่

ชัดเจน รวมถึงไม่ย่อท้อต่อชะตาชีวิต คุณลักษณะทั้งหมดเพียงพอต่อการที่จะกล่าวว่าแม่ทองดี โปธิยong คือหนึ่งในบุคคลที่ควรค่าแก่การเป็นต้นแบบของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตท่านที่ 2

ครูศรารุช กาวิชัย (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558)

ข้อมูลพื้นฐาน

ครูศรารุช กาวิชัย หรือครูตุ้ย เป็นครูผู้สืบสานวัฒนธรรมล้านนาประจำโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่เด็กและเยาวชนซึ่งสนใจในศิลปวัฒนธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่รู้จักกันเป็นอย่างดี ครูตุ้ยใช้ชีวิตผูกพันกับวัฒนธรรมล้านนามาตั้งแต่ยังเด็ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วนหนึ่งได้รับการปลูกฝังมาจากทางครอบครัว แต่การปลูกฝังที่ครูตุ้ยได้รับนั้น ไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับให้ต้องเรียนรู้ แต่เป็นเพราะความรัก ความผูกพัน และความรู้สึกรักหวงแหนที่มีต่อวัฒนธรรมที่นับวันเริ่มจะเลือนหาย จึงเริ่มศึกษา เรียนรู้ และซึมซับวิถีชีวิตแบบล้านนาแบบจริงจัง และมีความตั้งใจที่จะหาวิธีเพื่อที่จะสืบต่อวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ความตั้งใจนี้ทำให้ครูตุ้ยวางแผนการใช้ชีวิต โดยเลือกเรียนต่อในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพราะมีความมุ่งมั่นที่จะอยู่ในสายอาชีพครู ตลอดระยะเวลาที่เรียนอยู่ ครูตุ้ยก็ไม่เคยทิ้งการสานต่อวัฒนธรรมล้านนา จะพยายามหาโอกาสในการถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ให้กับเด็ก เยาวชน และผู้คนที่สนใจอย่างต่อเนื่อง จนต่อมาได้รับการชักชวนให้มาร่วมงานที่โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ซึ่งจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปี 2541 ในระยะแรกครูตุ้ยก็ทำหน้าที่เป็นผู้สอนและจัดกิจกรรมการสอน แต่ต่อมาก็ได้รับความไว้วางใจให้พัฒนาหลักสูตรและดูแลการจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมล้านนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความมุ่งมั่นตั้งใจ ประกอบกับการมีเป้าหมายที่แน่วแน่ของครูตุ้ย เหมาะสำหรับการเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นใหม่

เป้าหมายและความภาคภูมิใจในชีวิต

ครูศรารุช บอกว่าความภาคภูมิใจในช่วงชีวิตตอนนี้คือการได้ใช้เวลาในการทำงานเพื่อสืบสานวัฒนธรรมล้านนา ที่นับวันจำนวนคนที่รู้จักและเข้าใจอย่างถ่องแท้เริ่มลดน้อยลง ดังนั้นการได้เป็นส่วนหนึ่งของการสืบต่อและฟื้นฟูทำให้คนรู้จักมากขึ้นคือเป้าหมายที่แน่วแน่ตั้งแต่ยังเด็กและยังคงจะดำเนินต่อไป

ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้ครูศรารุช กาวิชัยประสบความสำเร็จในเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

1. เปิดใจรับฟัง

ครูศรารุชบอกว่า การทำงานภายในโฮงเฮียนสืบสานล้านนาเป็นธรรมดาที่จะต้องมีการถกเถียงกันเกิดขึ้นในที่ประชุม เพราะการทำงานร่วมกันย่อมมีมุมมองที่แตกต่าง แต่ครูศรารุชไม่เคยยึดว่าความคิดของตนเองที่เสนอไปนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่พยายามรับฟังมุมมองความคิดของผู้อื่นบ้าง เพื่อให้เห็นในมุมมองบางจุดที่อาจมองข้ามไป แต่โดยบางครั้งการที่บุคคลหนึ่งเจียบจนเกินไป ก็ทำให้คนรอบข้างเข้าใจครูศรารุชผิด แต่ก็เปิดใจกันจนสามารถผ่านอุปสรรคในแต่ละครั้งมาได้ ครูศรารุชพูดถึงนิสัยการเป็นผู้ฟังของตนเองว่า “...นิสัยที่เป็นตัวผมเองมากที่สุดคือ ผมไม่ชอบพูดเยอะแต่ผมชอบฟังเยอะ ๆ โดยเจตนาของการฟังคือ หนึ่งเราได้เรียนรู้จากสิ่งที่เราฟัง และสองเราได้ฟังในอีกมุมหนึ่งที่อาจจะแย้งกับความรู้สึกของเราเอง...” ซึ่งพฤติกรรมของการเป็นผู้ฟังไม่ใช่เพียงแค่การรับฟังความคิดเห็นของครูด้วยกัน แต่ต้องรับฟังบุคคลภายนอกทั้งผู้ปกครอง นักเรียน รวมถึงคนในครอบครัว เพราะครูศรารุชเชื่อว่าการรับฟังนำไปสู่กระบวนการที่เรียกว่า “การพัฒนา” ได้

2. รักการอ่าน

ครูศรารุชเป็นคนที่ชอบอ่านหนังสือ และหนังสือที่ครูศรารุชอ่านนั้นก็มีความหลากหลาย ไม่ได้เจาะจงประเภทใดประเภทหนึ่ง เพราะครูศรารุชมีความเชื่อว่าการอ่านรอบด้าน ทำให้รู้รอบตัว ทั้งนี้การอ่านหนังสือของครูศรารุช ก็ไม่ได้อ่านเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองเพียงคนเดียว บางครั้งก็เอาสิ่งที่ได้อ่านมาเล่าให้เพื่อนร่วมงานฟัง หรือไม่ก็จะนำก็เอาหนังสือดี ๆ ที่ตัวเองอ่านมีประโยชน์มาวางไว้ให้ผู้อื่นได้อ่านกัน ครูศรารุชมักจะแนะนำเพื่อน ๆ ที่ร่วมงานกันถึงการอ่านหนังสือว่าไม่จำเป็นต้องอ่านทุกเรื่องเหมือนตนเอง แต่เริ่มต้นอ่านจากสิ่งที่เราสนใจ แล้วเมื่อเราทำเช่นนี้จนติดเป็นนิสัยแล้ว พฤติกรรมรักการอ่านก็จะเกิดเองโดยธรรมชาติ

3. ชอบแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดเห็น

เวลาที่ว่างจากการทำงาน ครูศรารุชจะใช้เวลาช่วงนี้นั่งคุยกับน้องที่ร่วมงานกัน หรือคุยกับผู้ปกครอง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ครูศรารุชกล่าวว่า “...การที่เราได้คุยกับคนอื่นจะทำให้เราได้เรียนรู้อะไรในสิ่งที่เราคิดไม่ถึงหรือสิ่งที่เราไม่รู้ เหมือนเหรียญสองด้านถ้าเรามองอยู่ด้านเดียวของเราทุกวัน เราก็จะก็เชื่อว่ามันมีอยู่ด้านเดียว จนกระทั่งวันหนึ่งมีคนเดินเข้ามาบอกเราว่าเหรียญมีสองด้านนะ แล้วพลิกให้เราดู เราก็จะร้องอ้อมันมีสองด้านหรือ เหมือนกันคนเราจะเรียนรู้

เยอะขึ้น ต้องรู้จักที่แลกเปลี่ยนกับคนอื่น ยิ่งถ้าคนเก่ง ๆ ได้มาคุยแลกเปลี่ยนกัน ก็น่าจะยิ่งได้อะไรใหม่ ๆ จากการคุยตรงนั้นมากขึ้น...”

4. เป็นนักปฏิบัติที่ลงมือทำ

ครูศรารุบบอกว่าตนเองไม่ใช่เป็นคนช่างฝันที่จะคิดจินตนาการไปเรื่อย ไม่ชอบให้สิ่งที่ตนเองคิดเป็นเพียงนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่เมื่อไหร่ที่คิดจะทำอะไรก็ตามจะลงมือทำให้สิ่งนั้นปรากฏเห็นเป็นรูปธรรมจริง ๆ โดยทันที ถึงแม้จะทำได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จบ้างก็ต้องลองทำก่อน เพราะถือเป็นการประสบการณ์ที่หาไม่ได้ในตำราเรียน ความหมายของการลงมือทำของครูศรารุบ ไม่ใช่แค่การทำเพียงครั้งเดียวแล้วเลิก ครูศรารุบกล่าวว่า “...คนที่เขื่อนักปฏิบัติ มักจะไม่ค่อยเลือกสิ่งที่จะทำ แต่เขาจะทำทุกอย่างในสิ่งที่เขาสามารถทำได้ แต่มันเริ่มต้นจากฐานความสนใจก่อน และก็ไม่คิดที่จะหยุดทำด้วย...” ทั้งนี้พฤติกรรมของการเป็นนักปฏิบัติ ต้องรู้จักเรียนรู้การลงมือทำในกิจกรรมที่หลากหลาย แม้ว่าจะไม่ใช่สิ่งที่ถนัดแต่ก็ต้องพยายามฝึกหัดลงมือทำงานพึงพอใจ ซึ่งงานที่ท้าทายของครูศรารุบที่กำลังดำเนินอยู่ตอนนี้ก็คือพัฒนาหลักสูตรการสอนของโรงเรียนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

5. เป็นคนมีวินัยและชอบการวางแผน

การที่เติบโตมาท่ามกลางครอบครัวที่เป็นครูทำให้ชีวิตของครูศรารุบด้วยความมีระเบียบวินัย ทั้งในการทำงานและการใช้ชีวิต ซึ่งบางครั้งคนรอบข้างอาจดูว่าเป็นคนเจ้าระเบียบหรือเข้มงวดจนเกินไป แต่ในมุมมองของครูศรารุบเองกลับมองว่า การมีวินัยทำให้สามารถจัดการชีวิตตนเองได้ดี ทำให้เรามีนิสัยตรงต่อเวลา ทำให้เรารู้หน้าที่รู้ภาระที่เราต้องทำ โดยครูศรารุบได้กล่าวถึงมงคลชีวิตข้อหนึ่งให้ฟังว่า “...ในหนังสือมงคลชีวิต 38 ประการ มีข้อหนึ่งที่พูดถึงวินัยว่า คนถึงจะมีความรู้ความสามารถแค่ไหน แต่ถ้าไม่มีวินัยกำกับก็อาจเป็นโทษ ซึ่งก็เหมือนที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนฉลาดรู้ฉลาดทำแล้ว ต้องมีวินัยด้วย...” ซึ่งการมีวินัยของครูศรารุบนั้นเห็นได้จากการวางแผนชีวิต วางแผนกิจกรรมในแต่ละวันที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) การมองเห็นคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง

ครูศรารุบมีความเชื่อว่าบุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ สิ่งที่เป็นตัวกำหนดบางครั้งไม่ใช่สิ่งแวดล้อมภายนอกเลย แต่เกิดจากแรงขับภายในตนเอง หากตนเองไม่เชื่อว่าตนเองมีศักยภาพหรือมีความสามารถแล้ว โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้มีน้อยมาก ครูศรารุบกล่าวว่า “...ผมเชื่อว่าการที่เรามองว่าตัวเองมีความสามารถไม่ใช่เรื่องผิด ไม่ใช่เรื่องของการเข้าข้าง

ตัวเอง แต่มันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เรากล้าทำกล้าเผชิญ และกล้าที่จะเรียนรู้ ลงมือทำจนกระทั่งประสบความสำเร็จ บางคนอายุ ไม่เชื่อมั่นว่าตัวเองสามารถเป็นผู้ชนะได้ คนคนนั้นจะไม่มีทางประสบความสำเร็จในชีวิตได้เลย...”

(2) ความรู้สึกหลงใหลในความงดงามของศิลปวัฒนธรรมล้านนา

ครูศรารุชเติบโตมาท่ามกลางศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่ถูกสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น ครูศรารุชสามารถเลือกที่จะไม่สืบทอดศิลปะเหล่านี้ต่อก็ได้เพราะมีผู้สืบทอดอีกหลายคนที่ทำให้ความสนใจ แต่ก็ตัดสินใจเลือกที่จะเรียนรู้อย่างไม่รู้สึกกลัวเพราะหลงใหลในความงดงามของวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้ตัว และพร้อมที่จะศึกษาอย่างจริงจัง เพราะไม่ยากให้ศิลปะอันสวยงามเหล่านี้ต้องสูญหายไปตามกาลเวลา อีกทั้งครูศรารุชยังกล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมล้านนาได้หล่อหลอมตนเองให้เป็นคนที่มีความเคารพนบอบ มีความอ่อนโยน มีวินัยในตนเอง มีความสุขุม มีความสงบเยือกเย็น มีความมูมานะ และไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ซึ่งสิ่งดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

(3) คิดบวกและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

“...ผมจะไม่เอาเรื่องลบ ๆ มาใส่สมองให้เรา รู้สึกแย่หรือไม่มีความสุข ความสุขมันมักจะเกิดขึ้นเมื่อเรามองโลกในแง่บวก บางครั้งคนอาจจะพูดว่าเป็นการหลอกตัวเอง แต่จริง ๆ มันไม่ใช่การหลอกตัวเอง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ มันมีเหตุผล เพียงแต่บางอย่างมันขัดกับความรู้สึกของเราจนตัวเราหลอกตัวเองให้ตัวเองเป็นทุกข์ ซึ่งถามว่าใครทำ ก็ตัวเองทั้งนั้น ซึ่งผมเลือกที่จะไม่ทำแบบนั้น...” คำพูดของครูศรารุชที่สะท้อนแง่มุมในการใช้ชีวิตที่จะต้องดำเนินด้วยหลักของเหตุผล ต้องไม่นำสิ่งที่ขัดเคืองมาทำให้เกิดความทุกข์ จนไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้เลย ครูศรารุชบอกว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้รู้สึกเป็นตัวของตัวเองได้ดีที่สุด คือการมีความสุขกับการใช้ชีวิตในแต่ละวัน เราไม่มีทางรู้เลยว่าอนาคตจะเกิดอะไรขึ้น และไม่เกิดประโยชน์ถ้าเรามัวคร่ำครวญถึงอดีตที่กลับไปแก้ไขไม่ได้ แต่ควรนำอดีตเป็นบทเรียนอันมีค่าที่จะสอนตัวเองไม่ให้เกิดการเรียนรู้ในชีวิตที่ผิดพลาดอีก

(4) มีวิสัยทัศน์หรือภาพเป้าหมายที่ชัดเจน

ครูศรารุชเชื่อว่าตนเองมีความชัดเจนในเป้าหมายของชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก และไม่เคยเปลี่ยนแปลงความตั้งใจที่จะใช้ชีวิตของการเป็นครูผู้สานต่อซึ่งงานศิลปและวัฒนธรรมล้านนา จึงเป็นเหตุผลให้ครูศรารุชพยายามหาวิธีที่จะไปให้ถึงจุดหมายให้ได้ โดยเริ่มวางแผนชีวิตตั้งแต่การเลือกเรียนเลือกหน้าที่การทำงาน จนกระทั่งในวันนี้ครูศรารุชสามารถก้าวเดินมาถึงเป้าหมายที่ตั้งมั่นไว้ ครูกล่าว “...เทคนิคสำคัญของความสำเร็จ คือต้องมองเห็นภาพความสำเร็จของตัวเองทุกวัน แล้วอย่า

เป้าหมายของตัวเองเสมอ..” ซึ่งวิธีการนี้เรียนรู้มาตั้งแต่สมัยเรียนมหาวิทยาลัย และใช้เป็นประจำเรื่อยมา

คุณลักษณะด้านทักษะ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ความสามารถทางการสื่อสาร

การที่ครูศราวุธมีบทบาทของความเป็นครู ความสามารถในการสื่อสารทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน จัดได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะบทบาทของการเป็นผู้สอนมีความจำเป็นที่จะต้องสามารถถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ไปยังผู้เรียนได้อย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ และยังเป็นเรื่องการสอนภาษาล้านนา ซึ่งเป็นภาษาที่มีความละเอียดอ่อนและมีความยากเป็นทุนเดิม ความสามารถในการสื่อสารจึงจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพมาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจทางด้านความหมายอย่างไม่คลาดเคลื่อน นอกจากนั้นการสื่อสารก็ยังมีสำคัญในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น โดยจะต้องสามารถถ่ายทอดภาระงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจตรงกันเพื่อให้เกิดความผิดพลาดในงานให้น้อยที่สุด

(2) ความสามารถในการวางแผนและการจัดการ

ด้วยภาระหน้าที่ที่มากกว่าการสอน จึงทำให้ครูศราวุธจำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดการตารางชีวิตของตนเอง แต่ถึงอย่างไรก็ตามครูศราวุธกล่าวว่าแผนการและการจัดการชีวิตไม่ยากเท่าการวางแผนและการจัดการแผนการสอนหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่จะต้องจัดให้มีความน่าสนใจ หลากหลาย และเหมาะสมกับวัย อีกทั้งปริมาณนักเรียนที่ดูมีแนวโน้มให้ความสนใจเพิ่มขึ้น ก็ต้องวางแผนและจัดการเรื่องจำนวนครู สถานที่ เวลาให้มีความเหมาะสมด้วย ซึ่งครูศราวุธเองมองว่าสิ่งเหล่านี้คือความท้าทายในชีวิต ที่ฝึกฝนได้และตนเองได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(3) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

“...การทำงานด้วยกันก็คงหนีไม่พ้นที่จะต้องรู้จักคำว่ายอม แต่การยอมตรงนี้ต้องบอกว่ายอมเพื่อให้งานส่วนรวมมันเคลื่อนตัวไปได้ ถึงแม้บางครั้งเราจะรู้สึกว่ามันไม่ค่อยถูกใจซักเท่าไร แต่อย่างไรก็ตามการทำงานด้วยกันเราจะคิดว่าสิ่งที่เราทำถูกหรือดีไปซะหมดก็คงเป็นไปได้ ต้องผ่อนหนักผ่อนเบาตามสถานการณ์...” คำพูดของครูศราวุธแสดงให้เห็นถึงสภาวะการทำงานที่เป็นธรรมตาทหากเกิดเรื่องที่ทำให้รู้สึกขัดเคืองใจระหว่างกัน แต่ก็ต้องก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งนั้น จะต้องอาศัยความประนีประนอม ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาตามโอกาสที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

(4) ความสามารถในการคิด

ครูศรวุฑกล่าวว่าทักษะการคิด เป็นทักษะที่ตนเองใช้มากที่สุดใน การดำเนินชีวิต เพราะการตัดสินใจจะลงมือดำเนินการไม่ว่าจะเรื่องใดก็ต้องใช้การคิด ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับทฤษฎีการคิดมีหลายแบบทั้งวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่สำหรับครูศรวุฑการคิดที่เชื่อมโยงเป็นการคิดที่สำคัญที่สุด เพราะเราจะบอกได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่ทำไปแล้วมันเกิดจากอะไร มีข้อดีข้อเสียข้อผิดพลาดอย่างไร หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือกำลังคิดจะทำอะไรซักอย่าง ก็ต้องคิดต่อถ้าทำแบบนี้จะเกิดอะไร ทำอีกอย่างหนึ่งจะเป็นอย่างไร ทำแบบไหนดีกว่ากัน ซึ่งบางคนอาจจะคิดว่าเป็นการคิดวิเคราะห์ หรือคิดโดยใช้วิจารณญาณ แต่สำหรับตัวครูศรวุฑมองว่าเป็นการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์แบบใช้เหตุและผลบนฐานของความจริง

คุณลักษณะด้านความรู้

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

ครูศรวุฑกล่าวถึงคุณลักษณะด้านความรู้ว่า เมื่อกล่าวถึงความรู้คนมักจะนึกถึงตำราเรียน ทั้งที่ความจริงแล้วความรู้มันเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะประเภทแรกได้แก่ ความรู้ที่อยู่ในหนังสือ ไม่ว่าจะหนังสือประเภทไหนก็ตาม ถ้าอ่านแล้วทำให้ได้รับอะไรใหม่ ๆ ในสิ่งที่ยังไม่รู้ นั่นก็คือความรู้ กับอีกประเภทหนึ่งก็คือความรู้ที่ไม่มีตัวอักษร คุยกันแล้วได้ไอเดียก็คือได้ความรู้ ดูภาพยนตร์หรือดูละครแล้วได้อะไรเพิ่มเติมนั่นก็คือความรู้ ฉะนั้นบอกไม่ได้ว่าความรู้จะสำคัญบ้าง แต่ถ้าเป็นความรู้ที่คนควรจะต้องเห็นความสำคัญ จำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

(1) ความรู้สายวิชาการ โดยคำว่าวิชาการในที่นี้คือความรู้ในศาสตร์การเรียนในระบบที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ภาษาอังกฤษ วิชากฎหมาย วิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น

(2) ความรู้ที่ได้จากการทำกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เรียกได้ว่าเป็นความรู้ทางประสบการณ์ชีวิต

(3) ความรู้ในเรื่องที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญหรืองานที่ตนเองกำลังทำอยู่ สิ่งนี้ควรจะรู้เพียงแต่รู้ในคนละศาสตร์สาขาของแต่ละคน

(4) ความรู้เรื่องข่าวสารและเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในแต่ละวัน เพราะการอยู่ในสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องรับรู้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละวันเพื่อที่จะสามารถปรับตัวหรือเตรียมตัวรับมือสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

จากการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูตุ้ย ศรารุช กาวิชัย ทั้ง 4 ด้าน สรุปได้ว่า ครูศรารุชเป็นบุคคลผู้มีเป้าหมายที่ชัดเจนตั้งแต่เยาว์วัย มีความมุ่งมั่น มีพฤติกรรมที่เปิดใจรับฟังเหตุผลและความแตกต่าง เป็นคนรักการอ่าน และเป็นนักปฏิบัติที่ลงมือทำจริง และด้วยการมีบทบาทของความเป็นครู จึงเป็นบุคคลผู้มีทักษะทางการสื่อสาร มีทักษะการจัดการและการวางแผน มีทักษะการคิดเชื่อมโยง รวมถึงมีทักษะการสร้างสรรคผลงานที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม โดยมุมมองการใช้ชีวิตของครูศรารุชนั้น เลือกที่จะมองเห็นความสุขในการใช้ชีวิต คิดบวก มองเห็นคุณค่าของสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และการมีเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นส่วนสนับสนุนให้ไปถึงเป้าหมายได้เร็วขึ้น สำหรับความรู้นั้นครูศรารุชมองว่า ความรู้เป็นสิ่งที่จับต้องได้ยากแต่สิ่งไหนที่เราไม่รู้ และเมื่อเราได้รู้นั้นคือเรียกว่าความรู้ จากคุณลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมด จึงไม่แปลกใจที่ครูตุ้ย ศรารุช กาวิชัย ควรจะเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตท่านที่ 3

นายกันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ (สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2558)

ข้อมูลพื้นฐาน

กันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ หรือน้องตันไม้เป็นเด็กเยาวชนรุ่นใหม่ไฟแรง ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจใฝ่เรียนรู้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย และมีเป้าหมายที่ชัดเจนของชีวิต แรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เด็กหนุ่มคนนี้อาจจะลุกขึ้นมาทำงานเพื่อสังคมก็คือ การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีแต่ปัญหา ความแตกแยก อันเป็นต้นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหามานานปีการกับกลุ่มเยาวชนที่จะต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมเช่นนั้น รวมถึงความขงใจในความแตกต่างทางสังคมของคนรวยและจน ที่ทำให้เยาวชนหลายคนขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้วิธีเดียวที่ตันไม้ (กันติพจน์ ศรีบุญรัตน์) จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหานี้ คือการมีบทบาทของการเป็นผู้นำในสังคม และต้องเป็นผู้นำในระดับที่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสังคมด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจดังกล่าว ส่งผลให้กันติพจน์วางแผนการดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การมีบทบาทเป็นผู้นำระดับโรงเรียน ในตำแหน่งคณะกรรมการนักเรียน มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนที่ประสบปัญหา และเริ่มขยายบทบาทออกไปโดยทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในบทบาทของการเป็นผู้นำเยาวชน เริ่มต้นจากเข้าร่วมกิจกรรมสภาเยาวชนกรุงเทพมหานครในปี 2547 จนกระทั่งได้รับเลือกเป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยด้วยวัยเพียง 19 ปีนอกจากนั้นเขายังมีส่วนในการจัดทำแผนสภาเด็กและเยาวชนในระยะยาว 5 ปี จัดทำคู่มือสภาเด็กและเยาวชนเพื่อทำการเผยแพร่ในสังคม ปัจจุบันกันติ

พจน์ทำหน้าที่เป็นนักวิชาการ และ อนุกรมวิธานกิจการเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดข้อกฎหมายขับเคลื่อนสังคมซึ่งเป็นไปตามดังที่เด็กหนุ่มคนนี้มีมุ่งมั่นเอาไว้

เป้าหมายและความภาคภูมิใจในชีวิต

จุดมุ่งหมายสำคัญที่กัณฑ์พจน์คาดหวังไว้คือ การเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาเยาวชนที่ขาดโอกาสในการเรียนรู้ และต้องการพัฒนาเยาวชนให้มีศักยภาพและมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งปัจจุบันกัณฑ์พจน์ก็สามารถทำสำเร็จตามเป้าหมายในส่วนหนึ่ง คือ การได้เป็นอนุกรมวิธานกิจการเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ และนั่นคือหนึ่งในความภาคภูมิใจของเด็กวัยเพียง 23 ปีเท่านั้น

ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้กัณฑ์พจน์ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ช่างสังเกต และช่างซักถาม

กัณฑ์พจน์กล่าวว่า นิสัยนี้เป็นนิสัยพื้นฐานสำคัญที่จะสามารถส่งเสริมให้เราเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเด็กไทยสมัยนี้ส่วนใหญ่จะไม่ชอบสังเกต และไม่ชอบที่จะซักถามเมื่อสงสัย และไม่คิดจะหาคำตอบด้วย ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่เกิดขึ้น ผิดกับตัวเขาที่จะเป็นคนช่างสังเกตทุกรายละเอียด และจะซักถามทันทีเมื่อเกิดความข้องใจ เพราะถือว่าความไม่รู้จะเป็นบ่อเกิดของความรู้อีกมากมาย ตามมา และเชื่อว่าการถามทำให้เกิดความรู้ที่ไม่มีสิ้นสุด

(2) ชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

กัณฑ์พจน์เล่าถึงแนวความคิดการปฏิบัติตนในการเรียนรู้ของตนเองว่า “...ผมชอบเรียนรู้ผ่านกิจกรรมมากกว่าที่จะนั่งฟังอย่างเดียว เพราะกิจกรรมการเรียนรู้เดี๋ยวนี้มีหลากหลาย มีทั้งลงมือทำร่วมกัน ระดมความคิด หรือบางทีก็เป็นเกม อันนี้เยาวชนจะชอบกันมาก ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้มันมีประโยชน์แล้วก็สร้างความสนใจได้เยอะกว่าการเรียนแบบเดิม ๆ และผมก็เห็นว่าการเรียนรู้แบบนี้มีความสำคัญ ถึงบางครั้งหลายคนอาจจะมองการเรียนรู้ที่ดูเหมือนว่าจะมีแต่ความสนุก แต่ถ้าเรามองดูดี ๆ จะเห็นว่าสร้างประโยชน์และสร้างความสำเร็จได้ ฉะนั้นถ้ามีกิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ผมมักจะเข้าร่วมทุกครั้งแบบไม่ต้องล้งเลเลยก็ว่าได้...” ทั้งนี้กิจกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบันก็มีความหลากหลาย

มากกว่าแต่ก่อน ซึ่งแต่ละคนสามารถเลือกเข้าไปเรียนรู้ในกิจกรรมที่ตนเองสนใจ โดยอาจจะต้องคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และเกิดประโยชน์กับตนเองให้มากที่สุด

(3) รักการอ่าน และคิดเชื่อมโยงกับสิ่งที่อ่าน

กัณฑ์พจน์พูดอย่างถ่อมตนว่าตัวเองไม่ได้เป็นหนอนหนังสือที่จะต้องมีหนังสือติดตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่านิสัยนี้เป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จ นิสัยการอ่านจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเริ่มต้นหยิบหนังสือที่เราชอบขึ้นมาอ่าน ทำจนเป็นกิจวัตร นิสัยต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะค่อยๆ เกิดขึ้น และติดตัวไปในท้ายที่สุด ซึ่งการอ่านที่จะได้ประโยชน์ที่สุด กัณฑ์พจน์กล่าวว่าจะต้องมีการคิดเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ได้อ่านกับชีวิตจริงให้ได้ และถ้าหากนำสิ่งที่อ่านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้นั้นคือความสำเร็จ

(4) ชอบประเมินตนเอง

การประเมินตนเองในมุมมองของกัณฑ์พจน์คือการวัดระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ของตนเองในครั้งนั้น ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะทำให้ตนเองได้รับรู้ถึงจุดบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งการเห็นจุดบกพร่องคือการเรียนรู้จุดอ่อนของตนเอง ซึ่งยิ่งรู้ได้เร็วเท่าไรก็จะยิ่งทำให้ตนเองสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เร็วขึ้น อย่างไรก็ตามบางครั้งการประเมินตนเองก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่บางครั้งจะหาเหตุผลมาเข้าข้างตนเอง ดังนั้นการประเมินตนเองของกัณฑ์พจน์จะมีการประเมินผ่านการฟังเสียงของคนรอบข้างด้วยเช่นกัน

(5) ชอบแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กัณฑ์พจน์กล่าวถึงการแก้ปัญหาว่า “...ผมคิดว่าผมเป็นคนชอบแก้ไขปัญหามากกว่าวิงหนีปัญหา เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมันจะสอนเราหลาย ๆ อย่าง เราสามารถเรียนรู้การเผชิญกับบางสิ่งที่เราไม่ชอบใจ ทาวิธีที่จะจัดการ หรือถ้าจัดการไม่ได้จริง ๆ อย่างน้อยเราจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่กับปัญหาอย่างมีความสุข มันเป็นประสบการณ์ที่คนทุกคนอาจจะเจอสิ่งที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นเหมือนบทเรียนชีวิตที่ล้ำค่าเลยก็ว่าได้...” โดยการแก้ปัญหาก็จะทำให้เราได้ประสบการณ์ และได้เรียนรู้ความผิดพลาดอันสามารถนำไปสู่การปิดช่องโหว่ของปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต

(6) ชอบสอน อธิบาย ถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้

กัณฑ์พจน์เปรียบเทียบการมีความรู้แต่เก็บเงียบไว้เพียงผู้เดียวว่าไม่ต่างจากการเก็บของมีค่ามหาศาลไว้ในสมบัติแล้วขุดหลุมเก็บไว้ จัดเป็นบุคคลที่เห็นแก่ตัว และจะเป็นกบที่อยู่ในกะลาที่จะรู้เฉพาะสิ่งที่ตนเองรู้ ซึ่งต่างจากคนที่ชอบสอน ชอบอธิบาย ชอบถ่ายทอด พวกเขาจะได้ทบทวนความรู้ที่เขามีอยู่ผ่านการพูดซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความชำนาญ และบางครั้งการสอนผู้อื่น อาจนำมาสู่การได้รับ

ความรู้เพิ่มเติมในกรณีที่อีกฝ่ายมีความรู้ในเรื่องเดียวกันแต่ในอีกมุมที่เราไม่รู้ ฉะนั้นการได้ถ่ายทอดความรู้จึงสามารถเกิดประโยชน์ได้ทั้งต่อตัวเองและคนอื่น ซึ่งกันติจนนั้นก็มักจะชอบถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่นอยู่เป็นประจำ

คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) เห็นคุณค่าในตัวเองและเห็นคุณค่าต่อการเรียนรู้

กันติจนเชื่อว่าการมองเห็นคุณค่าในตนเองทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนภายใน ทำให้เกิดการตระหนักว่าการดำเนินชีวิตในทุกๆ นาทีมีความหมาย และการเห็นคุณค่าต่อการเรียนรู้เป็นโอกาสที่นำไปสู่การเอาความรู้ที่เคยได้ร่ำเรียนสู่การช่วยเหลือสังคมส่วนรวม

(2) มีทัศนคติเชิงบวกในการใช้ชีวิต

กันติจนเชื่อว่าการคิดบวกเป็นพลังทางบวกที่สามารถดึงดูดสิ่งดี ๆ ให้เข้าหาตนเอง ถึงแม้จะไม่มีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์เชิงวิทยาศาสตร์ แต่ก็ทำให้จิตใจรู้สึกสบาย ไม่เกิดความเครียด วิตกกังวล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้ โดยการคิดบวกตามความเข้าใจของกันติจนคือการมองโลกในแง่ดีด้วยการมีเหตุผลอันสมควร เช่นตอนสอบกลางภาค เคยทำได้คะแนนน้อยแต่ก็ไม่ว่าอะไร เพราะในอีกแง่หนึ่งก็อย่างน้อยก็ยังมีโอกาสของการสอบปลายภาคที่ยังสามารถแก้ตัวได้ ซึ่งจะต้องเพิ่มความมุมานะหรือขยันให้มากขึ้นกว่าเดิม แต่ถ้าทำจนถึงที่สุดแล้วก็ต้องยอมรับผลที่เกิดขึ้นโดยไม่เสียใจ

(3) เชื่อในความสำเร็จผู้อื่นและดำเนินรอยตาม

กันติจนเล่าว่า “...ในชีวิตของเราก็จะมีแม่ที่เป็นคนสำคัญหรือจะเรียกว่าเป็นต้นแบบหรือเป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่เลยก็ได้ เพราะแม่คือคนที่ให้โอกาสทุก ๆ อย่าง แม่เป็นผู้หญิงที่อดทนเข้มแข็ง ผมจึงเอาลักษณะของแม่เป็นตัวอย่าง แล้วเราทำตามอย่างที่แม่เป็น คือพูดง่าย ๆ ว่าผมมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เหมือนแม่ ก็คงเป็นเพราะผมซึมซับอะไรหลาย ๆ อย่างจากแม่มา ซึ่งตลอดเวลาตั้งแต่พอจะรู้เรื่องจนถึงวันนี้ ผมได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของแม่มาโดยตลอด และผมรู้สึกว่ามันโอเคสำหรับผม และเชื่อว่าแนวทางแบบนี้แหละที่สร้างผมมาถึงจุดนี้ได้ และผมก็ยังคงยืนยันที่จะดำเนินชีวิตแบบที่แม่เคยสอนไว้ต่อไป ...” ซึ่งจากถ้อยคำสะท้อนได้ว่าต้นแบบคือปัจจัยสำคัญที่สร้างแรงจูงใจหรือสร้างแรงบันดาลใจให้คนอยากที่จะดำเนินตามอย่าง โดยต้นแบบนั้นจะต้องมีพลังเพียงพอ และเป็นตัวอย่างที่ดี

(4) มีความทะเยอทะยานและมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน

ด้วยความไม่พึงพอใจในสถานการณ์ความเป็นไปของชีวิต เป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การตั้งเป้าหมายชีวิตในอนาคตของกันติพจน์ เขามีปณิธานที่แน่วแน่ตั้งแต่ยังเด็กว่าต้องการที่จะเปลี่ยนสภาพชุมชนที่เคยแออัด ทำให้เด็ก ๆ หลายคนขาดโอกาสทางการเรียนรู้ ได้เรียนรู้ ได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ดี ๆ ได้มีโอกาสมีพื้นที่ในสังคม ซึ่งหนทางเดียวที่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ คือการมีตำแหน่งอย่างหนึ่งอย่างใดที่สามารถมีบทบาทในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาล่าช้าอย่างจริงจัง ซึ่งในวันนี้กันติพจน์ก็สามารถมาถึงเป้าหมายที่เขาเคยคาดหวังไว้ในอดีตด้วยการไม่ละทิ้งความพยายาม ไม่ละทิ้งเป้าหมายซึ่งข้อคิดสำคัญที่กันติพจน์กล่าวกับตัวเองคือ “...ฝันอะไรไว้ จะต้องไปถึงให้ได้...”

คุณลักษณะด้านทักษะ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ความสามารถในการสื่อสาร

ในการทำงานกันติพจน์ต้องใช้ความสามารถทางด้านการพูดค่อนข้างมาก ซึ่งเมื่อก่อนเขายอมรับว่า การพูดอาจจะไม่ใช่สิ่งที่เขาถนัดเท่าไรหรอก แต่ด้วยบทบาทของการเป็นผู้นำเยาวชนที่จะต้องใช้การพูดเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นเวทีของการเป็นผู้นำเยาวชนจึงเป็นพื้นที่ที่ดีในการฝึกทักษะการพูดให้กันติพจน์สามารถฝึกฝนและมีชำนาญในการพูดในแบบต่าง ๆ มากขึ้น และยังมองว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญของเยาวชนยุคใหม่ ที่จะต้องใช้ให้ถูกเวลา ถูกกาลเทศะ โดยเฉพาะอย่างการใช้คำให้ถูกต้องตามบริบทที่ไม่ทำให้ความวิบัติของภาษาเกิดขึ้นมากตามกระแสสังคมปัจจุบัน

(2) ความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้

ทักษะการค้นคว้าหาความรู้ เป็นทักษะที่ต่อเนื่องมาจากพฤติกรรมการช่างสังเกต ช่างซักถาม ช่างสงสัย เพราะนอกจากที่ตัวกันติพจน์จะหาความรู้จากการถามผู้ที่รู้แล้ว เขายังใช้วิธีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยหลากหลายวิธี เช่น การหาข้อมูลเพิ่มเติมโดยการลงพื้นที่จริง การหาข้อมูลโดยการค้นคว้าจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยวิธีการค้นหาข้อมูลที่ดีที่สุดในมุมมองของกันติพจน์คือการใช้ Google ซึ่งสามารถหาข้อมูลได้ทุกประเภทและใช้เวลาค้นหาด้วยความรวดเร็ว ซึ่งการที่รู้เทคนิคการค้นหาประกอบกับประสบการณ์ในการใช้ยูทูบ จึงทำให้การค้นหาข้อมูลแต่ละอย่างเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

(3) ความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ

เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ในเรื่องของสังคมออนไลน์ที่ปัจจุบันกว้างขวางกว่าในอดีต และทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง กันติพจน์ก็เป็นคนหนึ่งที่ใช้สื่อเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่าการใช้สื่อก็ไม่ต่างจากการใช้ของมีคม เพราะสามารถให้ทั้งคุณและโทษ ซึ่งกันติพจน์กล่าวว่า การใช้สื่อหรือเทคโนโลยี ต้องใช้แบบมีสติและรู้เท่าทัน มิเช่นนั้นจะได้เพียงแค่ความบันเทิง แต่ไม่ประโยชน์ในเชิงของการเรียนรู้ กันติพจน์เล่าว่า “...ผมเป็นคนสมัยใหม่ที่จะต้องมามีเรื่องของสื่อเข้ามาในชีวิตประจำวันถือเป็นเรื่องปกติ ฉะนั้นถ้ามองว่าแค่มีโทรศัพท์หรือเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ อันนั้นผมเรียกว่ายังไม่เป็นทักษะ ถ้ามองในเรื่องของทักษะ ต้องมองในแง่ของการใช้ให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุด เพราะสื่อปัจจุบันนี้มีทั้งคุณและโทษ ถ้าเราไม่รู้เท่าทันเราก็จะตกเป็นทาสของสื่อได้ ซึ่งอันนี้ก็จะไปเชื่อมโยงในเรื่องของการใช้ทักษะการคิดด้วย ดังนั้นแล้วถ้าจะเรียกว่าเป็นทักษะได้ ก็ต้องใช้เป็น รู้เท่าทัน และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด...”

(4) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ด้วยการมีบทบาทของการเป็นกรรมาธิการที่จะต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านสถานะภาพ ด้านอายุ ด้านประสบการณ์ ดังนั้นสิ่งที่กันติพจน์มักจะบอกกับตัวเองว่าจะต้องเรียนรู้และทำให้ได้คือการปรับตัวให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่นให้ผ่านไปอย่างราบรื่น ให้ได้รับการยอมรับ ได้รับความเชื่อใจและความเชื่อถือ เพราะเมื่อใดที่ได้รับสิ่งเหล่านั้นแล้วสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือการได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม

(5) ความสามารถในการคิด

กันติพจน์กล่าวว่าตัวเองเป็นคนช่างคิด จนบางครั้งต้องย้อนกลับมาถามตัวเองว่าสิ่งที่กำลังคิดนั้นคือการคิดมากไปเกินขอบเขตหรือไม่ เพราะหลายครั้งในเรื่องเดียวกันการคิดที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานที่ในแต่ละเวลามันก็ให้ผลที่ต่างกันไป ซึ่งกันติพจน์จะพยายามหลีกเลี่ยงการคิดที่ต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว เพราะอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย โดยการคิดในแบบของกันติพจน์คือการคิดเผื่อในหลาย ๆ รูปแบบ คิดในหลาย ๆ แง่มุม โดยใช้เหตุผลเข้ามาประกอบรวม กันติพจน์จะพยายามกล่าวหลายครั้งว่าตัวเองไม่ใช่คนคิดเก่ง แต่มีคอนเซ็ปการคิดที่เป็นของตัวเองที่ว่า “...พยายามคิดให้ยาก แต่ทำออกมาแล้วต้องดูเข้าใจง่าย...”

คุณลักษณะด้านความรู้

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

กันติพจน์กล่าวว่าในด้านความรู้ที่ทำให้ตนเองก้าวมาถึงจุดนี้ได้ ซึ่งไม่กล้าที่จะเรียกว่าประสบความสำเร็จสูงสุดแต่ขอเรียกว่าเป็นความพึงพอใจ ประกอบด้วย 3 กลุ่มความรู้สำคัญ ประกอบด้วย

(1) ความรู้ด้านนิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ที่เกิดจากการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย เป็นความรู้ที่ต้องเรียนรู้เพื่อเอาความรู้ส่วนนั้นมาเป็นฐานในการเข้าไปทำงานในสภาหรือใช้ในการช่วยเหลือเยาวชนในกลุ่มที่ประสบปัญหา ซึ่งความรู้กลุ่มนี้สามารถมองได้ในสองมุม คือการเป็นความรู้ในเชิงวิชาการ และการเป็นความรู้ในเชิงอาชีพ

(2) ความรู้จากประสบการณ์ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นได้อยู่ต่อเนื่องตลอดเวลาในการใช้ชีวิต ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองต่อไปได้

(3) ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นสิ่งที่คนทุกคนควรติดตามอยู่แล้ว เพราะการอยู่ในสังคมจะต้องมีความรอบรู้ในสิ่งเหล่านี้ แต่ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ที่จะต้องใช้วิจารณ์ญาณค่อนข้างเยอะ เพราะหากได้รับความรู้มาจากแหล่งที่ผิดก็อาจสร้างผลเสียให้เกิดขึ้น

จากการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของกันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ สรุปได้ว่า กันติพจน์ เป็นบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนในการดำเนินชีวิต เป็นบุคคลผู้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการใช้ชีวิต มีทัศนคติเชิงบวก มีสำนึกผิดชอบชั่วดี ตลอดจนเป็นคนที่จะเห็นคุณค่าในตนเองและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน ชอบสังเกต ช่างซักถาม มีทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ รวมถึงทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ นอกจากนั้นกันติพจน์ก็ยังมีความรู้ด้านวิชาการที่นำมาเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือสังคม มีความรู้ที่หลากหลายจากประสบการณ์จริง และมีความรู้ที่ได้เรียนรู้จากการรับฟังข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีวิจารณ์ญาณ ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งคุณลักษณะทั้งหมดสามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่า กันติพจน์ ศรีบุญรัตน์ เป็นเยาวชนที่ควรได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบของผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตท่านที่ 4

ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง (สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2558)

ข้อมูลพื้นฐาน

ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม เป็นตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของการเรียนรู้ว่าความพิการไม่ใช่อุปสรรคของการเรียนรู้ โลกแห่งความมืดไม่ได้

เป็นตัวชี้วัดวางเส้นทางความสำเร็จของชีวิต แต่ความมุ่งมั่น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน การมีมุมมองเชิงบวกในการใช้ชีวิต ประกอบกับการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้เป็นแรงสนับสนุนสำคัญในการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ต่างหากที่เติมเต็มส่วนที่ขาดหายของชีวิตและเป็นพลังผลักดันที่สร้างหญิงคนหนึ่งที่มีฝันให้ประสบความสำเร็จได้ ดร.อิศวรา หรืออาจารย์ปอม ไม่ได้พิการสายตามาตั้งแต่กำเนิด แต่ความผิดพลาดจากการทำงานของร่างกาย ทำให้อาจารย์ต้องค่อยๆ สูญเสียการมองเห็นตั้งแต่อายุ 7 ขวบ หลายคนอาจคิดว่าเส้นทางการศึกษาของอาจารย์อาจจะจบลงหลังจากนั้น แต่โชคที่อาจารย์ปอมมีคุณแม่ซึ่งเป็นพลังสำคัญของครอบครัว และเป็นกำลังใจส่งเสริมสนับสนุนให้ตัวอาจารย์ยังคงเรียนอยู่ในระบบโรงเรียนเรื่อยมาจนสำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสต์แฮมป์ไชร์ (เอแบค) และหลังจากนั้นก็สอบชิงทุนได้ไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ โดยจบปริญญาโทและปริญญาเอกที่เรียนควบคู่กัน คณะศึกษาศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยวอริก ประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งใช้เวลาเรียนเพียง 5 ปีและเป็นหลักสูตรทั่วไปที่เรียนร่วมกับคนปกติด้วย เรื่องเหล่านี้อาจเป็นเรื่องธรรมดาถ้าอาจารย์ปอมไม่ใช่บุคคลที่พิการทางการมองเห็น จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาแนวทางการใช้ชีวิตของอาจารย์ปอม ผู้ซึ่งเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกหนึ่งคนที่สามารถเป็นต้นแบบสำคัญสำหรับกลุ่มผู้พิการและคนปกติที่ขาดแรงผลักดันในการสร้างความสำเร็จในชีวิต

เป้าหมายและความภาคภูมิใจในชีวิต

ความสำเร็จที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับครอบครัวและตัวอาจารย์ปอมเองมากที่สุด ได้แก่ การจบการศึกษาทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจากต่างประเทศ ในระยะเวลา 5 ปี ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนพิการทางสายตา

ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนในการสนับสนุนให้ ดร.อิศวราประสบความสำเร็จในเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) รักการอ่านหนังสือ

ดร.อิศวรา ใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ไปกับการอ่านหนังสือ หลายคนอาจแปลกใจว่าคนตาบอดเหตุใดจึงเป็นคนที่รักการอ่านได้ ดร.อิศวราให้คำตอบว่า เทคโนโลยีสามารถทำให้คนที่มองไม่เห็นเข้าถึงหนังสือหรือตำราเรียนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ฉะนั้นการมองไม่เห็นไม่ใช่อุปสรรคของการอ่าน ดร.อิศวารากล่าวว่า เพราะคุณค่าของการอ่านทำให้เราได้รับข้อมูลข่าวสารที่สามารถแปลงมาเป็น

ความรู้ซึ่งสามารถนำไปใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริง ดร.อิศวรากล่าวถึงพฤติกรรมการอ่านหนังสือว่า “...จริง ๆ แล้วบอกได้เลยว่าตัวเองเป็นหนอน (หนังสือ) ในระดับหนึ่ง คือชอบอ่านหนังสือ และไม่เคยมองว่าการมองไม่เห็นเป็นอุปสรรค แต่การที่อยากอ่านหรือไม่มันอยู่ที่ใจ ยิ่งอ่านหนังสือเยอะก็มีส่วนทำให้เราได้เรียนรู้อะไรต่าง ๆ มากขึ้น...” ดร.อิศวราที่มีมุมมองของการอ่านหนังสือว่าไม่จำเป็นต้องอ่านแค่ตำราเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ให้เริ่มต้นเรียนรู้จากหนังสือที่เราสนใจก่อน ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร นวนิยาย นิทาน ซึ่งพอได้อ่านมากขึ้น พฤติกรรมเหล่านั้นก็จะกลายเป็นความเคยชินและเป็นนิสัยในที่สุด

(2) ชอบซักถาม

ด้วยลักษณะทางกายภาพที่ไม่สามารถมองเห็นได้ การซักถามในสิ่งที่สงสัยเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ ดร.อิศวรา มักกระทำเป็นประจำ โดยการซักถามนั้นจะเกิดขึ้นในทันทีที่เกิดความสงสัย โดยวิธีการสอบถามนั้นจะเริ่มต้นที่ผู้รู้หรือผู้ที่สามารถให้คำตอบที่สงสัยได้ จากนั้นเมื่อได้คำตอบแล้วก็จะนำความรู้นั้นไปต่อยอดเรียนรู้ต่อเพิ่มเติมด้วยตนเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก

(3) ชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เสมอ

ดร.อิศวราเล่าว่าตอนเรียนอยู่ที่ประเทศอังกฤษ การได้ทุนคือประสบการณ์ชีวิตที่ดีที่สุด และเพื่อให้การได้ทุนเป็นไปอย่างคุ้มค่า จึงสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทที่สามารถเข้าร่วมได้ โดยบางครั้งลืมไปเลยว่าตัวเองมีปัญหาทางสายตา ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะมีเพื่อนสนิทที่คอยให้ความช่วยเหลือเราตลอด เวลาเราอยากเข้าร่วมกิจกรรมอะไรเขาก็จะตามไปคอยดูแล ซึ่งเราก็เกรงใจเขามาก ๆ ทุก ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าร่วม สิ่งที่ได้รับคือประสบการณ์ และได้รับรู้ว่าจริง ๆ แล้วตัวเองชอบอะไร ถนัดอะไร และเหมาะกับอะไร การเข้ากิจกรรมการเรียนรู้บ่อย ๆ อาจจะทำให้แต่ละคนได้รู้จักตนเองมากขึ้น

(4) ชอบการเขียนบันทึก

การเขียนบันทึกของ ดร.อิศวรา ไม่ใช่การเขียนโดยใช้มือแบบคนทั่ว ๆ ไป แต่ใช้การพูดแล้วสั่งให้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์พิมพ์ตามเสียงที่ได้ยิน โดยเรื่องราวที่บันทึกไปนั้นส่วนใหญ่จะสะท้อนความรู้สึกของตัวเองกับสิ่งที่ตนเองให้ความสนใจ หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ตนเองไม่เคยเจอ โดย ดร.อิศวราเล่าว่า เริ่มเขียนบันทึกมาตั้งแต่ครั้งยังมองเห็น แต่ตอนนั้นอาจมีการใช้รูปติดประกอบเพื่อเล่าเรื่องราวไปด้วย แต่เมื่อมองไม่เห็นแล้วก็ไม่เลิกที่จะเขียน เพราะเชื่อว่าวันหนึ่งเมื่อได้กลับมาทวนทวนเรื่องราวที่เขียน ภาพของความทรงจำเหล่านั้นก็จะตามกลับมาด้วย

(5) เรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง

ดร.อิศวรากล่าวว่า ผลงานทุกชิ้นไม่ว่าจะเป็นรายงาน การบ้าน โปสเตอร์เดี่ยว ไม่เคยวานให้ใครต้องมาช่วย ที่จะช่วยเรื่องเดียวคือการสแกนหนังสือลงคอมพิวเตอร์ แต่หากสามารถที่จะทำเองได้ก็จะเลือกที่จะทำด้วยตนเองมากกว่า เหตุผลที่ไม่ให้คนอื่นช่วยไม่ใช่เพราะความอาย แต่ ดร.อิศวรามีความเชื่อที่ว่าการทำงานที่ทำอะไรก็ตามด้วยตนเองให้สำเร็จมันคือความท้าทาย และยิ่งทำได้สำเร็จมันยังมีพลัง ยิ่งเห็นคุณค่าในตัวเอง โดยการทำงานที่ทำอะไรสำเร็จด้วยตนเองนั้น จะได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน ตั้งแต่การวางแผน การหาข้อมูล การลงมือทำ จนพอเสร็จสมบูรณ์ก็ต้องมานั่งทบทวนทำงานแต่ละชิ้นของเราออกมาประณีตที่สุด เพราะงานทุกชิ้นมันคือความภูมิใจของเราทั้งสิ้น

คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) การเห็นคุณค่าในตนเอง และเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

ความพิการทางสายตาไม่สามารถบั่นทอนคุณค่าในตัวเองของ ดร.อิศวรา อีกทั้งยังสามารถใช้ชีวิตอยู่ในความมีดีอย่างมีความสุข ยิ่งทำให้ ดร.อิศวรา ไม่รู้สึกว่าคุณแตกต่างจากผู้อื่น เพราะตระหนักเสมอว่าตนเองมีศักยภาพที่เท่าเทียม และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้เท่ากับผู้ที่มิใช่สายตาปกติ อ.อิศวรา เล่าว่า “...ตัวเองไม่เคยท้อแท้กับชีวิตนะ ส่วนหนึ่งอาจจะโชคดีเพราะว่ามีแม่ที่คอยดูแลเราทุกอย่าง พอวันหนึ่งเราจะมองไม่เห็น มีแม่นี้แหละพาเราออกไปใช้ชีวิตในโลกภายนอกจนเรามองไม่เห็น แม่ก็ยังให้เราใช้ชีวิตเหมือนเดิมทุกประการ มันก็เลยอาจจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ตัวเองไม่รู้สึกว่าเราแตกต่างไปจากคนอื่น แค่มองไม่เห็น แต่ตัวเราเองก็ยังทำกิจกรรมทุกอย่างได้เหมือนเดิม อาจจะมีที่ต้องพึ่งพาคนอื่นบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทุกครั้ง ไอ้สิ่งเหล่านี้แหละ ที่ทำให้ตัวอาจารย์เองรู้สึกว่าคุณค่าของคนไม่ว่าจะคนปกติหรือคนพิการเรามีเท่ากัน รวมถึงศักยภาพอันนี้ก็บอกได้เลยว่าทุกคนมีแน่นอน เพียงแต่ระดับที่เรามีอาจจะไม่เท่ากัน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่คนทั้งโลกจะมีศักยภาพเท่ากันได้...”

(2) มีทัศนคติเชิงบวกในการใช้ชีวิต

ดร.อิศวราเล่าว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวเองมีความเข้มแข็งมาจนวันนี้ เพราะใช้ชีวิตอย่างคิดบวกมาตลอด โดยพยายามจะบอกกับตนเองว่าเรามีครอบครัวที่ดี มีเพื่อนที่ดี มีอาจารย์ที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และเราสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมโดยที่ไม่ได้เป็นภาระใคร ในทุกวันเรายังคงทำกิจกรรมได้ตามปกติ การมองไม่เห็นเป็นแค่ความเสื่อมของตา แต่ส่วนอื่น ๆ เรายังใช้การได้ดี นอกจากนั้นความสามารถ

บางอย่างไม่จำเป็นต้องใช้สายตาก็ได้ ความเชื่อลักษณะนี้ทำให้ ดร.อิศวราเป็นคนที่มีความเข้มแข็ง และมีกำลังใจที่ดีในการใช้ชีวิต

(3) มีความทะเยอทะยานในการสร้างความสำเร็จในชีวิต

ดร.อิศวารามีมุมมองความคิดที่ว่าคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต้องไม่ย่ออยู่กับที่ แต่ต้องหมั่นแสวงหาความก้าวหน้าให้กับตนเอง ครั้งหนึ่งตัว ดร.อิศวราเองเคยทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ พิสูจน์อักษรเบลล์ ซึ่งโอกาสที่จะเติบโตในสายอาชีพมีน้อย วันหนึ่งเจอประกาศสอบชิงทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศวันนั้นด้วยอารมณ์ของความทะเยอทะยานอยากที่จะสร้างความสำเร็จที่มากกว่าเดิม เพราะเชื่อว่าตนเองมีศักยภาพเพียงพอและอยากทดสอบศักยภาพตัวเองด้วย การสอบในครั้งนั้นจึงเป็นจุดเปลี่ยนพลิกผันทำให้มี ดร.อิศวรา ในวันนี้

(4) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้

“...เพียงแค่เชื่อว่าการเรียนรู้สามารถสร้างสรรค์ทุกสิ่งได้ ในโลกนี้ก็ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้...” คำพูดประโยคนี้ ดร.อิศวราอ่านเจอในนิตยสารต่างประเทศเล่มหนึ่ง แล้วรู้สึกเป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ว่าสามารถให้คำตอบได้กับทุกสรรพสิ่ง จึงยึดถือเอาคำพูดประโยคนี้เป็นแรงผลักดันในการสร้างความสำเร็จด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด

(5) ศรัทธาในตัวต้นแบบการเรียนรู้และนำมาเป็นแบบอย่าง

ดร.อิศวารามีคุณแม่เป็นต้นแบบของการใช้ชีวิต ความเข้มแข็งของแม่ที่เลี้ยงดูตนเองมาเพียงลำพังโดยตลอด คอยเป็นกำลังใจในเวลาที่คุณเองท้อแท้ แม้กระทั่งวันหนึ่งที่ว่าลูกตนเองจะมองไม่เห็นก็ยังมีอยู่เคียงข้าง เสริมพลังใจให้เรา รู้สึกว่าเราไม่ได้สูญเสียอะไรไปทั้งสิ้น ไม่เคยได้ยินคำว่าเหนื่อยออกจากปากแม่สักครั้งเดียว การกระทำทั้งหมดที่แม่มีให้สร้างความรู้สึกลูกอยากจะทำเหมือนได้ ครั้งหนึ่งของแม่ และอยากจะทำอะไรสักอย่างให้แม่รู้สึกภูมิใจ ซึ่งตอนนี่สิ่งที่ ดร.อิศวราทำให้แม่ได้แล้วคือการจบเป็น ดร.อย่างเต็มตัว ซึ่งความสำเร็จในวันนี้ ดร.อิศวารากล่าวเน้นย้ำหลายครั้งว่าเพราะแม่คือพลังสำคัญที่สุดในชีวิต

คุณลักษณะด้านทักษะ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านทักษะ เป็นไปตามรายละเอียดดังนี้

(1) ความสามารถจัดการเวลา

ข้อจำกัดของการมองไม่เห็น ทำให้กิจกรรมบางประเภทต้องมีการจัดการเรื่องเวลาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนร่วมกับคนปกติที่จะต้องมียังหนังสือที่ใช้สำหรับการอ่านค่อนข้างมาก มี

ความจำเป็นที่หนังสือเรียนที่ใช้ในรายวิชาต่าง ๆ ต้องถูกแปรสภาพสู่การเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เสียก่อนซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร ดังนั้นการจะมีข้อมูลสำหรับการอ่านหนังสือให้ทันผู้อื่น ดร.อิศวรา จำเป็นต้องมีพื้นฐานสำคัญของการจัดการเวลาที่ดี หากไม่สามารถจัดการตรงส่วนนี้แล้วก็อาจจะทำให้กระทบถึงการเรียน และการดำเนินชีวิตในส่วนอื่น ๆ ตามมา

(2) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ดร.อิศวรากล่าวว่าด้วยการมีข้อจำกัดในการมองเห็น เทคโนโลยีจึงเป็นตัวช่วยในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ที่จะต้องพึ่งระบบการพูดและการฟังเพื่อการสั่งงาน ซึ่งมีความซับซ้อนกว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วิธีการใช้งาน วิธีการสั่งงาน และวิธีการแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เพื่อให้สามารถนำมาเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้

(3) ความสามารถทางการสื่อสาร

ดร.อิศวรา กล่าวว่า การสื่อสารเป็นเรื่องที่สำคัญในการใช้ชีวิตอยู่ในบริบทของประเทศอังกฤษ เพราะเขาจะไม่กล้าเข้ามายุ่งกับเราเลยหากไม่ได้รับการร้องขอ ฉะนั้นทุกการร้องขอจะต้องถูกสื่อสารออกไปด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง จะต้องถ่ายทอดความต้องการของเราให้อีกฝ่ายเข้าใจในความต้องการของเราอย่างชัดเจน เพื่อให้การช่วยเหลือในครั้งนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากนั้นการสื่อสารกับอาจารย์ที่ปรึกษาก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยพัฒนาทักษะด้านนี้ของตัว ดร.อิศวราเอง กล่าวคือ ที่ปรึกษาจะหมั่นให้ ดร.อิศวรา ได้แสดงความคิดเห็นจากสิ่งที่ได้เรียนออกมาโดยวิธีการพูดและการวิพากษ์ให้ผู้อื่นฟัง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจระหว่างกัน ทำให้ตัว ดร.อิศวราเองมีทักษะในการสื่อสารที่ดีขึ้น

(4) ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

การใช้ชีวิตในต่างประเทศกับการมีปัญหาทางการมองเห็นในช่วงแรกอาจเป็นปัญหาใหญ่สำหรับการเรียน เพราะความที่ยังไม่คุ้นเคยกับสถานที่ สภาพอากาศ อาหาร รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับคนรอบข้างซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น ดร.อิศวรา จึงเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นเป็นอันดับแรก โดยพยายามทักทายทำความรู้จักกับทุกคนที่เข้ามาทักทายด้วย พยายามสร้างมิตรให้ได้มากที่สุด เพราะการเรียนในช่วงแรกด้วยความที่ยังไม่คุ้นเคยจึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่น และหากมีสิ่งใดที่ตัว ดร.อิศวรา ช่วยเหลือผู้อื่นได้ ก็ไม่เคยที่จะปฏิเสธ เช่นบางรายวิชา เพื่อนไม่เข้าใจ ดร.อิศวาราก็จะอาสาเป็นผู้สอนให้ ซึ่งการเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้มีเพื่อนสนิทจำนวนมากและยังคงติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

(5) ความสามารถในการคิด

ดร.อิศวรา กล่าวว่าทักษะการคิดเป็นทักษะที่ใช้มากที่สุดในชีวิต และในชีวิตจริงการคิดคงไม่ได้มานั่งวิเคราะห์ สังเคราะห์ แบบในตำราเรียน การคิดในชีวิตจริงบางครั้งต้องใช้ความรวดเร็ว บางครั้งต้องอาศัยประสบการณ์ของชีวิต หรือต้องหาเหตุผลมาประกอบซึ่งไม่สามารถมานั่งแยกส่วนเหมือนตอนเรียน เพราะการเรียนคือการทำให้เรารู้จักว่าการคิดมีลักษณะอย่างไรบ้าง มีกี่ประเภท แต่เมื่อถึงสถานการณ์จริงเราต้องสามารถนำหลักการคิดทุกอย่างมาใช้รวมกัน วิเคราะห์ให้ได้ สังเคราะห์เชื่อมโยงให้ได้ จนได้ข้อสรุปทางความคิด ซึ่งมีความเป็นระบบที่ทำการที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้โดยง่าย ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ต้องอาศัยการฝึกฝน ประสบการณ์ที่มากขึ้นจะทำให้การคิดแข็งแกร่ง เหมือนที่ดร.อิศวรา มีความแข็งแกร่งได้จนถึงวันนี้ ส่วนหนึ่งก็เพราะความคิดนั่นเอง

คุณลักษณะด้านความรู้

ดร.อิศวรา กล่าวว่าถ้าพูดถึงเรื่องของความรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องนึกถึงความรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ความรู้ที่สำคัญคือความรู้ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ถ้าเรามองแล้วเรานึกหรือคิด มีจินตนาการเกิดขึ้นตาม สิ่งนั้นก็อาจเป็นความรู้ได้ เพียงแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งในการดำเนินชีวิตของตัว ดร.อิศวรา เองนั้น มักเน้นในเรื่องของความรู้จากประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ เพราะมองเห็นว่าเป็นบทเรียนสำคัญที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด แต่ถึงกระนั้น ดร.อิศวรา ก็มองว่าความรู้ทางวิชาการก็มีความสำคัญ เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นฐานของการหางาน สร้างอาชีพ หรือนำไปต่อยอดในด้านต่าง ๆ ตามความสนใจของตนเอง เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิต

จากการศึกษาคุณลักษณะของ ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง สรุปได้ว่า ดร.อิศวรา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีแรงผลักดันจากภายในเป็นฐานสำคัญของการสร้างความสำเร็จ ซึ่งอุปสรรคทางกายภาพไม่สามารถขัดขวางความสำเร็จหากมีความมุ่งมั่นทางใจ การมีทัศนคติเชิงบวก การเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่า เป็นแรงผลักดันที่สร้างพลังในการเรียนรู้ ส่งผลให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามมาทั้งการเป็นคนรักการอ่าน ทั้ง ๆ ที่สูญเสียการมองเห็น เป็นนักประยุกต์ที่สามารถนำความรู้มาใช้กับตนเองอย่างเหมาะสม รวมถึงเป็นคนช่างสังเกต ช่างซักถาม และเป็นนักแสวงหาความรู้ นอกจากนั้นก็ยังสามารถใช้ทักษะการจัดการเวลา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี โดยมีฐานความรู้ที่สำคัญจากการเรียนในระบบ และนอกระบบซึ่งได้แก่ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวทำให้สามารถสรุปได้ว่า ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง เหมาะแก่การเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทย

ผลจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ทั้ง 4 ท่าน สามารถสรุปคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกรายด้านได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) **คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม** มี 15 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1. ชอบอ่านหนังสือ 2. ชอบการเขียนบันทึก 3. ชอบถ่ายทอดความรู้ 4. สร้างความสำเร็จด้วยตนเอง 5. ช่างสังเกตและซักถาม 6. ชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 7. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น 8. กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ 9. เป็นนักฟัง 10. ชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 11. เป็นนักปฏิบัติที่ลงมือทำ 12. มีวินัย 13. ชอบวางแผน 14. ชอบประเมินตนเอง 15. ชอบแก้ไขปัญหา

(2) **คุณลักษณะด้านเจตคติ** มี 10 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1. เห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง 2. เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ 3. เห็นคุณค่าและความสำคัญต่อผู้รอบข้าง 4. เห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม 5. มีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน 6. มีคุณธรรมและจริยธรรม 7. มีทัศนคติเชิงบวก 8. มีวิสัยทัศน์ 9. มีต้นแบบของการเรียนรู้ 10. มีความทะเยอทะยาน

(3) **คุณลักษณะด้านทักษะ** มี 9 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1. ความสามารถในการสื่อสาร 2. ความสามารถด้านอาชีพ 3. ความสามารถด้านการคิด 4. ความสามารถในการปรับตัว 5. ความสามารถในการจัดการและการวางแผน 6. ความสามารถเรียนรู้นำตนเอง 7. ความสามารถบูรณาการความรู้ 8. ความสามารถแสวงหาความรู้ 9. ทักษะการใช้เทคโนโลยี

(4) **คุณลักษณะด้านความรู้** มี 6 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1. ความรู้ตามความสนใจและความถนัด 2. ความรู้ด้านอาชีพ 3. ความรู้จากประสบการณ์ 4. ความรู้ทางวิชาการ 5. ความรู้ข่าวสารและความเปลี่ยนแปลง 6. ความรู้เรื่องราวในชุมชน

จากผลการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุป (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกรายด้านได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 (ร่าง) คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
1. มีความกระตือรือร้น	1. กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้	1. กระตือรือร้นในกิจกรรมการเรียนรู้
2. มีวินัยในการเรียนรู้	2. มีวินัย	2. มีวินัยในการเรียนรู้
3. ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง	3. สร้างความสำเร็จด้วยตนเอง	3. เรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
4. ชอบอ่านหนังสือ	4. ชอบอ่านหนังสือ	4. รักการอ่าน
5. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้เสมอ	5. เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	5. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ
6. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้	6. ชอบการเขียนบันทึก	6. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้
7. ช่างสงสัยและซักถาม	7. ช่างสังเกตและซักถาม	7. ช่างสงสัยและซักถาม
8. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น	8. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น	8. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
9. ชอบวางแผนการเรียนรู้	9. ชอบวางแผน	9. ชอบวางแผนการเรียนรู้
10. ปรับตัวได้ในการเรียนรู้		10. ปรับตัวในการเรียนรู้ได้ในทุกสถานการณ์
11. ชอบค้นคว้าหาความรู้		11. ชอบค้นคว้าหาความรู้
12. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน		12. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
13. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ		13. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ
14. ขยัน มุ่งมั่นและมีความเพียรพยายาม		14. ขยัน มุ่งมั่นและเพียรพยายาม
15. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น		15. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ชอบสะท้อนความคิดเห็น		16. ชอบสะท้อนคิดสิ่งที่ได้เรียนรู้
17. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้		17. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้
	10. ชอบถ่ายทอดความรู้	18. ชอบถ่ายทอดความรู้
	11. เป็นนักฟัง	19. ชอบเรียนรู้ด้วยการฟัง
	12. ชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	20. ชอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้
	13. เป็นนักปฏิบัติที่ลงมือทำ	21. ชอบเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
	14. ชอบประเมินตนเอง	22. ชอบประเมินผลการเรียนรู้
	15. ชอบแก้ไขปัญหา	23. ชอบแก้ไขปัญหา

จากตารางที่ 8 สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 23 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดซึ่งมีผลเหมือนกันทั้งจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1. กระตือรือร้นในกิจกรรมการเรียนรู้ 2. มีวินัยในการเรียนรู้ 3. เรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง 4. รักการอ่าน 5. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ 6. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้ 7. ช่างสงสัยและซักถาม 8. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น 9. ชอบวางแผนการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่พบเฉพาะการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ 10. ปรับตัวในการเรียนรู้ได้ในทุกสถานการณ์ 11. ชอบค้นคว้าหาความรู้ 12. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน 13. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ 14. ขยัน มุ่งมั่นและเพียรพยายาม 15. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 16. ชอบสะท้อนคิดสิ่งที่ได้เรียนรู้ 17. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่พบเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ 18. ชอบถ่ายทอดความรู้ 19. ชอบเรียนรู้ด้วยการฟัง 20. ชอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 21. ชอบเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ 22. ชอบประเมินผลการเรียนรู้ 23. ชอบแก้ไขปัญหา

ตารางที่ 9 (ร่าง) คุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
1. ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเอง	1. เห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง	1. เห็นคุณค่าและความสำคัญในตนเอง
2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้	2. เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้	2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต	3. มีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน	3. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต
4. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น	4. เห็นคุณค่าและความสำคัญต่อผู้คนรอบข้าง	4. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น
5. มีวิสัยทัศน์	5. มีวิสัยทัศน์	5. มีวิสัยทัศน์
6. มีทัศนคติเชิงบวก	6. มีทัศนคติเชิงบวก	6. มีทัศนคติเชิงบวก
7. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม	7. เห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม	7. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
8. ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม	8. มีคุณธรรมและจริยธรรม	8. มีคุณธรรมและจริยธรรม
9. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม		9. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม
10. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้		10. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
11. มุ่งความเป็นเลิศ		11. มุ่งความเป็นเลิศ
	9. มีต้นแบบของการเรียนรู้	12. มีต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี
	10. มีความทะเยอทะยาน	13. มีความทะเยอทะยานในตนเอง

จากตารางที่ 9 สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 13 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดซึ่งมีผลเหมือนกันทั้งจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1. เห็นคุณค่าและความสำคัญในตนเอง 2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต 4. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น 5. มีวิสัยทัศน์ 6. มีทัศนคติเชิงบวก 7. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม 8. มีคุณธรรมและจริยธรรม ตัวชี้วัดที่พบเฉพาะการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ 9. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม 10. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ 11. มุ่งความเป็นเลิศ และตัวชี้วัดที่พบเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ 12. มีต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี 13. มีความทะเยอทะยานในตนเอง

ตารางที่ 10 (ร่าง) คุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
1. ทักษะการคิด	1. ทักษะการคิด	1. ทักษะในการคิด
2. ทักษะการสื่อสาร	2. ทักษะการสื่อสาร	2. ทักษะทางการสื่อสาร
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ	3. ทักษะการใช้เทคโนโลยี	3. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
4. ทักษะการบูรณาการความรู้	4. ทักษะการบูรณาการความรู้	4. ทักษะการบูรณาการความรู้
5. ทักษะการจัดการ	5. ทักษะการจัดการและการวางแผน	5. ทักษะการจัดการและวางแผน
6. ทักษะการแสวงหาความรู้	6. ทักษะการแสวงหาความรู้	6. ทักษะการแสวงหาความรู้
7. ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	7. ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	7. ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง
8. ทักษะทางอาชีพ	8. ทักษะด้านอาชีพ	8. ทักษะอาชีพ
9. ทักษะการคิดสร้างสรรค์		9. ทักษะการคิดสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
10. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น		10. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
11. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา		11. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา
12. ทักษะทางด้านภาษาต่างชาติ		12. ทักษะทางด้านภาษาต่างชาติ
13. ทักษะทางสุนทรียะ		13. ทักษะทางสุนทรียะ
14. ทักษะทางสังคม		14. ทักษะทางสังคม
15. ทักษะการดำเนินชีวิต		15. ทักษะการดำเนินชีวิต
16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้		16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้
	9. ทักษะการปรับตัว	17. ทักษะการปรับตัว

จากตารางที่ 10 สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 17 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดซึ่งมีผลเหมือนกันทั้งจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1. ทักษะในการคิด 2. ทักษะทางการสื่อสาร 3. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 4. ทักษะการบูรณาการความรู้ 5. ทักษะการจัดการและวางแผน 6. ทักษะการแสวงหาความรู้ 7. ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8. ทักษะอาชีพ ตัวชี้วัดที่พบเฉพาะการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ 9. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 10. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 11. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา 12. ทักษะทางด้านภาษาต่างชาติ 13. ทักษะทางสุนทรียะ 14. ทักษะทางสังคม 15. ทักษะการดำเนินชีวิต 16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่พบเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ 17. ทักษะการปรับตัว

ตารางที่ 11 (ร่าง) คุณลักษณะด้านความรู้สำหรับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
1. ความรู้ทางวิชาการ	1. ความรู้ทางวิชาการ	1. ความรู้ทางวิชาการ
2. ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตนเอง	2. ความรู้เรื่องราวในชุมชน	2. ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตนเอง

ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	ข้อสรุปคุณลักษณะ
3. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม	3. ความรู้ข่าวสารและความเปลี่ยนแปลง	3. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม
4. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ		4. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ
5. ความรู้ด้านสุขภาพ		5. ความรู้ด้านสุขภาพ
6. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม		6. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม
7. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ		7. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
8. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง		8. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง
9. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง		9. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง
	4. ความรู้ตามความสนใจและความถนัด	10. ความรู้ตามความถนัดและความสนใจ
	5. ความรู้ด้านอาชีพ	11. ความรู้ทางอาชีพ
	6. ความรู้จากประสบการณ์	12. ความรู้จากประสบการณ์

จากตารางที่ 11 สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านความรู้สำหรับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดซึ่งมีผลเหมือนกันทั้งจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1. ความรู้ทางวิชาการ 2. ความรู้ด้านบริบทและชุมชนของตนเอง 3. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม ตัวชี้วัดที่พบเฉพาะการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ 4. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ 5. ความรู้ด้านสุขภาพ 6. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 7. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 8. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง 9. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง และตัวชี้วัดที่พบเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ 10. ความรู้ตามความถนัดและความสนใจ 11. ความรู้ทางอาชีพ 12. ความรู้จากประสบการณ์

ตอนที่ 1.3 ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยนำ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ซึ่งได้สรุปไว้ในส่วนท้ายของตอนที่ 1.2 นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเยาวชน เพื่อประเมินข้อมูลอันนำไปสู่การพัฒนาเป็นคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งมีผลการประเมินมีรายละเอียดจำแนกเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านนิสัยและพฤติกรรม ดังนี้

(1) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน มีความเห็นเอกฉันท์ว่า “เห็นด้วย” กับการกำหนดให้มีคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะพฤติกรรมของแต่ละคนสามารถที่จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นนิสัยใจคอได้ชัดเจนว่าบุคคลนั้นมีบุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร และสามารถที่จะเป็นตัวชี้วัดได้ว่าคนนั้นมีพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างไรบ้าง รวมถึงมีแนวโน้มที่จะทำนายถึงเจตคติของคนๆ นั้นได้ด้วย เพราะเจตคติของคนจะส่วนใหญ่จะสะท้อนผ่านออกมาทางพฤติกรรมการแสดงออก

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน ยอมรับ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านนิสัยและพฤติกรรม แต่มีประเด็นเสนอให้ปรับแก้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกันว่า ข้อมูลมีความทับซ้อนกันในหลายประเด็น อาทิ พฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความทับซ้อนได้ทั้งกับนิสัยรักการอ่าน การซักถาม การค้นคว้าหาความรู้ ความกระตือรือร้น จึงแนะนำให้มีการจัดหมวดหมู่ของรายการ โดยใช้การรวมกลุ่มของรายการที่มีความใกล้เคียงกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน แล้วตั้งชื่อหมวดหมู่นั้นให้มีความครอบคลุม ยกตัวอย่าง เช่น พฤติกรรมการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ประกอบด้วย นิสัยรักการอ่าน ชอบค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ชอบซักถามเมื่อเกิดความสงสัย เป็นต้น

(2.2) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอความเห็นว่าการประเมินรายการจาก (ร่าง) คุณลักษณะจะเห็นพฤติกรรมหลัก ๆ 3 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมการใฝ่รู้ใฝ่เรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ ซึ่ง 3 พฤติกรรมนี้ผู้วิจัยน่าจะ

นำไปใช้เป็นคุณลักษณะหลักของงานวิจัยครั้งนี้ และควรนำเสนอให้เห็นว่าพฤติกรรมหลักทั้ง 3 นี้เกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ไม่ใช่พฤติกรรมที่แยกส่วน

(2.3) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอว่าพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสอดคล้องกับการแสดงออก 4 อย่างที่เป็นหัวใจของนักปราชญ์อันประกอบด้วย สุ จี ปุ ลิ หรือ ฟัง คิด ถาม เขียน ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 4 อย่างนี้ควรปรากฏอยู่ในคุณลักษณะด้านนี้ด้วยเช่นกัน

(2.4) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่านิสัยหรือพฤติกรรมของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรให้ความสำคัญกับประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องหรือส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้ หรือต้องสามารถแสดงให้เห็นถึงจุดเด่นบางประการที่คนทั่วไปอาจมีน้อยหรือไม่มีเลยเมื่อเทียบกับบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และควรแยกออกให้ชัดเจนกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเน้นพฤติกรรมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าให้ความสำคัญกับเรื่องของการเป็นคนดีที่มีคุณธรรมจริยธรรม

(2.5) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อชี้แนะว่าจำนวนรายการใน (ร่าง) คุณลักษณะนั้นมีจำนวนมากจนเกินไป ควรมีจำนวนรายการไม่เกิน 10 – 12 รายการน่าจะมีความเหมาะสม โดยข้อที่เสนอให้ตัดออกได้แก่ มีวินัยในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ มีความเพียรพยายาม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ชอบแก้ไขปัญหา

(3) ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ได้แก่ รักการอ่าน สงสัยและซักถาม บันทึกและสรุปประเด็นการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สะท้อนผลจากการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ แต่อยากให้เห็นเพียง 3 พฤติกรรมหลักที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านเจตคติ ดังนี้

(1) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน มีความเห็นเอกฉันท์ว่า “เห็นด้วย” กับการกำหนดให้มีคุณลักษณะด้านเจตคติของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเจตคติเป็นคุณลักษณะด้านที่สำคัญที่สุด เพราะมีความโน้มเอียงที่จะผลักดันหรือสนับสนุนทำให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบของการกระทำในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเจตคติในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้

มีส่วนเกี่ยวข้องข้องควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยในปัจจุบัน แต่ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเพราะหากเลยมาจนถึงเยาวชนยากที่จะปรับเปลี่ยน

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน ยอมรับ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านเจตคติ แต่มีประเด็นเสนอให้ปรับแก้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่าเจตคติที่ผู้วิจัยนำเสนอยังขาดความครบถ้วน และมีความคลุมเครือจึงเสนอให้มีการจัดหมวดหมู่ของเจตคติ โดยให้ใช้คำว่า การมองเห็นคุณค่า เพราะเจตคติมีได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ฉะนั้นควรใช้คำที่เป็นเชิงบวกน่าจะเหมาะสมกว่า ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อตนเอง 2. การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อบุคคลอื่น 3. การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และ 4. การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ให้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผู้วิจัยร่างขึ้นมานั้นเลือกใส่ลงในหมวดหมู่ให้เหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและยกตัวอย่างการเขียนอธิบายคุณลักษณะด้านเจตคติให้เห็นเป็นตัวอย่าง เช่น การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อตนเอง – เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อบุคคลอื่น – เชื่อว่าบุคคลอื่นมีส่วนในการสร้างความสำเร็จ การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อสิ่งแวดล้อม – เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนที่ดี การมองเห็นคุณค่าที่มีต่อการเรียนรู้ – รู้สึกมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้เรียนรู้ เป็นต้น

(2.2) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ผู้วิจัยสามารถยึดคำ 3 คำไว้เป็นแนวทางของการกำหนดเจตคติ ได้แก่ ความรู้สึก ความเชื่อ และมุมมองที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อบุคคลอื่น และต่อการเรียนรู้ เช่น เชื่อว่าความสำเร็จเกิดขึ้นเมื่อฉันได้ลงมือเรียนรู้ รู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้สำเร็จด้วยตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้วิจัยว่าจะนิยามตามนี้หรือไม่

(2.3) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้เขียนเจตคติบางรายการให้มีความชัดเจน เช่น การมีต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ให้ปรับเป็น ยึดบุคคลต้นแบบเป็นแรงผลักดันในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถอยู่ในหมวดหมู่ด้านเจตคติต่อบุคคลอื่น

(3) ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ คุณลักษณะด้านเจตคติที่จำเป็นต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ได้แก่ เห็นคุณค่าและความสำคัญตนเอง การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การเห็นความสามารถศักยภาพของคนอื่น การมองสิ่งแวดล้อมคือสิ่งที่เรียนรู้ได้ การมีเป้าหมายในการเรียนรู้ การมีทัศนคติเชิงบวก

คุณลักษณะด้านทักษะ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านทักษะ ดังนี้

(1) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน มีความเห็นเอกฉันท์ว่า “เห็นด้วย” กับการกำหนดให้มีคุณลักษณะด้านทักษะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะทักษะเป็นความชำนาญในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้เยาวชนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว จำเป็นจะต้องกำหนดเพื่อเป็นแนวทางให้รู้ว่าคนที่จะเรียนรู้ได้ดีควรมีทักษะใดบ้าง และเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญ เพราะทักษะเป็นเรื่องของการหมั่นทำหมั่นฝึกฝนไม่สามารถทำให้เกิดความชำนาญได้ในระยะเวลาสั้นๆ

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน ยอมรับ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านเจตคติ แต่มีประเด็นเสนอให้ปรับแก้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีบางทักษะที่ซ้ำซ้อนกัน จึงเสนอให้สามารถไปตรวจสอบกับหลักของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ก็ได้ แต่บางทักษะในศตวรรษที่ 21 อาจจะไม่จำเป็นกับเยาวชนไทยมากนัก เช่นกลุ่มทักษะนวัตกรรม ทักษะข้ามวัฒนธรรม ทักษะความเป็นผู้นำ เพราะอยากให้เยาวชนเน้นที่ตัวเองก่อน สามารถนำตนเองให้ได้ก่อน

(2.2) ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำว่า เยาวชนส่วนหนึ่งยังเรียนอยู่ในระบบในขณะที่อีกส่วนหนึ่งประกอบอาชีพแล้ว ฉะนั้นหากใช้คำว่าทักษะอาชีพอย่างเดียวอาจทำให้ไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด จึงเสนอแนะให้ใช้คำว่า ทักษะอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ ซึ่งสามารถรวมทักษะความถนัดดนตรี กีฬา และศิลปะไว้ในกลุ่มนี้ได้เช่นกัน โดยทักษะอาชีพให้มองข้ามไปถึงการสามารถสร้างอาชีพของตัวเองด้วย

(2.3) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับประเด็นทักษะการคิด เหลือเพียงทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเยาวชนไทยควรเน้นที่ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลว่าเป็นการคิดที่สนับสนุนให้เยาวชนรู้จักการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล อีกทั้งยังเป็นความสามารถที่นำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

(2.4) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับทักษะสังคมประกอบด้วยความสามารถในการปรับตัว การมีมนุษยสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจะสอดคล้องกับลักษณะคนไทยพึงประสงค์ที่เกียรติกตี่ เจริญวงศ์ศักดิ์ได้นำเสนอเอาไว้

(3) ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ คุณลักษณะด้านทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ได้แก่ ทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการจัดการ

ทักษะทางสังคม ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะด้านอาชีพ และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่อยากให้โฟกัสที่ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ต้องปรากฏในกลุ่มทักษะ เพราะมีความจำเป็นกับเยาวชนในปัจจุบันมากกว่าทักษะอื่น ๆ

คุณลักษณะด้านความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความรู้ ดังนี้

(1) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน มีความเห็นเอกฉันท์ว่า “เห็นด้วย” กับการกำหนดให้มีคุณลักษณะด้านความรู้ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะจะเป็นกรอบทางด้านขอบเขตเนื้อหาว่าเยาวชนที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีความรู้ในประเด็นใดบ้าง และความรู้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับเยาวชนปัจจุบันมาก เพราะสามารถที่จะทำให้เอาตัวรอดได้ในภาวะที่คับขัน

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน ยอมรับ (ร่าง) คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความรู้ แต่มีประเด็นเสนอให้ปรับแก้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้มีการรวมหมวดหมู่ด้านความรู้ให้มีจำนวนหมวดหมู่น้อยลงแต่ให้มีความครอบคลุมเนื้อหาที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้จัดหมวดหมู่ของความรู้ให้เหลือเพียง 5 กลุ่ม คือ ความรู้ทางด้านสังคม ความรู้ด้านประสบการณ์ ความรู้พื้นฐานด้านวิชาการ ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

(2.2) ผู้ทรงคุณวุฒิอยากให้คุณลักษณะด้านความรู้ ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงแค่ต้องรู้ในเรื่องใดบ้าง แต่ควรให้ความสำคัญของระดับความรู้ในแต่ละรายการซึ่งจะต้องมีความรอบรู้ในระดับที่ถ่ายทอดหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

(3) ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ คุณลักษณะด้านทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ได้แก่ ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านประสบการณ์ ความรู้ทางด้านอาชีพ และความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นข้อมูลที่เยาวชนควรจะมีเพื่อการใช้ให้ถูกต้อง และเหมาะสม เพราะปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีไปในทางที่ผิดค่อนข้างมาก

จากผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาจนได้คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทยที่มีความสมบูรณ์ ดังรูปภาพและรายละเอียดต่อไปนี้

รูปภาพที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย

จากรูปภาพที่ 8 แสดงให้เห็นคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประเมินคุณลักษณะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสรุปได้ว่าสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้าน ดังผลการศึกษาในแต่ละด้านดังนี้

1. คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นลักษณะการแสดงออกทางการกระทำหรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 นิสัยและพฤติกรรมหลัก ประกอบด้วย

1.1 พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีรายการบ่งชี้ ได้แก่

- มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาหาความรู้จากการอ่านหนังสือ
- ชอบซักถามให้ได้คำตอบเพื่อคลี่คลายความสงสัยต่าง ๆ
- ชอบค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลความรู้ที่หลากหลาย
- ชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่บนฐานความสนใจของตนเอง

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รายการบ่งชี้ ได้แก่

- ชอบวางแผนการเรียนรู้อย่างมีแบบแผนและเป็นลำดับขั้นตอน
- ชอบเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายมากกว่าหนึ่งวิธี
- ชอบลงมือปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ให้สำเร็จลงด้วยตนเอง
- ชอบประเมินผลการเรียนรู้ว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ มีจุดแข็ง

จุดอ่อนที่จะต้องปรับปรุงเพื่อการเรียนรู้ครั้งต่อไปอย่างไรบ้าง

1.3 พฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ มีรายการบ่งชี้ ได้แก่

- ชอบการเขียนบันทึกส่วนตัวหรือเขียนสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้
- ชอบถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับทราบและร่วมเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ
- เป็นผู้รับฟังแต่จะฟังด้วยความพินิจพิจารณาและใช้วิจารณ์ญาณ
- ชอบสนทนากับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

2. คุณลักษณะด้านเจตคติ ได้แก่การมองเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่ามีความหมาย มีความสำคัญ และมีความจำเป็น ซึ่งสามารถเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ตลอดทั้งช่วงชีวิต ประกอบด้วย 4 เจตคติหลัก ประกอบด้วย

2.1 มองเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่

- มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเอง
- มีความรู้สึกภาคภูมิใจต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของตนเอง
- มองเห็นเป้าหมายในอนาคตและเห็นภาพความสำเร็จในชีวิตของตนเอง

2.2 มองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง ได้แก่

- เชื่อว่าบุคคลรอบข้างมีคุณค่าและมีศักยภาพในการเรียนรู้
- เชื่อว่าบุคคลรอบข้างสามารถเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการเรียนรู้
- ความสำเร็จของผู้อื่นเป็นแรงบันดาลใจหรือสร้างความรู้สึกรังเกียจให้อยาก

ดำเนินตามรอยความสำเร็จดังกล่าว

2.3 มองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ได้แก่

- เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวสามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้ในทุกที่
- รู้สึกมีความสุขต่อการเรียนรู้ในทุกสภาพแวดล้อม

2.4 มองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ได้แก่

- มีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต
- เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จในการใช้ชีวิต
- รู้สึกมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้เรียนรู้ไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตาม

3. คุณลักษณะด้านทักษะ ได้แก่ความสามารถที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการฝึกฝนหรือมีพฤติกรรมกรเรียนรู้ นั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญหรือชำนาญ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 7 ทักษะหลัก ประกอบด้วย

- 3.1 ทักษะการคิด
- 3.2 ทักษะการสื่อสาร
- 3.3 ทักษะการบูรณาการความรู้
- 3.4 ทักษะการจัดการ
- 3.5 ทักษะสังคม
- 3.6 ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ
- 3.7 ทักษะด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. คุณลักษณะด้านความรู้ เป็นข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือได้รับรู้ในวิถีชีวิตประจำวันซึ่งมีความจำเป็น มีประโยชน์ หรือมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยชุดความรู้ 5 กลุ่มประกอบด้วย

- 4.1 ความรู้ทางด้านประสบการณ์ชีวิต
- 4.2 ความรู้ทางด้านสังคม
- 4.3 ความรู้ทางด้านวิชาการ
- 4.4 ความรู้ทางด้านอาชีพหรือกิจกรรมตามความสนใจ
- 4.5 ความรู้ทางด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทั้งนี้จากผลการวิจัยในตอนต้นที่ 1 ที่ได้คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนนั้น ผู้วิจัยนำผลดังกล่าวไปสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทยในตอนต้นที่ 2 ซึ่งดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนให้เยาวชนรู้จักการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วยการนำตนเองควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านที่ผ่านการประเมินแล้วพบว่ามีความน้อย 3 อันดับสุดท้ายของคุณลักษณะแต่ละด้าน โดยรายละเอียดของข้อมูลนั้นผู้วิจัยขอเสนอในผลการวิเคราะห์ในตอนต้นที่ 2 ต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

การวิเคราะห์ผลในตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการพัฒนาแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ได้จากผลการวิจัยในตอนที่ 1 โดยจำแนกรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 2.1 การศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน ตอนที่ 2.2 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ตอนที่ 2.3 การทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ตอนที่ 2.4 การประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งในแต่ละตอนมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตอนที่ 2.1 การศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชน

การวิเคราะห์ผลในตอนที่ 2.1 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน และส่วนที่ 2 ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ดังมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน

(1) ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

อันดับ	รายการคุณลักษณะ	จำนวน (คน) (N=354)	คิดเป็นร้อยละ
1.	เรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	284	80.23
2.	สนทนากับบุคคลรอบข้าง	203	57.34

อันดับ	รายการคุณลักษณะ	จำนวน (คน) (N=354)	คิดเป็นร้อยละ
3.	ดูโทรทัศน์	197	55.65
4.	ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ	192	54.24
5.	ลงมือปฏิบัติ	185	52.54
6.	เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ	177	50.00
7.	อ่านหนังสือ	151	42.66
8.	ฟังวิทยุ	122	34.46
9.	ค้นคว้าหาข้อมูลจากการเข้าห้องสมุด	101	28.53
10.	เข้าชมแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ	94	26.55
11.	ตั้งคำถามและสอบถามผู้รู้	79	22.32
12.	อื่น ๆ...	5	1.41

จากตารางที่ 12 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวันซึ่งเยาวชนแต่ละคนสามารถตอบได้มากกว่า 1 วิธี ทั้งนี้จากการสอบถามจากตัวอย่างเยาวชนทั่วประเทศจำนวน 354 คน พบว่า 5 วิธีการที่เยาวชนใช้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ อันดับที่ 1 ใช้วิธีการเรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 80.23 (284 คน) อันดับที่ 2 คือวิธีการสนทนากับบุคคลรอบข้าง คิดเป็นร้อยละ 57.34 (203 คน) อันดับที่ 3 คือการรับชมโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 55.65 (197 คน) อันดับที่ 4 ได้แก่วิธีการท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 54.24 (192 คน) อันดับที่ 5 เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 52.54 (185 คน) สำหรับอันดับที่ 6 คือการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ คิดเป็นร้อยละ 50.00 (177 คน) อันดับที่ 7 เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 42.66 (151 คน) อันดับที่ 8 ฟังวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 34.46 (122 คน) อันดับที่ 9 ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยการเข้าห้องสมุด คิดเป็นร้อยละ 28.53 (101 คน) อันดับที่ 10 เข้าชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อาทิ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 26.55 (94 คน) และอันดับสุดท้าย ได้แก่ การตั้งคำถามและสอบถามจากผู้รู้โดยตรง คิดเป็นร้อยละ 22.32 (79 คน) สำหรับความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.41 (5 คน) ตอบว่าเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม (2 คน) เรียนรู้จากข้อผิดพลาด (2 คน) และเรียนรู้จากบางสถานการณ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ (1 คน)

(2) ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนใช้มากที่สุดเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนใช้มากที่สุดเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านวิธีการที่เยาวชนใช้มากที่สุดเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน

อันดับ	รายการคุณลักษณะ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
1.	เรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	215	60.73
2.	ลงมือปฏิบัติ	31	8.76
3.	ดูโทรทัศน์	27	7.63
4.	สนทนากับบุคคลรอบข้าง	23	6.50
5.	อ่านหนังสือ	20	5.65
6.	ฟังวิทยุ	11	3.11
7.	ค้นคว้าหาข้อมูลจากการเข้าห้องสมุด	9	2.54
8.	เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ	7	1.98
9.	ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ	6	1.69
10.	ตั้งคำถามและสอบถามผู้รู้	3	0.85
11.	เข้าชมแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ	2	0.56
	รวม	354	100.00

จากตารางที่ 13 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นต่อวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้มากที่สุดสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวันโดยเยาวชนสามารถตอบได้เพียงวิธีการเดียว ทั้งนี้จากการสอบถามจากตัวอย่างเยาวชนทั่วประเทศจำนวน 354 คน พบว่าวิธีการที่เยาวชนเลือกใช้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ วิธีการเรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 60.73 (215 คน) รองลงมาคือเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 8.76 (31 คน) อันดับที่ 3 การชมโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 7.63 (27 คน) อันดับที่ 4 การสนทนากับบุคคลรอบข้าง คิดเป็นร้อยละ 6.50 (23 คน) อันดับที่ 5 เรียนรู้ด้วยการอ่านหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 5.65

(20 คน) อันดับที่ 6 ฟังวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 3.11 (11 คน) อันดับที่ 7 เรียนรู้ด้วยการเข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้า คิดเป็นร้อยละ 2.54 (9 คน) อันดับที่ 8 เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ ร้อยละ 1.98 (7 คน) อันดับที่ 9 ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.69 (6 คน) อันดับที่ 10 ใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อสอบถามจากผู้รู้ ร้อยละ 0.85 (3 คน) และอันดับสุดท้ายคือการเข้าชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 0.56 (2 คน)

(3) ผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการประเมินความคิดเห็นของเยาวชนว่าแต่ละวิธีที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นสามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ผลดีไม่น้อยเพียงใด ซึ่งผลการประเมินแสดงรายละเอียดตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

อันดับ	รายการคุณลักษณะ	คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
1.	เรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	4.64	มากที่สุด
2.	ลงมือปฏิบัติ	4.41	มากที่สุด
3.	สนทนากับบุคคลรอบข้าง	4.35	มากที่สุด
4.	อ่านหนังสือ	4.31	มากที่สุด
5.	ดูโทรทัศน์	4.29	มากที่สุด
6.	ค้นคว้าหาข้อมูลจากการเข้าห้องสมุด	4.24	มากที่สุด
7.	เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจ	4.21	มากที่สุด
8.	เข้าชมแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ	4.18	มาก
9.	ตั้งคำถามและสอบถามผู้รู้	4.13	มาก
10.	ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ	4.11	มาก
11.	ฟังวิทยุ	4.07	มาก

จากตารางที่ 14 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยผลการศึกษาพบว่าวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนเห็นว่ามีประสิทธิภาพสามารถทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของการเรียนรู้มากที่สุด (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) ได้แก่ อันดับที่ 1 วิธีการเรียนรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ มีคะแนนเฉลี่ย 4.64 คะแนน อันดับที่ 2 วิธีการลงมือปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ย 4.41 คะแนน อันดับที่ 3 วิธีการสนทนากับคนรอบข้าง มีคะแนนเฉลี่ย 4.35 คะแนน อันดับที่ 4 วิธีการอ่านหนังสือ มีคะแนนเฉลี่ย 4.31 คะแนน อันดับที่ 5 วิธีการดูโทรทัศน์ มีคะแนนเฉลี่ย 4.29 คะแนน อันดับที่ 6 ค้นคว้าหาข้อมูลจากการเข้าห้องสมุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.24 คะแนน อันดับที่ 7 การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ มีคะแนนเฉลี่ย 4.21 คะแนน สำหรับวิธีการที่เยาวชนเห็นว่ามีความมีประสิทธิภาพสามารถทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของการเรียนรู้ได้ในระดับมากมี 4 รายการ ประกอบด้วย อันดับที่ 8 เข้าชมแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อาทิ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.18 คะแนน อันดับที่ 9 การตั้งคำถามและสอบถามจากผู้รู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.13 คะแนน อันดับที่ 10 การท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีคะแนนเฉลี่ย 4.11 คะแนน และอันดับสุดท้ายคือการฟังวิทยุ มีคะแนนเฉลี่ย 4.07 คะแนน

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

จุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อมูลในส่วนนี้เพื่อต้องการศึกษาระดับการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย โดยผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะดังกล่าวจากผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 ซึ่งผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ ทั้งนี้การวิเคราะห์ผลข้อมูลในส่วนนี้แบ่งออกเป็น (1) ผลการประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในภาพรวม และ (2) ผลการประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จำแนกเป็นรายด้าน ดังมีรายละเอียดของการประเมินผลดังต่อไปนี้

(1) การประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในภาพรวม

ผลการประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในภาพรวมทุกด้าน แสดงตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการประเมินระดับการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ
เยาวชน

อันดับ	คุณลักษณะ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
			มาตรฐาน	ความหมาย
1	ด้านความรู้	4.26	.83	มากที่สุด
2	ด้านทักษะ	4.21	.79	มากที่สุด
3	ด้านเจตคติ	4.18	.80	มาก
4	ด้านนิสัยและพฤติกรรม	4.03	.70	มาก
คะแนนเฉลี่ยรวม		4.17	.78	มาก

จากตารางที่ 15 สรุปได้ว่าเยาวชนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมของคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก คิดเป็น 4.17 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .78 เมื่อดูผลที่จำแนกเป็นรายด้านแล้วจะพบว่าคุณลักษณะด้านที่เยาวชนไทยมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ได้แก่ คุณลักษณะด้านความรู้ คิดเป็น 4.26 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .83 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด อันดับรองลงมา ได้แก่ คุณลักษณะด้านทักษะ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 4.21 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .79 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด อันดับที่สาม ได้แก่ คุณลักษณะด้านเจตคติ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 4.18 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .80 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และคุณลักษณะด้านที่เยาวชนไทยมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม มีคะแนนเฉลี่ย 4.03 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .78 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

(2) การประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำแนกรายด้าน

ด้านพฤติกรรม

ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนน	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		เฉลี่ย	มาตรฐาน	ความหมาย
	พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	3.98	.61	มาก
1	เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ	4.09	.73	มาก

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนน	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		เฉลี่ย	มาตรฐาน	ความหมาย
2	หมั่นค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้	4.04	.61	มาก
3	นิสัยรักการอ่าน	3.90	.56	มาก
4	ชอบซักถามเพื่อคลี่คลายความสงสัย	3.88	.54	มาก
	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	4.03	.82	มาก
5	ชอบปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.17	.87	มาก
6	ชอบประเมินผลการเรียนรู้	4.09	.87	มาก
7	แสวงหาวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.95	.92	มาก
8	ชอบวางแผนการเรียนรู้	3.91	.61	มาก
	พฤติกรรมกระสะท้อนผลการเรียนรู้	4.08	.68	มาก
9	ชอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	4.18	.78	มาก
10	รับฟังและคิดทบทวนอย่างมีวิจารณญาณ	4.14	.72	มาก
11	ชอบถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้	4.10	.59	มาก
12	ชอบบันทึกเพื่อสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้	3.89	.61	มาก
	คะแนนเฉลี่ยรวม	4.03	.70	มาก

จากตารางที่ 16 สรุปได้ว่า กลุ่มนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ พฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 4.08 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .68 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่สองคือ พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 4.03 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .82 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคิดเป็น 3.98 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .61 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกในรายละเอียดของกลุ่มนิสัยและพฤติกรรมพบว่า กลุ่มพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ชอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น คิดเป็น 4.18 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ รับฟังและคิดทบทวนอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็น 4.14 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่สามคือ ชอบถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้ คิดเป็น 4.10 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และรายการที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ชอบบันทึกเพื่อสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ คิดเป็น 3.89 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก กลุ่มพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ชอบปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น 4.17 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่สองคือ ชอบประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็น 4.09 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์

ระดับมาก อันดับที่สามคือ แสงหาวิธีเรียนรู้ที่หลากหลาย คิดเป็น 3.95 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และชอบวางแผนการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยน้อยสุดคิดเป็น 3.91 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก กลุ่มพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจ คิดเป็น 4.09 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ หมั่นค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ คิดเป็น 4.04 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับสาม นิษฐ์รักการอ่าน คิดเป็น 3.90 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และอันดับสุดท้ายคือ ชอบซักถามเพื่อคลี่คลายความสงสัย คิดเป็น 3.88 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

ด้านเจตคติ

ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
	การเห็นคุณค่าในตนเอง	4.19	.71	มาก
1	เชื่อมั่นศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้	4.33	.64	มากที่สุด
2	ภาคภูมิใจต่อความสำเร็จของตนเอง	4.22	.79	มากที่สุด
3	มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง	4.02	.70	มาก
	การเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง	4.25	.89	มากที่สุด
4	บุคคลรอบข้างมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ดี	4.32	.93	มากที่สุด
5	ความสำเร็จของผู้อื่นคือแรงจูงใจให้อยากเรียนรู้	4.28	.88	มากที่สุด
6	เชื่อว่าบุคคลอื่นเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จ	4.15	.86	มาก
	การเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม	4.14	.79	มาก
7	มีความสุขต่อการเรียนรู้ในทุกสภาพแวดล้อม	4.17	.65	มาก
8	เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนที่ดี	4.14	.50	มาก

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนน	ส่วนเบี่ยงเบน	แปล
		เฉลี่ย	มาตรฐาน	ความหมาย
9	เชื่อเสมอว่าสิ่งแวดล้อมเอื้อให้เกิดการเรียนรู้	4.10	.92	มาก
	การเห็นคุณค่าของการเรียนรู้	4.06	.82	มาก
10	เชื่อว่าการเรียนรู้คือบันไดสู่ความสำเร็จ	4.12	.82	มาก
11	มีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้	4.04	.88	มาก
12	เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต	4.01	.76	มาก
	คะแนนเฉลี่ยรวม	4.18	.80	มาก

จากตารางที่ 17 สรุปได้ว่า กลุ่มเจตคติการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง มีคะแนนเฉลี่ย 4.25 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .89 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด รองลงมาคือการเห็นคุณค่าในตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 4.19 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่สามารถเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ย 4.14 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .79 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และอันดับสุดท้ายได้แก่การเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.06 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .82 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกในรายละเอียดของกลุ่มเจตคติพบว่า การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ บุคคลรอบข้างมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ดี คิดเป็น 4.32 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความสำเร็จของผู้อื่นคือแรงจูงใจให้อยากเรียนรู้ คิดเป็น 4.28 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และเชื่อว่าบุคคลอื่นเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จ คิดเป็น 4.15 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก การเห็นคุณค่าในตนเอง รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ เชื่อมั่นศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้ คิดเป็น 4.33 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ภาควุมใจต่อความสำเร็จของตนเอง คิดเป็น 4.22 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และอันดับสุดท้ายคือ มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง คิดเป็น 4.02 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก การเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความสุขต่อการเรียนรู้ในทุกสภาพแวดล้อม คิดเป็น 4.17 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนที่ดี คิดเป็น 4.14 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก เชื่อเสมอว่าสิ่งแวดล้อมเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ คิดเป็น 4.10 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก การมองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ รายการตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้แก่เชื่อว่าการเรียนรู้คือบันไดก้าวไปสู่ความสำเร็จ คิดเป็น 4.12 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก รองลงมาคือ มีความสุขทุก

ครั้งที่ได้เรียนรู้ คิดเป็น 4.04 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และอันดับสุดท้ายคือ เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต คิดเป็น 4.01 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

ด้านทักษะ

ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
1	ทักษะการคิด	4.12	.80	มาก
2	ทักษะการสื่อสาร	4.25	.77	มากที่สุด
3	ทักษะการบูรณาการความรู้	4.11	.87	มาก
4	ทักษะสังคม	4.30	.83	มากที่สุด
5	ทักษะการจัดการ	4.19	.69	มาก
6	ทักษะอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ	4.14	.82	มาก
7	ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.33	.72	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม		4.21	.79	มากที่สุด

จากตารางที่ 18 สรุปได้ว่า กลุ่มทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มีคะแนนเฉลี่ย 4.33 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .72 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะสังคม มีคะแนนเฉลี่ย 4.30 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .83 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด อันดับที่สามทักษะการสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ย 4.25 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .77 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด อันดับที่ยี่สี่ทักษะการจัดการ มีคะแนนเฉลี่ย 4.19 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .69 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่ยี่ห้า ทักษะอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ มีคะแนนเฉลี่ย 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .82 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก อันดับที่ยี่หก ทักษะการคิด มีคะแนนเฉลี่ย 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .80 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และอันดับสุดท้ายได้แก่ทักษะการบูรณาการความรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.11 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .87 จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

ด้านความรู้

ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแสดงตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการประเมินระดับคุณลักษณะด้านทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทย

ข้อที่	รายการตัวชี้วัดคุณลักษณะ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
1	ความรู้ทางด้านสังคม	4.21	.85	มากที่สุด
2	ความรู้ทางด้านประสบการณ์ชีวิต	4.33	.79	มากที่สุด
3	ความรู้ทางด้านวิชาการ	4.03	.90	มาก
4	ความรู้ด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ	4.24	.81	มากที่สุด
5	ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.49	.78	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม		4.26	.83	มากที่สุด

จากตารางที่ 19 สรุปได้ว่า กลุ่มความรู้ในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ คิดเป็น 4.49 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .78 อยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับมากที่สุด อันดับที่สองได้แก่ ความรู้ทางด้านประสบการณ์ชีวิต มีคะแนนเฉลี่ย 4.33 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .79 อยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับมากที่สุด อันดับที่สาม ความรู้ด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ มีคะแนนเฉลี่ย 4.24 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .81 อยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับมากที่สุด อันดับสี่ ความรู้ทางด้านสังคม มีคะแนนเฉลี่ย 4.21 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .85 อยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับมากที่สุด และอันดับสุดท้ายความรู้ทางด้านวิชาการ มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคิดเป็น 4.03 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .90 อยู่ในเกณฑ์คะแนนระดับมาก

ตอนที่ 2.2 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 2.1 มาเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยนำผลจากส่วนที่ 1 ในการศึกษาความคิดเห็นด้านวิธีการเรียนรู้ที่เยาวชนส่วนใหญ่ใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และผลการศึกษาความคิดเห็นด้านวิธีที่เยาวชนเชื่อว่ามีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดมาเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างเป็นอิสระด้วยวิธีการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์เป็นหลัก ดังนั้นการพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายออนไลน์อันจะเป็นเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้กับทุกบริบท รวมถึงรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยดังกล่าวจะต้องสามารถเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยนำผลการประเมินระดับที่ได้จากตอนที่ 2.1 ส่วนที่ 2 มาเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย โดยเลือกรายการบ่งชี้ในแต่ละคุณลักษณะที่มีผลการประเมินพบว่ามีคะแนนน้อยที่สุด 3 ลำดับในแต่ละด้านให้เป็นเป้าหมายสำคัญที่รูปแบบซึ่งผู้วิจัยจะพัฒนาขึ้นนั้นจะต้องนำไปสู่การเสริมสร้างคุณลักษณะเหล่านี้ให้เพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้ประเด็นที่ใช้สำหรับการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนในตอนต้นที่ 2.2 นี้ ประกอบไปด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลจากการศึกษาเอกสาร

ผลจากการศึกษาเอกสารในแต่ละประเด็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบมีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้ (รายชื่อเอกสารอยู่ในภาคผนวก ข)

ประเด็นการศึกษาด้านหลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ผลจากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปสาระสำคัญของหลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544; วิศน์ ศीलตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ์,

2544; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; อุดม เขยกีวงศ์, 2551; ทวีป อภิสิต์, 2554; Hoffman, 2005; Cross, 2007; Carliner, 2012)

1.1 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการจัดบรรยากาศ สถานการณ์ สถานที่ หรือสภาพแวดล้อมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกาลเทศะ และในการจัดนั้นควรคำนึงถึงปัจจัยหรือแหล่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งที่ไม่มีชีวิต

1.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ต้องให้ความสำคัญกับบุคคล โดยกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม สถานการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นต้องสามารถสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ หรือผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในการนำตนเอง

1.3 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ โดยคำว่ายืดหยุ่นที่กล่าวถึงนั้นได้แก่ มีความยืดหยุ่นทางด้านเวลาการเรียน มีความยืดหยุ่นทางด้านวัตถุประสงค์ มีความยืดหยุ่นทางด้านเนื้อหา และมีความยืดหยุ่นด้านสถานที่การเรียนรู้

1.4 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับความสอดคล้องของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ ความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

1.5 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ทั้งทางด้านการใช้สื่อหรือทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.6 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องเป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่มีความทันสมัย เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง ความเป็นปัจจุบัน รวมถึงเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ และควรที่จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดในการดำเนินชีวิต

1.7 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นควรเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาส และสร้างโอกาส รวมถึงสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายในการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย

1.8 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรผสมผสานศิลปะด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปะการจูงใจ ศิลปะการสร้างแรงบันดาลใจ ศิลปะการนำเสนอ ศิลปะการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้สึกอารมณ์ให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น และเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

1.9 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ โดยคำว่าพื้นที่นี้หมายถึงพื้นที่ที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และพื้นที่ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ ปราศจากการควบคุม

1.10 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องสามารถแสดงให้เห็นเนื้อหา สารระ ข้อมูลที่มีรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเรียนรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

1.11 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.12 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องเป็นการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้ และมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียนรู้ให้มากที่สุด

1.13 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องไม่ใช่การนำเสนอเพียงความรู้ความเข้าใจที่ง่าย ๆ หรือเพียงเพื่อนำเสนอความบันเทิงเท่านั้น แต่ควรเป็นการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่สามารถสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งในสิ่งที่นำเสนอ

1.14 การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องทำให้ผู้เรียนรู้เข้าใจได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในการดำเนินชีวิต เกิดได้ทุกหนแห่งแล้วแต่สถานการณ์จะพาไปโดยบางครั้งไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ โดยการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์หรือความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง

จากผลการศึกษาเอกสารสามารถสรุปได้ว่า หลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย หลักการด้านความเป็นอิสระของผู้เรียนรู้ หลักการด้านการจัดที่เกิดได้ทุกกาลเทศะ หลักการด้านความยืดหยุ่น หลักการด้านความหลากหลาย หลักการด้านความสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิต หลักการด้านความทันสมัย หลักการด้านความเสมอภาคเท่าเทียม หลักการด้านสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หลักการด้านการมีส่วนร่วม หลักการด้านการมีพื้นที่การเรียนรู้ หลักการด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ หลักการด้านการนำเสนอในเชิงลึก และหลักการด้านการทำความเข้าใจต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ประเด็นการศึกษาด้านผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ผลจากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบด้านผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2552; มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2556; Schwarz, 2002; Cadwell, 1997; Cowan, 2006)

คำว่าผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ นั้น ภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Facilitator ซึ่งนักวิชาการบางท่านแปลคำนี้ไปในทิศทางที่หลากหลาย อาทิ กระบวนกร วิทยากรกระบวนกร ผู้สนับสนุน ซึ่งคำเหล่านี้มักจะใช้ในโอกาสที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามคำว่า “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” ในนี้หมายถึง ผู้ที่คอยให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่คอยส่งเสริม คอยให้คำชี้แนะ คอยให้คำปรึกษา เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นหลัก โดยผู้อำนวยความสะดวกอาจทำหน้าที่เป็นเหมือนเพื่อนในการเรียนรู้เท่านั้น ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ควรที่จะตระหนักถึงคุณลักษณะและบทบาทของตนเอง เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นกลไกส่วนหนึ่งที่จะสนับสนุนให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นสามารถดำเนินไปถึงเป้าหมาย โดยคุณลักษณะและบทบาทที่สำคัญของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มีข้อมูลดังต่อไปนี้

ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นบุคคลที่อาจมีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ซึ่งสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ดังกล่าวนั้นไปสู่ผู้เรียนรู้หรือผู้ปรารถนาที่จะรู้ได้อย่างเข้าใจชัดเจน
2. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งทำให้ผู้เรียนรู้เกิดความศรัทธา และเกิดความเชื่อถือนที่จะเรียนรู้
3. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าถึงได้ง่าย ยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนานมีชีวิตชีวา เพราะลักษณะเหล่านี้จะทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีสีสัน ไม่น่าเบื่อ และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้เกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้
4. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจบทบาทของตนเอง และเข้าใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผลักดันผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้
5. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกทั้งต่อตนเอง และต่อบุคคลรอบข้าง โดยเป็นผู้มองโลกในแง่ดีที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นจริง
6. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจข้อมูลได้โดยง่าย
7. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า สามารถจัดการสถานการณ์ภาวะตึงเครียดให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

8. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลผู้มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดอยู่ในกฎเกณฑ์หรือยึดมั่นในความคิดตนเอง จนไม่ฟังเสียงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้เรียนรู้

9. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ต้องเป็นบุคคลที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นผู้เรียนรู้ในบางสถานการณ์ด้วย

10. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่หมั่นทบทวนการกระทำของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้จุดประกายทำสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ และมุ่งแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

2. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้อำนวยการสะดวกกับผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

3. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้คำปรึกษา พุดคุยแบบผ่อนคลาย รวมถึงคอยให้คำชี้แนะในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาเมื่อผู้เรียนต้องการ

4. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นบุคคลที่คอยช่วยผู้เรียนให้สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง หรือตัวตนของตนเองให้มากที่สุด

5. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ

7. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรมีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความปรารถนาที่แรงกล้าในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้ประสบความสำเร็จ

8. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้คือบุคคลผู้สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนาน ไม่ตึงเครียด

9. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามความต้องการ

10. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้จะเป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

จากผลการศึกษาเอกสารสรุปได้ว่าผู้อำนวยการความสะดวก คือองค์ประกอบหนึ่งในการสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เกิดขึ้น โดยเป็นบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการจัดการสนับสนุนส่งเสริม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นหลัก ในบางครั้งผู้อำนวยการความสะดวกก็เป็นเสมือนเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ที่คอยเป็นเพื่อนพูดคุยให้คำปรึกษาได้ในทุกเรื่อง รวมถึงสามารถที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้เรียนในบางสถานการณ์ และเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

ประเด็นการศึกษาด้านพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

พื้นที่การเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในงานวิจัยฉบับนี้คือสื่อสังคมออนไลน์ เพราะเป็นสื่อที่มีความหลากหลาย สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและเรียนรู้กับผู้อื่นอย่างอิสระ โดยผลจากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบด้านพื้นที่การเรียนรู้บนโลกออนไลน์ประเภทสื่อสังคมออนไลน์ได้ดังนี้ (บุปผชาติ ทัททิกรณ์, 2548; ภาสกร จิตรไคร์ครวญ, 2553; เคลย์, 2554; แสงเดือน ผ่องพุ่ม, 2556; Safko, Lon and Brake, 2009)

สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่แพร่กระจายด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมที่ไม่ต่างจากอดีต เพียงแต่เมื่อมาอยู่ในโลกออนไลน์ การแพร่กระจายของสื่อก็สามารถทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งปันเนื้อหา (Content Sharing) จากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่งเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เรียกว่าเป็นสิ่งแวดล้อมเสมือน (Virtual environment) หรือพื้นที่เสมือน (Virtual Area) ที่บุคคลสามารถย้ายตัวเองให้ไปอยู่อีกที่หนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่นั้นโดยตรง ซึ่งสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกประหนึ่งอยู่บนสิ่งแวดล้อมแบบนั้นจริง ๆ ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์อาจจะอยู่ในรูปแบบของของ เนื้อหารูปภาพ เสียงหรือวิดีโอ แบบใดแบบหนึ่งก็ได้ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นสื่อที่เปลี่ยนแปลงบทบาทของสื่อแบบเดิม ๆ ที่แพร่กระจายข่าวสารได้เพียงทางเดียว (one-to-many) สู่รูปแบบการสนทนาที่สามารถมีผู้เข้าร่วมได้ครั้งละหลายคน (many-to-many) เมื่อมีสภาพของการเป็นสื่อสังคม สิ่งสำคัญก็คือการสนทนาและการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ที่อาจจะเป็นการรวมกลุ่มสนทนาในเรื่องที่สนใจร่วมกัน หรือการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ อย่างอิสระโดยที่ไม่มีผู้ใดเข้ามาควบคุมเนื้อหาของการสนทนานั้น แม้กระทั่งตัวผู้สร้างกระทู้เนื้อหาเอง เพราะผู้ที่ได้รับสารมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรูปแบบของการเพิ่มเติมความคิดเห็น หรือแม้กระทั่งเข้าไปแก้ไขเนื้อหาที่นั้นได้ด้วยตัวเอง ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยัง

เป็นสื่อที่สามารถเปลี่ยนบทบาทของคนจากผู้บริโภคเนื้อหาเป็นผู้ผลิตเนื้อหาได้ด้วย จึงทำให้คนจากเดิมที่การดำเนินชีวิตในสังคมที่ไม่มีปากมีเสียงอะไรกลับมีบทบาทและมีพื้นที่แสดงตัวตน โดยไม่เสียความเป็นตัวของตัวเอง อยู่ในสถานะที่สามารถเลือกเรียนรู้หรือมีปฏิสัมพันธ์กับใครก็ได้ตามความพึงพอใจ จึงเป็นสื่อที่บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในช่วงวัยใดนิยมใช้ทั้งเชิงการเรียนรู้และเชิงธุรกิจมากที่สุดในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก แต่จากการศึกษาพบว่าสามารถจำแนกประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้

1. Weblog หรืออาจเรียกสั้น ๆ ว่า Blogs เป็นสื่อประเภทส่วนบุคคลที่แต่ละบุคคลใช้เป็นพื้นที่สำหรับการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัวต่าง ๆ เช่น Bloggang, Exteen, Okanation เป็นต้น

2. Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต เป็นเครือข่ายที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มสังคมในลักษณะของชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกันและกันในทุกประเด็นเนื้อหา เช่น Facebook, Hi5, Myspace เป็นต้น

3. Micro Blogging และ Micro Sharing เป็นเว็บเซอร์วิสหรือเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่ว ๆ ไป สำหรับให้ผู้บริการได้เขียนเป็นข้อความสั้น ๆ ประมาณ 140-150 ตัวอักษร ได้แก่ Twitter และ Instagram เป็นต้น

4. Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์ ได้แก่ YouTube, MSN, Yahoo เป็นต้น

5. Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการสำหรับการฝากรูป ได้แก่ Flickr, Photo bucket, Photoshop, Zoomr เป็นต้น

6. Wikis เป็นเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งข้อมูลความรู้ ซึ่งเขียนขึ้นโดยนักวิชาการ หรือนักวิชาชีพผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในแต่ละสาขาทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความบันเทิง สามารถเข้าไปเขียนหรือเข้าไปแก้ไขข้อมูลต่าง ๆ อย่างอิสระตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาทิ Wikipedia, Google Earth, Favorites Online เป็นต้น

7. D Discuss/ Review/ Opinion เป็นเว็บบอร์ดที่ผู้ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเข้าถึงได้ เพื่อแสดงความคิดเห็น อภิปราย มีการตอบโต้ระหว่างกันเกี่ยวกับสินค้าบริการ หรือประเด็นทางสังคมที่เกิดขึ้นผ่านการตั้งกระทู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งโปรแกรมที่ปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้ได้แก่ Pantip, Yelp, Epinions, Answer เป็นต้น

8. Online Forums จัดเป็นรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ที่เก่าแก่ที่สุด เป็นเสมือนสภาพแวดล้อมที่เปิดให้ผู้คนเข้ามาพูดคุยกันในทุกข้อที่ทุกคนให้ความสนใจร่วมกัน ทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน แสดงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนถึงการแนะนำสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ทั้งนี้ Online Forums เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสทำให้คนมีอิสระทางความคิด สามารถแสดงมุมมองตามความคิดของตนเองได้อย่างอิสระ รวมถึงไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวตนให้ใครเห็นว่าตนเองนั้นเป็นใคร และอยู่ที่ใด

9. Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการโดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไป จัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ตในลักษณะโลกเสมือนจริง (Virtual) ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้บริการอาจจะเป็นบริษัทหรือองค์กรด้านธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์กรด้านสื่อ

10. Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำ คือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำให้รูปของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจเป็นประชาชนทั่วไป หรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd Sourcing คือทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้

11. Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำ คือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On-Demand คืออุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่าง ๆ มารวมกันในรูปของภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual, Geek Podcast, Wiggly Podcast เป็นต้น

จากผลการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์คือตัวแทนของพื้นที่การเรียนรู้ที่อยู่บนโลกเสมือน เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายซึ่งเปิดโอกาสให้คนได้เข้าไปเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการอยากจะรู้ หรือสามารถเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ โดยไม่เสียอัตลักษณ์ความเป็นตัวเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่การเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยพื้นที่การเรียนรู้ควรจะเป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนรู้มีอิสระในการเรียนรู้ สามารถที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถที่จะค้นคว้าข้อมูล และเรียนรู้ด้วยการนำ

ตนเองได้ตลอดเวลาโดยปราศจากการควบคุม รวมถึงสามารถที่จะเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้เมื่อใดก็ได้ตามที่ตนเองสะดวกและตามความพึงพอใจ

ประเด็นการศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอรรถาัย

ผลจากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ได้ดังนี้ (บุปผชาติ ทัพทิกธรม, 2548; วิชชุดา รัตนเพียร, 2542; อัญชญา จันทรสุข, 2545; Collis, 2006; Harasim, 2002; McAlpine, 2000)

จากการศึกษาพบว่าปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้คือการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นเพียงระยะสั้นๆ หรือระยะยาวก็ได้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนรู้ โดยปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายออนไลน์นั้นมักเป็นการสนทนาโต้ตอบระหว่างกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าปฏิสัมพันธ์ที่สามารถเกิดขึ้นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้น สามารถจำแนกได้ 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลแบบไม่พร้อมกัน (One-to-One Asynchronous) คือ การมีปฏิสัมพันธ์ไม่เกิดขึ้นในลักษณะทันทีทันใด ผู้รับสารอาจจะต้องใช้เวลาในการรับสารที่ส่งมาถึง อาทิ การสื่อสารโดยทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-mail การส่งข้อความหาเพื่อนทางกล่อง Inbox ส่วนตัว เป็นต้น
2. การสื่อสารระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคลหลายคนแบบไม่พร้อมกัน (One-to-Many Asynchronous) คือผู้ส่งสารส่งข้อมูลหรือข่าวสารผ่านสื่อบนคอมพิวเตอร์โดยสารนั้นสามารถไปถึงผู้รับสารคราวละหลาย ๆ คน แต่ในช่วงเวลานั้นยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กันแบบทันทีทันใด เช่น การโพสต์ข้อความขอความช่วยเหลือบนกระดานข่าว ที่ผู้อื่นสามารถเข้ามาอ่านข้อความได้ทุกคน แต่จะตอบหรือไม่ขึ้นอยู่กับพึงพอใจ
3. การสื่อสารแบบพร้อมกัน หรือการสื่อสารแบบประสานเวลา (Synchronous) คือการที่ผู้รับสารและส่งสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์ สื่อสาร รับส่งข้อมูล ได้ทันทีทันใด โดยมีการใช้งานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน ถึงแม้จะอยู่ต่างสถานที่ เช่น การสนทนา (Chat) การประชุมคอนเฟอร์เรนซ์ การวิดีโอคอล และการออกอากาศสด (LIVE) เป็นต้น
4. การสื่อสารแบบไม่พร้อมกัน หรือการสื่อสารแบบไม่ประสานเวลา (Asynchronous) คือ การสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่สามารถสื่อสารร่วมกันได้ในทันทีทันใด มักเป็นรูปแบบของการให้บริการข้อมูลเว็บไซต์ต่าง ๆ

ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสารให้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบโปรแกรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมในการใช้ติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือที่คุ้นเคยกันว่า E-mail ซึ่งย่อมาจากคำว่า Electronic Mail มีลักษณะเป็นข้อความตัวหนังสือที่ส่งผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์โดยผู้ส่งนั้นต้องระบุที่อยู่ของผู้รับ ซึ่งผู้รับไม่จำเป็นต้องเปิดเครื่องคอมพิวเตอร์ในขณะนั้นก็ได้ เมื่อผู้รับทำการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจะพบอีเมลล์ปรากฏอยู่ในตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้นอกจากการส่งข้อความเป็นตัวหนังสือ ผู้ส่งยังสามารถส่งไฟล์ประเภทอื่น ๆ อาทิ รูปภาพ โปรแกรม ไฟล์งานเอกสารต่าง ๆ ได้ด้วย ซึ่งข้อดีของการใช้อีเมลล์คือช่วยประหยัดด้านเวลาและค่าใช้จ่าย และข้อมูลส่งถึงปลายทางในระยะเวลาอันรวดเร็ว

2. โปรแกรมการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกกันว่า Chat Program เป็นรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ได้รับความนิยมจากนักท่องโลกออนไลน์เป็นอย่างมาก เพราะมีความเป็นอิสระและไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนก็ได้ ซึ่งการสนทนาที่เกิดขึ้นนั้น ประกอบไปด้วยการสนทนาด้วยข้อความตัวหนังสือ การสนทนาด้วยเสียง และการสนทนาด้วยภาพและเสียง

2.1 การสนทนาด้วยข้อความตัวหนังสือ หรือ Messaging เป็นการสนทนาแบบพื้นฐานที่คล้ายกับการส่งอีเมลล์ในด้านการพิมพ์ข้อความให้ผู้ร่วมสนทนา ซึ่งอาจมีหลายคนในครั้งเดียว ข้อความที่ส่งไปจะปรากฏที่หน้าจอของผู้ร่วมสนทนา และผู้ร่วมสนทนาสามารถส่งข้อความกลับไปยังผู้สนทนาทันทีหรือไม่ก็ได้

2.2 การแชท (Chat) เป็นบริการสนทนาที่มีผู้ใช้งานมากที่สุด โดยเป็นการสนทนาผ่านตัวหนังสือกันแบบทันทีทันใด โดยคู่สนทนาจะเห็นข้อความที่พิมพ์บนหน้าจออย่างต่อเนื่อง คล้ายกับการคุยโทรศัพท์แต่ใช้ตัวหนังสือแทนการพูดคุย และสามารถที่จะสนทนาได้พร้อมกันที่ละหลายคน

2.3 การสนทนาด้วยเสียง หรือ Voice Chat จำแนกเป็นการบริการสนทนายาระหว่างคอมพิวเตอร์กับคอมพิวเตอร์ และระหว่างคอมพิวเตอร์กับโทรศัพท์ การใช้บริการการสนทนาด้วยเสียงนั้น ผู้ใช้จะต้องมีระบบเสียง ซาวการ์ด ลำโพง หรือไมโครโฟน ซึ่งในปัจจุบันพบว่าสื่อสังคมออนไลน์นั้นสามารถที่จะสื่อสารแบบ Voice Chat ได้เกือบทุกประเภท ซึ่งทำให้การสื่อสารจากเดิมที่เคยใช้เพียงการพิมพ์ คนเริ่มหันมาใช้ในการพูดคุยกันเพื่อความรวดเร็วมากขึ้น โดยไม่ต้องเสียค่าโทรศัพท์

2.4 การสนทนาด้วยภาพและเสียง หรือ Video Chat หรือการประชุมด้วยภาพและเสียง หรือ Video Conferencing เป็นการใช้งานที่ดีสำหรับการสื่อสารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพียงแต่ต้องเป็นอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง ทำให้ผู้คนสามารถสื่อสารแบบเห็นหน้าและได้ยินเสียงกัน

แบบสดๆ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่เดียวกัน และสามารถติดต่อกันได้ทุกเวลา ทำให้การสื่อสารพูดคุยเหมือนกับการสนทนาอยู่ด้วยกันจริง ๆ ต่างกันเพียงไม่สามารถสัมผัสกันได้นั่น

3. การสื่อสารบนกระดานสนทนา โดยกระดานสนทนานั้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันบนเครือข่าย ซึ่งกระดานสนทนานั้นหากอยู่ในเว็บไซต์จะอยู่บนเว็บเพจ แต่หากอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ก็จะปรากฏอยู่ที่หน้าโปรไฟล์ของแต่ละบุคคล รวมถึงอยู่บนกลุ่มหรือเพจบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนั้น ๆ กระดานสนทนาสนทนาเป็นช่องทางในการติดต่อเพื่อประกาศข่าวสาร ข้อมูลแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคลอื่น ๆ ทั่วโลก กระดานสนทนาทำให้ผู้คนรู้จักกันมากขึ้น ทำให้สังคมเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันมากขึ้น รวมถึงกระดานสนทนาทำให้ผู้เรียนรู้ได้มีเวลา จึงทำให้เกิดความคิดที่หลากหลาย มองโลกได้กว้างขึ้น ทำให้การเรียนรู้ไม่ต้องเคลื่อนที่ แต่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่มีเครื่องมือที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้

จากผลการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้คือ กุญแจสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนรู้สามารถเลือกที่จะโต้ตอบหรือสื่อสารได้อย่างอิสระใน 3 ลักษณะคือ 1. การติดต่อสื่อสารแบบประสานเวลา เป็นการที่ผู้เรียนรู้เลือกมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในช่วงเวลาเดียวกันผ่านการพูดคุยโต้ตอบแบบทันทีทันใดผ่านการสนทนาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งแบบวิธีการพิมพ์ การโทรศัพท์ด้วยระบบเสียง หรือโทรด้วยระบบวิดีโอคอลที่ได้ยินทั้งเสียงและเห็นทั้งภาพก็ได้ 2. การติดต่อสื่อสารแบบไม่ประสานเวลากับบุคคล เป็นการที่บุคคลสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นผ่านการส่งอีเมลล์ การโพสต์ข้อมูลบนกระดานข่าว หรือการส่งข้อความโต้ตอบทางกล่องข้อความที่ผู้สื่อสารจะเข้ามาตอบโต้เมื่อมีเวลาซึ่งอาจไม่ได้สื่อสารในช่วงเวลาเดียวกัน และ 3. การติดต่อสื่อสารในแบบที่ผู้เรียนรู้เลือกมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่ไม่ใช่บุคคล เป็นการเรียนรู้ผ่านการค้นหาข้อมูลหรือการอ่านข้อมูลสาระประโยชน์ที่ตนเองให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ประเด็นการศึกษาด้านทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้บนโลกอินเทอร์เน็ตถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลเสมือนขนาดใหญ่ที่สุด เพราะสามารถจำลองสถานที่ เหตุการณ์ สถานการณ์ แหล่งท่องเที่ยว หนังสือ นิตยสาร วิดีโอ รายการโทรทัศน์ ให้มาบรรจุบนฐานข้อมูลออนไลน์ (Data Base Online) ที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลได้โดยไม่ต้องไปเรียนยังสถานที่จริง เรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (Any Time – Any Where) ทั้งนี้พบว่าแหล่งการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยม ในการเข้าไปเรียนรู้นั้น สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ฐานข้อมูลความรู้บนเว็ลด์ ไรต์ เว็บ หรือเว็บไซต์ที่ทุกคน

รู้จักกันเป็นอย่างดี และฐานข้อมูลออนไลน์ทางวิชาการสำหรับการค้นหาทางการศึกษา (ธนุ บุญญาญวัตร์, 2551; นภาศล เพ็ญแสง, 2554; Brown and Smith, 1996; Secker, 2004)

1. ฐานข้อมูลความรู้บนเว็ลด์ ไรด์ เว็บ

เว็ลด์ไรด์เว็บ นิยมเรียกสั้นๆ ว่าเว็บ หรือ WWW ถือเป็นส่วนที่น่าสนใจที่สุดบนอินเทอร์เน็ต เพราะสามารถแสดงสารสนเทศต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น นิตยสารหรือหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลด้านดนตรี กีฬา การศึกษา ซึ่งสามารถนำเสนอได้ทั้งภาพ เสียง รวมถึงภาพเคลื่อนไหว เช่น แฟ้มภาพวีดิทัศน์หรือตัวอย่างภาพยนตร์ รวมถึงยังเป็นฐานข้อมูลที่ให้บริการสืบค้นสารสนเทศที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตในระบบข้อความหลายมิติ (hypertext) โดยคลิกที่จุดเชื่อมโยง เพื่อเสนอหน้าเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สารสนเทศที่น่าสนใจจะมีรูปแบบทั้งในลักษณะของตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ซึ่งผู้เรียนรู้ต้องมีทักษะที่จะใช้เครื่องมือในการแสวงหาในการค้นหาข้อมูลจากฐานความรู้เหล่านี้ ซึ่งรวบรวมข้อมูลไว้เยอะมากและมีการอัปเดตให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมถึงเป็นฐานข้อมูลที่บุคคลทั่วไปสามารถนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองแบ่งปันลงในฐานข้อมูลด้วย ทำให้การไหลเวียนของข้อมูลความรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งแหล่งข้อมูลประเภทเว็ลด์ ไรด์ เว็บ หรือเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายในสังคมไทย 3 อันดับ ได้แก่

1.1 กูเกิ้ล (Google) เป็นเว็บไซต์ยอดนิยมอันดับ 1 ที่ไม่ใช่เพียงแคในประเศไทย แต่เป็นเว็บไซต์ยอดนิยมอันดับ 1 ของโลก เพราะสามารถเอื้อต่อการหาข้อมูลทุกอย่างที่อยู่บนโลกนี้ได้ เจอภายในไม่กี่วินาที โดยเว็บไซต์กูเกิ้ล Google เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการในการค้นหาข้อมูลในโลกของอินเทอร์เน็ต โดยค้นหาข้อมูลด้วยการพิมพ์ข้อความหรือตัวอักษรเข้าไป เพื่อให้โปรแกรมประมวลหาข้อมูล รูปภาพ หรือเว็บเพจที่เกี่ยวข้องนำมาแสดงผล ซึ่งเว็บไซต์ Google นี้สามารถแบ่งหมวดหมู่ของการค้นหาออกเป็น 4 หมวดหมู่ ได้แก่

- เว็บ (Web) เป็นการค้นหาข้อมูลในรูปแบบของเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั่วโลก โดยการแสดงผลจะแสดงเว็บไซต์ที่มีคำที่เป็น Keyword อยู่ภายในเว็บไซต์นั้น
- รูปภาพ (Images) เป็นการค้นหารูปภาพจากการแปลคำ Keyword
- กลุ่มข่าว (News) เป็นการค้นหาข้อมูลที่เป็นเนื้อหาที่อยู่ในข่าว ซึ่งมีการระบุชื่อผู้เขียนข่าว หัวข้อข่าว วันที่และเวลาที่โพสต์ข่าว
- สารบบเว็บ (Web Directory) Google มีการจัดประเภทของเว็บไซต์ ออกเป็นหมวดหมู่ ซึ่งเราสามารถค้นหาเว็บในเรื่องที่ต้องการตามหมวดหมู่ที่มีอยู่แล้วได้เลย

1.2 เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นหนึ่งในเว็บสังคมออนไลน์ประเภท Social Network ที่มีการสื่อสารกันในกลุ่มสังคมที่เปิดให้ทุกคนได้ร่วมแบ่งปันความคิดเห็นหรือนำเสนอความเป็นตัวของตัวเอง เริ่มแรกเฟซบุ๊กเกิดขึ้นจากแนวคิดในการทำหนังสือเพื่อแนะนำตัวเพื่อนใหม่แล้วมีการส่งต่อกัน กระทั่งกลายมาเป็นหนังสือแนะนำตัวในลักษณะออนไลน์ ปัจจุบันเฟซบุ๊กครองตำแหน่งเว็บไซต์ที่มีคนเข้ามากที่สุดเป็นอันดับสองรองจากกูเกิล ซึ่งถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ผู้ใช้สามารถเลือกใช้เพื่อการสื่อสารระหว่างกลุ่มเพื่อน ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน หรือคนรู้จักในกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ เฟซบุ๊กมีสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งได้แก่ การมีหน้า Fan Page ที่ใช้เพื่อแสดงสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้หน่วยงาน องค์กรและบริการต่าง ๆ สามารถใช้หน้าเว็บเพจนี้สร้างประโยชน์ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้คุณลักษณะของหน้า Fan Page ประกอบด้วย (1) การเขียนข้อความ (2) การแบ่งปันรูปภาพหรืออัลบั้มภาพ (3) การแบ่งปันไฟล์วิดีโอ (4) การแสดงความคิดเห็น (5) การอนุญาตให้สมาชิกมีส่วนร่วมในหน้า Fan Page สามารถเขียนข้อความ แบ่งปันรูปภาพ และวิดีโอในหน้านี้ได้ (6) การสร้างผลสำรวจ (7) การเชื่อมต่อการใช้งานกับโปรแกรมประยุกต์อื่น ๆ

1.3 ยูทูบ (YouTube) ถือเป็นหนึ่งในเว็บ 2.0 ชั้นนำของโลก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานได้มาแสดงและร่วมแลกเปลี่ยนคลิปวิดีโอ ซึ่งผู้ใช้สามารถอัปโหลดวิดีโอเปิดชมภาพวิดีโอหรือร่วมแบ่งปันภาพวิดีโอเหล่านั้นผ่านทางเว็บไซต์โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ สำหรับเนื้อหาวิดีโอที่นำมาเก็บไว้ในเว็บไซต์นั้นมีความหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบรายการโทรทัศน์ โฆษณา เนื้อหาบางส่วนของภาพยนตร์ หรือแม้แต่วิดีโอที่ถ่ายกันเอง นอกจากนี้ยูทูบยังมี YouTube Channel สำหรับสร้างหน้า Homepage ประจำตัวสำหรับผู้ที่ต้องการแสดงผลงานวิดีโอต่าง ๆ ที่เจ้าของอัปโหลดไว้ ซึ่งผู้ใช้งานคนอื่น ๆ สามารถสมัครเป็นสมาชิกเพื่อรับข้อมูลเมื่อเจ้าของผลงานมีการอัปโหลดวิดีโอคลิปใหม่ ๆ ซึ่งปัจจุบันยูทูบจัดเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดและจากสถิติของ Nielsen/Net Rating ซึ่งเป็นผู้นำด้านการวิจัยการตลาดและสื่อระดับโลก ได้ระบุว่า ยูทูบมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเดือนละ 20 ล้านคน ซึ่งในช่วงปี 2549 ที่ผ่านมานิตยสารไทม์แมกกาซีน ได้ยกย่องให้ยูทูบเป็นสุดยอดเว็บไซต์ประเภทที่ให้บริการดาวน์โหลดไฟล์วิดีโอมากที่สุด รวมถึงยกให้เป็นนวัตกรรมแห่งปีอีกด้วย

2. ฐานข้อมูลออนไลน์ทางวิชาการสำหรับการค้นหาทางการศึกษา

ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) หมายถึงฐานข้อมูลที่ให้บริการผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่ผู้จัดการฐานข้อมูลสามารถปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยและผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ซึ่งในปัจจุบันจะให้บริการผ่านทางอินเทอร์เน็ต

ประเภทของฐานข้อมูลแบ่งตามเนื้อหาสารสนเทศที่ให้บริการแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ฐานข้อมูลบรรณานุกรม หมายถึง ฐานข้อมูลที่ให้สารสนเทศทางบรรณานุกรม เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง แหล่งผลิต และอาจมีสาระสังเขป เพื่อแนะนำผู้ค้นคว้าให้ไปอ่านรายละเอียดจากต้นฉบับจริง ได้แก่ ฐานข้อมูลโอแพค (OPAC) ของห้องสมุด ฐานข้อมูล TIAC ให้ข้อมูลบรรณานุกรมและสาระสังเขปของวิทยานิพนธ์ไทย ฐานข้อมูล DAO ให้ข้อมูลบรรณานุกรมและสาระสังเขปของวิทยานิพนธ์ต่างประเทศ หรือ ฐานข้อมูล ERIC ให้ข้อมูลบรรณานุกรมและสาระสังเขปของหนังสือและบทความจากวารสารด้านการศึกษา เป็นต้น

2.2 ฐานข้อมูลเนื้อหาฉบับเต็ม หมายถึง ฐานข้อมูลที่ให้สารสนเทศครบถ้วนเช่นเดียวเหมือนต้นฉบับ เช่น ฐานข้อมูล IEEE/IEE และ ACM เป็นฐานข้อมูลฉบับเต็มของบทความจากวารสาร นิตยสาร รายงานการประชุมความก้าวหน้าทางสาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

ตัวอย่างฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้นข้อมูลออนไลน์ต่างประเทศที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาบอกรับเป็นสมาชิก และให้บริการผ่านเครือข่าย UniNet ได้แก่ Science Direct, IEEE/IEE Electronic Library (IEL), ProQuest Dissertations and Theses –Aandl, ACM Digital Library, Lixis.com and Nexis.com, H.W.Wilson, ISI Web of Science, eBooks เป็นต้น

ประโยชน์ของการเรียนรู้บนทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้แก่

1. การเรียนรู้ด้วยทรัพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตช่วยประหยัดเวลาในการค้นหาข้อมูล เพราะสามารถค้นหาเจอคลังข้อมูลมหาศาลภายหลังการพิมพ์ Keyword ที่ต้องการลงบน WWW สำหรับการค้นหาข้อมูล
2. การเรียนรู้ด้วยทรัพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตช่วยให้การสืบค้นข้อมูลนั้นได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และมีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบของข้อมูล รูปภาพ มัลติมีเดีย ทำให้เนื้อหาหนึ่งๆ มีข้อมูลอ้างอิงที่หลากหลายรูปแบบ.
3. การเรียนรู้ด้วยทรัพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้การเรียนรู้ไม่ได้เกิดเฉพาะการค้นหาข้อมูลหรือมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่สามารถเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสื่อที่เป็นบุคคลผ่านโลกออนไลน์ได้ด้วยเช่นกัน ทำให้ข้อมูลที่เกิดขึ้นมีความเป็นพลวัตและมีการไหลเวียนของข้อมูลความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

4. การเข้าถึงการเรียนรู้ทรัพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นได้ทุกเวลาที่ผู้เรียนรู้ต้องการ และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้หลายๆ ชุดข้อมูลได้ในคราวเดียว
5. ข้อมูลบนทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นมีความหลากหลาย ซึ่งบุคคลสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย
6. ข้อมูลบนทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะไม่มีวันสูญหาย トラบที่ฐานข้อมูลนั้นยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ หรือหากมีปัญหาที่พร้อมที่จะกู้คืนฐานข้อมูลได้ จะสูญหายก็ต่อเมื่อมีการลบฐานข้อมูลนั้นออกจากระบบ

จากผลการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย แต่หากจำแนกตามการใช้งานแล้วสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ใช้เพื่อการสืบค้นข้อมูลทั่วไปด้วยฐานของระบบเว็ลด์ไวด์เว็บ และใช้เพื่อการสืบค้นข้อมูลทางการศึกษาโดยเฉพาะบนฐาน Data-Base Online ซึ่งประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ทำให้การเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ทุกประเภทบนโลกเป็นไปได้ง่ายดาย เพราะทุกอย่างถูกจำลองอยู่บนโลกเสมือน ประหยัดเวลาในการเดินทางเพื่อไปเรียนรู้ มีความหลากหลายให้เลือกสรร และเป็นข้อมูลที่มีความคงทนตราบที่ยังไม่ลบข้อมูลนั้นออกไปจากระบบ โดยข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น ทรัพยากรที่จะส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดี ต้องสร้างโอกาสในการเข้าถึงได้ง่าย เรียนรู้ได้รวดเร็ว เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ และตลอดเวลาที่ผู้เรียนรู้เกิดความต้องการ

ประเด็นการศึกษาด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการศึกษาเอกสารพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นโดยการจัดนั้นมักอยู่ในรูปแบบของการให้บริการผ่านโปรแกรมต่าง ๆ เป็นหลัก ซึ่งปรากฏข้อมูลตามรายละเอียดในหัวข้อก่อนหน้าแล้ว และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ก็นั้นมักอยู่ในรูปแบบของการใช้เว็บไซต์สำหรับการสนับสนุนการศึกษาในระบบ ดังนั้นในประเด็นการศึกษาเอกสารในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถจะสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการเรียนรู้ได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเอื้อให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้ได้อย่างอิสระ ตามความพึงพอใจ และสามารถเรียนรู้ได้เอง ดังมีรายละเอียดของการศึกษาต่อไปนี้ (ธีระพัฒน์ ฤทธิทอง, 2547; อุดม เขยกิจวงศ์, 2551; Carliner, 2012)

1. การจัดคอร์สการเรียนรู้ที่เป็นทางการ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีสนใจเข้าร่วมเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจโดยไม่มีภาระบังคับ แต่เป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ตามความต้องการของแต่ละบุคคล เช่น คอร์สการทำอาหาร คอร์สการออกกำลังกาย คอร์สการเรียนรู้ภาษา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมีคอร์สการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนที่ไม่สะดวกในการเดินทางมาเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ทุกเมื่อที่มีเวลา และสามารถย้อนกลับมาทบทวนได้ทุกครั้งที่ต้องการเช่นกัน โดยไม่จำเป็นต้องมาเรียนรู้อีกในระยะเวลาของการสอนสดก็ได้

2. การสนทนาหรือการเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันบนเครือข่ายออนไลน์ เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องราวเดียวกัน และต้องการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จึงใช้วิธีการสร้างพื้นที่หรือเปิดเวทีในการพูดคุยทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในลักษณะต่าง ๆ

3. การสร้างแหล่งข้อมูลบนเครือข่ายออนไลน์ เป็นการให้พื้นที่บนเครือข่ายออนไลน์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของ เว็บไซต์ กระดานข่าว สื่อสังคมออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ

4. กิจกรรมชมรมหรือชุมนุม เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ชอบในกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทเดียวกันมาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในลักษณะที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เพื่อมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือสร้างความท้าทายในการร่วมกันสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น โดยรูปแบบของชมรมหรือชุมนุมที่เกิดขึ้นนั้นอาจปฏิสัมพันธ์ด้วยการปฏิบัติร่วมกันโดยตรงหรือเกิดขึ้นในลักษณะของชมรมหรือชุมนุมในระบบออนไลน์ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น เพจ หรือกลุ่มบนเฟซบุ๊ก หรือโปรแกรมไลน์ เป็นต้น

5. กิจกรรมเครือข่ายเรียนรู้ เป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ที่เป็นรูปแบบ เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างยังคงมีความเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งในการปฏิบัติจริงและบนเครือข่ายผ่านโปรแกรมต่าง ๆ อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ฯลฯ

6. กิจกรรมการเรียนรู้จากกรณีศึกษา เป็นการนำเสนอเรื่องราว รูปภาพ หรือเหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในลักษณะต่าง ๆ เช่น บทละคร นิทาน วิดีทัศน์ การ์ตูน มาให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ และเรียนรู้เพื่อสามารถแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์จริงของชีวิต

7. การแนะนำให้คำปรึกษา เป็นกิจกรรมที่ผู้มีประสบการณ์ทำหน้าที่เป็นผู้สอนงานหรือพี่เลี้ยง คอยทำหน้าที่สอน ให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะ หรือให้ผลสะท้อนกลับกับผู้เรียนในรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ได้ตลอดเวลา

8 การโฆษณา เป็นการสร้างข้อความ การแสดง คลิปภาพ หรือคลิปเสียงสั้นที่สามารถสร้างแรงกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้เกิดความตระหนักหรือเกิดแรงผลักดันที่อยากจะเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ

9. การสร้างกิจกรรมเกมบนเครือข่ายออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้เข้าร่วมตามความสนใจ และต้องได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมการเป็นส่วนหนึ่งของเกมนั้น โดยเกมต้องสามารถสร้างทั้งสาระ ความบันเทิง มิตรภาพ รวมถึงทำให้การเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์นั้นมีสีสันและมีชีวิตชีวา

จากผลการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น ต้องการแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยนั้นมักเป็นเรื่องของการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ ที่กระตุ้นความสนใจ หรือเร้าความรู้สึกให้ผู้เรียนรู้ อยากที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย แต่ทั้งนี้ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยนั้นก็ไม่สามารถที่จะบังคับให้ผู้เรียนรู้เข้าร่วมได้ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนรู้เป็นคนตัดสินใจที่จะเรียนรู้ตามฐานความสนใจของตนเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่กิจกรรมที่บุคคลเลือกจะเข้าร่วมนั้นก็มักจะสอดคล้องเป็นไปตามรูปแบบการเรียนรู้ของตนเองรวมถึงสอดคล้องเป็นไปตามวิถีชีวิตของตนเองเป็นหลัก

2. ผลจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละองค์ประกอบ มีรายละเอียดของการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ประเด็นการศึกษาด้านหลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย

หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญประกอบด้วย

1. การนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้ต้องมีความน่าสนใจ และมีความทันสมัย เช่น การใช้วิดีโอ แอนิเมชัน ภาพโฆษณา ข้อความที่เป็นคำคม ในการดึงดูดหรือกระตุ้นให้บุคคลอื่นเกิดความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น และเข้ามาเรียนรู้ทั้งที่โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

“...ในช่วงเปิดกลุ่มแรกๆ เลยค่อนข้างกังวลว่าคนจะให้ความสนใจมากแค่ไหน เราก็พยายามดูว่าคนสมัยนี้สนใจอะไร ภาพน่ารักๆ คลิปน่ารักๆ ก็ตั้งใจทำมาลง ซึ่งผลตอบรับค่อนข้างดีเลย

ทีเดียว ดำเนินการมาหนึ่งปีจากสมาชิกช่วงแรกๆ ห้าร้อยกว่าคน ตอนนี้อยู่ประมาณเจ็ดหมื่นกว่าแล้วค่ะ ตอนนี้จะเพื่อนๆ สมาชิกที่อยู่ในกลุ่มดำเนินการกันเองค่ะ ก็สบายแล้ว...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

“...ด้วยการที่เราเป็นเพจ จึงต้องพยายามหาลูกเล่นเพื่อให้คนที่เข้ามาอ่านได้ผ่อนคลายบ้างเหมือนกัน เพราะบางทีเราก็มองว่าเขาไม่ได้อยากได้สาระไปทั้งหมด ก็พยายามทำภาพขำๆ มาลงเพื่อให้คลายเครียดบ้าง แต่ในภาพขำๆ บางทีเราก็มองตรงเนื้อหาภาษาจีนลงไปบ้างก็ได้ สาระได้บ้างเท่บ้างก็กันไป...”

ธนพล เชาว์วานิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

2. เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร สาระประโยชน์ แสดงความคิดเห็น รวมถึงแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองได้อย่างอิสระ เท่าเทียม แต่ต้องให้ความเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

“...ผมให้อิสระทุกคนเต็มที่ครับในการที่จะมาโพสต์บอกเคล็ดลับวิธีการออกกำลังกาย วิธีการสร้างหุ่น เพราะผมเชื่อทุกคนมีเทคนิคที่ดีเป็นของตัวเอง ของดีๆ อย่างนี้ ต้องเอามาแชร์กันให้มากๆ เพราะคนที่ได้คือทุกคนไม่ใช่แค่ผมหรือคนใดคนหนึ่ง...”

ยุคล เพชรธรรณ (ภารกิจทำหุ่นเท่), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

“...การที่เราเป็นกลุ่มสาธารณะสิ่งสำคัญเลยต้องใจกว้างให้ทุกคนมีพื้นที่เท่ากัน ใครอยากจะทำอะไร ลงรูป ลงวิดีโอ แสดงความคิดเห็นอะไรไม่ว่ากัน ขออย่างเดียวคือไม่รบกวนคนอื่น และไม่สร้างความวุ่นวาย เพราะเราถือว่าคนที่เข้ามาก็คือคนในครอบครัวเดียวกัน...”

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

3. ข้อมูล ข่าวสาร เนื้อหาสาระที่น่าเสนอต้องมีความหลากหลาย มีการนำข้อมูลมาจากหลายแหล่ง และต้องเป็นแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ และมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำเสนอ เพื่อไม่ให้ข้อมูลถูกแชร์ต่อไปอย่างบิดเบือนความจริง

“...ทุกครั้งก่อนที่จะโพสต์เนื้อหาจะตรวจสอบก่อนว่าข้อมูลสิ่งที่เราจะลงไปในนั้นถูกหรือเปล่า เพราะเราคงไม่อยากให้คนรู้อะไรผิดๆ แล้วยิ่งคนเดียวนี่แชร์ต่อๆ เร็วมาก ถ้าเกิดลงผิดไป ความน่าเชื่อถือของเพจเรามันก็จะลดลง เคยครั้งหนึ่งใช้คำผิด มีคนส่งข้อความมาต่อว่าเยอะมาก หลังๆ เลยจะรอบคอบเป็นพิเศษ...”

ธนพล เชาว์วานิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

4. ให้ความสำคัญกับสาระและความบันเทิงในอัตราที่เท่า ๆ กัน โดยไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ เพราะอยากให้ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ได้ประโยชน์พร้อม ๆ กับความบันเทิง

“...รู้กันว่าทุกคนชอบเรียนรู้อะไรที่สนุกๆ แต่ถ้าเราอยากจะทำให้คนได้บันเทิงอย่างเดียวมันก็มีจุดจุดประสงค์ที่สร้างเพจมา แต่ถ้าเน้นวิชาการจำเลยไม่มีใครอยากเรียนแน่ คงต้องเลือกอะไรที่เป็นกลางๆ ไว้ก่อน...”

ภัทธิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

5. ข้อมูล สาระประโยชน์ที่นำเสนอส่วนหนึ่งต้องสร้างโอกาสในการเรียนรู้ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และเกิดประโยชน์กับคนส่วนใหญ่

“...สิ่งที่ผมเอามาลง ผมคิดก่อนว่าต้องมีประโยชน์ ผมลองทำเองเห็นผล ผมจึงกล้าบอกต่อ เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ผมได้เรียนรู้เองน่าจะเป็นผลดีกับเพื่อนๆ...”

ยุคล เพชรรุณ (การกิจทำหุ่นเท่), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

“...ข้อมูลที่เอามาลงคือคำที่คนเอาไปใช้ได้จริง และใช้ได้ทุกวัน...”

ธนพล เขาวัวณิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

6. การนำเสนอข้อมูล เนื้อหา สาระต่าง ๆ บนเครือข่ายต้องเป็นสิ่งที่ตรงตามความต้องการหรือเชื่อได้ว่าสมาชิกและบุคคลทั่วไปอยากรู้ และต้องการค้นหาคำตอบ

“...เป็นคนดูแลเพจไม่ถนัดนะคะ ไม่ใช่เราเป็นเจ้าของเพจต้องตามใจเรา จะลงอะไรก็ได้ แต่เราต้องทำการบ้านทุกวันว่าคนน่าจะอยากรู้อะไร ก็ต้องพยายามเอามาลงให้เยอะๆ เหมือนกับเป็นทางเลือกให้เขา เพราะเราไปบอกให้เขาต้องอ่านไม่ได้อยู่แล้ว...”

ภัทธิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

7. การนำเสนอข้อมูล เนื้อหา สาระประโยชน์ต่าง ๆ ต้องสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ว่าให้ความสนใจหรือชื่นชอบสิ่งใดเป็นพิเศษ เพื่อนำผลจากการสังเกตไปพัฒนาการนำเสนอในครั้งต่อไป

“...การที่เป็นคนดูแลเพจมันมีสถิติให้เราดูอยู่แล้วว่าเรตติ้งของแต่ละวันเป็นยังไงบ้าง ดูจำนวนไลค์ ดูคอมเมนต์ ผมจะอ่านหมดเลย แล้วเราก็จะรู้ได้ทันทีว่าคนส่วนมากชอบให้เราลงอะไรประมาณไหน เหมือนเราก็ต้องคอยทำวิจัยไปด้วย...”

ธนพล เขาวัวณิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

“...ช่วงเปิดเพลงแรกๆ เราก็สงสัยอะไรแบบยาวๆ มากๆ ก็สังเกตว่าคนไม่ค่อยสนใจ หลังๆ เปลี่ยนมาลงเป็นข้อความสั้นๆ ดูบ้าง ไม่ให้เกิน 4-5 ประโยค รู้สึกว่าคนชอบ เราจับจุดได้ว่าคนชอบที่มันเป็นคำคม หรือสำนวนที่มันกินใจ ก็จะพยายามสรรหาจากเพลงมาลงบ่อย ๆ...”

ภัทธิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

ประเด็นการศึกษาด้านผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญขององค์ประกอบด้านผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ดังนี้

ด้านความคิดเห็นของความจำเป็นที่ต้องมีผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเยาวชน พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสามารถจำแนกได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่ไม่ได้จัดเป็นเพจหรือเป็นกลุ่ม ผู้อำนวยความสะดวกก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้อง มีก็ได้ เพราะบนโลกออนไลน์ ทุกคนมีอิสระในการเลือกที่จะใช้พื้นที่ส่วนใดก็ตามแต่ที่ตนเองพึงพอใจ หากอยากมีพื้นที่ส่วนตัวก็ใช้หน้ากระดานตัวเองเป็นที่บันทึกกิจกรรมหรือบอกเล่าชีวิตส่วนตัว แต่หากอยากที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็สามารถเข้าไปสนทนาทักทายกับเพื่อนได้ที่โปรไฟล์ของผู้อื่น หรือบนเพจ กลุ่มที่เปิดเป็นสาธารณะให้เข้าร่วมได้

“...ถ้าพูดถึงการเล่นโซเชียลเฉยๆ คิดว่าไม่จำเป็นเพราะการที่เราอยู่ในพื้นที่ตรงนั้น ไม่ควรที่จะมีใครมาบังคับเราได้ เพราะว่ามันมีความเป็นสื่อที่มีเสรีคนสมัยนี้เลยค่อนข้างที่จะให้ความ สนใจมาก...”

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...ไม่จำเป็นเลยคะ จากประสบการณ์ที่เป็นแอดมินเอง โซเชียลมีเดียเหมือนสังคม จริงทุกอย่างคะ เราไม่อยากจะให้ใครมาบังคับว่าห้ามทำนั่นนี่ ถ้าเป็นแบบนี้คนสมัยนี้ไม่เล่นสื่อนี้แน่นอน ค่ะ เพราะสื่อของโซเชียลคือการแสดงความคิดเห็น โชว์ความสามารถได้อย่างเต็มที่...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

2. กรณีที่เป็นเพจหรือเป็นกลุ่ม ผู้อำนวยความสะดวกมีความจำเป็น แต่ไม่ได้มีบทบาทหรือ สร้างกฎเกณฑ์ที่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกอึดอัดที่จะเข้าร่วมเรียนรู้ แต่มีหน้าที่เพียงดูแลความเรียบร้อย หรือคอย สร้างบรรยากาศภายในเพจหรือกลุ่มให้มีชีวิตชีวาดึงดูดความสนใจที่จะเรียนรู้

“...อย่างกลุ่มที่ผมสร้างจะบอกว่าไม่จำเป็นก็ไม่ถูกนะครับ แต่ว่าจะจำเป็นทีเดียวไหมก็ไม่แน่ แต่หน้าที่ที่ผมทำก็คือคอยหากิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ มาให้เพื่อนๆ ได้ทำ ได้แสดงศักยภาพ ได้โชว์ผลงานของตัวเอง ซึ่งจะเห็นว่าคนตื่นตัวที่จะร่วมกิจกรรมมากทีเดียวนะ...”

ยุคศ เพชรรุณ (ภารกิจการทำหุ่นเท่), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

“...คิดว่าจำเป็น เพราะเพจถึงจะเปิดให้คนมาโพสต์หน้ากระดานได้ แต่มันจะไม่โชว์ที่หน้าเพจหลัก แต่มันจะขึ้นเป็นเพียงช่องเล็กๆ ด้านข้าง ซึ่งคนทำหน้าก็คือเรา ฉะนั้นเราก็ต้องทำการบ้านของเราอยู่ตลอด หานั่นนี่มาลง แต่คงไม่มีสิทธิ์ไปบอกหรือไปบังคับใครว่าต้องอ่านนะ พูดง่ายๆ เหมือนเราจัดบอร์ดไว้ ใครสนใจอะไรก็ไปอ่านกันเอง...”

ภัทธิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

สำหรับความคิดเห็นด้านคุณลักษณะและบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผลจากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ตามรายละเอียดต่อไปนี้

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ หรือมีความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งพร้อมจะถ่ายทอดประสบการณ์ หรือข้อมูลสาระดี ๆ ไปสู่ผู้อื่น
2. อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถดัดแปลงประยุกต์สิ่งที่เข้าใจยากให้กลายเป็นเรื่องง่ายต่อการเข้าใจ และเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนาน
3. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้ที่ทุ่มเท เสียสละเพื่อส่วนรวม โดยยอมเสียเวลาส่วนตัวในการจัดทำข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อแบ่งปันความรู้บนพื้นที่เครือข่ายออนไลน์
4. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้ที่ใจกว้าง เปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยไม่ตอบโต้เพื่อให้เสียบรรยากาศของการเรียนรู้
5. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรสามารถจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นโดยความไม่ได้ตั้งใจอย่างประนีประนอม ให้เกิดการผัดผ่อนน้อยที่สุด
6. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรมีความกระตือรือร้น หมั่นแสวงหาข้อมูลความรู้ที่น่าสนใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำเสนอบนพื้นที่เครือข่ายออนไลน์

7. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้ที่มีเทคนิคที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรเรียนรู้ โดยการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์เน้นเทคนิคการนำเสนอเป็นหัวใจสำคัญ

8. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้ความสำคัญกับทุกคนที่เข้ามาเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์อย่างเท่าเทียม

บทบาทที่สำคัญของผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกผู้ที่เข้ามาเรียนรู้บนเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ

2. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรมั่นมีเวลาในตอบปัญหา เพื่อคลายข้อสงสัยหรือให้คำแนะนำเรื่องที่สมาชิกบนเครือข่ายอยากรู้อย่างสม่ำเสมอ

3. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรมั่นสังเกตความเคลื่อนไหวของสมาชิกบนเครือข่ายออนไลน์อยู่เป็นประจำว่าให้ความสนใจต่อประเด็นการเรียนรู้ใด เพื่อนำเสนอข้อมูลให้สอดคล้องกับความต้องการ

4. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรมั่นนำเสนอข้อมูล ความรู้ สารประโยชน์ แหล่งข้อมูลเรียนรู้ และข้อมูลความบันเทิงให้กับสมาชิกบนเครือข่ายออนไลน์เป็นประจำ

5. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างพลังอำนาจและสร้างกำลังใจให้กับสมาชิกบนเครือข่ายที่มีปัญหาแล้วเข้ามาขอคำปรึกษาในกล่องสนทนาส่วนตัว

6. ผู้อำนวยการความสะดวกเป็นผู้คอยดูแลความเรียบร้อยในกลุ่มหรือเพจบนเครือข่ายออนไลน์ ไม่ให้เกิดการสร้างควมุ่นวายหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลซึ่งอาจสร้างความเสียหายบนเครือข่ายออนไลน์

7. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ควรเป็นผู้สร้างสีสันให้การเรียนรู้ภายในกลุ่มหรือเพจมีชีวิตชีวา กระตุ้นให้คนได้มีปฏิสัมพันธ์เรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างอิสระ

ประเด็นการศึกษาด้านพื้นที่การเรียนรู้ตามอธยาศัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญขององค์ประกอบด้านสื่อสังคมออนไลน์ได้ดังนี้

ด้านความคิดเห็นเรื่องศักยภาพของสื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีข้อคิดเห็นซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สื่อสังคมออนไลน์มีศักยภาพในการแชร์ข้อมูล ข่าวสารทั้งที่มีสารประโยชน์ และเพื่อความบันเทิงได้อย่างรวดเร็วไร้ขีดจำกัด และไร้พรมแดน ทำให้เยาวชนสามารถเปิดรับข้อมูลที่ผ่านการแบ่งปันนั้นได้ทันทั่วถึง โดยที่ไม่มีใครสามารถมาปิดบังโอกาสการรับรู้ข้อมูล เนื้อหาข่าวสารเหล่านั้นได้

“...เคยได้ยินใช้ไหม พลังโซเชียลคือการแชร์ พี่ว่านี่แหละคือคำตอบแล้ว...”

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...น้องๆ สมัยนี้รับรู้ข้อมูลจากการแชร์เยอะมากทั้งจากการแชร์มาจากคนอื่น แล้วก็สิ่งที่ตัวเองแชร์ต่อๆ มันก็ทำให้ข้อมูลขยายตัวกว้างออกไปมาก...”

ภทิตา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

2. สื่อสังคมออนไลน์คือพื้นที่แห่งความอิสระ ที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นใด ๆ ก็ได้ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่ของผู้คนที่เปิดเป็นสาธารณะ ซึ่งสื่อประเภทนี้มีศักยภาพอย่างมากในการสร้างตัวตนของเยาวชนให้เกิดขึ้นบนพื้นที่เสมือน ซึ่งการแสดงออกบางอย่างพวกเขาไม่สามารถทำได้ในการดำเนินชีวิตประจำวันจริง ส่วนหนึ่งเยาวชนจึงสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตรงส่วนนั้นแสดงศักยภาพของตัวเองในด้านต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ สามารถที่จะเขียนบันทึกเรื่องราวส่วนตัว ทั้งที่เป็นประสบการณ์ ความบันเทิง หรือสารประโยชน์ต่าง ๆ โดยที่สามารถกลับมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลาที่ต้องการ โดยข้อมูลเหล่านั้นไม่มีทางสูญหายไปไหน

“...โซเชียลทำให้เด็กมีพื้นที่มากขึ้น พื้นที่ที่เขาไม่สามารถแสดงศักยภาพได้ในสังคมจริง ๆ จะเห็นว่าเน็ตไอดอลสมัยนี้เกิดจากสื่อแบบนี้เยอะ แต่มีทั้งทางบวกและทางลบซึ่งแต่ละคนต้องใช้วิจารณญาณกันเองนะ...”

ธนพล เขาวัวฉนิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

“...พี่ว่าโซเชียลออนไลน์นะทำให้เด็กเรากล้าแสดงออกมากขึ้น เพราะเขาจะได้ใช้พื้นที่ตรงนี้โชว์พรสวรรค์และพรแสวงของตัวเอง...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

3. สื่อสังคมออนไลน์สามารถทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินชีวิต หรือการเรียนรู้ของผู้อื่นทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ สามารถที่จะเลือกมีปฏิสัมพันธ์กับอีกหลายๆ คนเพื่อสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งๆ ที่อาจจะไม่รู้จักกันมาก่อน จึงมีโอกาสนำไปสู่การสร้างเครือข่ายเรียนรู้หรือความร่วมมือที่เข้มแข็งในอนาคต

“...ผมเชื่อว่าหลายๆ คนเรียนรู้จากหน้าฟีดข่าวของตัวเองที่จะเห็นข้อมูลเรื่องราวของเพื่อนๆ ของเพจของกลุ่มที่ตัวเองเป็นสมาชิกลงไว้...”

ยุคล เพชรรุณ (ภารกิจการทำหุ่นเท่ท์), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

“...คนเรียนรู้ผ่านกันคุยกันบนโลกออนไลน์ โดยไม่จำเป็นจะต้องรู้จักเขาให้ลึกซึ้งด้วยซ้ำ เพราะบางทีเราต้องการรับรู้แค่ส่วนประสบการณ์ของเขาเราไม่ได้อยากรู้ประวัติเชิงลึก แต่ก็ไม่นะ เพราะสังเกตเห็นหลายทีแล้วว่าน้องๆ สมาชิกในกลุ่มเขาก็มีนัดรวมตัวกันไปทำกิจกรรมด้วยกันก็หลายนะ...”

สาวิตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

4. สื่อสังคมออนไลน์สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างหลากหลาย ทำให้สามารถรับรู้มุมมองความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างกันไป สามารถเกิดการแลกเปลี่ยนในหลายๆ ประเด็นได้ในคราวเดียว เพราะการใช้ชีวิตบนโลกออนไลน์คือความสามารถย้ายตัวตนไปอยู่อีกที่หนึ่งได้ทันทีในช่วงเวลาสั้นๆ

“...โซเชียลทำให้คนสามารถแว๊บไปแว๊บมาได้ ไม่ต้องจับเจ้าอยู่แค่หน้าเพจเดียวหรือกลุ่มเดียว ทำให้น้องๆ สามารถรับรู้เรื่องราวที่มากกว่าหนึ่งเรื่องในช่วงเวลาสั้นๆ...”

ภัทริดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...ผมว่าการที่คนแลกเปลี่ยนกันได้ มันคือจุดแข็งที่ทำให้สื่อแบบนี้เกิดมากขึ้น จะเห็นว่าเดี๋ยวนี้ไม่ได้มีแค่เฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ แต่มีแอปที่สามารถสื่อสารกับคนที่อยู่ใกล้ๆ ตัวได้ทันที โดยที่เราอาจจะไม่รู้จักเขาด้วยซ้ำ ถ้ามองว่าอันตรายไหม ผมมองว่าทุกอย่างบนโลกนี้มีบวกและมีลบเสมอ อยู่ที่คนจะใช้ให้เป็นประโยชน์มากแค่ไหนมากกว่า...”

ยุคล เพชรรุณ (ภารกิจการทำหุ่นเท่ท์), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

5. สื่อสังคมออนไลน์สามารถสร้างสาระประโยชน์ สร้างความบันเทิง รวมถึงสร้างสัมพันธ์อย่างไร้ขอบเขต เป็นสื่อที่เยาวชนส่วนใหญ่เลือกใช้ เพราะเขาสามารถเรียนรู้ในพื้นที่ตรงนั้นได้ด้วยความสุข ซึ่งความสุขในส่วนนี้บางคนอาจจะหาไม่ได้ในชีวิตจริง

“...ที่เชื่อว่านะส่วนหนึ่งของเด็กที่เล่นสื่อโซเชียล ไม่มีเหตุผลอะไรมาหรอก เพราะเล่นแล้วมีความสุขใจ เค้าได้รับการยอมรับไง เขาจึงอยากใช้ชีวิตอยู่กับตรงนั้น...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

ด้านความคิดเห็นของประเภทสื่อสังคมออนไลน์ที่เยาวชนปัจจุบันเลือกใช้เพื่อการเรียนรู้ตาม อัยยาศัยนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่า โปรแกรมเฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (Instagram) และทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นสื่อประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เยาวชนไทยในปัจจุบันให้ความนิยมมากที่สุด เพราะมีจุดแข็งในเรื่องของการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น การเรียนรู้พฤติกรรม ทักษะคติ ของผู้อื่น รวมถึงสามารถเป็นช่องทางในการรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้สามารถเป็นคนที่มีรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั่วทุกมุมบนโลกอย่างไร้ขีดจำกัด แต่อย่างไรก็ตามโปรแกรมยูทูป (YouTube) ก็จัดเป็นอีกสื่อที่เยาวชนสมัยนี้ให้ความสนใจไม่แพ้ไปจาก 4 โปรแกรมข้างต้น แต่ยูทูปส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่เยาวชนใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่า เพราะปัจจุบันมีการสร้างช่อง (Channel) บนยูทูปที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้รายการทั้งแบบสด (Live) และแบบย้อนหลัง (Rerun) ซึ่งสร้างความสะดวกสบายในเรื่องของเงื่อนไข เวลา นอกจากนี้การที่ยูทูปเป็นสื่อที่สามารถเชื่อมโยงไปยังวิดีโอที่มีความใกล้เคียงกันจึงทำให้เป็นโอกาสที่ดีในการรับรู้ข้อมูลในเรื่องเดียวที่มีความหลากหลายมากขึ้น แต่ก็จะสังเกตเห็นว่าเยาวชนในปัจจุบันก็ได้ใช้ช่องทางของยูทูปนี้ในการแสดงศักยภาพของตัวเองที่หลากหลายมากขึ้น เห็นได้จากมีหลายคนที่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่การบันเทิงด้วยช่องทางนี้ ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้หลายๆ คนหันมาใช้ประโยชน์บนยูทูปมากขึ้น ซึ่งข้อดีประการหนึ่งก็คือการเห็นความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนสมัยใหม่ แต่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือการแสดงศักยภาพในเชิงลบที่ไม่อาจไปจำกัดขอบเขตได้อย่างที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “...ทุกอย่างบนโลกนี้มีบวกและมีลบเสมอ อยู่ที่คนจะใช้ให้เป็นประโยชน์มากแค่ไหนมากกว่า” ยุคล เพชรธนู (ภารกิจทำหุ่นเท่), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

ประเด็นการศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัยยาศัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญขององค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ได้ดังนี้

1. เป็นไปในลักษณะการสนทนาพูดคุยระหว่างบุคคลกับบุคคลโดยตรง ผ่านการคุยกันแบบช่องทางส่วนตัวใน Inbox หรือ Messenger ในโปรแกรมเฟซบุ๊ก และโปรแกรมไลน์ ซึ่งอาจมีการพูดคุยกันในช่วงเวลาทันทีทันใด หรืออาจจะมีการโต้ตอบกันในภายหลังตามความสะดวกของบุคคล ทั้งนี้การคุยกันบนเครือข่ายออนไลน์นั้นสามารถเกิดขึ้นได้แบบการพิมพ์ การโทรคุยเพื่อให้ได้ยินแค่

เสียง และการวิดีโอคอลซึ่งสามารถได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียง ซึ่งการพูดคุยกันในลักษณะนี้มักเป็นการพูดคุยในเรื่องที่ต้องการความเป็นส่วนตัว ต้องการคำปรึกษา หรือต้องการทำความเข้าใจเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งคู่สนทนามีสิทธิ์ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กลับหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ

“...แชทคุยกันโดยตรงตัวต่อตัวเลยในอินบ็อกซ์ หรือในไลน์ส่วนตัว”

ธนพล เขาวัวฉิม (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

“...ที่เคยเจอคือมีน้องส่งข้อความมาทางกล่องข้อความเพจ มาให้เราช่วยแปลงงานให้หน่อย ซึ่งสิ่งนี้ตัวเองคิดว่าไม่โอเคก็เลยปฏิเสธไป แต่บอกว่าลองแปลมาก่อนเดี๋ยวพี่ช่วยเกลาคำให้แบบนี้ดูโอเคกว่า...”

ภทิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิทจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...ตัวพี่เองเร็วที่สุดก็ใช้โทรผ่านไลน์เอา ประหยัดเงิน หรือบางทีก็ใช้วิดีโอคอลเลย มันทำให้คนรู้สึกว่าได้อยู่ห่างกัน...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

2. เป็นไปในลักษณะของการโพสต์ข้อความลงบนกระดานข่าวของเพจหรือกลุ่ม เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นรับทราบ ซึ่งผู้อื่นสามารถที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อประสบการณ์นั้น รวมถึงสามารถแชร์ข้อความนั้นไปยังแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ได้อย่างอิสระ

“...ที่จะเห็นในกลุ่มมากก็จะเป็นแต่ละคนโชว์ผลงานตัวเองบนหน้ากระดานกลุ่มให้เพื่อน ๆ ได้เข้ามาวิพากษ์วิจารณ์ แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนจะต้องยอมรับนะว่าสิ่งที่เอามาลงต้องยอมรับคำติชมของคนอื่น ๆ ให้ได้ด้วย...”

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...แต่ละคนจะมาโพสต์ส่งการบ้านของตัวเองบนหน้ากระดานบอร์ด ซึ่งก็จะมีคอมเมนต์ตามมามาก และถ้าโพสต์ไหนที่คนเห็นว่าเป็นเทคนิคที่ดีเขาก็จะแชร์ๆ กันต่อไปเรื่อย ๆ บางโพสต์แชร์ที่เป็นพันในไม่ถึงวันก็มี...”

ยุคล เพชรรุณ (ภารกิจการทำหุ่นเท่), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

3. เป็นการพิมพ์เพื่อโต้ตอบ แสดงความคิดเห็นส่วนตัวกับบุคคลอื่น ๆ บนกล่องแสดงความคิดเห็นใต้กระทู้ข้อความที่ตนเองสนใจ เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างกัน

“...บางคนก็อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มนะ แต่บางทีเขาก็ไม่กล้าก็จะใช้วิธีการโพสต์ตอบใต้กระทู้แทน บางทีเราเห็นแล้วก็น่ารักนะ เพราะคนที่จะตอบกระทู้ก็จะตอบแทบทุกกระทู้เลย ยิ่งเดี๋ยวนี้มีสติ๊กเกอร์มันทำให้การโต้ตอบตรงนั้นดูน่ารัก เพราะส่งความรู้สึกผ่านรูปภาพได้ด้วย...”

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...หลายคนชอบคอมเมนต์มากกว่าที่จะตั้งกระทู้เอง...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

4. เป็นการจัดการรายการออนไลน์ที่ผู้อื่นสามารถเข้าชม เห็นทั้งภาพ เสียง และสามารถพิมพ์ข้อความโต้ตอบได้ทันทีทันใด ผ่านโปรแกรมยูทูป และโปรแกรมบนคอมพิวเตอร์อื่น ๆ ที่สามารถออกอากาศสดได้

“...เดี๋ยวนี้อินเทอร์เน็ตออนไลน์ไปไกลมากกว่าสื่อทีวีแล้วนะ เมื่อก่อนทีวีจัดการรายการคนต้องส่ง SMS เสียตังค์ แถมคนจัดการรายการก็ไม่เห็นหรอก แต่เดี๋ยวนี้ออกอากาศทางยูทูป มีช่องให้คอมเมนต์โต้ตอบได้เลย คนจัดก็เห็นคนพิมพ์ก็เห็นคนอื่นก็เห็น แสดงให้เห็นว่าโลกเราไปไกลมาก และจะไปไกลกว่านี้อีกแน่ เพราะไม่แน่ว่าอีกหน่อยเฟซบุ๊ก ไลน์อาจจะจัดการรายการสดแบบนี้ก็ได้...”

ธนพล เขาวัวนิช (ภาษาจีนวันละนิด), สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2558

5. เป็นการเข้าชมหรือเรียนรู้ตามความพึงพอใจของบุคคลโดยไม่ได้มีการตอบโต้หรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ๆ

“...พี่ว่าหลายคนเข้ามาอ่านแต่ไม่ปรากฏตัว ไม่ต้องการให้คนรู้ว่าเราติดตามอยู่...”

สุกัญญา ดิษฐเจริญ (มือใหม่หัดทำขนม), สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2558

“...บางทีเราสร้างเพจก็ไม่ได้คาดหวังว่าคนจะต้องมาตอบกระทู้ทุกคนนะ เพราะว่าความตั้งใจเราเพียงแค่อยากแบ่งปันสิ่งที่เรารู้ อยากเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถจะสอนคนที่ไม่ต้องจำกัดว่าเป็นแค่นักเรียนในโรงเรียน แต่อยากจะทำโอกาสให้ทุกคน ฉะนั้นบางทีไม่ต้องมาตอบหรือขอแค่มาอ่านพอแล้ว...”

ภัทริดา รัตนาศิลป์ (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

6. การกดไลค์เพื่อให้กำลังใจกับผู้ตั้งกระทู้ หรือเป็นการเริ่มต้นสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นบนเครือข่ายออนไลน์

“...เคยได้ยินไหม 1 โลก 1 กำลังใจ คนฮิตมากนะคำนี้ อันนี้น่าจะเรียกว่าการสื่อสารแบบหนึ่งได้มัย...”

ภัทธิดา รัตนาศิลปากร (ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558

“...ผมเชื่อว่าหลายคนอยากรู้จักคนๆ นั้น ก็จะเริ่มต้นด้วยการกดไลค์ให้เขารู้ตัวก่อน บางคนถึงกับถล่มไลค์เลยทีเดียวน...”

ยุคล เพชรรุณ (ภารกิจการทำหุ่นเท่ท์), สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558

ประเด็นการศึกษาด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญขององค์ประกอบด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่า สื่ออินเทอร์เน็ต มีบทบาทต่อเยาวชนมาก เพราะทรัพยากรประเภทอื่น ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ มีการเชื่อมโยงกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ทุกเมื่อ ซึ่งเยาวชนสามารถอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ค้นรูปภาพแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ค้นหาข้อมูลการทำรายงาน ได้จากเครื่องมือสื่อสารประเภทต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อมต่อแบบออนไลน์ โดยไม่ต้องเสียเวลาหรือเสียค่าใช้จ่ายเพื่อไปค้นหาจากทรัพยากรการเรียนรู้จริง นอกจากนั้นทรัพยากรการเรียนรู้บนสื่ออินเทอร์เน็ต ยังทำให้เยาวชนได้มีโอกาสกลับมาทบทวน เรียนซ้ำ ๆ หรือติดตามรายการหรือกิจกรรมย้อนหลังที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่ไม่สะดวก รวมถึงสื่ออินเทอร์เน็ตสามารถสร้างเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้อย่างกว้างขวาง และอีกหนึ่งเหตุผลที่สื่อบนอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมของเยาวชนเพราะมีพื้นที่ส่วนตัวที่เปิดโอกาสให้เยาวชนแต่ละคนได้แสดงออกทางความคิด แสดงออกความสามารถด้านต่าง ๆ ที่มักจะแชร์อยู่บนหน้ากระดานส่วนตัวซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลรอบข้างได้มาแสดงความชื่นชมผ่านการกด like หรือคอมเมนต์ที่เสริมแรงกระตุ้นอยากที่จะพัฒนาความสามารถต่อไปอย่างต่อเนื่อง

สำหรับสื่อบุคคลตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่ามีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยสื่อบุคคลในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชน เช่น พ่อแม่ เพื่อน ครูอาจารย์เท่านั้น แต่เป็นบุคคลที่เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์ด้วยบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่อาจไม่เคยเจอกันโดยตรง แต่มีความรู้สึกที่ดีอันเป็นผลมาจากมีเป้าหมายหรือความชื่นชอบในสิ่งที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ โดยภาษาพูดอาจเรียกได้ว่า

“มีเคมีที่ตรงกัน” และความสัมพันธ์กันในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถที่จะพัฒนามาสู่การนัดเจอกันเป็นกลุ่ม ซึ่งนำไปสู่การทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่สามารถกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

ประเด็นการศึกษาด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญขององค์ประกอบด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. การสร้างประเด็นการพูดคุย หรือตั้งกระทู้คำถามผ่านกระดานข่าวที่เปิดโอกาสให้สมาชิกบนเครือข่ายหรือผู้สนใจอื่น ๆ ได้เข้ามาแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นกันอย่างอิสระ เช่น กลุ่มการออกกำลังกายตั้งประเด็นคำถามว่า “...ลดน้ำหนัก จำเป็นต้องลดอาหารหรือไม่...” กลุ่มภาษาจีนตั้งคำถามว่า “...คำว่าทานข้าวในภาษาจีน พูดอย่างไรได้บ้าง...” เป็นต้น ทั้งนี้ข้อความแสดงความเห็นของแต่ละคนที่โพสต์ได้กระทู้นั้นจะไม่มีการตัดสินว่าความคิดเห็นใดถูกหรือผิด และบางกระทู้ไม่จำเป็นที่จะต้องเฉลยคำตอบ แต่ทุกคนจะใช้ประสบการณ์และการอ่านคำตอบที่ผู้อื่นเข้ามาแชร์เรียนรู้ แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

2. นำเสนอข้อมูล เนื้อหาสาระ ผ่านคลิปวิดีโอสั้น ๆ เพื่อสนับสนุนให้การเรียนรู้นั้นมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้สมาชิกหรือผู้สนใจอื่น ๆ เรียนรู้ที่จะทำตามแล้วนำผลงานมาเสนอให้ผู้อื่นได้ร่วมเรียนรู้ เช่น กลุ่มการออกกำลังกาย มักจะสร้างคลิปวิดีโอ ที่สอนท่าออกกำลังกายของกล้ามเนื้อมัดต่าง ๆ แล้วโพสต์ลงเพื่อให้สมาชิกได้ลองไปปฏิบัติตาม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่าสมาชิกมักนำผลจากการปฏิบัตินั้นมาแบ่งปันให้สมาชิกท่านอื่น ๆ ได้รับทราบ รวมถึงแนะนำเคล็ดลับอื่น ๆ เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ เช่นเดียวกับกลุ่มการทำอาหาร ที่กล่าวว่าสมาชิกมักจะทำคลิปวิดีโอสอนทำอาหารมาแชร์เป็นประจำ โดยคลิปที่ทำนั้นสั้น กะทัดรัด แต่ได้ประโยชน์ มีการใส่เพลง ใส่สติ๊กเกอร์ ทำให้มีความน่าสนใจในการติดตาม และสมาชิกทุกคนมีสิทธิในการนำเสนออย่างเท่าเทียม และไม่จำเป็นต้องขออนุญาตเจ้าของกลุ่ม

3. การนำเสนอกรณีศึกษาความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่อยากดำเนินรอยตามความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การนำเสนอกรณีศึกษาความสำเร็จจะต้องไม่มีวัตถุประสงค์แอบแฝง เช่นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการค้าขายซึ่งจะพบมากในสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ทั้งนี้การนำเสนอกรณีศึกษาที่ดี จะบอกเคล็ดลับของความสำเร็จที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ อาทิ กลุ่มภาษาจีน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้นำประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาจีนแชร์กับสมาชิก ซึ่งใช้เวลาเรียนอย่างจริงจังเพียง 3 เดือน ก็สามารถสื่อสารกับคนจีนได้อย่างคล่องแคล่ว โดยการเรียนนั้นก็มีเทคนิคที่ได้แชร์ให้สมาชิกได้ลองไปเรียนรู้ และนำผลมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

4. การมีเกมมาให้เล่น หรือการแจกรางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจในปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มออกกำลังกายกล่าวว่า มักจะได้รับสπονเซอร์จากบริษัทอาหารเสริมเป็นประจำ จึงนำสินค้าที่ได้มาเป็นรางวัลให้กับสมาชิก โดยจะมีกติกาที่สมาชิกทุกคนสามารถมีส่วนร่วม และเป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิบัติได้ เช่น ให้นำรูปการเปลี่ยนแปลงของตนเองจากอดีต มาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน แล้วให้สมาชิกลงความเห็นว่ามีใครสมควรได้รับรางวัลโดยดูจากคะแนนโหวต ซึ่งสมาชิกแต่ละคนก็จะนำรูปภาพที่เคยอ้วน มาเปรียบเทียบกับสภาพร่างกายที่ออกกำลังกายมาอย่างหนักจนมีหุ่นที่กระชับ ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้ก็จะสร้างการมีส่วนร่วมและกระตุ้นความสนใจของสมาชิกในกลุ่มได้เป็นอย่างดี

5. การแชร์ข้อมูลที่น่าสนใจจากแหล่งข้อมูลอื่นมายังกลุ่มหรือเพจ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่าผู้รับผิดชอบต้องมีความใจกว้างที่จะให้สมาชิกได้เข้าถึงข้อมูลที่มีความหลากหลาย โดยมีการนำลิงค์ข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ มาวางไว้บนกระดาน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกท่านอื่นได้เข้าไปเรียนรู้ตามความพอใจ ซึ่งข้อมูลที่นำมาเสนอนั้นบางครั้งไม่จำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของกลุ่ม เช่น เพจภาษาอังกฤษพิตจากเพลง กล่าวว่า ลิงค์ที่นำมาวางไว้ให้สมาชิกในการเข้าถึงข้อมูลก็ไม่ใช่เฉพาะเจาะจงเรื่องข่าวการศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่บางครั้งหากพบข้อมูลที่ที่น่าสนใจในเรื่องอื่น ๆ ก็ให้นำมาแชร์ต่อ ซึ่งก็พบว่าสมาชิกสนใจเข้ามาอ่าน และแสดงความคิดเห็นกันอย่างหลากหลาย รวมถึงมีการแชร์ข้อมูลไปยังหน้ากระดานของแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้ข้อมูลมีการส่งผ่านไปยังบุคคลรอบข้างมากขึ้น

6. การโพสต์ข้อความให้กำลังใจ เป็นกลยุทธ์ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านกล่าวถึง โดยข้อความที่ให้กำลังใจนั้นจะมีลักษณะเป็นข้อความสั้น ๆ และมีภาพประกอบ ที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกดี รวมถึงบางครั้งก็มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แท็กชื่อบุคคลที่ต้องการให้กำลังใจ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ถึงแม้จะไม่ได้เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้คนเรียนรู้ได้โดยตรง แต่สามารถเสริมสร้างกำลังใจ และเกิดความรู้สึกดี ๆ ต่อการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือเพจนั้น ๆ

อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มบางครั้งก็ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว แต่ส่วนใหญ่สมาชิกภายในกลุ่มจะคอยทำหน้าที่สร้างกิจกรรมการเรียนรู้กันเอง เช่น มีการแชร์ข้อมูลมาลงยังกลุ่ม มีการแชร์ประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง มีการเชิญชวนทำกิจกรรมร่วมกันนอกสถานที่ มีการระดมความคิด ฯลฯ โดยผู้รับผิดชอบมีบทบาทเป็นเพียงผู้ดูแลความเรียบร้อย และในบางครั้งก็มีบทบาทเป็นผู้เรียนรู้ร่วมไปกับสมาชิกในกลุ่มหรือเพจนั้น ๆ

ประเด็นการศึกษาด้านวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้วิจัยทำการสรุปประเด็นได้ว่า ปัจจัยที่มีส่วนขับเคลื่อนทำให้การเรียนรู้ตามอัธยาศัยบนเครือข่ายออนไลน์ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. บรรยากาศของความเป็นมิตร

บรรยากาศของความเป็นมิตร คือการพยายามสร้างความรู้สึกที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มหรือเพจรู้สึกเป็นกันเอง ต้องทำให้รู้สึกทุกครั้งที่มาแล้วมีความสบายใจที่จะได้คุย หรือแชร์ประสบการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกเหมือนคุยกับเพื่อนสนิท หรือคนที่เข้าใจ ต้องพยายามไม่ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งขึ้น แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่บางครั้งผู้รับผิดชอบก็ต้องดูแลความเรียบร้อย และจัดการสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อไม่ให้เสียบรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกัน ดังเช่นกรณีศึกษาของเพจหนึ่งให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า มีบุคคลหนึ่งที่ชอบคอมเมนต์ในเชิงลบเป็นการดูถูกสมาชิกท่านอื่น ๆ เป็นประจำ ซึ่งในช่วงแรกก็ปล่อยผ่านไป แต่ปรากฏว่ามีสมาชิกท่านอื่นเริ่มไม่พอใจกับการกระทำดังกล่าว จนทำให้มีการใช้ถ้อยคำรุนแรงในกระทู้ สุดท้ายผู้ดูแลรับผิดชอบก็ต้องยอมลบสมาชิกท่านที่สร้างความรบกวนออกจากกลุ่ม เพื่อไม่ทำให้เกิดบรรยากาศความตึงเครียดที่อาจทำให้คนไม่ยอมเข้ามา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่าบางครั้งกลุ่มหรือเพจก็เป็นเสมือนที่ผ่อนคลายความรู้สึก ซึ่งสมาชิกเข้ามาก็อยากจะได้รับรู้สิ่งที่ทำให้รู้สึกสบายใจ หรือสร้างมิตรภาพใหม่ๆ กับบุคคลที่มีเป้าหมายหรือความชื่นชอบที่ใกล้เคียงกัน

2. ความร่วมมือและการแบ่งปันประสบการณ์หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกท่านอื่น ๆ

สาวตรี สระทองเทียน (ครัวในบ้านอาหารทำเอง, สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2558) กล่าวว่าหลายปีก่อนเริ่มต้นจากการรวมตัวของสมาชิกที่เป็นเพื่อนกันเพียงกลุ่มเล็ก ๆ และเราก็มักจะแชร์สิ่งที่เราทำให้คนอื่นได้รู้ เช่น เวลาทำขนมมีสูตรพิเศษก็จะไม่เก็บไว้เพียงคนเดียว แต่จะบอกเทคนิคการทำทั้งหมดให้เพื่อน ๆ ได้รู้ เพราะเราไม่ได้ทำเพื่อประกอบอาชีพ แต่ทำเพราะใจรัก และจากจุดเริ่มต้นของการแบ่งปันตรงนี้ ทำให้กลุ่มเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะเริ่มมีการแชร์ ๆ ข้อมูลออกจากกลุ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ที่สนใจการทำอาหารเริ่มขอเข้าร่วมกลุ่ม หลังจากนั้นก็มีสมาชิกเข้ามาแบ่งปันข้อมูลเป็นประจำ เฉลี่ยวันหนึ่งประมาณ 20-30 โพสต์ บางวันมากกว่า 50 โพสต์ โดยปัจจุบันมีสมาชิกราวเจ็ดแสนคน เช่นเดียวกับกลุ่มภาษาจีนวันละนิด ที่ใช้วิธีการแชร์ข้อมูลโดยพยายามสร้างข้อมูลให้มีความน่าสนใจ เน้นการแนะนำเทคนิคที่เป็นประโยชน์ในการเรียน ซึ่งก็สามารถสร้างความสนใจให้คนเข้ามาร่วมเรียนรู้ โดยในระยะเวลาประมาณ 1 ปี มีสมาชิกให้ความสนใจหลายหมื่นคน ในขณะที่กลุ่มการออกกำลังกายกล่าวว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความสำเร็จของการสร้างกลุ่ม แต่เป็นความสำเร็จของ

ความร่วมมือของทุกคนที่ต่างคนต่างช่วยกัน โดยไม่ได้คิดถึงผลได้ผลเสีย แต่สิ่งที่ได้คือความสำเร็จตามเป้าหมายของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกัน

3. การสร้างกำลังใจให้แก่กันและกัน

โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การชื่นชมเป็นแรงผลักดันสำคัญที่สร้างความรู้สึกอยากพัฒนาฝีมือให้ดียิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกท่านหนึ่งได้โพสต์ภาพการทำขนมซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเมื่อไปดูความคิดเห็นได้กระทั้นนั้นจะพบข้อความที่ให้กำลังใจจำนวนมาก และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคิดว่า หากเจ้าของกระทู้เมื่อได้มาเห็นเขาจะรู้สึกมีกำลังใจที่จะลองทำอีกหลาย ๆ ครั้งจนกว่าจะสำเร็จ และก็เป็นจริงตามนั้น เพราะสมาชิกท่านนั้นได้นำผลงานที่ทำซ้ำในครั้งที่ 2 3 4 มาแชร์ให้เพื่อนสมาชิกได้เห็นผลงานและก็เห็นพัฒนาการในการทำมากขึ้น เช่นเดียวกับกลุ่มการออกกำลังกาย ที่กล่าวว่า การที่สมาชิกแสดงความคิดเห็นในเชิงบวก เช่น สู้ ๆ ยอดเยี่ยมมากเลย นายเจ๋งมาก หรือแม้แต่ยอดโลกใน แต่ละกระทู้มีผลต่อความรู้สึกของเจ้าของกระทู้เป็นอย่างมาก เพราะสร้างกำลังใจที่อยากจะทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม และสร้างความรู้สึกอยากที่จะแบ่งปันประสบการณ์ของความสำเร็จมากขึ้น

(4) การลงมือปฏิบัติให้เห็นผลงาน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ในโลกออนไลน์จะไม่สามารถเชื่อคำพูดของใครได้จนกว่าจะเห็นว่า เขาได้ปฏิบัติจริง และประสบความสำเร็จจริง เพราะหลายครั้งจะพบว่าสมาชิกหลายคนจะชอบอวดประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นฟังแต่ไม่เห็นผลงานที่เป็นขึ้นเป็นอัน ต่างจากอีกหลายคนที่ไม่ชอบคุยโม้โอ้อวดแต่มักจะนำผลงานมาลงให้สมาชิกคนอื่นได้ติชมอย่างเต็มที่ ซึ่งการแสดงผลงานที่เป็นรูปธรรมจะสามารถถ่ายทอดประสบการณ์การดำเนินการได้ชัดเจนกว่า และสร้างความรู้สึกให้คนรอบข้างอยากที่จะลองทำแล้วมาแบ่งปันกันดูบ้าง และหลายครั้งที่พบว่าสมาชิกจะมีการนัดกันนอกรอบเพื่อไปเรียนรู้การปฏิบัติจริงร่วมกัน เช่น มีการนัดกันทำอาหาร ทำขนมเพื่อจัดสังสรรค์ในกลุ่มสมาชิก มีการนัดกันเพื่อไปออกกำลังกายด้วยกัน เป็นต้น

จากข้อมูลการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับการวิเคราะห์ผล ในตอนที่ 2.1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาทั้งหมดดังกล่าวพัฒนาเป็น (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

(ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. จุดมุ่งหมายของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมุ่งเสริมสร้างให้เยาวชนมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แต่เน้นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่มีการประเมินพบว่ามีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน 3 อันดับท้ายตารางประกอบด้วย

1.1 มีคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม ได้แก่ การจดบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ การรักการอ่าน การวางแผนการเรียนรู้

1.2 มีคุณลักษณะด้านเจตคติ ได้แก่ มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง เชื่อว่าการเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิต มีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้

1.3 มีคุณลักษณะด้านทักษะ ได้แก่ ความสามารถในการบูรณาการความรู้ ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความสามารถพัฒนาฝีมือในอาชีพหรือกิจกรรมที่ตนเองมีความถนัดหรือความสนใจ

1.4 มีคุณลักษณะด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านสังคม และความรู้ด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ

2. ประเด็นการศึกษาด้านหลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

หลักการสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย

2.1 หลักของความเป็นอิสระในการเรียนรู้ของเยาวชน

2.2 หลักการส่งเสริมที่ต้องเกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์

2.3 หลักของความยืดหยุ่นไม่ติดในรูปแบบใด ๆ

2.4 หลักความสอดคล้องกับวิถีชีวิต

2.5 หลักของความหลากหลายในการเรียนรู้

2.6 หลักของการส่งเสริมที่ต้องให้ความสำคัญกับความทันสมัย

2.7 หลักความเสมอภาคเท่าเทียมในการเข้าถึงการเรียนรู้

- 2.8 หลักการผสมผสานศิลปะเพื่อสร้างแรงจูงใจ
- 2.9 หลักการด้านการมีพื้นที่การเรียนรู้
- 2.10 หลักการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุน
- 2.11 หลักการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 2.12 หลักการสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- 2.13 หลักการนำเสนอเนื้อหาที่สร้างความรู้อย่างลึกซึ้ง
- 2.14 หลักการการสังเกตการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

3. ประเด็นการศึกษาด้านผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้

ผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบรวมถึงทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม ให้คำชี้แนะ ให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ และเสริมพลังอำนาจทำให้เยาวชนเกิดความกระตือรือร้น ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้ และกล้าที่จะลงมือเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยคุณลักษณะและบทบาทที่สำคัญของผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้มีดังนี้

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ ได้แก่ 1. มีความน่าเชื่อถือ 2. มีประสบการณ์และเป็นต้นแบบที่ดีในการเรียนรู้ 3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 4. เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย 5. มีทัศนคติทางบวก 6. มีความสามารถในการสื่อสาร 7. มีทักษะการแก้ไขปัญหา 8. มีความยืดหยุ่น 9. รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง 10. พร้อมพัฒนาตนเองตลอดเวลา 11. มีความคิดสร้างสรรค์ 12. เสียสละทุ่มเทโดยไม่หวังผล 13. มีเทคนิคที่ดีในการนำเสนอการเรียนรู้

บทบาทที่สำคัญของผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ ได้แก่ 1. เป็นผู้จุดประกายให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน 2. เป็นผู้สร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาคำแนะนำ 4. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ตนเอง 5. เป็นผู้ประสานเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน 6. โน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ 7. เป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 8. เป็นนักสังเกต 9. เป็นผู้คอยกำกับติดตามผลการเรียนรู้ 10. เสริมสร้างพลังอำนาจ 11. ดูแลความเรียบร้อยบนพื้นที่การเรียนรู้

4. ประเด็นการศึกษาด้านพื้นที่การเรียนรู้

พื้นที่การเรียนรู้จัดเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับเยาวชน โดยพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นหมายถึง แหล่งเรียนรู้ สถานที่ต่าง ๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อมบนโลกแห่งความจริงและบนโลกเสมือน ทั้งที่เป็นพื้นที่ซึ่งเกิดจากกระบวนการจัดทำโดยมนุษย์ หรือเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการทางธรรมชาติ ซึ่งสร้างโอกาสให้เยาวชนได้เข้าไปใช้พื้นที่ส่วนนั้นในการเรียนรู้ได้ด้วยวิธีที่หลากหลาย เป็นอิสระ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างไร้ขีดจำกัด และปราศจากการคุกคามจากบุคคลอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยดังกล่าวทำให้เยาวชนมีโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ค้นคว้าในสิ่งที่ตนเองต้องการหาคำตอบ รวมถึงทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้มากขึ้น

5. ประเด็นการศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้

ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการติดต่อสื่อสารโดยให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างในการเรียนรู้ ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นปฏิสัมพันธ์ระยะสั้น หรือสามารถสร้างสัมพันธ์ต่อในระยะยาวก็ได้ ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคลในช่วงจังหวะเดียวกัน มีการโต้ตอบกันในแบบทันทีทันใด ลักษณะที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคลในช่วงจังหวะเวลาที่แตกต่างกัน และลักษณะที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมสถานที่ หรือแหล่งเรียนรู้ที่ไม่ใช่บุคคล ที่เอื้อให้บุคคลสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ

6. ประเด็นการศึกษาด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้

ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้คือแหล่งข้อมูล ที่สามารถสนับสนุนทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ และความต้องการของตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเรียนรู้เพียงในแหล่งข้อมูลใดแหล่งข้อมูลหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจมากที่สุดคือ ทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพราะสามารถรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ของทรัพยากรอื่น ๆ มาบรรจุลงในฐานข้อมูลออนไลน์ได้ อย่างไรก็ตามในการเรียนรู้ของเยาวชนในชีวิตประจำวันนั้นยังสามารถเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้จากทรัพยากรอื่น ๆ ได้อีกเช่นกัน อันประกอบด้วย ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ และทรัพยากรประเภทวัตถุและสถานที่

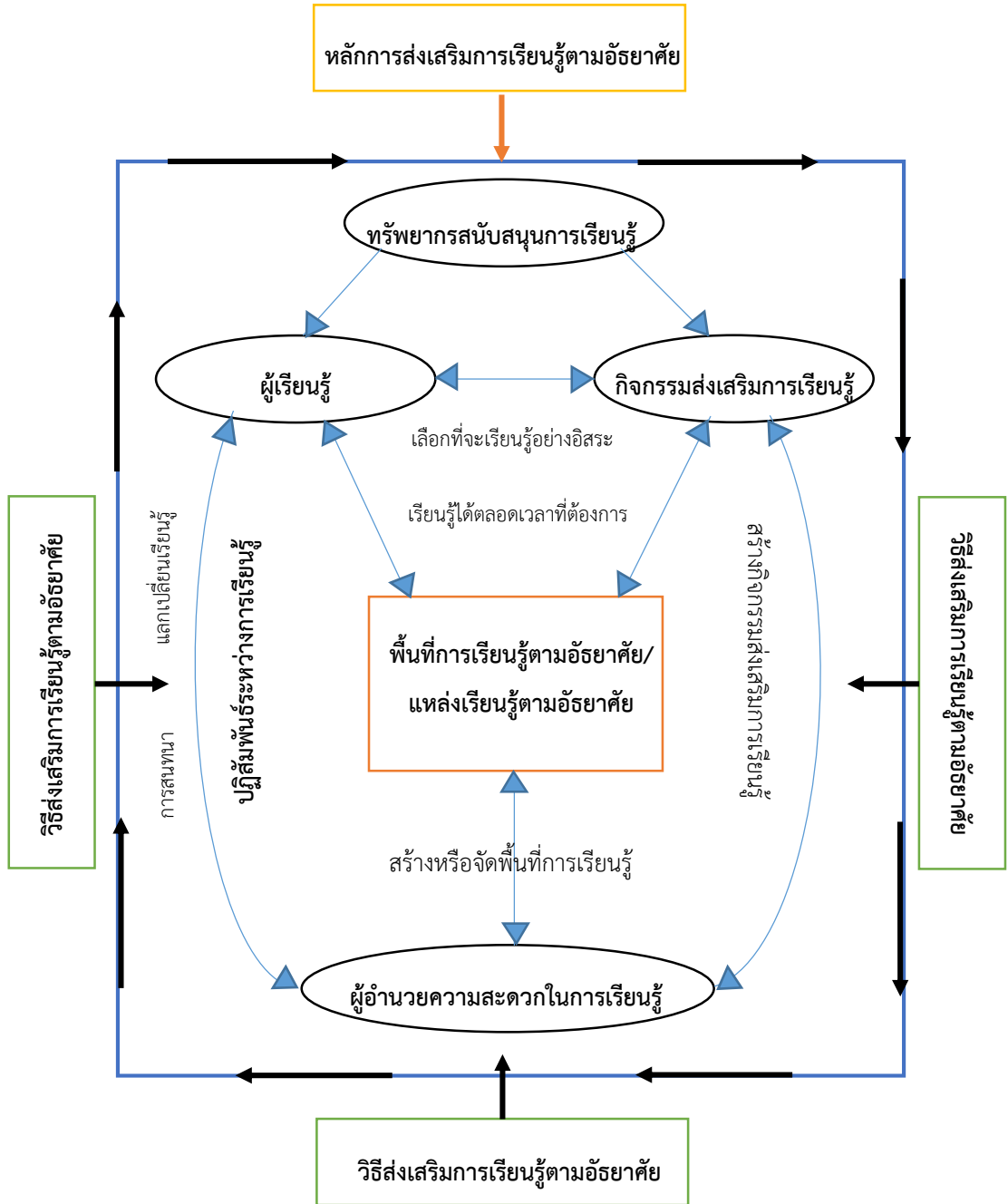
7. ประเด็นการศึกษาด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น เป็นการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นบนพื้นที่ของการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมนั้นผ่านการจัดโดยผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หรืออาจเกิดจากผู้เรียนรู้อื่น ๆ ก็ได้ โดยกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย ที่เยาวชนสามารถจะตัดสินใจเข้าร่วมที่จะเรียนรู้หรือไม่ก็ได้ ยกตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและส่งเสริมการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การสนทนาพูดคุย ซึ่งอาจสื่อสารแบบเผชิญหน้า หรือการสนทนาผ่านระบบออนไลน์ก็ได้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การตั้งคำถาม การเล่นเกม การนำเสนอกรณีตัวอย่าง การสร้างโฆษณาเพื่อจูงใจการเรียนรู้ การแบ่งปันข้อมูล เป็นต้น

8. ประเด็นการศึกษาด้านวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกลไกที่สนับสนุนที่มีอิทธิพลทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจที่อยากจะเรียนรู้ หรือพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง มักเป็นกลไกที่เกิดขึ้นธรรมชาติของผู้เรียนรู้แต่ละคน ทั้งนี้พบว่าวิธีการสำคัญที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นประกอบด้วย 1.การสร้างให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ 2.การสร้างบันดาลใจให้เกิดความรู้สึกรอยากรับรู้ การเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ และ 3.การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรู้สึกว่าคุณค่าและมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

ทั้งนี้จากผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยนำผลดังกล่าวมาพัฒนาเป็น (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 9 (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่พัฒนาจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 2.3 ผลการทดลอง (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผู้วิจัยนำ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ได้จากการศึกษาในตอนต้นที่ 2.2 มาพัฒนาให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมถึงกำหนดกรอบขอบเขตที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาผลในการทดลอง เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ของแต่ละองค์ประกอบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และศึกษาประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 20 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อนำไปสู่การทดลองใช้รูปแบบเพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

องค์ประกอบ	รายละเอียดการนำไปใช้ในการทดลอง
<p style="text-align: center;">ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้</p>	<p>ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้วิจัยที่จะทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เป็นผู้ขับเคลื่อนคอยสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ รวมถึงจะเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนรู้สามารถวิเคราะห์ประเมินหาความต้องการของตนเอง โดยให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายที่อยากจะทำให้ประสบความสำเร็จและเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตลอดทั้งกระบวนการ ทั้งนี้ผู้อำนวยความสะดวกจะใช้บทบาทเป็นเพียงผู้คอยให้คำปรึกษา เป็นเพื่อนร่วมการเรียนรู้ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนตลอดจนเป็นผู้หาข้อมูลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์มานำเสนอให้กับผู้เรียนรู้ได้ใช้เป็นทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไปสู่เป้าหมายให้ได้</p>
<p style="text-align: center;">พื้นที่การเรียนรู้</p>	<p>ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้พื้นที่เสมือนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นตัวแทนของพื้นที่การเรียนรู้ในการศึกษา โดยจะสร้างกิจกรรม และทดลองใช้วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยผ่านโปรแกรมบนสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ โปรแกรมไลน์ โปรแกรมเฟซบุ๊ก ฯลฯ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนเยาวชนให้เรียนรู้ได้อย่างอิสระและ</p>

องค์ประกอบ	รายละเอียดการนำไปใช้ในการทดลอง
พื้นที่การเรียนรู้ (ต่อ)	สามารถพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้	ผู้วิจัยทำการศึกษาปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ผ่านโปรแกรมบนสังคมออนไลน์ โดยการสร้างห้องสนทนาทั้งแบบส่วนตัวรวมถึงห้องสนทนาแบบกลุ่มบนโปรแกรมไลน์ (LINE) แล้วเชิญให้เยาวชนได้เข้าร่วมตามความสมัครใจ โดยเยาวชนมีสิทธิปฏิเสธไม่เข้าร่วมการเรียนรู้ครั้งนี้ได้ โดยมีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันตลอดช่วงเวลาในการทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	<p>กิจกรรมหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจะใช้ในการทดลองรูปแบบประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมการสนทนา เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนที่เข้าร่วมทดลองได้เกิดการเรียนรู้ผ่านการพูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการตั้งคำถามในบางประเด็นที่มีความสนใจ การรับฟังอย่างมีวิจารณญาณซึ่งอาจนำไปสู่การค้นหาข้อมูลในสิ่งที่ตนเองสนใจเพิ่มเติม นอกจากนี้การสนทนาสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมถึงสร้างการมีมุมมองที่ดีในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น 2. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเขียนสัญญาการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองมีความสนใจผ่านการลงมือปฏิบัติ สนับสนุนให้รู้จักการวางแผน รู้จักการบันทึกหรือสรุปผลการเรียนรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร สร้างเจตคติที่ดีในการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดการใช้ทักษะการบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติจริง และเป็นโอกาสที่เยาวชนจะได้พัฒนาตนเองในเรื่องที่อยู่ภายใต้ความสนใจที่สามารถนำไปสู่การต่อยอดให้เกิดประโยชน์

องค์ประกอบ	รายละเอียดการนำไปใช้ในการทดลอง
<p>กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัธยาศัย (ต่อ)</p>	<p>3. กิจกรรมการนำเสนอกรณีศึกษาความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเกิดแรงขับเคลื่อนภายในตนเองต่อการเรียนรู้ และเป็นกรณีตัวอย่างที่เยาวชนจะสามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจนกระทั่งประสบความสำเร็จ</p> <p>4. กิจกรรมการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนได้เกิดการใช้ความคิด กระตุ้นให้เยาวชนได้เกิดความสงสัย รวมถึงสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการตั้งคำถาม ซึ่งการถูกกระตุ้นด้วยการตั้งคำถามอยู่เป็นประจำ จะทำให้เยาวชนกล้าที่จะเป็นฝ่ายตั้งคำถามในสิ่งที่สงสัยมากขึ้น โดยการรู้จักตั้งคำถามถามผู้อื่นจะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้คำตอบที่มีความหลากหลายและได้เรียนรู้จากคำตอบที่หลากหลายเหล่านั้นมากขึ้น</p> <p>5. กิจกรรมการนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ต่าง ๆ ในประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคมและอยู่ในความสนใจของเยาวชน ผ่านกระดานข่าวบนโปรแกรมสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถเลือกที่จะเข้าไปเรียนรู้ตามความสมัครใจ และสามารถนำเรื่องราวที่ได้เรียนรู้มาแลกเปลี่ยนร่วมกันทั้งบนกระดานข่าวนั้นหรือผ่านการสนทนาทั้งแบบส่วนตัวหรือแบบกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้ นอกเหนือจากกิจกรรมหลักดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยก็ปล่อยให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเพิ่มเติมเป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในการทดลอง</p>
<p>ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้</p>	<p>ผู้วิจัยใช้โปรแกรม LINE@ เป็นช่องทางเลือกในการส่งข้อมูลการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้กับเยาวชน ซึ่งเยาวชนจะศึกษาเพิ่มเติมหรือไม่ก็ได้ตามแต่ความพอใจและความต้องการ โดยผู้วิจัยก็จะทำการสังเกตและศึกษาแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ที่เยาวชนแต่ละคนจะใช้ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองด้วยเช่นกัน</p>

องค์ประกอบ	รายละเอียดการนำไปใช้ในการทดลอง
<p style="text-align: center;">วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัธยาศัย</p>	<p>ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีโอกาสในการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน 2. การสร้างแรงบันดาลใจด้วยการนำเสนอภาพความสำเร็จของบุคคลอื่นเพื่อให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ 3. การเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยผู้วิจัยจะใช้คำพูดในเชิงบวก บวก คอยให้กำลังใจ คอยชื่นชม และคอยเสริมแรงผลักดันให้การเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนให้ประสบความสำเร็จ

โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองกับตัวอย่างเยาวชน 3 คนที่ได้มาจากการเชิญชวนโดยตรงของผู้วิจัยจำนวน 2 คน และมาจากการสมัครใจเข้าร่วมเนื่องจากได้รับข่าวสารการประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์จำนวน 1 คน ซึ่งทุกคนมีความยินดีและเต็มใจในการเข้าร่วมทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ผู้วิจัยขอรายงานผลการทดลองเป็นรายกรณีศึกษา โดยแสดงรายละเอียดด้านข้อมูลพื้นฐานของเยาวชน ผลจากการใช้กระบวนการสนทนาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผลการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ข้อคิดเห็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และข้อคิดเห็นด้านคุณลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีข้อมูลดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาเยาวชนคนที่ 1

ข้อมูลพื้นฐาน

น้องฟานกลุ่มตัวอย่างในการทดลองคนที่ 1 อายุ 17 ปี กำลังศึกษาอยู่โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเกรดเฉลี่ยปัจจุบันอยู่ที่ 3.83 กิจกรรมยามว่างน้องฟานชอบใช้เวลาไปกับการอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยควบคู่ไปกับการอ่านนิตยสารบันเทิงประเภทต่าง ๆ หรืออาจมีการสลับกับการดูโทรทัศน์บ้างเพื่อผ่อนคลายความเครียด วิชาเรียนที่น้องฟานชอบและมีความถนัดมากที่สุดได้แก่ ภาษาอังกฤษ ฟิสิกส์ และเคมี ตามลำดับ ส่วนวิชาเรียนที่มีความถนัดน้อยได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ ในอนาคตอันใกล้ น้องฟานตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะพยายามสอบเข้าศึกษาต่อที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ได้

น้องพานรู้จักกับผู้วิจัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 ผ่านโปรแกรมเฟซบุ๊ก เพราะเห็นว่าผู้วิจัยศึกษา อยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก น่าจะให้ คำปรึกษาที่ดีทางด้านการเรียนได้ จึงมีการพูดคุยติดต่อสื่อสารระหว่างกันผ่านโปรแกรมเฟซบุ๊ก และไลน์เพื่อให้คำแนะนำทางด้านการเรียนมาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อผู้วิจัยเชิญชวนให้น้องพานเข้า ร่วมทดลองรูปแบบในครั้งนี้ น้องพานตอบตกลงพร้อมให้เหตุผลว่า ถ้าทำให้ผู้วิจัยเรียนจบได้ก็ยินดี ทั้งนี้ผลการดำเนินการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ของน้องพาน มีข้อมูลดังต่อไปนี้

วันที่ 1

ผู้วิจัยใช้การสนทนากับน้องพานด้วยโปรแกรมไลน์ เพื่อพูดคุยเชิญชวนให้น้องพานได้สร้าง ความสำเร็จให้กับตนเองซักเรื่อง ซึ่งน้องพานบอกกับผู้วิจัยว่าไม่รู้จะทำอะไรให้สำเร็จเพราะไม่ค่อยมี เวลา ต้องเตรียมตัวสอบ ต้องเรียนพิเศษ ถ้าให้คิดว่าจะให้ทำอะไรตอนนี้เป็นชิ้นเป็นอันอาจจะต้องคิด ก่อนว่าพอจะทำอะไรได้บ้าง เพราะรู้สึกของตัวเองทำอะไรไม่ค่อยเป็น กิจวัตรประจำวันส่วนใหญ่แม่จะ เป็นผู้ดูแลให้ ส่วนตนหน้าที่หลักคือเรียนให้ดี เพราะพ่อแม่ค่อนข้างคาดหวังกับการสอบเข้า มหาวิทยาลัยค่อนข้างมาก วันนี้ผู้วิจัยพยายามชวนน้องพานสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไปและหลีกเลี่ยงที่จะ ยังไม่คุยเรื่องการทดลอง เพื่อให้รู้สึกว่าการเข้าร่วมทดลองนี้ไม่ใช่เรื่องใหญ่และไม่ใช่ว่าภาระที่เพิ่มเติมมา จากชีวิตประจำวัน เพราะผู้วิจัยรับรู้ได้ว่าน้องพานจะค่อนข้างมีความกังวลว่าตนเองจะทำอะไรที่อยู่ ตลอดเวลา โดยมักจะวกมาถามเสมอว่า “พี่ว่าผมทำอะไรดี”

วันที่ 2

วันนี้ผู้วิจัยโทรผ่านโปรแกรมไลน์ชวนน้องพานคุยหาจุดเด่นจุดด้อยในตัวเอง คุยเรื่อง ประสบการณ์ความสำเร็จเล็กๆ ที่รู้สึกภาคภูมิใจ ซึ่งน้องพานเล่าว่าสิ่งที่ภาคภูมิใจมากที่สุดคือการชนะ การแข่งขันตอบปัญหาภาษาอังกฤษของระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนเรียนอยู่ ม.3 เพราะรู้สึก ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นหน้าเป็นตาในความสำเร็จของตนเอง และตัวเองก็ยังรู้สึกภาคภูมิใจ ในความสำเร็จนั้นอยู่ จึงไม่แปลกใจที่วิชาภาษาอังกฤษจะเป็นวิชาที่น้องพานชอบมากที่สุด ซึ่งน้อง พานมองว่าจุดเด่นที่มีอยู่ในตัวเองอยู่ที่เป็นคนที่เข้ากับคนได้ง่าย เป็นคนที่แคร่ความรู้สึกคนอื่น และ เป็นคนขยันชอบช่วยพ่อแม่ทำงานโดยที่ไม่ต้องร้องขอ ในขณะที่จุดด้อยคือถึงจะเข้ากับคนอื่นง่ายแต่ เป็นคนขี้อาย เวลาถ้าต้องออกไปรายงานหน้าชั้นจะให้เพื่อนเป็นคนรายงานจะรู้สึกดีกว่าตนเองต้อง รายงานเองจะเครียดกดดันและเหงื่อแตกเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยถามต่อว่าแล้ววิชาที่ไม่ถนัดคือวิชาอะไร คำตอบที่ได้รับกลับมาคือวิชาเลข ผู้วิจัยเลยแกล้งหยอกน้องว่าถ้าไม่เก่งวิชาเลขแล้วจะเรียนคณะ วิศวกรรมศาสตร์ไหวหรือ ซึ่งน้องพานบอกว่ากำลังพยายามอยู่ โดยความพยายามของน้องพานคือ อ่านหนังสือคณิตศาสตร์ทุกวัน วันละ 1-2 ชั่วโมง ซึ่งบางครั้งก็รู้สึกว่าย่านแล้วก็ไม่เข้าใจอยู่ดี ผู้วิจัย จึงเสนอว่าถ้าเช่นนั้นลองพัฒนาความสามารถด้านคณิตศาสตร์ดูไหม น้องพานค่อนข้างไม่เข้าใจโดย

ถามกลับว่า “ทำได้ด้วยเหรอ” เพราะน้องเข้าใจตลอดว่าสิ่งที่ผู้วิจัยให้ทำเป็นการผลิตผลงานอะไรสักอย่างที่เป็นชิ้นเป็นอัน จึงกังวลมาสองวันแล้วว่าอะไรจะประดังอะไรดี ซึ่งผู้วิจัยก็บอกน้องฟานว่าอยากทำอะไรก็ทำ ทำในสิ่งที่คิดว่าทำแล้วสบายใจ จึงให้น้องฟานตัดสินใจว่าเป้าหมายที่จะพัฒนาวิชาเลขนี้รู้สึกพึงพอใจไหม หรืออยากทำอย่างอื่นที่พอใจมากกว่า น้องฟานกล่าวว่าพอใจและอยากที่จะลองทำ เพราะถ้าพี่บอกว่าการเรียนรู้แบบนี้สามารถสร้างความสำเร็จได้ก็มั่นใจว่าตนเองน่าจะทำได้เช่นกัน ดังนั้นเป้าหมายการเรียนรู้ของน้องฟานครั้งนี้คือการพัฒนาความสามารถในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หัวข้อแคลคูลัส โดยสิ่งที่จะเป็นสิ่งที่ประเมินความสำเร็จของผลก็คือ ผลการสอบที่จะเริ่มขึ้นอีกประมาณเกือบ 3 สัปดาห์ข้างหน้า

วันที่ 3

ผู้วิจัยได้ส่งตัวอย่างสัญญาการเรียนรู้ของผู้วิจัยเองที่เคยทำขึ้นในตอนเรียนอยู่ปี 1 ให้น้องฟานดูเป็นตัวอย่างทางอีเมลล์และชวนสนทนาผ่านทางไลน์ เพื่อให้เห็นว่าคนที่เรียนรู้อะไรประสบความสำเร็จนั้นเกิดจากความมีแบบแผนในชีวิต ต้องมองเห็นว่าการเรียนรู้ที่จะสำเร็จได้ควรมีลำดับขั้นตอน ซึ่งน้องฟานถามก็บอกว่าไม่เคยทราบมาก่อนว่าการเรียนรู้มันจะต้องเป็นระเบียบขนาดนี้เลย หรือ ซึ่งผู้วิจัยก็บอกว่า แต่ถ้าน้องฟานรู้ว่าในแต่ละวันตัวเองต้องทำอะไรบ้าง และสามารถที่จะปฏิบัติได้ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเขียน เพราะสัญญาการเรียนรู้ก็เหมือนเป็นสัญญาที่ตัวเองทำขึ้นเพื่อคอยเตือนตัวเองว่าต้องลงมือทำให้สำเร็จตามกำหนดเท่านั้น ซึ่งสัญญาการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องทำแบบที่นำเสนอนี้ก็ได้น้องฟานสามารถที่จะออกแบบสัญญาการเรียนรู้เพื่อคอยเตือนตัวเอง และเป็นหลักฐานของการเรียนรู้ว่าได้ลงมือทำงานสำเร็จแล้ว โดยผู้วิจัยกล่าวว่าน้องฟานพร้อมที่จะทำสัญญาการเรียนรู้กับตัวเองเมื่อไหร่ก็ลงมือทำได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้พี่บอก

วันที่ 4

น้องฟานได้สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์กล่าวว่าตนเองพร้อมที่จะลงมือเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว และได้ถ่ายรูปสัญญาการเรียนรู้ของตนเองมาให้ผู้วิจัยดู ซึ่งเป็นสัญญาการเรียนรู้ที่น้องฟานออกแบบเอง โดยเป็นดังรูปภาพต่อไปนี้

สัญญาการเรียนรู้

ชื่อ นายธนพรช รัตนเจริญวงศ์กุล ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม

วัตถุประสงค์	หนังสือที่จะอ่าน	วิธีการที่จะใช้	การประเมิน
สอบคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องแคลคูลัส ให้ได้คะแนนเกิน 70% ของคะแนนเต็ม	1. หนังสือคณิตศาสตร์เพิ่มเติม ม.6 เล่ม 2 ของสำนักพิมพ์ภูมิบัณฑิต 2. หนังสือแคลคูลัสเบื้องต้น ของบริษัทฟิสิกส์เซ็นเตอร์ 3. หนังสือคณิตศาสตร์แคลคูลัส ของ อ. อรรถนพ 4. หนังสือแบบฝึกทักษะเรื่องแคลคูลัสเบื้องต้น สำหรับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5. หนังสือคณิตศาสตร์เพิ่มเติม ม.6 เล่ม 2	1. อ่านหนังสือทุกวัน วันละอย่างน้อย 1 ชั่วโมง 2. จะตั้งใจเรียนในห้องเรียน 3. ถ้าสงสัยจะถามเพื่อนที่เก่ง 4. หาข้อมูลอ่านจากอินเทอร์เน็ตและยูทูป 5. ฝึกทำโจทย์เยอะๆ	ดูผลจากคะแนนถ้าได้เกิน 70% ถือว่าผ่านแต่ถ้าต่ำกว่านั้นก็ต้องมาดูอีกทีว่าที่ได้น้อยเพราะอะไร

รูปภาพที่ 10 สัญญาการเรียนรู้ของตัวอย่างเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 1 (น้องพาน)

ภายหลังจากการทำสัญญาการเรียนรู้ น้องพานก็จะลงมือเรียนรู้ด้วยตนเองจนกระทั่งไปถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา ซึ่งผลการดำเนินการเรียนรู้ของน้องพานพบว่าน้องพานสามารถทำคะแนนสอบได้ 26 คะแนนจาก 30 คะแนน ทันทีที่ทราบผลน้องพานรีบมาบอกผลให้กับผู้วิจัยได้รับทราบ โดยบอกว่า “พานทำสำเร็จแล้ว พี่เก่งเรียนจบแล้ว” ซึ่งผู้วิจัยก็เข้าใจว่าน้องพานต้องการพูดให้ผู้วิจัยรู้สึกดี แต่ก็ได้บอกไปว่าพี่ไม่ได้ทำอะไรเลย เพราะตั้งแต่แรกจนบัดนี้คนที่มีความเพียรพยายามทำงานสำเร็จก็คือตัวน้องพานเอง ในขณะที่ผู้วิจัยเองไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลที่เกิดขึ้น เพียงแต่ทุกครั้งที่คอยกระตุ้นก็เพื่อให้การเรียนรู้ของน้องพานเกิดความตื่นตัว แต่ตลอดเวลาที่น้องพานเรียนรู้ด้วย

ตัวเองนั้น ผู้วิจัยก็สังเกตเห็นถึงความตื่นตัวตลอดเวลาอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมีระเบียบวินัย ที่มีในตนเองสูงมาก ยกตัวอย่างเช่นวันหนึ่งมีงานที่โรงเรียนแล้วกลับบ้านค่ำซึ่งไม่สามารถที่จะอ่านหนังสือได้ น้องฟานเล่าว่าก็จะยกยอตไปอ่านในวันหยุดแทน และการเรียนรู้ภายหลังส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนรู้ผ่านยูทูปมากที่สุด เพราะรู้สึกว่ามีคลิปวิดีโอที่หลากหลายมาก และตนเองสามารถเลือกได้ว่าอยากเรียนรู้จากคลิปไหน และก็พยายามดูซ้ำ ๆ จนเข้าใจ แล้วก็มีการถามเพื่อนบ้างในส่วนที่ไม่เข้าใจจริง ๆ ส่วนการที่ตั้งใจเรียนในห้อง ก็พยายามตั้งใจแล้ว แต่น้องฟานบอกว่าครูสอนไม่เข้าใจ และเมื่อถามส่วนที่ไม่เข้าใจ ครูกลับบอกบอกว่าทำไมคนอื่นเข้าใจแล้วเธอไม่เข้าใจ จึงทำให้ฟานรู้สึกมีทัศนคติที่ไม่ดีกับครูนี้อันตามมา นอกจากนั้นน้องฟานบอกว่าการทบทวนทำโจทย์เยอะๆ มีส่วนที่ทำให้การสอบครั้งนี้ได้คะแนนดี เพราะครูจะชอบเอาโจทย์ที่อยู่นอกเหนือจากหนังสือเรียนมาออก โดยเป้าหมายต่อไปของน้องฟาน น้องฟานบอกว่าจะเตรียมตัวอ่านหนังสือสอบ GAT PAT เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยมุ่งมั่นว่าจะเข้าเรียนต่อในคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ ให้ได้

ภายหลังการทดลองรูปแบบน้องฟานกล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้ตนเองได้เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นในระหว่างการทดลองรูปแบบ ได้แก่

1. การเรียนรู้ที่เกิดจากอยู่ในกลุ่มรวมไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยน้องฟานกล่าวว่าการที่ตนเองได้เรียนรู้ร่วมกับพี่ๆ ในกลุ่มนั้นทำให้ตนเองได้เรียนรู้นิสัยใจคอของพี่แต่ละคน ซึ่งพี่แต่ละคนให้ความเอ็นดู คอยให้คำแนะนำ คอยให้กำลังใจตลอด รู้สึกว่าอบอุ่นมาก แล้วก็คิดไม่ผิดที่ตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มตอนแรกก็กลัวว่าจะเข้ากับพวกพี่ๆ ได้ไหมเพราะรู้สึกตัวเองยังเด็ก แต่ไม่เลยพี่ๆ เป็นกันเองมากจนรู้สึกว่ามีมีความสุขที่ได้เข้ามาอยู่ตรงนี้ คือมีอะไรก็มาคุยกันแชร์กันได้ทุกเรื่อง ซึ่งบางเรื่องก็ไม่รู้จะปรึกษาใครคุยกับใคร แต่พื้นที่ตรงนี้ด้วยความที่มันเชื่อใจทุกคนฟานเลยกล้าที่จะปรึกษา กล้าที่จะระบาย หลายครั้งก็กลัวพวกพี่ๆ จะเบื่อ แต่ก็ไม่ได้เป็นอย่างที่คิด

2. เฟซบุ๊ก ไลน์ ยูทูป และกูเกิ้ล คือสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 4 ชนิดที่น้องฟานบอกว่าขาดไม่ได้ โดยยอมรับว่าเป็นเยาวชนคนหนึ่งที่เสพติดสื่อเหล่านี้ เพราะว่าทำให้ตนเองได้รับรู้ข่าวสาร ความบันเทิง ได้ติดตามคนที่ตนเองชื่นชอบซึ่งก็คือศิลปินเกาหลี ได้รู้ว่ามีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวันบ้าง มันทำให้ฟานได้เรียนรู้ว่าข้อมูลเดี๋ยวนี้เชื่ออะไรมากไม่ค่อยได้ เพราะเดี๋ยวนี้คนชอบขายข่าวผ่านสื่อพวกนี้ ทำให้คนได้รับข้อมูลผิดๆ ซึ่งเมื่อก่อนน้องฟานบอกว่าชอบแชร์ข้อมูลมาก แต่ครั้งหนึ่งเคยแชร์แล้วข้อมูลนั้นไม่เป็นความจริง เลยรู้สึกไม่ค่อยดี หลังๆ จึงแชร์น้อยลง ผู้วิจัยถามต่อว่าถ้าโลกนี้ไม่มีโปรแกรม 4 อย่างนี้น้องฟานจะเรียนรู้จากอะไร น้องฟานบอกว่าคงจะเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ เพราะตัวเองเป็นคนชอบอ่าน และก็อาจจะเรียนรู้จากคน โดยวิธีการเรียนรู้จากคนของน้องฟานก็คืออยากรู้อะไรก็ถามจากคนที่รู้จริง ๆ เลย น่าจะได้คำตอบที่ต้องการมากที่สุด

นอกจากนี้น้องฟานสะท้อนตัวเองว่าตลอดช่วงเวลาที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบคุณลักษณะด้านพฤติกรรมที่ตัวเองรู้สึกได้แสดงออกมากขึ้นกว่าปกติ คือ ได้อ่านหนังสือมากขึ้น กล้าที่จะถามคนมากขึ้น เรียนรู้ที่จะค้นคว้าหาแหล่งความรู้ดี ๆ ที่มากกว่าเมื่อก่อน ได้วางแผนการเรียนรู้ ได้ตั้งเป้าหมายให้กับตัวเอง ได้แลกเปลี่ยนความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น สำหรับด้านเจตตินั้นน้องฟานกล่าวว่ามีมองเห็นความสามารถในตัวเองมากขึ้น กล้าที่จะตั้งเป้าหมายให้ตัวเอง รู้สึกมีความสุขกับการทำสิ่งที่ชอบหรือเป็นประโยชน์กับตนเอง ในด้านทักษะ น้องฟานกล่าวว่า ตนเองได้ฝึกทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการ และทักษะทางสังคม ส่วนความรู้ น้องฟานกล่าวว่า ตนเองได้ความรู้วิชาคณิตศาสตร์เพิ่มมากขึ้น และได้ความรู้เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประสบการณ์ให้กับตนเองซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในอนาคตก็ได้

กรณีศึกษาเยาวชนคนที่ 2

ข้อมูลพื้นฐาน

น้องกิตกลุ่มตัวอย่างในการทดลองคนที่ 2 อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมยามว่างน้องกิตชอบฟังเพลง ดูหนัง ออกกำลังกาย รวมถึงทำงานหารายได้พิเศษเพื่อส่งตัวเองเรียน เพราะต้องการแบ่งเบาภาระทางบ้าน โดยงานที่รับส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ทำนอกเวลาเรียน อาทิ เป็นพิธีกรโฆษณาสินค้า ขายของทางเว็บไซต์ เป็นต้น น้องกิตวางแผนอนาคตของตัวเองไว้ว่าอยากทำงานเป็นที่ปรึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ในองค์กร และหากเป็นไปได้อยากมีธุรกิจส่วนตัวที่ใช้วิชาชีพของตนเองให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยธุรกิจหนึ่งที่น้องกิตคิดไว้ตั้งแต่วัยเด็กคือการมีร้านอาหารเป็นของตนเอง ทั้งนี้เพราะส่วนตัวน้องกิตเป็นคนชอบทาน และจะมีความสุขทุกครั้งที่ได้ทานอาหารอร่อย ๆ ในราคาย่อมเยา และคิดว่าผู้ประกอบการทุกคนก็คงจะคิดเช่นเดียวกัน จึงวางแผนในใจว่าจะพยายามมีร้านอาหารเป็นของตนเองให้ได้ก่อนอายุ 35 ปี

น้องกิตรู้จักกับผู้วิจัยมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2558 ผ่านการแนะนำของเพื่อนผู้วิจัยในงานนิเทศศาสตร์สัมพันธ์ประจำปี ซึ่งได้มีการแลกเปลี่ยนและพูดคุยเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องต่าง ๆ กันมาโดยตลอด จนเมื่อปลายเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ผู้วิจัยได้ทำการชักชวนน้องกิตให้เข้าร่วมทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย น้องกิตมีอาการลังเลอยู่เล็กน้อยเพราะคิดว่าจะต้องมีระเบียบที่ยุ่งยากวุ่นวาย แต่เมื่อผู้วิจัยได้อธิบายวิธีการปฏิบัติอย่างละเอียดให้น้องกิตฟัง น้องกิตยินดีที่จะเป็นหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างโดยทันที โดยตั้งความหวังว่ารูปแบบที่จะได้ทดลองจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาบรรลุผลในสิ่งที่คาดหวังไว้ได้ในช่วงระยะเวลาที่ไม่ยาวนานจนเกินไป ทั้งนี้ผลการดำเนินการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของน้องกิต มีข้อมูลดังต่อไปนี้

วันที่ 1

ผู้วิจัยใช้การสนทนากับน้องกิตด้วยการโทรศัพท์คุยโดยตรง โดยชวนให้น้องกิตได้คิดว่าความสำเร็จในระยะสั้นๆ ที่อยากจะทำให้สำเร็จคืออะไร น้องกิตบอกว่าตอนนี้คิดไม่ออกเลยว่าจะทำอะไรดี แล้วย้อนถามผู้วิจัยว่า “พี่คิดถูกไหมที่ชวนผม” ซึ่งผู้วิจัยก็พยายามกระตุ้นให้น้องกิตได้คิดว่าสิ่งที่ตัวเองอยากทำคืออะไร น้องกิตก็ยังคิดไม่ออก ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนเป็นคุยเรื่องอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปเพราะไม่อยากสร้างความกดดันที่จะต้องคิดให้ออกภายในตอนนี้

วันที่ 2

ผู้วิจัยกลับไปทำการบ้านของตนเองด้วยการเข้าไปดูเฟซบุ๊กของน้องกิตและก็ได้พบว่าสิ่งที่น้องกิตบ่นที่หน้ากระดานส่วนตัวของตัวเองอยู่เป็นประจำก็คือเรื่องของความอ้วน แม้เห็นหลายครั้งก็ลงรูปว่าไปพิตเนสบ่อย ๆ แต่ก็ขาดช่วง ผู้วิจัยจึงตัดสินใจนำประเด็นนี้ไปเสนอให้น้องกิตพิจารณา โดยน้องกิตบอกว่าเป้าหมายลดความอ้วนนั้นมีมานานแล้ว และตนพยายามเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากหน้าที่ของการเรียนแล้ว อาชีพเสริมที่ตนเองทำร่วมไปด้วยคือการเป็น พิธีกรประชาสัมพันธ์สินค้าในงานอีเวนต์ต่าง ๆ ซึ่งได้รับคำตำหนิมาหลายครั้งว่าควรลดน้ำหนัก แต่เนื่องจากการที่ตนเองเป็นคนชอบกินขนมขบเคี้ยวมากเป็นพิเศษ ทำให้ไม่สามารถควบคุมน้ำหนักได้ ประกอบกับการที่ตนเองติดเพื่อน และเพื่อนชอบชวนไปทานมื้อเย็นรวมถึงไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้าในช่วงเย็น ทำให้เป็นหนึ่งในเหตุผลที่ไม่สามารถเข้าพิตเนสได้ ซึ่งเหตุผลที่แท้จริงของน้องกิตที่มาสารภาพตอนหลังก็คือความขี้เกียจ แต่ผู้วิจัยก็พยายามพูดกระตุ้นให้น้องกิตรู้สึกมีพลังที่จะลดน้ำหนัก โดยส่งรูปกรณีศึกษาจากหลายคนที่เคยมีน้ำหนักมากแต่สามารถลดน้ำหนักลงได้แล้วกลายเป็นคนที่บุคลิกภาพดี ซึ่งก็ดูว่าน้องกิตมีแนวโน้มที่จะสนใจ แต่ผู้วิจัยก็ให้น้องกิตตัดสินใจแล้วค่อยกลับมาคุยกันอีกครั้งว่าอยากจะทำลดน้ำหนักดู หรืออยากจะทำเรื่องอื่น ๆ ที่ให้ความสนใจมากกว่า

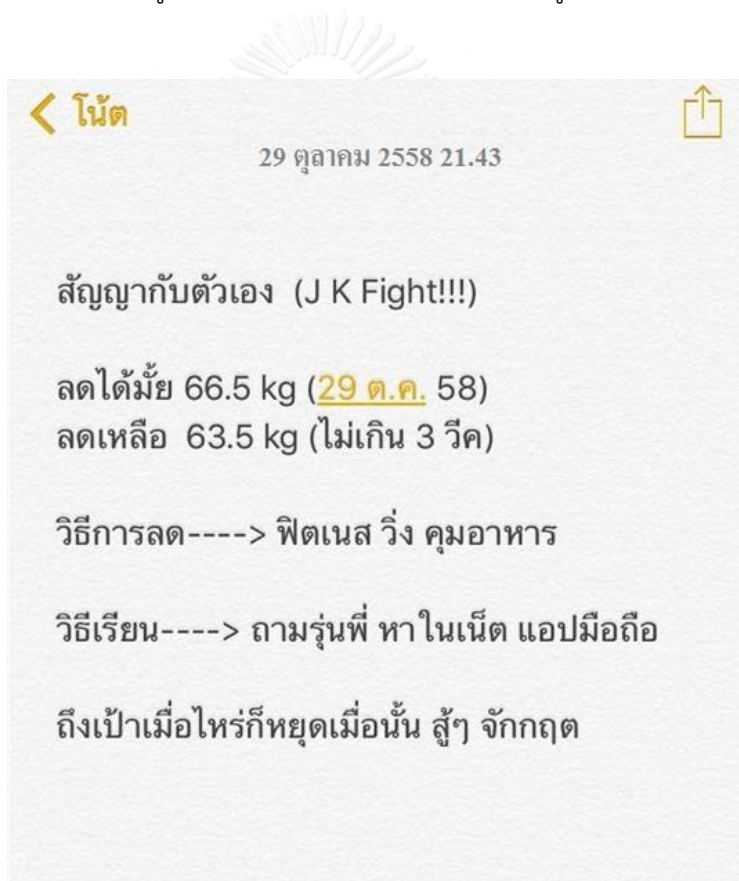
วันที่ 3

น้องกิตหายไป 2 วันโดยไม่ได้ติดต่อกับผู้วิจัยเนื่องจากติดธุระด่วนทางบ้าน แต่เมื่อกลับมา ก็บอกกับผู้วิจัยว่าตนเองตัดสินใจแล้วว่า จะลองตั้งเป้าหมายตนเองที่ลดน้ำหนักดู น้องกิตบอกว่าพยายามคิดว่ามีอะไรที่ตนเองอยากทำอีก แต่ตอนนี้ที่คิดว่าเป็นไปได้ และเกิดผลดีกับตัวเองมากที่สุดก็คือเรื่องลดน้ำหนักให้ได้ ผู้วิจัยพยายามถามย้ำให้แน่ใจว่าสิ่งที่น้องกิตกำลังจะทำนั้นไม่ได้เป็นการบังคับให้ทำ แต่เป็นไปด้วยความเต็มใจจริง ๆ น้องกิตบอกว่าเต็มใจและมุ่งมั่นมาก เพราะเพื่อน ๆ หลายคนดูถูกตนเองมาหลายครั้งแล้วว่ายังไงตนเองก็ลดไม่ได้หรอก ทำให้ตนเองคิดว่าคราวนี้ต้องทำให้ได้ และจะลดให้ได้เยอะๆ ด้วย ไม่ใช่ลดแค่ 1-2 กิโล ซึ่งตอนนี้ น้องกิตกล่าวว่าตนเองหนักประมาณ 66 กิโลกรัม จุดมุ่งหมายของตนเอง คือลดให้เหลือ 63 กิโลกรัม ภายในไม่เกิน 2-3 สัปดาห์ต่อจากนี้ โดยน้องกิตถามผู้วิจัยว่ามีวิธีการไหนที่พี่แนะนำได้บ้าง เพราะน้องกิตทราบดีว่าผู้วิจัยจบวิทยาศาสตร์

การกีฬาและสามารถสร้างตารางการควบคุมน้ำหนักได้ ซึ่งผู้วิจัยก็แนะนำไปในเบื้องต้น แต่การปฏิบัติทั้งหมดน้องกิตจะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

วันที่ 4

ผู้วิจัยแนะนำให้น้องกิตเขียนสัญญาการเรียนรู้ให้กับตนเอง ซึ่งน้องกิตไม่เข้าใจว่าทำไมจะต้องเขียนสัญญาการเรียนรู้ให้กับตนเอง ผู้วิจัยจึงอธิบายให้น้องกิตพอเข้าใจว่า สัญญาการเรียนรู้ก็เปรียบเสมือนการให้คำมั่นสัญญากับตัวเองว่าจะตั้งเป้าเรื่องอะไร มีแผนการจะทำด้วยวิธีไหนบ้าง หาข้อมูลจากแหล่งไหนได้บ้าง และตั้งเป้าว่าจะทำให้สำเร็จเมื่อไหร่ โดยสัญญาการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่คอยเตือนใจตนเองว่าจะต้องทำให้สำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ส่งตัวอย่างสัญญาการเรียนรู้ให้น้องกิต แต่ให้น้องกิตได้ออกแบบสัญญาการเรียนรู้เป็นของตัวเอง โดยสัญญาการเรียนรู้ของน้องกิตแสดงในภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 11 สัญญาการเรียนรู้ของตัวอย่างเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 2 (น้องกิต)

ภายหลังจากการทำสัญญาการเรียนรู้ น้องกิตก็เริ่มภารกิจการเรียนรู้ที่จะเอาชนะความขี้เกียจของตนเองให้จงได้ โดยน้องกิตบอกกับผู้วิจัยว่า ตนเองมีความตั้งใจเป็นอย่างมาก และจะขอรายงานความก้าวหน้าสิ่งที่ตนเองได้ทำทุกวันถ้าสามารถทำได้ แต่ก็เกรงใจผู้วิจัยเพราะกลัวจะเป็นการรบกวน เพราะตนเองส่วนใหญ่จะว่างในช่วงหลังสี่ทุ่มไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่น้องกิตปฏิบัติ

ภารกิจการเรียนรู้ของตนเองนั้น สิ่งที่คุณวิจัยเห็นก็คือความมุ่งมั่นตั้งใจเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดสินใจแนะนำรุ่นน้องที่มีความชำนาญในการลดน้ำหนักให้เป็นที่ปรึกษาถ้าน้องกิตต้องการ ซึ่งน้องกิตบอกว่าดีใจมาก เพราะทุกวันนี้ตนเองก็เรียนรู้จากรุ่นพี่ในฟิตเนสที่คอยดูแล คอยเซฟให้ตลอดทุกครั้งในการเล่น แล้วก็ถ้าฟิตเนสมหาวิทยาลัยปิดก็จะใช้การวิ่งวันละประมาณ 8 กิโลเมตรแทน ถ้ามีผู้ที่เชี่ยวชาญโดยตรงมาให้คำแนะนำเพิ่มเติมจะยิ่งทำให้ตนเองสามารถไปถึงเป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งผลปรากฏว่าน้องกิตใช้เวลาลดน้ำหนักเพียง 15 วัน ก็สามารถไปถึงเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ที่ 63.5 กิโลกรัม น้องกิตเล่าว่าเพื่อนๆ ทุกคนรู้สึกแปลกใจที่ตนเองเปลี่ยนไป เพราะชวนไปไหนก็ไม่ไป แต่จะใช้เวลาออกกำลังกายอย่างจริงจัง ซึ่งทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่น้องกิตวางไว้ ซึ่งผลงานการลดน้ำหนักของน้องกิตแสดงให้เห็นดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 12 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 2

น้องกิตเล่าว่าตลอดเวลาที่ตนเองมุ่งมั่นที่จะให้สำเร็จตามเป้าหมายนั้น ส่วนใหญ่จะเรียนรู้จากเพื่อนๆ ในกลุ่มบนเฟซบุ๊กที่มักจะนำประสบการณ์การออกกำลังกายมาแลกเปลี่ยน มักจะนำเทคนิค

ดี ๆ มาแนะนำเสนอ รวมถึงบางครั้งมีการแชร์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ทำให้ตนเองได้เจอท่าออกกำลังกายที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงฟิตเนส (รุ่นฟิตเนสที่วิจัยแนะนำให้) ก็มีการติดต่อสื่อสารพูดคุยผ่านทางไลน์เพื่อติดตามผลกันตลอดเวลา จึงได้คำแนะนำดี ๆ อยู่เสมอ สำหรับนอกเหนือจากการเรียนรู้ด้วยวิธีดังกล่าว น้องกิตเล่าเพิ่มเติมว่าบางครั้งก็ได้คำแนะนำจากพี่ๆ ที่ฟิตเนสคอยให้ความช่วยเหลือ และตนเองก็มักจะใช้วิธีการสังเกตวิธีการเล่นจากคนอื่น ๆ ที่เล่นก่อนตนเองว่าเครื่องออกกำลังกายแต่ละเครื่องนั้นใช้อย่างไร เพราะบางครั้งรู้สึกอายนที่จะต้องเข้าไปถาม อย่างไรก็ตามน้องกิตกล่าวว่าสิ่งที่ตนเองตั้งใจทำนั้นเป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้น เพราะเป้าหมายต่อไปของตนเองคือการทำให้กล้ามเนื้อมีความกระชับขึ้นมากกว่าเดิม เพราะตอนนี้ยังรู้สึกว่ายังกระชับไม่พอ และรุ่นฟิตเนสที่วิจัยแนะนำนั้นเป็นตัวช่วยได้มาก ถึงแม้จะไม่ได้เป็นคนออกแบบโปรแกรมให้ทั้งหมด แต่ก็คอยเป็นที่ปรึกษาได้ตลอดเมื่อตนเองต้องการ ที่สำคัญน้องกิตสัญญากับตัวเองว่าจะพยายามรักษาน้ำหนักที่ระดับนี้ให้คงที่หรือถ้ามากกว่านี้ก็ต้องเป็นกล้ามเนื้อ เพราะอยากที่จะดูดีจะได้มีงานเข้ามามาก ๆ จะได้มีเงินส่งค่าเรียนและมีสุขภาพที่ดีควบคู่ไปด้วย

ภายหลังการทดลองน้องกิตกล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้ตนเองได้เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นในระหว่างการทดลองรูปแบบ ได้แก่

1. น้องกิตกล่าวว่าสิ่งหนึ่งที่ตนเองเห็นว่ามีคุณค่ามากกว่าความสำเร็จคือกำลังใจที่ดีจากผู้วิจัยที่คอยเป็นเพื่อนคุยอยู่ตลอดเวลา มีเพื่อนในไลน์กลุ่มที่ทำให้ตนเองรู้สึกไม่เหงา และเพื่อนที่อยู่ในเฟซบุ๊กที่จะคอยตามคอมเมนต์เพื่อให้กำลังใจตลอดเวลา เพราะตัวน้องกิตเองจะโพสต์ความเคลื่อนไหวเพื่อให้ทุกคนได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ดีทำให้น้องกิตก็มีกำลังใจที่จะออกกำลังกายให้หนักขึ้น

2. การเรียนรู้จากคนที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จมาก่อน ทำให้สามารถนำเอาประสบการณ์ส่วนนั้นมาปรับใช้กับตนเอง โดยน้องกิตเล่าว่าตนเองเข้าไปเป็นสมาชิกในกลุ่มเฟซบุ๊กที่ให้คำแนะนำเรื่องการออกกำลังกาย ซึ่งในนั้นจะมีคนที่เคยมีน้ำหนักมาก ๆ และใช้ความมุ่งมั่นจนลดน้ำหนักสำเร็จ น้องกิตบอกว่าการที่ตนเองได้เห็นภาพคนที่อ้วนจนน่าเกลียดแต่วันหนึ่งเมื่อเขามีหุ่นดีภาพน่าเกลียดเหล่านั้นมันหายไปเลย จึงรู้สึกว่าการที่เห็นเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญ ประกอบกับรุ่นฟิตเนสที่ผู้วิจัยแนะนำบอกว่าให้เอารูปไอดอลที่เราชอบแล้วหุ่นดี ๆ ติดไว้ที่หัวนอนแล้วแล้วมองเป็นต้นแบบทุกวัน ซึ่งน้องกิตบอกว่าสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าทางใจ

3. น้องกิตบอกว่าข้อมูล ข่าวสาร สารประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยส่งมาทางไลน์นั้นทำให้ตนได้รับรู้อะไรดี ๆ มากขึ้นกว่าเดิม โดยตนเองไม่ได้อ่านทุกอันที่ผู้วิจัยส่งมา แต่จะเลือกอ่านเฉพาะบางอย่างที่ตนเองรู้สึกน่าสนใจ หรือน่าจะมีประโยชน์กับตัวเอง รวมถึงการที่อยู่ในกลุ่มไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สำหรับคนที่เข้าร่วมทดลองครั้งนี้ การได้มีโอกาสพูดคุยกันตลอด เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้มาแชร์ ความรู้สึกในสิ่งที่แต่ละคนได้เรียนรู้ ทำให้น้องกิตรู้สึกว่าจะจริง ๆ แล้วยังมีอีกหลายอย่างที่เราไม่รู้และ ต้องเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้น้องกิตสะท้อนตัวเองว่าตลอดช่วงเวลาที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบคุณลักษณะด้าน พฤติกรรมที่ตัวเองรู้สึกได้แสดงออกมากขึ้นกว่าปกติ คือ ค้นคว้าหาข้อมูลได้มากขึ้น กล้าที่จะถามในสิ่ง ที่ตัวเองสงสัย รู้จักการวางแผนชีวิตเป็นขั้นเป็นตอน กล้าที่จะลงมือทำอะไรด้วยตัวเองมากขึ้น ได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นมากขึ้น สำหรับด้านเจตคตินี้น้องกิตกล่าวว่าตัวเองมองเห็นคุณค่าใน ตัวเองมากขึ้น กล้าที่จะตั้งเป้าหมายยากๆ ให้ตัวเองเพื่อท้าทายตัวเองมากขึ้น รู้สึกมีความสุขกับสิ่งที่ ตัวเองลงมือ และเอาคนอื่นมาเป็นต้นแบบที่ดีเพื่อที่จะดำเนินตามความสำเร็จ ในด้านทักษะ น้องกิต กล่าวว่า ได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการ ทักษะการบูรณาการเอาสิ่งที่รู้ไปใช้ให้ได้ และ ได้เรียนรู้ทักษะสังคมมากขึ้น สำหรับความรู้ที่น้องกิตบอกเพียงว่ากิตู้เพิ่มขึ้นทุกด้านและรู้จักตัวเองมาก ขึ้น

กรณีศึกษาเยาวชนคนที่ 3

ข้อมูลพื้นฐาน

น้องบอสกลุ่มตัวอย่างในการทดลองคนที่ 3 อายุ 24 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะ มนุษยศาสตร์ เอกวิชาภาษาญี่ปุ่น จากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 หลังจบ การศึกษาได้ทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในตำแหน่งล่ามภาษา อยู่ระยะหนึ่งก็ลาออก เพราะมองเห็นว่าเป็น งานที่ตนเองชอบแต่ไม่มีความก้าวหน้า จึงกลับมาช่วยทำธุรกิจส่วนตัวกับครอบครัวอยู่ที่จังหวัดระนอง น้อง บอสชอบใช้เวลาว่างในการทำเค้กและเบเกอรี่ประเภทต่าง ๆ เพราะมีอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่ง คือการทำขนมปังไส้ต่าง ๆ ไปฝากขายที่โรงเรียนในตัวเมืองจังหวัดระนอง นอกจากนั้นเวลาว่างที่เหลือ ก็จะไปอ่านหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น และดูหนังจากยูทูบ โดยมีเป้าหมายในอนาคตว่า อยากจะมีธุรกิจร้านอาหารเป็นของตนเองที่มีทั้งอาหารคาว อาหารหวานแบบไทย และเบเกอรี่ประ เภทต่าง ๆ ที่ทำด้วยฝีมือตนเองทั้งหมด

น้องบอสรู้จักกับผู้วิจัยช่วงประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 เพราะอยู่ในกลุ่มไลน์ “คนชอบกิน” เหมือนกัน และได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกินกันเป็นระยะ ๆ ผ่านระบบ กลุ่มไลน์ จนกระทั่งปลายเดือนตุลาคมที่ผ่านมาผู้วิจัยได้ทำการประชาสัมพันธ์เรื่องการทดลองรูปแบบ การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธยาศัยผ่านกลุ่มไลน์ “คนชอบกิน” ซึ่งน้องบอสได้ให้ความสนใจและ อยากเข้าร่วมการทดลองนี้ด้วยความสมัครใจ โดยมีความคาดหวังว่ารูปแบบนี้จะเป็นอีกช่องทางที่

สามารถพัฒนาการเรียนรู้ในสิ่งที่น้องบอสสนใจให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ผลการดำเนินการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของน้องบอส มีข้อมูลดังต่อไปนี้

วันที่ 1

ผู้วิจัยใช้การสนทนากับน้องบอสด้วยการสื่อสารผ่านช่องทางข้อความเฟซบุ๊ก เพื่อคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ที่น้องบอสอยากจะทำ ซึ่งน้องบอสกล่าวว่าตนเองมีเป้าหมายอยู่อย่างเดียวคือทำอาหารกับขนมให้หลากหลายมากขึ้น เพราะปัจจุบันตอนนี้ที่ตนเองทำเป็นอาชีพเสริมคือทำขนมปังขายตามหน้าโรงเรียน ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ตนเรียนขึ้นมาเองจากยูทูบ และตนเองไม่ได้ไปลงคอร์สเรียนที่ไหนเลย ที่สนใจอยากจะทำเพราะน้องบอสเปิดอ่านไปเจอแล้วติดใจคำที่ผู้วิจัยบอกว่า ”เรียนเอง เป็นเอง ได้เอง” มันคืออะไร แล้วพอลงมาแล้วได้ใจความว่ามันคือการเรียนรู้ด้วยตนเองยังมีความสนใจ เพราะที่ผ่านมาน้องบอสบอกว่าตนเองก็เรียนด้วยตนเองตลอดเวลาอยู่แล้ว ตนเองจบภาษาญี่ปุ่นมาก็จริงแต่ตนเองสามารถพูดได้ 4 ภาษา ไม่รวมภาษาไทย โดยภาษาจีน และภาษาฝรั่งเศส ก็เป็นสิ่งที่เรียนรู้เองทั้งนั้นโดยเรียนผ่านยูทูบ กับค้นหาจากอินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ส่งตัวอย่างสัญญาณการเรียนรู้ของผู้วิจัยให้น้องบอสดูในเบื้องต้น เพื่อพูดคุยกันถึงเรื่องของสัญญาณการเรียนรู้ น้องบอสบอกว่าเคยได้ยินมาบ้าง แต่ไม่ได้สนใจ แต่ในทัศนคติของน้องบอสมองว่าเป้าหมายของคนที่ทำอะไรไม่ใช่ว่าเป้าหมายเดียว แต่เป็นการฝึกทำขนม ทำอาหารให้มันหลากหลาย จึงคิดว่าตนเองอาจจะไม่ทำเป็นสัญญาณการเรียนรู้ แต่อยากจะทำเป็นโคอาเรียนนิกของตนเองว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับการทำขนมหรือทำอาหารบ้างมากกว่า ซึ่งผู้วิจัยก็ให้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของน้องบอส เพราะเท่าที่คุยจะพบว่าน้องบอสมีบุคลิกภาพของความเป็นผู้ใหญ่ ที่มีความคิดเป็นของตนเอง มีความพร้อมในการเรียน และมีเป้าหมายที่ชัดเจนอยู่แล้ว รวมถึงมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เห็นได้จากความสามารถทางภาษาที่เป็นเครื่องการันตีศักยภาพ

วันที่ 2

น้องบอสบอกว่าตนเองจะฝึกการทำขนมและอาหารไปเรื่อย ๆ แต่โดยส่วนใหญ่ตนเองจะเรียนจากยูทูบเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็มีความหลากหลายอยู่แล้ว น้องบอสบอกว่าอาจจะค้นหาแหล่งเรียนรู้อื่นเพิ่มเติม โดยตั้งใจไว้ว่าจะเข้าร่วมกลุ่มบนเฟซบุ๊กที่มีคนตั้งไว้ซึ่งคอยแนะนำเรื่องการทำอาหาร น่าจะช่วยให้ตนเรียนรู้ได้เยอะขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอกลุ่มเกี่ยวกับการทำอาหารที่ผู้วิจัยเป็นสมาชิกอยู่ให้น้องบอสไว้เป็นทางเลือกสำหรับการเรียนรู้

หลังจากนั้นน้องบอสก็เริ่มเรียนรู้วิธีการทำขนมเค้ก และมีการคุยแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัยเป็นระยะ ๆ โดยลักษณะของการเรียนรู้ของน้องบอสโดยส่วนใหญ่ก็ยังคงเรียนรู้ผ่านยูทูบเป็นหลักเช่นเดิม เพราะน้องบอสบอกว่าศักยภาพของยูทูบนั้นเหมือนเรียนอยู่ในห้องเรียนจริง ๆ เพียงแต่สิ่งที่แตกต่างกันก็

คือ ยูทูบไม่สามารถที่จะโต้ตอบได้ แต่ตนเองสามารถที่จะกดย้อนกลับไปดูย้อนหลังได้ถ้าทำตามไม่ทัน จึงเป็นช่องทางที่น้องบอสให้ความสำคัญและสนใจเป็นพิเศษ แต่ก็มีบางครั้งที่น้องบอสจะเข้าไปพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ บนกลุ่มเฟซบุ๊ก ซึ่งน้องบอสเล่าว่าตนเองสามารถที่จะเรียนรู้เทคนิคของ สูตรการทำขนมต่าง ๆ จากคนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มากกว่าสังคมจริง ๆ โดยน้องบอสเล่า ประสบการณ์ให้ฟังว่าเมื่อก่อนเคยรู้จักกับพี่คนหนึ่งซึ่งสนิทมากและรู้ว่าเขาก็ทำขนมปังเก่งเหมือนกัน แต่ปรากฏว่าครั้งหนึ่งน้องบอสสอบถามเคล็ดลับของการที่ทำให้เนื้อขนมปังนุ่ม กลับได้รับคำตอบ กลับมาว่าพี่จ่ายค่าสูตรแพงนะ น้องบอสกล่าวว่า การสนทนาครั้งนั้นจึงทำให้ตนเองยิ่งมั่นใจว่าคำตอบ บางอย่างต้องค้นหาด้วยตนเอง แต่ต่างจากบนเฟซบุ๊กที่ทุกคนต่างกล้าที่แลกเปลี่ยนกันอย่างเต็มที่ใน ทุกเรื่อง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสิ่งที่ทุกคนทำนั้นเป็นสิ่งที่พวกเขารัก ซึ่งชอบเหมือนกัน และทุกคน ไม่ได้มาแข่งขันกันเพื่อธุรกิจ ทั้งนี้การเรียนรู้ตามเป้าหมายของน้องบอสนั้นผู้วิจัยสังเกตว่าจะทำเมื่อมี เวลาที่สะดวก เนื่องจากน้องบอสมีภาระงานประจำของทางบ้าน และอาชีพเสริมที่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้นการเรียนรู้จึงอาจไม่ได้มีผลงานแสดงให้เห็นหลักฐานในทุกวัน แต่น้องบอสจะเข้ามาสนทนากับ เพื่อนๆ ในกลุ่มทุกครั้งที่มีเวลาว่างเพื่อเข้ามาให้กำลังใจน้องฟานในการอ่านหนังสือ และน้องกิตในการ มุ่งมั่นกับการออกกำลังกายเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายให้ได้ ซึ่งผลงานที่น้องบอสแสดงเป็นหลักฐานของ การเรียนรู้ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

รูปภาพที่ 13 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 3

รูปภาพที่ 14 ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบคนที่ 3

ภายหลังการทดลองน้องบอสกล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้ตนเองได้เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นในระหว่างการทดลองรูปแบบ ได้แก่

1. น้องบอสกล่าวว่าเรื่องของการทำเค้กตนเองพอมีพื้นฐานมาบ้างอยู่แล้ว แต่ตนรู้สึกว่าการที่ได้เข้าร่วมทดลองนี้ตนเองได้รู้เรื่องราวการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ มากขึ้นมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในกลุ่มไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น น้องบอสคิดว่าตนเองเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับในการเรียนรู้ ในส่วนที่น้องบอสรู้สึกว่าเป็นผู้ให้คือการได้ถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตการเรียนในรั้วมหาวิทยาลัยให้ทั้งน้องฟานและน้องกิตได้ฟัง ส่วนในด้านที่เป็นผู้รับก็คือการได้เรียนรู้ในสิ่งที่คนอื่นกำลังเรียนรู้อยู่เช่นกัน อย่างเช่นในกรณีของน้องกิตที่ลดน้ำหนักด้วยการออกกำลังกาย น้องบอสเองก็มีความสนใจอยู่เสมอไม่ใช่น้อยเช่นกัน เพราะน้องบอสรู้สึกว่าตนเองต้นแขนต้นขาใหญ่ ฉะนั้นช่วงจังหวะที่มีการคุยกันเรื่องของการออกกำลังกายนั้น ก็จะเป็นช่วงจังหวะที่น้องบอสเก็บเกี่ยวข้อมูลให้ได้มากที่สุด ถึงแม้บางครั้งอาจจะไม่ได้มีการร่วมวงสนทนาด้วย แต่ก็มาตามอ่านทุกครั้งแล้วก็นำข้อมูลไปค้นหาต่อในอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็พบว่าข้อมูลที่ค่อนข้างเยอะมากแล้วก็เป็นอย่างดี รวมถึงแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือที่ผู้วิจัยแนะนำให้น้องกิต น้องบอสเองก็ดาวน์โหลดเก็บไว้เพื่อเอามาเรียนรู้ทำในการออกกำลังกายที่สามารถทำได้ที่บ้าน

2. น้องบอสกล่าวว่าตนเองได้รับประโยชน์จากข้อมูลที่ผู้วิจัยส่งให้ทางไลน์เป็นประจำ โดยน้องบอสเองจะเปิดอ่านทุกสิ่งที่คุณวิจัยส่งมาให้ เพราะคิดว่าทุกข้อมูลที่ได้รับน่าจะมีประโยชน์ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีประโยชน์ในตอนนั้นแต่ก็รู้ไว้เป็นประสบการณ์ก็ไม่ได้เสียหายอะไร แต่ตอนช่วงใกล้เทศกาลลอยกระทงที่ผู้วิจัยได้ส่งลิงค์การทำกระทงจากขนมปังมาให้ดู ทำให้ตนเองเกิดไอเดียที่จะทำ

กระทรวงคมนาคมไปขายในเทศกาลลอยกระทง ซึ่งได้ทดลองทำแล้วไม่ยากก็วางแผนว่าจะทำขายในปีนี้ เพราะน่าจะขายได้ราคาดีด้วย

3. น้องบอสกล่าวว่า การที่ตนเองเลือกที่จะเข้าไปเรียนรู้ในกลุ่มบนเฟซบุ๊กทำให้ตนเองรู้จักเพื่อนใหม่เพิ่มขึ้น ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องที่มีความชอบคล้ายๆ กัน น้องบอสบอกว่าคนไทยส่วนใหญ่มักจะหวงสูตร ไม่ยอมบอกเคล็ดลับ แต่เพื่อนๆ ในกลุ่มนั้นใครมีเคล็ดลับอะไรดี ๆ จะนำมาบอกเสมอ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้น้องบอสได้รับประสบการณ์ในการทำขนมมากขึ้น ซึ่งน้องบอสเองถ้ามีเคล็ดลับอะไรที่ตนเองคิดว่าดี ก็จะนำมาบอกกับทุกคนเช่นกัน เพราะน้องบอสมองว่าตนเองไม่ได้เสียประโยชน์อะไรจากการที่บอกสูตรดังกล่าว กลับเป็นข้อดี หากคนที่นำไปใช้แล้วเจออะไรที่ดีกว่าก็จะนำมาแลกเปลี่ยนทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งน้องบอสกล่าวว่า การที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ส่วนนี้ต้องไม่มองเรื่องธุรกิจ แต่เน้นเรื่องเครือข่ายที่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้มากกว่า

นอกจากนั้นน้องบอสสะท้อนตนเองว่าตลอดช่วงเวลาที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบคุณลักษณะด้านพฤติกรรมที่ตัวเองรู้สึกได้แสดงออกมากขึ้นกว่าปกติ คือ การค้นคว้าหาข้อมูล กล้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอ่านที่มากขึ้น การได้บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับด้านเจตคตินั้นน้องบอสกล่าวว่าปกติตนเองมองเห็นคุณค่าในตัวเองอยู่แล้ว แต่รู้สึกว่าเห็นศักยภาพของคนอื่น ๆ มากขึ้น ว่ามีคนเก่งๆ ในสังคมอีกเยอะที่อาจจะไม่ได้มีโอกาสที่ดีในสังคม แต่เขาก็สร้างโอกาสให้กับตัวเองบนเฟซบุ๊กในด้านทักษะ น้องบอส กล่าวว่า ได้พัฒนาทักษะเรื่องของการบูรณาการประยุกต์เอาความรู้ไปใช้จริง ได้พัฒนาเรื่องทักษะการสื่อสาร ทักษะการอยู่ในสังคม และทักษะการจัดการสำหรับความรู้ที่น้องบอสบอกว่าตนเองได้ความรู้ในศาสตร์ของการทำขนมเยอะขึ้นจากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ในเฟซบุ๊ก และได้ความรู้อีกมากมายผ่านประสบการณ์การพูดคุยในกลุ่มไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากเยาวชนผู้เข้าร่วมการทดลองรูปแบบ

ผลการศึกษาความคิดเห็นในการเข้าร่วมทดลองกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของเยาวชนทั้ง 3 คน มีรายละเอียดตามประเด็นการศึกษาดังต่อไปนี้

1. นิยามความเข้าใจของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ตามความคิดเห็นของเยาวชนมองว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการเรียนรู้ตามความพึงพอใจของตนเอง ที่ตนเองเป็นคนตัดสินใจเลือกเอง และหาวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลักโดยปราศจากความควบคุมบังคับ และไม่ได้มองว่าจะต้องทำให้สำเร็จหรือมีประสิทธิภาพที่ดีเท่ากับคนอื่น แต่ขึ้นอยู่กับความพอใจส่วนบุคคลและเรียนรู้ด้วยความสุข

“...เรียนอะไรก็ได้ที่อยากจะเรียน ทำอะไรก็ได้ที่อยากจะทำ โดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกหรือผิด ไม่ต้องมีใครมาบังคับว่าต้องทำแบบนี้แบบนั้น เป็นสิ่งที่เราเลือกจะทำได้เองตามพอใจ ทำแล้วมีความสุข...”

น้องพาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...เป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับตัวเอง ว่าพอใจหรืออยากจะทำอะไรทำ ซึ่งเราเป็นคนตัดสินใจที่จะทำสิ่งนั้นเอง แต่จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จไม่ใช่เรื่องสำคัญ มันขึ้นอยู่กับความพอใจของตัวเองมากกว่า...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...เคยอ่านเจอว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลากับทุกคน แต่เราไม่รู้ว่ามันเรียกว่าการเรียนรู้ แต่สำหรับตัวเองมองว่าการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ก็คือไม่ต้องเรียนรู้หรอก แต่ทุกอย่างที่เราทำโดยที่ยังมีความเป็นตัวเราซึ่งไม่มีใครมาบังคับให้เราทำอะไรได้นั้นก็คืออัธยาศัย อย่างเช่นจะเรียนทำขนมเพราะอยากทำเอง และก็หาวิธีเรียนเอาเอง ผิดเองรู้เอง แก้งเอง แต่เราก็แฮปปี้ถึงแม้มันจะออกมาไม่ดีก็เถอะ...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

2. การเข้าร่วมทดลองรูปแบบนั้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสอดคล้องเป็นไปตามนियามการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ตนเองกล่าวไว้หรือไม่

เยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบกล่าวว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมทดลองนั้นมีความสอดคล้องกับความเข้าใจของตนเองในเรื่องการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

“...คิดว่าเหมือนกับความหมายที่บอกไว้ เพราะรู้สึกว่าการทำอยู่มันคือสิ่งที่เราต้องการทำอยู่แล้ว ไม่มีใครมาบังคับให้เราทำ แล้วก็สิ่งที่ทำเป็นคนลงมือเองแทบทั้งหมด...”

น้องพาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...มองว่าเป็นไปตามนั้นนะ เพราะกิตรู้สึกว่าการทำมันรู้สึกดีมาก ๆ ถึงมีเป้าหมายแต่ไม่รู้สึกว่าเครียดเหมือนกับตอนสอบเลยที่มีเป้าหมายเหมือนกันแต่กดดันมาก อารมณ์มันต่างกันมากเลย...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...บอสมองว่าสิ่งที่พี่ทำมันตรงกับความเข้าใจของบอสนะ คือได้ทำสิ่งที่เราต้องการ จะทำมันจริง ๆ เพียงแต่ระหว่างที่เราเรียนเรื่องของเรา บอสได้เรียนรู้เรื่องราวของคนอื่นเพิ่มขึ้นด้วย เหมือนกัน...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

3. การเข้าร่วมทดลองทำให้มุมมองของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเปลี่ยนไปหรือไม่

มี 2 มุมมองเยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ โดยมุมมองแรกคือ ภายหลังจากทดลองยังคง เข้าใจความหมายของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในแบบเดิมคือเรียนรู้ตามความพอใจ ตามความรู้สึกนึก คิดของตนเอง ในขณะที่อีกมุมมองหนึ่งสะท้อนว่าภายหลังจากทดลองทำให้ตนเองเข้าใจการเรียนรู้ ตามอัธยาศัยมากขึ้นกว่าเพียงแค่การทำตามความพอใจ แต่เป็นการได้เรียนรู้ร่วมกับประสบการณ์ของ บุคคลอื่น ๆ ที่สร้างความรู้สึกอยากจะเรียนหรือลองทำตามเมื่อมีโอกาส

“...ไม่แน่ใจ แต่รู้สึกว่าโอเคกับการเรียนรู้แบบนี้ บางครั้งคิดเหมือนกันว่าการวางแผน มันสร้างภาระให้เราเพิ่มขึ้นหรือเปล่า แต่ก็ไม่ได้เลย อยู่ที่เราเอาชนะความรู้สึกขี้เกียจของตัวเองให้ได้ รู้สึกทำทนายตัวเองมากกว่า...”

น้องพาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...ไม่นะ จริง ๆ กิตอยากจะทำอะไรก็ได้ เพราะมันคือเรื่องของกิต แต่ กิตรู้สึกว่าสิ่งที่กิตทำมันคือสิ่งที่กิตได้ประโยชน์ แล้วก็มีคนอื่นมากมายที่ให้กำลังใจเรา กิตเลยรู้สึกว่ามีความสุขที่จะทำ แล้วกิตคิดว่ากิตได้เรียนรู้อะไรเยอะขึ้นในสิ่งที่กิตไม่เคยรู้...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...บอสมองว่าบอสเข้าใจเรียนรู้อัธยาศัยมากกว่าเดิมนะ เพราะการที่เราสี่คนได้มา อยู่ในกลุ่มเดียวกัน บอสได้มากกว่าเป้าหมายที่บอสคิด เราได้เรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ ที่มันไม่ได้ตรงกับที่ เราอยากทำแต่แรก อย่างเห็นน้องกิตเอาทำออกกำลังมาโชว์ บอสก็แอบเอาไปทำนะ ไม่แน่ใจว่าตรงกับที่พี่อยากรู้หรือเปล่า แต่บอสเข้าใจว่าอย่างนี้ เพราะสิ่งที่บอสได้เรียนมันไม่ใช่แค่เรื่องของบอส...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

4. องค์กรประกอบใดบ้างในการทดลองที่สนับสนุนหรือเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

เยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยกล่าวว่าองค์กรประกอบที่ สนับสนุนหรือเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้น ประกอบไปด้วย

(1) การเรียนรู้ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี มีความอบอุ่น มีความเป็นมิตร ซึ่งทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีความสุข เพราะรู้สึกปราศจากความกดดันในการเรียนรู้ และทำให้เปิดใจในการเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

“...ก็คิดว่ามันได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โอเคกับตัวเอง ทำให้ตัวเราเองกล้าที่จะเปิดใจพูดคุย แคร่สิ่งที่ไปเจอ โดยไม่รู้สึกกังวลเหมือนอยู่ในห้องเรียนที่มหาวิทยาลัย...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...สำหรับบอสมองว่าสิ่งแรกเลยคือบรรยากาศที่เราได้ทำกิจกรรมอะไรต่าง ๆ ร่วมกันนั้นมันทำให้รู้สึกอบอุ่น คุยความจริงใจ เป็นเหมือนพี่ๆ น้องๆ เลยทำให้ตัวบอสเองรู้สึกเต็มที่ที่จะเรียนรู้หรือพูดคุยไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตาม...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

(2) การสร้างกลุ่มที่มีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ทุกเรื่องในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการช่วยสร้างโอกาสในการเรียนรู้ด้วยความกว้างขวางมากขึ้น โดยการสนทนาทำให้เกิดการเรียนรู้ในบางเรื่องที่อาจไม่เคยรู้มาก่อน หรืออาจสนทนาในเรื่องที่อยู่ในความสนใจทำให้ได้รับข้อมูลในการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

“...พานว่าการมีห้องกลุ่มแบบนี้ทำให้พานได้รู้อะไรมากขึ้น ซึ่งบางเรื่องถามว่าสนใจมั้ยก็ไม่ได้สนใจ แต่อย่างน้อยพานก็คิดว่ามันอาจจะมีประโยชน์ในซักวันก็ได้...”

น้องพาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...ก็คิดว่าทุกวันที่เราได้คุยกัน ซึ่งอาจจะไม่ใช่แค่ในกลุ่มนี้นะ แต่การคุยไม่ว่าจะคุยกับใคร ก็คิดว่าเราจะได้เรียนรู้ถ้าเรามองว่าสิ่งที่เราคุยมันคือการเรียนรู้นะ...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์

“...ห้องกลุ่มที่เราได้คุยแลกเปลี่ยนตลอดเวลา บอส์ว่าสิ่งนี้สำคัญมากพอสมควร เพราะการเรียนรู้สมัยนี้เราจะพึ่งแค่ตัวเองไม่ได้แล้ว บางทีเราก็ต้องรู้จักเรียนรู้จากความคิดของคนอื่นบ้าง..”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

(3) การให้กำลังใจระหว่างกันอยู่ตลอดเวลาของเพื่อนๆ ที่เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มตลอดจนการให้คำแนะนำและการกระตุ้นของของผู้วิจัยที่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการ

เรียนรู้ ทำให้ตัวเยาวชนรู้สึกมีแรงผลักดันภายในอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จในระยะเวลาที่รวดเร็วขึ้น

“...ฟานชอบที่พี่ๆ คอยให้กำลังใจตลอด แทบจะทุกวัน จนบางที่ฟานเอง รู้สึกเลยว่าไม่ได้เรียนอยู่คนเดียว...”

น้องฟาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...กิตชอบคำแนะนำของพี่เก้ง (ผู้วิจัย) มันทำให้กิตเข้าใจได้ง่าย และสิ่งที่พี่แนะนำก็รู้สึกว่ามันเหมาะสมกับตัวกิตด้วยมั้ง เลยทำให้สิ่งที่กิตทำมันดูง่ายขึ้น...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...สำหรับบอสนะ มองว่าทุกคนในกลุ่มมีความปรารถนาดีๆ ต่อกัน เราช่วยเหลือกันซึ่งอาจจะไม่ได้ไปช่วยกันทำ แต่เราช่วยกันผ่านคำพูด ซึ่งบอสมองว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน เพราะมันทำให้คนรู้สึกฮึกเหิมได้ แต่ก็มีข้อจำกัดตรงที่เราจะต้องคิดก่อนที่จะพูดด้วย บางครั้งการพูดเล่นๆ ก็อาจทำให้ใครบางคนรู้สึกไม่ดีได้เหมือนกัน...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

(4) กระดานข่าวในห้องสนทนากลุ่มที่นำเสนอข้อมูลการเรียนรู้โดยผู้วิจัยและการแบ่งปันจากเพื่อนๆ ที่ร่วมเรียนรู้ทำให้เยาวชนได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ข่าวสาร กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย โดยเยาวชนสามารถที่จะเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองมีความสนใจโดยปราศจากการบังคับ

“...กิตว่าหน้ากระดานข่าวที่พี่ชอบเอาลิงค์มาแปะให้อ่าน ทำให้กิตได้เรียนรู้มากขึ้น ซึ่งถ้าเรื่องไหนเราสนใจเราก็อ่าน เรื่องไหนไม่สนใจก็มองผ่านไป...”

น้องกิต ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

“...การแปะลิงค์บนหน้ากระดานกลุ่ม บอสดำตรงนี้น่าสนใจนะ โดยเฉพาะถ้าลิงค์ไหนพาดหัวหน้าสนใจ บอสจะเข้าไปอ่าน ซึ่งบางทีมันไม่ใช่เรื่องที่เราอยากรู้ด้วยซ้ำ แต่เราก็อยากที่จะเข้าไปดูเอง ตรงนี้เลยมองว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมแบบอ้อมๆ...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

(5) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองรวมถึงการเขียนสัญญาการเรียนรู้ ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้เข้าใจความหมายและคุณค่าของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมากขึ้น เพราะ

ได้ลงมือเรียนรู้ในสิ่งที่ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการในการสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง

“...ฟานว่าการที่พี่เก่ง (ผู้วิจัย) ให้เขียนสัญญาการเรียนรู้ กระตุ้นให้ตัวฟานเองรู้สึกเลยว่าต้องตั้งใจมากขึ้น รู้สึกท้าทายตัวเอง...”

น้องฟาน ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558

“...การกระตุ้นให้เรียนรู้ด้วยการลงมือทำสิ่งนี้สำคัญที่สุด เพราะทำให้ทุกคนรวมถึงตัวบอสเองได้ลองฝึกลองถูกด้วยตัวเอง...”

น้องบอส ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558

ผลการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของรูปแบบในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเยาวชนผู้เข้าร่วมการทดลองรูปแบบ

ในการประเมินความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพของรูปแบบในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายหลักที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่มีผลการประเมินระดับในตอนปี 2.1 ซึ่งพบว่ามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน 3 อันดับสุดท้าย โดยผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนผู้เข้าร่วมการทดลองภายหลังเสร็จสิ้นการทดลองรูปแบบ มีรายละเอียดจำแนกเป็นรายด้านดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

จากการประเมินระดับจากผลตอนที่ 2.1 พบว่า พฤติกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การรักการอ่าน การวางแผนการเรียนรู้ และการจดบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยผลการสัมภาษณ์ภายหลังการทดลองพบว่า

(1) นิสัยรักการอ่าน

น้องฟานกล่าวว่า พฤติกรรมรักการอ่านของตนเองเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย เพราะโดยปกติส่วนตัวเป็นคนที่มีนิสัยรักการอ่านเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่การที่ผู้วิจัยได้แปะข่าวสารความรู้บนกระดานข่าวทำให้ตนเองได้มีโอกาสในการอ่านมากขึ้นกว่าเดิมในเรื่องที่นอกเหนือความสนใจของตนเอง เช่นเดียวกับน้องกิตกล่าวว่า ตนเองมีพฤติกรรมการอ่านดีขึ้นกว่าเดิมเข้าร่วมเยอะมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับการกระตุ้นจากตัวผู้วิจัย ประกอบกับการนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจบนกระดานข่าวตรงกับเรื่องที่ตนเองสนใจ จึงรู้สึกที่ตนเองได้อ่านสิ่งที่เป็นประโยชน์มากขึ้น สำหรับตัวน้องบอสกล่าวว่าตนเองไม่ได้รู้สึกว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอ่านมากเท่าไร เพราะโดยปกติจะเป็นคนที่มีนิสัยรักการอ่าน จะอ่านทุก ๆ

เรื่อง โดยไม่สนว่าจะมีประโยชน์กับตนเองหรือไม่ เพราะเชื่อว่าการอ่านสร้างประสบการณ์ที่ดี แต่น้องบอสมองว่ารูปแบบที่เข้าร่วมทดลองนี้สามารถกระตุ้นให้เยาวชนรักการอ่านได้มาก เพราะจะเห็นว่าผู้วิจัยมักจะนำประเด็นที่แะบนกระดานเข้ามาใช้ในการพูดคุยอยู่เป็นประจำ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้คนในกลุ่มรู้สึกว่าจะต้องอ่านเพื่อให้สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนอื่นได้รู้เรื่อง

(2) พฤติกรรมการวางแผนการเรียนรู้

น้องฟานกล่าวว่า การเข้าร่วมทดลองรูปแบบทำให้ตนเองเห็นความสำคัญของการวางแผนการเรียนรู้ เพราะที่ผ่านมาไม่ว่าจะทำกิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ มักไม่ค่อยมีการวางแผน เช่นเดียวกับน้องกิตที่สะท้อนพฤติกรรมของตนเองด้านการวางแผนการเรียนรู้ว่า เป็นคนที่ไม่ค่อยจะวางแผนเท่าใดนัก เพราะคิดเสมอว่าไม่มีความสำคัญ และเคยคิดที่จะวางแผนแต่ก็มักจะปรับเปลี่ยนหรือทำไม่ได้ตามแผนที่วางไว้จึงไม่ใส่ใจ และคิดว่าเป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นได้ แต่ภายหลังการเข้าร่วมการทดลองทั้งสองคนให้ความคิดเห็นไปในทางที่สอดคล้องกันว่าสัญญาการเรียนรู้ทำให้รู้จักการวางแผนในการเรียนรู้มากขึ้น โดยการวางแผนไม่จำเป็นที่จะต้องวางให้ละเอียดจนบีบบังคับตนเองมากเกินไป แต่การวางแผนในสัญญาการเรียนรู้เป็นเพียงการกำหนดแนวทางหรือวางขอบเขตที่จะเป็นตัวช่วยให้การเรียนรู้ที่วางเป้าหมายไว้นั้นประสบความสำเร็จอย่างมีขั้นตอน รวมถึงมีขอบเขตเวลาที่คอยกระตุ้นตนเองให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น สำหรับน้องบอสกล่าวว่าก่อนเข้าร่วมการทดลองตนเองก็มีการวางแผนบ้างในการทำเค้กหรือทำอาหาร แต่รูปแบบที่เข้าร่วมการทดลองในครั้งนี้การได้รับการกระตุ้นจากผู้วิจัยอย่างต่อเนื่องทำให้การวางแผนของตนเองมีความรัดกุมรอบคอบมากยิ่งขึ้น และทำให้ตนได้เรียนรู้ว่าการวางแผนเป็นเพียงการวางแนวทางที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

(3) การจดบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

น้องฟานกล่าวว่า การเข้าร่วมการทดลองในครั้งนี้ตนเองรู้สึกว่ามีโอกาสได้เขียนความรู้สึกหรือประสบการณ์ผ่านกระดานข่าว กระดานสนทนา มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากชีวิตประจำวันในอดีตที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องเหล่านี้ ในส่วนนี้น้องฟานมองว่าอาจเป็นเพราะการมีพื้นที่ให้ตนเองได้เขียน ประกอบกับการได้รับการเสริมแรงจากคนรอบข้างที่ได้เข้ามาอ่าน มีการแสดงความคิดเห็นสะท้อนกลับ ทำให้รู้สึกว่าการที่ตนเองได้เขียนนั้นมีคุณค่าและมีความหมายหรือเป็นประโยชน์กับคนรอบข้าง จึงเกิดแรงผลักดันที่อยากจะเขียนบอกเล่าประสบการณ์ของตนเองอยู่เป็นระยะ ๆ ขณะที่มุมมองของน้องกิตเล่าถึงพฤติกรรมด้านนี้ของตนเองว่า ตนเองเป็นคนไม่ชอบการบันทึกหรือการที่จะต้องมาเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เลย แต่การทดลองในครั้งนี้ หลายๆ กิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการเล่นสัญญาการเรียนรู้ การแชร์ประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง หรือแม้แต่การแสดงความคิดเห็นบน

กระดานข่าว ล้วนสร้างโอกาสให้ตนเองได้รู้จักการเขียนมากขึ้น ถึงแม้จะเป็นการเขียนผ่านการพิมพ์ แต่กิจกรรมเหล่านี้ทำให้ตนเองเข้าใจได้ว่า การเขียนที่จะถ่ายทอดออกมาได้ดีต้องผ่านกระบวนการ ตกตะกอนความคิด และเราจะรู้ว่าสิ่งที่เราเขียนมีประโยชน์หรือไม่นั้นสังเกตได้จากผลสะท้อนกลับ เช่น การกดไลค์บนเฟซบุ๊ก การมีบุคคลอื่นแชร์สิ่งที่ตนเองเขียน การแสดงความคิดเห็นจากบุคคลรอบข้าง โดยสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยผลักดันที่อยากทำให้ตนเองอยากเขียนบันทึกประสบการณ์แบ่งปันให้กับผู้อื่นมากขึ้น ส่วนน้องบอสกล่าวว่า การเข้าร่วมทดลองครั้งนี้ตนเองได้พัฒนาพฤติกรรมการเขียนบันทึกมากขึ้น โดยตนเองเลือกที่จะเขียนบันทึกการเรียนรู้แทนสัญญาการเรียนรู้ โดยน้องบอสกล่าวว่า พฤติกรรมการเขียนบันทึกนั้นเป็นเรื่องของอุปนิสัยส่วนตัวของบุคคลซึ่งไม่สามารถบังคับให้กระทำได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการปลูกฝัง โดยการปลูกฝังอาจใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน เช่น ในการทดลองจะมีการเขียนสัญญาการเรียนรู้ การเขียนแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ โดยน้องบอสมีมุมมองว่า พฤติกรรมการเขียนบันทึกของคนในยุคปัจจุบันไม่ใช้การเขียนบันทึกส่วนตัวลงในสมุดไดอารี่แบบในอดีต แต่เป็นการเขียนที่ต้องการการแบ่งปันและต้องการผลสะท้อนกลับผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะ ฉะนั้นการมีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เกิดการแบ่งปันลักษณะนี้มากเท่าไรโอกาสที่เยาวชนจะมีพฤติกรรมการรู้จักเขียนบันทึกก็จะมากขึ้น

(4) พฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายหลักของการทดลองรูปแบบ

น้องพานสะท้อนว่า พฤติกรรมที่ตนเองรู้สึกว่ามี การปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นนอกจาก พฤติกรรมที่เป็นจุดมุ่งหมายหลัก ได้แก่ รู้สึกได้ว่าตนเองมีความกล้าที่จะถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยกับคนอื่นมากขึ้น มีการพัฒนาตนเองในการค้นคว้าหาแหล่งความรู้ที่ดีมากกว่าก่อนเข้าร่วมการทดลอง มีความกล้าที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับคนอื่นมากขึ้น รวมถึงกล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองให้ความสนใจมากขึ้นด้วย

น้องกิตสะท้อนว่า พฤติกรรมที่ตนเองรู้สึกว่ามี การปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นนอกจาก พฤติกรรมที่เป็นจุดมุ่งหมายหลัก ได้แก่ รู้จักที่จะค้นคว้าหาข้อมูลในสิ่งที่ตนเองให้ความสนใจมากขึ้น กล้าที่จะตั้งคำถามในสิ่งที่ตัวเองสงสัยกับผู้ที่คิดว่าจะสามารถให้คำตอบได้ กล้าที่จะลงมือทำอะไรด้วยตัวเองมากขึ้น รวมถึงพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นมากขึ้นกว่าเข้าร่วมการทดลอง

น้องบอสสะท้อนว่า โดยส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีพฤติกรรมในเชิงการเรียนรู้ที่ดีอยู่แล้ว และเชื่อว่ารูปแบบนี้สามารถที่จะทำให้เยาวชนรุ่นใหม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางบวกได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน การรู้จักค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายวิธีทั้งการอ่าน การฟัง การสะท้อนความคิดเห็น รวมถึงการตั้งคำถาม โดยการมี

พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันเป็นสิ่งที่ทำให้เยาวชนสามารถแสดงออกและมีโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะด้านพฤติกรรมที่หลากหลาย

2. คุณลักษณะด้านเจตคติ

จากการประเมินระดับจากผลตอนที่ 2.1 พบว่า เจตคติที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง เชื่อว่าการเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิต มีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้ โดยผลการสัมภาษณ์ภายหลังการทดลองพบว่า

(1) มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง

น้องฟานกล่าวว่าการเข้าร่วมทดลองรูปแบบในครั้งนี้ทำให้ตนเองรู้จักการวางเป้าหมายมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาน้องฟานมองว่าเป้าหมายเป็นสิ่งไกลตัว เพราะมักมองเพียงอนาคตที่อยู่ไกลออกไป ประกอบกับความไม่มั่นใจในตนเองว่าจะทำได้ดังที่ตั้งเป้าหรือไม่ จึงไม่ให้ความสำคัญกับการวางเป้าหมายมากนัก แต่การได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้วิจัยที่คอยให้คำปรึกษาชี้แนะทำให้ตนเองเข้าใจว่าการวางเป้าหมายไม่จำเป็นต้องมองไปไกล ๆ แต่สามารถที่จะวางเป้าหมายที่อยู่ใกล้ๆ ให้สำเร็จและค่อยๆ ก้าวไปข้างหน้าทีละขั้น เช่นเดียวกับน้องกิตที่สะท้อนว่าที่ผ่านมามีเป้าหมายไว้หลายอย่าง แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถที่จะเดินไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ จึงทำให้ไม่กล้าที่จะตั้งเป้าหมายให้กับตนเองมากนัก แต่การเข้าร่วมครั้งนี้รู้สึกว่าการได้รับกำลังใจและแรงกระตุ้นจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ตนเองรับรู้ว่าการมีเป้าหมายเป็นสิ่งที่ไม่ได้ไม่ยาก โดยส่วนหนึ่งของการทำได้สำเร็จตามเป้าหมายคือมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง กับอีกส่วนหนึ่งอยู่ที่สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ช่วยสร้างแรงผลักดันจนกระทั่งประสบความสำเร็จ สำหรับน้องบอส กล่าวว่าตนเองโดยปกติเป็นคนที่มีเป้าหมายในชีวิตอยู่แล้ว แต่การได้รับคำแนะนำจากผู้วิจัยว่าการมีเป้าหมายควรดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างจินตนาการให้เห็นภาพความสำเร็จของตนเอง ทำให้ตนเองลองนำคำแนะนำนั้นกลับมาทดลอง แล้วพบว่าสามารถสร้างแรงกระตุ้นภายในได้ดี จึงเชื่อว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้จะสามารถสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงการวางเป้าหมายของตนเองมากขึ้น

(2) เชื่อว่าการเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิต

น้องฟานกล่าวว่า การเข้าร่วมทดลองในครั้งนี้ทำให้ตนเองเข้าใจความแตกต่างระหว่างคำว่าเรียนรู้กับการศึกษามากขึ้น ผ่านการพูดคุยกับผู้วิจัยที่มีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ในการทดลองรูปแบบ ซึ่งทำให้ตนเองตระหนักว่าการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้นแต่การเรียนรู้เป็นเหมือนลมหายใจที่อยู่คู่กับมนุษย์ทุกคนจนลมหายใจสุดท้าย ในขณะที่น้องกิตเล่าว่าตนเองจะเฝ้าหรือไม่ให้ความสนใจทันทีที่ได้ยินคำว่าเรียนหรือเรียนรู้ เพราะรู้สึกได้ถึงความน่าเบื่อ

เห็นภาพครุฑๆ ภาพหนังสือเรียนกองโต หรือภาพการสอบที่ลอมเข้ามาในความทรงจำ แต่การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ทำให้มุมมองการเรียนรู้ของตนเองเปลี่ยนไป เพราะผู้วิจัยได้อธิบายให้ตนเองเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ ประกอบกับการได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่อยู่ในความสนใจยิ่งทำให้ตนเองรู้สึกว่าการเรียนรู้ลักษณะนี้เกิดประโยชน์มากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนที่บางครั้งดูเหมือนจะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง เช่นเดียวกับน้องบอสที่กล่าวว่า การพูดคุยกับผู้วิจัยทำให้ตนเองเข้าใจความหมายของการเรียนรู้ ซึ่งเชื่อว่าใครก็ตามที่เข้าใจความหมายของคำนี้เขาจะเข้าใจในทันทีว่าการเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย

(3) มีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้

น้องพานกล่าวว่าตนเองมีความสุขทุกครั้งที่ได้คุยกับเพื่อนๆ ในกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพราะรับรู้ได้ถึงความหวังดีและความจริงใจ จึงมองว่าความสุขที่ได้มาเกิดจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นปัจจัยผลักดัน ซึ่งความเห็นดังกล่าวก็สอดคล้องกับน้องกิตที่เล่าว่า การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ทำให้ตนเองรับรู้ได้ถึงความสุขในการเรียนรู้ โดยสิ่งที่ทำให้ตนเองมีความสุขก็คือการได้อยู่ท่ามกลางบุคคลที่เข้าใจซึ่งกันและกัน มีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ได้ระบายหรือแลกเปลี่ยนระหว่างกันแบบไม่จำกัด ทำให้ตนเองรู้สึกเปิดใจ และสบายใจทุกครั้งที่ได้เข้ามาพูดคุยในกลุ่มรวม ในขณะที่น้องบอสกล่าวว่าตนเองก็รู้สึกมีความสุขในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยมองว่าความสุขที่ได้รับจากการเข้าร่วมแท้จริงเกิดจากองค์ประกอบ 3 อย่าง ได้แก่ 1. มีความสุขจากการได้ลงมือทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ 2. ความสุขที่ได้อยู่ในบรรยากาศที่ดี และ 3. ความสุขที่ได้อย่างท่ามกลางกัลยาณมิตรที่ดีมีความจริงใจ

(4) เจตคติอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายหลักของการทดลองรูปแบบ

น้องพานสะท้อนว่า เจตคติที่ตนเองรู้สึกว่ามีเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเจตคติที่เป็นเป้าหมายหลัก ได้แก่ การมองเห็นความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง รู้สึกยอมรับในศักยภาพของบุคคลรอบข้าง และเชื่อว่าบุคคลรอบข้างสามารถที่จะเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการเรียนรู้ แต่สำหรับในเรื่องของการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมน้องพานกล่าวว่ายังไม่รู้สึกเปลี่ยนแปลงเจตคติด้านนี้เท่าใดนัก เพราะรู้สึกว่าบางสถานการณ์ที่ตนเองรู้สึกไม่ชอบใจก็ยังมีมุมมองด้านลบและไม่คิดว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ได้

น้องกิตสะท้อนว่า เจตคติที่ตนเองรู้สึกว่ามีเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเจตคติที่เป็นเป้าหมายหลัก ได้แก่ การมองเห็นความสามารถในตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นภายหลังจากที่ตนเองสามารถลดน้ำหนักได้ตามเป้าหมายในระยะเวลาอันสั้น นอกจากนั้นน้องกิตยังเชื่อว่ารูปแบบที่เข้าร่วมทำให้ตนเองมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้างมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยมีการยึดต้นแบบเป็นแรงบันดาลใจที่นำไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงเชื่อว่าบุคคลรอบข้างคือส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการลดน้ำหนักครั้ง

นี้ด้วย ส่วนการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมน้อยองกิตสะท้อนว่ายังไม่รู้สึกว่ารูปแบบที่เข้าร่วมทำให้ตนเองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นมากเท่ากับการเห็นคุณค่าในตนเองและบุคคลรอบข้าง

น้องบอสสะท้อนว่า เจตคติที่ตนเองรู้สึกว่ามีเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเจตคติที่เป็นเป้าหมายหลัก ได้แก่ การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง ซึ่งเกิดจากการที่ได้มีโอกาสพูดคุยกับบุคคลอื่นที่มีประสบการณ์มากกว่าตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้ถึงประสบการณ์บางอย่างที่ตนเองไม่เคยเจอและอาจเป็นประโยชน์ในอนาคตหากต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน อย่างไรก็ตามน้องบอสมองว่าการปรับเปลี่ยนเรื่องเจตคติเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก และเจตคติที่ตนเองเชื่อว่าเปลี่ยนไปอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในระยะสั้นๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่ถาวรนั้นต้องอาศัยระยะเวลาและความต่อเนื่อง

3. คุณลักษณะด้านทักษะ

จากการประเมินระดับจากผลตอนที่ 2.1 พบว่า ทักษะที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ความสามารถในการบูรณาการความรู้ ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความสามารถพัฒนาฝีมือในอาชีพหรือกิจกรรมที่ตนเองมีความถนัดหรือความสนใจ โดยผลการสัมภาษณ์ภายหลังการทดลองพบว่า

(1) ความสามารถในการบูรณาการความรู้

น้องพานกล่าวว่า ตนเองยังไม่แน่ใจว่ารูปแบบมีส่วนทำให้ตนเองสามารถบูรณาการความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงหรือไม่ เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในบทเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการสอบ สำหรับน้องกิตสะท้อนว่าตนเองสามารถบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้กับตัวเองมากขึ้น เห็นได้จากความสามารถในการประยุกต์ทำออกกำลังกายที่ตนเองเรียนรู้จากแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือออกมาให้เหมาะสมกับสรีระตนเอง และยังมองว่าความสามารถในการบูรณาการที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้เอง แต่จะต้องอาศัยกลไกการแนะนำจากผู้รู้หรือมีประสบการณ์มาก่อนให้คำปรึกษา จากนั้นเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องทดลองปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับตนเอง เช่นเดียวกับน้องบอสที่กล่าวว่าตนเองเชื่อว่ารูปแบบในการทดลองความสามารถที่จะส่งเสริมให้คนมีทักษะการบูรณาการมากขึ้นผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำจริงโดยจำเป็นจะต้องมีคนให้คำชี้แนะเพิ่มเติมในระยะหนึ่ง เมื่อผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจก็จะค่อยๆ บูรณาการสิ่งต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา

(2) ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ

น้องฟานกล่าวว่าตนเองเชื่อว่าการเข้าร่วมทดลองในครั้งนี้ได้พัฒนาทักษะการคิดโดยรวม ไม่ใช่เฉพาะการคิดเป็นระบบอย่างเดียว แต่การเข้าร่วมทดลองรูปแบบทำให้ตนเองรู้จักคิดไตร่ตรอง รู้จักใช้วิจารณ์ญาณ และบางครั้งได้ใช้จินตนาการประกอบความคิดมากขึ้น ซึ่งสิ่งที่ทำให้ตนเองเกิดกระบวนการคิดคือการได้รับคำถามจากผู้วิจัยเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ตนเองต้องหาคำตอบที่บางครั้งจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนในการตอบคำถามนั้น ส่วนน้องกิตมองว่าตนเองก็ได้พัฒนาทักษะการคิดเป็นระบบจากการทดลองเช่นกัน โดยหลายๆ กิจกรรม อาทิ การเขียนสัญญาการเรียนรู้ การพูดคุย แลกเปลี่ยนในเรื่องต่าง ๆ ล้วนเอื้อให้ตนเองได้พัฒนาส่วนนี้มากขึ้น เพราะโดยปกติตนเองจะเป็นคนอารมณ์ร้อน แต่การเข้าร่วมในครั้งนี้ทำให้ตนเองรู้จักที่จะใช้ความคิดนำอารมณ์มากกว่าแต่ก่อนเข้าร่วม สำหรับในมุมมองของน้องบอสเล่าว่า ตนเองได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น ซึ่งการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้นนั้นเกิดจากการจัดระเบียบความคิด ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

(3) ความสามารถพัฒนาฝีมือในอาชีพหรือกิจกรรมที่ตนเองมีความถนัดหรือความสนใจ

น้องฟานกล่าวว่ารูปแบบที่เข้าร่วมมีส่วนในการส่งเสริมให้ตนเองได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในสิ่งที่ตรงตามความต้องการ ได้แก่ การพัฒนาความรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ โดยการที่ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ลงมือเรียนรู้จริง มีการเขียนสัญญาการเรียนรู้ มีการคอยถามเพื่อให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็น ทำให้ตนเองได้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น เมื่ออ่านหนังสือไม่เข้าใจ ก็ไม่ทนที่จะอ่านเหมือนเมื่อก่อน แต่เลือกที่จะถามเพื่อนหรือเปิดยูทูปเพื่อสร้างความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนในส่วนนี้มีส่วนทำให้ตนเองได้พัฒนาการเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจมากขึ้น เช่นเดียวกับในมุมมองของน้องกิตและน้องบอสที่กล่าวว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาตนเองในกิจกรรมที่อยู่ภายใต้ความสนใจ โดยสิ่งที่เป็นหัวใจหลักของการพัฒนาได้แก่ การสนับสนุนการลงมือทำจริง ที่ต้องไม่ใช่เพียงการรู้ทฤษฎีแต่ลงมือทำไม่เป็น และเมื่อลงมือทำแล้วมีการวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนมุมมอง ให้คำแนะนำ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เอื้อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละคนได้มากขึ้น

(4) ทักษะอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายหลักของการทดลองรูปแบบ

จากผลการทดลองรูปแบบ เยาวชนทั้งสามคนที่เข้าร่วมสะท้อนความคิดไปในทิศทางเดียวกันว่านอกเหนือจากทักษะที่เป็นเป้าหมายหลักในการส่งเสริมแล้ว การเข้าร่วมในครั้งนี้ทักษะที่รู้สึกได้ว่าได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร โดยเฉพาะการฟังและการพูด เป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนามาจากกระบวนการสนทนาระหว่างกันที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในการทดลองรูปแบบ

ทักษะทางสังคม ที่ประกอบไปด้วย การสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นในห้องสนทนาร่วมที่สร้างโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ระหว่างกัน และทักษะในการจัดการ ทุกคนได้ฝึกฝน เรียนรู้ และพัฒนาจากกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีสัญญาณการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดทิศทางทำให้การเรียนรู้ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สำหรับในเรื่องของทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น น้องฟานกับน้องบอสกล่าวว่า ตนเองไม่ได้รู้สึกว่ามีการพัฒนาการในทักษะด้านนี้ ในขณะที่น้องกิตกล่าวว่าตนเองไม่ได้รู้สึกว่ามีการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด แต่ที่มีการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้นก็คือรู้สึกตนเองรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่ถูกถ่ายทอดผ่านเทคโนโลยีมากขึ้น จะไม่เชื่อข้อมูลเพียงการอ่านเฉพาะพาดหัวข่าว แต่จะพยายามค้นหาข้อมูลให้หลากหลายโดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการค้นหาข้อมูลดังกล่าว

4. คุณลักษณะด้านความรู้

จากการประเมินระดับจากผลตอนที่ 2.1 พบว่า ความรู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 3 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านสังคม และความรู้ด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ โดยผลการสัมภาษณ์ภายหลังการทดลองพบว่า

(1) ความรู้ทางด้านวิชาการ

น้องฟานกล่าวว่า ตนเองพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาการมากขึ้น เพราะเป้าหมายในกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองนั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางวิชาการโดยตรง ในขณะที่น้องกิตกล่าวว่า ข้อมูลทางด้านวิชาการนั้นตนเองได้รับเพิ่มเติมบ้างจากการนำเสนอสาระประโยชน์ผ่านกระดานข่าวและกระดานสนทนา ส่วนน้องบอสกล่าวว่า ข้อมูลด้านวิชาการจากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบนั้นไม่น่าจะส่งเสริมมากเท่าใดนัก และตนเองก็ไม่ได้รู้สึกว่าได้รับความรู้ทางด้านวิชาการเพิ่มเติม

(2) ความรู้ทางด้านสังคม

น้องฟานน้องกิต และน้องบอสมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทั้งหมดว่า ทุกคนต่างได้รับความรู้ทางด้านสังคมเพิ่มเติมผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และจากข้อมูลที่โพสต์ลงบนกระดานข่าว ทำให้ได้รับข่าวสารที่หลากหลายแถมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ทุกคนมักจะเลือกเรียนรู้ในด้านของข่าวสารที่เป็นกระแสในสังคม และข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับตนเองเป็นหลัก

(3) ความรู้ด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ

น้องฟานกล่าวว่ารูปแบบที่เข้าร่วมไม่ได้ส่งเสริมให้ตนเองได้รับความรู้ทางด้านอาชีพเท่าใดนัก แต่การเข้าร่วมครั้งนี้ทำให้รู้จักความต้องการของตนเองเพิ่มมากขึ้น สำหรับน้องกิตกล่าวว่าความรู้ด้านอาชีพที่ตนเองได้รับไม่ได้เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการทดลองโดยตรง แต่เกิดขึ้นจากกระบวนการ

ค้นหาด้วยตนเองเป็นหลัก เช่นเดียวกับน้องบอสที่กล่าวว่าตนเองรู้สึกว่าคุณรู้ทางด้านอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจนั้น น่าจะเริ่มต้นที่ตัวบุคคลเป็นหลักในการค้นหาข้อมูลความรู้ รวมถึงลงมือทำลองผิดลองถูกด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน และรูปแบบไม่น่าที่จะส่งเสริมเรื่องความรู้ทางด้านอาชีพได้โดยตรง แต่หากกิจกรรมมีลักษณะเหมือนการจัดนิทรรศการด้านอาชีพก็อาจจะสามารถส่งเสริมให้เรียนรู้ด้านอาชีพได้มากขึ้น

(4) ความรู้อื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายหลักของการทดลองรูปแบบ

เยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบทั้งสามคนมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า รูปแบบที่เข้าร่วมทดลองสนับสนุนทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นหลัก และหากจะต้องประเมินว่าได้รับความรู้ด้านใดมากที่สุด ก็คงจะเป็นความรู้ทางด้านประสบการณ์ เพราะกระบวนการกลุ่มที่ผ่านการสนทนาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ทุกคนได้รับรู้ถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน รวมทั้งมีความหลากหลาย ซึ่งสิ่งที่ได้เรียนรู้ก็นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในอนาคต

จากผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนด้วยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมทดลอง สรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถที่จะเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้หลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพฤติกรรม และด้านเจตคติ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวประกอบด้วย การได้รับการเสริมแรงจากผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การได้เรียนรู้จากการลงมือกระทำจริง การขับเคลื่อนโดยกระบวนการกลุ่มที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่คอยกระตุ้นให้เยาวชนได้มีโอกาสแสดงคุณลักษณะต่าง ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับคุณลักษณะด้านทักษะ เยาวชนที่เข้าร่วมทดลองมีมุมมองว่าสามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้เช่นกัน แต่จำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลา และความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความชำนาญมากขึ้น ส่วนคุณลักษณะด้านความรู้ที่เยาวชนมองว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังมีความสามารถในการส่งเสริมได้น้อยกว่าคุณลักษณะด้านอื่น ๆ โดยความรู้ที่ได้รับมากที่สุดจะเป็นความรู้ด้านประสบการณ์ และความรู้ทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นผ่านการพูดคุยสนทนากันเป็นส่วนใหญ่ แต่ความรู้ด้านอื่น ๆ เยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองมองว่าเป็นไปตามความสนใจระดับบุคคลมากกว่า ซึ่งการส่งเสริมไม่ค่อยมีผลมากนัก และจากข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมดยืนยันได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้สามารถส่งเสริมเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

ตอนที่ 2.4 ผลการประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผู้วิจัยนำเสนอ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มเยาวชน และผลการทดลอง (ร่าง) รูปแบบในการจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตจำนวน 8 ท่าน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) ณ อาคารพระมิ่งขวัญการศึกษาไทย ชั้น 8 ห้อง 823 วันพฤหัสบดีที่ 24 ธันวาคม 2558 เพื่อพิจารณาตรวจสอบประเมินผล และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ทั้งนี้การวิเคราะห์ผลการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผลจากแบบประเมิน และส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลจากการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผลจากแบบประเมิน

ผลการประเมินองค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ด้านความถูกต้องเหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้องเหมาะสมของรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

องค์ประกอบ	คะแนนเฉลี่ย	SD.	ระดับความคิดเห็น
หลักการ	4.38	.74	มากที่สุด
ผู้อำนวยการความสะดวก	4.00	.62	มาก
ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้	4.38	.74	มากที่สุด
พื้นที่การเรียนรู้	4.25	.51	มากที่สุด
ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้	4.50	.76	มากที่สุด
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.25	.51	มากที่สุด
วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้	4.38	.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 21 สรุปการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิได้ว่ารายละเอียดในองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.50 รองลงมาคือ ด้านหลักการ ด้านปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ และวิธีการส่งเสริม มีคะแนนเฉลี่ยที่ 4.38 สำหรับ ด้านพื้นที่การเรียนรู้ และด้านกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.25 คะแนน สำหรับด้านที่มีเกณฑ์คะแนนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านผู้อำนวยการความสะดวกมีคะแนนเฉลี่ยคือ 4.00

ผลการประเมินองค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ด้านความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 22 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

องค์ประกอบ	คะแนนเฉลี่ย	SD.	ระดับความคิดเห็น
หลักการ	4.25	.74	มากที่สุด
ผู้อำนวยการความสะดวก	4.00	.62	มาก
ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้	4.50	.74	มากที่สุด
พื้นที่การเรียนรู้	4.50	.51	มากที่สุด
ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้	4.50	.76	มากที่สุด
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.25	.51	มากที่สุด
วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้	4.38	.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 22 สรุปการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิได้ว่า รายละเอียดของ 6 องค์ประกอบในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ประกอบด้วย ด้านปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ ด้านพื้นที่การเรียนรู้ และด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.50 รองลงมาคือ ด้านวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยที่ 4.38 ด้านหลักการ และด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.25 คะแนน ส่วนด้านผู้อำนวยการความสะดวกผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยที่ 4.00 คะแนน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลจากการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านท่านเห็นด้วยกับรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยกล่าวว่า หากผู้วิจัยให้เหตุผลว่ารูปแบบนี้เป็นหนึ่งในอีกหลายๆ รูปแบบการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยที่พัฒนาขึ้นจากการประเมินลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชนเป็นหลัก ที่ สามารถนำไปสู่การพัฒนาแบบที่ใช้ได้ในหลายบริบท ก็ยอมรับใน (ร่าง) รูปแบบได้ แต่หากกล่าวว่า เป็นเพียงรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยเฉพาะบนเครือข่ายออนไลน์อันนั้นถือว่าไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านในที่ประชุมการสนทนากลุ่มกล่าวว่า (ร่าง) รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนา ขึ้นนั้น ยังมีบางองค์ประกอบที่ขาดความชัดเจนและยังไม่ถูกต้องตามหลักการของการเรียนรู้ตามอัยาศัย ต้องปรับแก้ไขรายละเอียดให้ชัดเจนขึ้น

2. ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับข้อมูลในด้านหลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพียงแต่ตั้งข้อสังเกตว่าหลักการดังกล่าวนั้นคือหลักการที่ใช้ได้เฉพาะในรูปแบบบน เครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเป็นหลักการทั่วไปที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกบริบทที่ไม่จำเป็น เฉพาะบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเท่านั้น เพราะหลายหลักการผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าสอดคล้องทั้งตาม หลักของพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย พ.ศ.2551 และสอดคล้อง ตามทฤษฎีที่นักวิชาการนำเสนอ ดังนั้นจึงเสนอให้ผู้วิจัยใช้เฉพาะหลักการที่เป็นกลางๆ ซึ่งสามารถ นำไปใช้ได้ในทุกบริบท ยกตัวอย่างเช่น หลักการด้านความเป็นอิสระของผู้เรียนรู้ หลักการด้านความ หลากหลาย หลักการด้านความยืดหยุ่น หลักการด้านโอกาสความเสมอภาคเท่าเทียม หลักการด้าน ความต้องการของผู้เรียนรู้ หลักการบรรยากาศการเรียนรู้ หลักการด้านความทันสมัยเท่าทันต่อความ เปลี่ยนแปลง เป็นต้น

3. ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับการเรียนรู้ในสังคมปัจจุบันที่เยาวชนไทยจำเป็นต้องมีผู้อำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ แต่อยากให้ตระหนักว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยนั้นผู้อำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้คือใคร มีความจำเป็นแค่ไหนที่จะต้องมียังมีองค์ประกอบนี้บนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ถ้าไม่มีแล้วทำให้การเรียนรู้ขับเคลื่อนไม่ได้หรืออย่างไร ประเด็นเหล่านี้คือให้ผู้วิจัย กลับไปคิดทบทวนว่าจริง ๆ แล้วบุคคลที่ทำหน้าที่ในส่วนนี้จะจัดเป็นหนึ่งในทรัพยากรส่งเสริมการ เรียนรู้หรือไม่ เพราะมองว่าองค์ประกอบด้านนี้จะทำให้รูปแบบไม่ต่างไปจากการศึกษานอกระบบที่ จำเป็นต้องมีผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ถึงจะไม่ได้ขึ้นนำทุกอย่างแต่ก็มีบทบาทคอยช่วยเหลือให้ การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ แต่การเรียนรู้ตามอัยาศัยเขาอาจจะทำสำเร็จหรือไม่ก็ได้ มันเป็นเรื่อง

ของผู้เรียน ซึ่งบางคนอาจจะไม่ได้ต้องการมีตัวช่วยด้วยซ้ำ ฉะนั้นองค์ประกอบนี้อาจจะไม่ได้จำเป็นสำหรับทุกคนเสมอไป แต่หากผลการวิจัยคิดว่าองค์ประกอบนี้มีความจำเป็นก็ควรเสนอให้เห็นบทบาทสำคัญของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ว่ามีความแตกต่างจากในรูปแบบอื่น ๆ โดยควรแสดงให้เห็นว่าผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ไม่ใช่กระบวนกรหรือผู้ชี้แนะทางการเรียนรู้ แต่เป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ที่พร้อมจะร่วมเรียนรู้กับเยาวชนตลอดเวลา อีกทั้งควรแสดงให้เห็นกลุ่มบุคคลที่ควรมีบทบาทสำคัญโดยน่าจะเป็นคนที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชน เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รวมถึงควรเชื่อมโยงกับกระบวนกรหรือลักษณะของการส่งเสริมมากกว่าการกำหนดเพียงบทบาทหรือหน้าที่ที่ไปให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลมากกว่าการสร้างวิธีการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4. ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับการกำหนดองค์ประกอบด้านพื้นที่การเรียนรู้ และถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมให้เยาวชนสามารถที่จะเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ โดยเสนอแนะผู้วิจัยกำหนดให้ชัดเจนว่าพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยคืออะไร มีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่าพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยนี้ ต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่การเรียนรู้ที่มีลักษณะของความเป็นส่วนตัว และพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยต้องพยายามไม่นำเสนอเพียงในมุมของโลกออนไลน์ แต่ควรแสดงให้เห็นถึงพื้นที่บนโลกแห่งความจริงที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นแบบเผชิญหน้าได้ด้วย

5. ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยที่สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทหลักกับเยาวชน และเป็นสื่อที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและตลอดชีวิต ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิอยากให้ผู้วิจัยฉายภาพความเป็นเอกลักษณ์ของสื่อประเภทนี้ว่าแตกต่างจากสื่อบนอินเทอร์เน็ตแบบเดิม ๆ ที่เรียนรู้ด้วยตนเองเพียงอย่างเดียว โดยสื่อสังคมออนไลน์คือพื้นที่หนึ่งในสิ่งแวดล้อมบนอินเทอร์เน็ตที่นอกจากจะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแล้วยังสามารถเป็นพื้นที่ที่สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นได้อีกด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าสื่อออนไลน์ที่กล่าวถึงนั้นก็คือพื้นที่การเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยก็อาจจะถอดบทเรียนหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่เสมือนนี้มีอัตลักษณ์อย่างไร ถึงสามารถดึงดูดให้เยาวชนปรารถนาที่จะเรียนรู้จากพื้นที่ในลักษณะนี้ อาจเป็นเพราะเป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีความหลากหลาย เป็นช่องทางที่เยาวชนสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างอิสระ มีความสะดวกสบายต่อการเข้าถึง สิ่งเหล่านี้ น่าจะเป็นแรงดึงดูดสำคัญรวมถึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดีสำหรับเยาวชน ที่การจัดพื้นที่การเรียนรู้ควรตระหนักถึงอยู่เสมอ

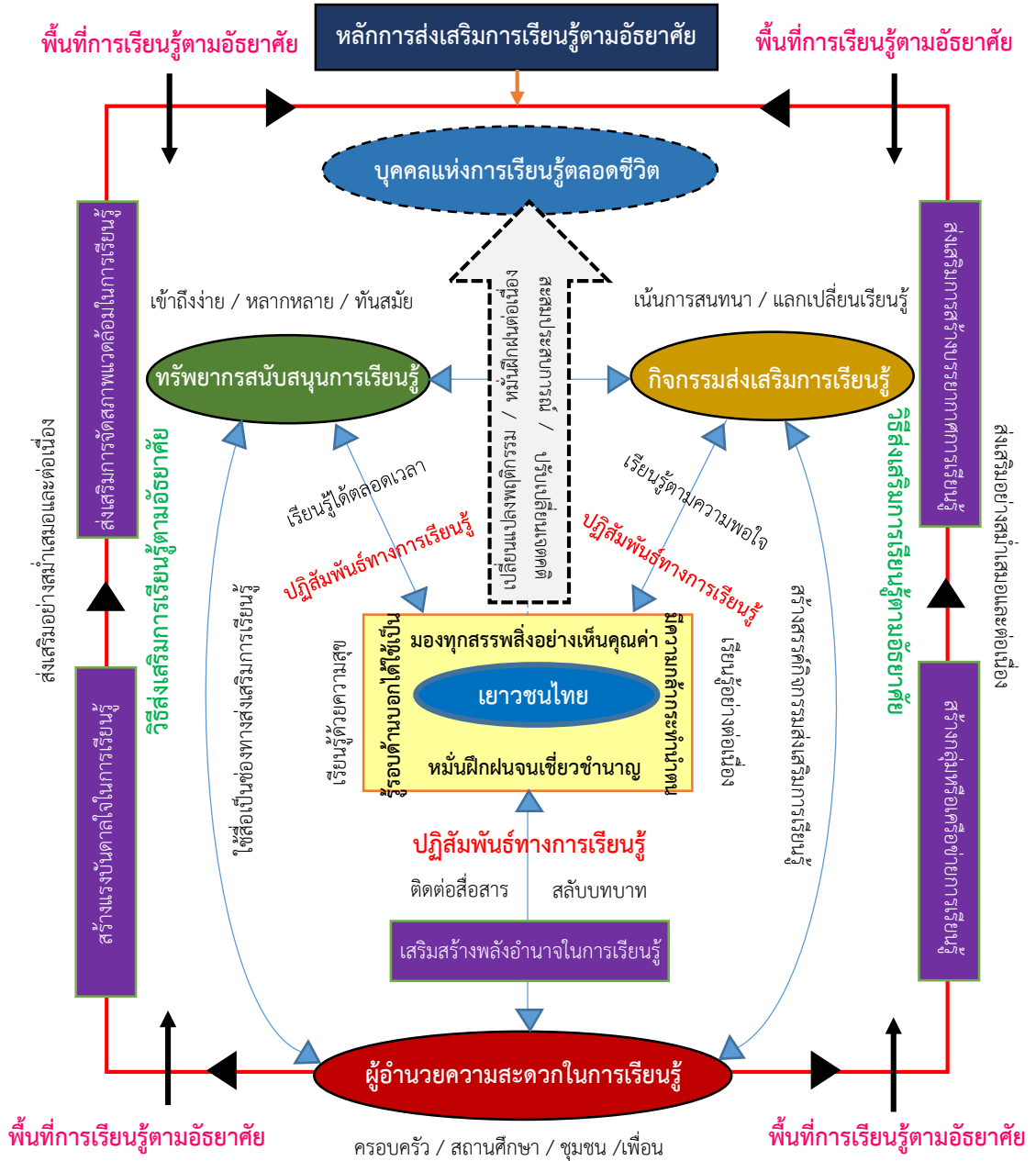
6. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอความคิดเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยคือกุญแจสำคัญที่จะทำให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตามอัธยาศัยไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาหรือเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกิจกรรมหลักที่ควรนำเสนอได้แก่ การสนทนา แต่ก็ควร

แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมในลักษณะอื่น ๆ เพื่อให้สามารถอธิบายได้ว่ากิจกรรมที่ใช้นั้นเสริมสร้างให้เยาวชนได้พัฒนาคุณลักษณะด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง เช่น การเขียนสัญญาการเรียนรู้ช่วยทำให้เยาวชนรู้จักการวางแผนการทำงาน การตั้งคำถามเป็นประจำทำให้เยาวชนได้พัฒนากระบวนการคิดหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง เสริมสร้างให้เยาวชนรู้จักการบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งรายละเอียดส่วนนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะนำไปใช้ในอนาคต

7. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรแสดงให้เห็นความเป็นลำดับขั้นหรือแสดงให้เห็นเป็นกลไกการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น เริ่มต้นจากการสร้างพื้นที่การเรียนรู้โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้หรือมีบรรยากาศที่เอื้อใ้ให้อยากที่จะเข้ามาเรียนรู้ จากนั้นจึงตามด้วยการนำเสนอภาพความสำเร็จหรือนำเสนอทรัพยากรการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจผลักดันให้เยาวชนอยากเรียนรู้ มีการเชิญชวนให้ทดลองลงมือทำ นำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการเสริมสร้างพลังอำนาจตลอดทางการเรียนรู้ เป็นต้น

8. ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่ารูปแบบดังกล่าวมองเห็นถึงประสิทธิภาพในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย แต่ยังไม่เห็นถึงศักยภาพในการส่งเสริมคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร จึงแนะนำให้ตั้งคุณลักษณะที่จำเป็นในการเรียนรู้ของเยาวชนออกมาให้ปรากฏเห็นในรูปแบบด้วย โดยการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เป็นประจำ คำพวกนี้น่าจะแสดงให้เห็นในรูปแบบเช่นกันเพื่อบ่งบอกถึงการเรียนรู้ที่ต้องเกิดขึ้นตลอดทั้งช่วงชีวิต

ทั้งนี้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย แสดงดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 15 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อรรถาจารย์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผลการศึกษาในขั้นตอนนี้ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเยาวชนจำนวน 3 คนที่เข้าร่วม ทดลองรูปแบบ และจากผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 ท่าน ณ อาคารพระมิ่งขวัญ การศึกษาไทย ห้อง 823 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558 โดยผลการศึกษาแบ่งออกเป็นประเด็นด้าน ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาจารย์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาจารย์ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ ข้อมูลดังต่อไปนี้

ปัจจัยของความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้การดำเนินการใช้รูปแบบประสบความสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเยาวชน และผลจากการสนทนากลุ่มของ ผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่า ปัจจัยจากผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาจารย์เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถจำแนกออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. ปัจจัยด้านบุคคล 2. ปัจจัยด้านเครือข่าย 3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการเรียนรู้ 4. ปัจจัยด้านบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และ 5. ปัจจัยด้านเวลา

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีความเป็น Active Learner เป็นปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้ภายในรูปแบบมีโอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด โดย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ตลอดชีวิตเห็นพ้องต้องกันว่าผู้เรียนหรือเยาวชนในรูปแบบ คือปัจจัยที่ทำให้รูปแบบดำเนินต่อไปอย่าง มีประสิทธิภาพ “...ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะของความกระตือรือร้น มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้อยู่ ตลอดเวลา เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ในรูปแบบประสบความสำเร็จได้...” (กุลธร จึงเลิศสุริยกุล, สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับคุณประภาพร จันทร์ศมี ผู้ทรงคุณวุฒิจาก กระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวว่า “...นอกจากเรื่องของความกระตือรือร้นแล้วเยาวชนที่มีความพร้อมใน ตัวเองมีโอกาสที่จะเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ในทุกรูปแบบ ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย พร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมที่ยังมีสิ่งจะต้องรู้อีกเยอะ...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับ นางสุณี มณีวรรณ กล่าวว่า “...การที่ผู้เรียนเปิดกว้างในการเรียนรู้ พร้อมที่จะรับฟัง พร้อมที่จะแชร์ พร้อมที่จะปฏิบัติทำให้การใช้รูปแบบเกิดผลดี...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ในขณะที่ตัว เยาวชนเองก็ให้ความคิดเห็นว่าตัวเยาวชนเองคือปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปแบบมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ โดยน้องกิตกล่าวว่า “...ผมว่าความมุ่งมั่นของตัวเองมีส่วนทำให้ผมลดน้ำหนักได้ 3 กิโล

ภายในไม่ถึง 2-3 วิชา คือถ้าผมไม่มีวินัย ไม่มีความพยายามผมคงทำไม่ได้ เพราะจริง ๆ ลองทำมาหลายครั้งแล้ว แต่ไม่เคยสำเร็จเลย...” (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558)

2. ปัจจัยด้านเครือข่าย ได้แก่การได้รับแรงสนับสนุนในการเรียนรู้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีส่วนในการสนับสนุนให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ทั้งนี้หมายรวมถึงเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนรู้ซึ่งอยู่บนเครือข่ายสังคมออนไลน์กลุ่มเดียวกัน โดยน้องกิตกล่าวว่า “...พี่บ่อ (ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยแนะนำ) ช่วยดูแลผมตั้งแต่ต้น ตั้งแต่ผมเริ่มเขียนแผนออกกำลังก็ช่วยแนะนำ แล้วก็ช่วยแนะนำเรื่องของอาหารการกิน เทคนิคต่าง ๆ พี่เขาช่วยผมได้เยอะมาก แล้วก็จะมีพี่อีกกลุ่มหนึ่งในฟิตเนสที่ก็จะช่วย ๆ ผมอยู่เหมือนกัน ช่วยเซฟ ช่วยสอนตอนที่ผมเองเล่นไม่ถูกผมต้องขอขอบคุณพี่ ๆ เหล่านี้ที่ช่วยผมอยู่ตลอด...” (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558) ขณะที่น้องฟานสะท้อนว่าความสำเร็จของตนเองส่วนหนึ่งเพราะได้พี่ ๆ ในกลุ่มคอยให้คำแนะนำอยู่ตลอดเวลา โดยประสบการณ์ของพี่แต่ละคนที่ได้แบ่งปัน เป็นแง่คิดที่ดีและมีประโยชน์ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม โดยคุณกุลธร เลิศสุริยะกุล แสดงความคิดเห็นว่า “...การเรียนรู้บางครั้งมีบุคคลที่ 1 บุคคลที่ 2 ไม่พอ แต่ต้องมีบุคคลที่ 3 ที่ยื่นมือเข้ามาช่วย ซึ่งคน ๆ นั้นต้องเป็นคนที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญเพียงพอ ที่จะให้คำแนะนำเพื่อให้การเรียนรู้หรือการทำอะไรก็ตามของผู้เรียนเกิดผลสำเร็จ...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) โดย ผอ.สุรศักดิ์ เพิ่มผล กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นของเครือข่ายการเรียนรู้ว่า “...ในส่วนตัวผมมองว่าเครือข่ายตรงนี้ เป็นไปได้ไหมที่เราจะพูดถึงคนใกล้ตัวของตัวเด็กด้วย คือไม่ใช่แค่เครือข่ายอย่างเดียวที่จะช่วยให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ครอบครัว เพื่อน พี่ น้อง น่าจะเกี่ยวข้องที่เสริมแรงในการเรียนรู้เข้าไปอีก...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการเรียนรู้ ได้แก่ ความหลากหลายของทรัพยากรการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนรู้สามารถที่จะเลือกเรียนรู้ในทรัพยากรที่เหมาะสมกับตนเอง โดยน้องฟานกล่าวว่า “...ส่วนใหญ่ฟานจะชอบอ่านหนังสือเรียน แต่พอพี่แก่งให้ลิงค์เว็บไซต์ ลิงค์ยูทูป พี่บ่อแนะนำแอปมือถือฟานเลยรู้สึกว่ายั่งยืนมีข้อมูลจากหลายที่มาก แล้วแต่ละอันก็ยังมีลิงค์เชื่อมต่อไปอีก ซึ่งฟานก็จะเลือกอันที่คิดว่าเข้าใจง่ายที่สุด...” (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558) เช่นเดียวกับน้องบอสที่กล่าวว่าจุดเด่นที่ตนเองสัมผัสได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คือการที่ตนเองสามารถใช้แหล่งข้อมูลที่มากกว่าหนึ่งช่องทางและไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเท่านั้น เพราะถึงแม้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะมีข้อมูลที่ครอบคลุม แต่บางครั้งการเรียนรู้จากการได้สัมผัสของจริงย่อมให้คุณค่าได้มากกว่า เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวว่า ปัจจัยของความสำเร็จที่จะทำให้คนเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดี ต้องมีตัวเลือกในการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสื่อที่หลากหลาย และมี

ทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสร้างโอกาสให้คนได้ตัดสินใจเข้ามาในพื้นที่การเรียนรู้แล้ว เลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

นอกจากนั้นทรัพยากรการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยสำคัญในรูปแบบที่จะทำให้การเข้าถึงการเรียนรู้ของเยาวชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สามารถสืบค้นได้ทันทีที่ต้องการ โดยคุณสุณิ มณีวรรณ กล่าวว่า “...จริง ๆ แล้วทรัพยากรการเรียนรู้ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนะ เพราะถ้าอยากให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ก็ต้องมีแหล่งข้อมูลความรู้ที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน แล้วก็ต้องเหมาะสมกับความเป็นเยาวชนด้วย ซึ่งจะเห็นว่าเด็กสมัยนี้ส่วนใหญ่จะเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตกันหมด อย่างว่าแต่เด็กเลยผู้ใหญ่สมัยนี้ก็ใช้อินเทอร์เน็ตในการทำงานแทบจะทั้งนั้น...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ในขณะที่ประภาพร จันทรีศรี แสดงความคิดเห็นว่า “...จะเห็นว่าในการทดลองก็มีการนำเสนอข้อมูลความรู้ผ่านกระบวนการจัดไปยังผู้เรียน ซึ่งก็อาศัยแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ฉะนั้นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกก็คงจะต้องเป็นการใช้แหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก ซึ่งทำให้ผู้เรียนเองเข้าถึงข้อมูลที่เขาสนใจได้ง่ายขึ้น...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิสอดคล้องกับมุมมองผู้เรียน โดยน้องบอสกล่าวว่า “...กับข้าว ขนมทุกอย่างที่บอสทำบอสหาจากยูทูบ จากกูเกิ้ลทั้งนั้น เราไม่ต้องเสียเงินเสียเวลาไปนั่งเข้าคอร์สเรียน แต่เราก็เรียนได้เองอย่างง่ายเลย ฉะนั้นถ้าจะต้องให้เลือกแหล่งข้อมูลบอสก็เลือกที่จะเรียนจากอินเทอร์เน็ตเนี่ยแหละ สะดวกที่สุดแล้ว...” (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558)

4. ปัจจัยด้านบรรยากาศสภาพแวดล้อม บรรยากาศของการเรียนรู้ทั้งในส่วนของ การเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และการจูงใจให้ผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่า “...คนส่วนใหญ่อยากเรียนรู้นอกจากจะเป็นเรื่องความสนใจส่วนตัว บรรยากาศและสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ทำให้คนอยากรู้อยากเห็นมากขึ้นโดยบรรยากาศนั้นไม่ได้จำเป็นที่จะต้องเกิดจากการจัดเสมอไป บางครั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติก็เอื้อให้คนเรียนรู้ได้เช่นกัน ยกตัวอย่างให้เห็นเด่นชัดเลย ก็คือห้องสมุดเก่าๆ กับห้องสมุดที่มีเทคโนโลยี มีอะนิเมชั่น มีสื่อที่หลากหลาย คนก็ต้องยอมไปแบบที่ดูมีชีวิตชีวามากกว่า...” (ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ที่กล่าวถึงประเด็นบรรยากาศการเรียนรู้ว่า “...บรรยากาศต้องไม่ได้มีแค่เริ่ม แต่ต้องเกิดขึ้นตลอดกระบวนการที่เรียนรู้ด้วยกัน ซึ่งบรรยากาศตรงนั้นมันไม่ใช่การจัดโต๊ะ จัดสถานที่นะ มันคือบรรยากาศที่อาจจะดูเป็นนามธรรมมากแต่สมควรจะต้องเกิด ก็คือบรรยากาศของความเชื่อใจ บรรยากาศของความเป็นมิตร บรรยากาศของความสุข พุดง่าย ๆ นะสร้างบรรยากาศแบบด้านบวกเหมือนของ อ.ตั้งที่เคยสอนไว้...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับเยาวชนที่เข้าร่วมการทดลองรูปแบบที่กล่าวว่า บรรยากาศมีส่วนทำ

ให้ตนเองตัดสินใจที่ทำสิ่งนั้นหรือไม่ เช่นน้องกิตเลือกที่จะไม่เข้าฟิตเนสในวันที่คนเล่นเยอะทำให้ต้องต่อคิวกันเล่น จึงเลือกที่จะไปวิ่งที่สนามกีฬาแทน เป็นต้น

5. ปัจจัยด้านเวลา การไม่มีเงื่อนไขทางด้านเวลาเป็นตัวข้อกำหนดของการเรียนรู้เหมือน การศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ทำให้การดำเนินการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถดำเนินไป อย่างต่อเนื่องตามจนกระทั่งประสบความสำเร็จตามเป้าหมายตามความพึงพอใจ และสามารถที่จะ ดำเนินการเรียนรู้ในเป้าหมายเดิมหรือเป้าหมายใหม่ต่อไปได้อีกอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิใน การประชุมสนทนากลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่าความยืดหยุ่นทางด้านเวลาเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการ หนึ่งในการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนี้ ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ กล่าวว่า “...ปกติ เรื่องของเวลาจะเป็นเงื่อนไขของการพัฒนารูปแบบหรือโปรแกรมต่าง ๆ ทางการศึกษาอกระบบ แต่ ถ้าเมื่อไหร่ที่เป็นอัธยาศัยแล้วนั้น เงื่อนไขด้านเวลาจะแปรมาเป็นปัจจัยที่สร้างความสำเร็จในการ เรียนรู้...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับนายกุลธร จึงเลิศสุริยะกุล ที่กล่าวว่า “... ปัจจัยทางด้านเวลาตรงนี้ ไม่ได้หมายความว่าเรียนรู้เพียงอย่างเดียวแล้วจบ แต่หมายถึงผู้เรียนเอง สามารถที่จะเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ต่อไปได้อีก เช่นขณะที่เขากำลังเรียนรู้ในเหตุการณ์ A อยู่แล้วบังเอิญ ไปเจอเหตุการณ์ B ซึ่งเกิดความสนใจ นั่นต้องไม่ได้หมายความว่าพอ A จบแล้วก็จบเลย แต่ต้อง สามารถเรียนรู้ไปต่อในเหตุการณ์ B ได้อีก ซึ่งตรงนี้แหละคือปัจจัยด้านเวลาที่เราต้องแสดงให้เห็นว่า มันต่างจากรูปแบบอื่น ๆ เพราะอัธยาศัยมันคือความต่อเนื่องในการเรียนรู้ที่สืบเนื่องมาจากการไม่มี ข้อจำกัดของเวลา...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิสอดคล้องกับ น้องกิตเยาวชนท่านหนึ่งในการทดลองที่กล่าวว่า “...ผมว่าจริง ๆ ผมมีอิสระในเรื่องของเวลา เพราะที่ ไม่ได้บอกว่าผมจะต้องทำได้เมื่อไหร่ หรือเสร็จเมื่อไหร่ มันไม่มีการกะเกณฑ์ ตรงนี้มันเลยกลายเป็น เรื่องของความตั้งใจของคนแต่ละคนแล้วว่าจะอยากจะทำให้สำเร็จช้าหรือเร็วมากกว่า...” (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558)

เงื่อนไขของรูปแบบ

เงื่อนไข คือ ข้อจำกัดบางประการที่ทำให้การใช้รูปแบบไม่ประสบความสำเร็จ โดยผล การศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเยาวชน และผลจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ ว่า เงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำแนกเป็น 5 ด้านได้แก่ 1. เงื่อนไขด้านนโยบายของรัฐ 2. เงื่อนไขด้าน ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ 3. เงื่อนไขด้านผู้เรียนรู้ 4. เงื่อนไขด้านความต่อเนื่อง และ 5. เงื่อนไข ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการเรียนรู้

1. เจื่อนใจด้านนโยบายของรัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตกล่าวว่า การจัดการศึกษาตามอัยยาศัยเป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐแต่มีประสบการณ์ความล้มเหลวมาโดยตลอด เพราะ 3 ประการ คือ (1) การขาดความชัดเจนของแผนปฏิบัติการ ถึงแม้ว่าจะมีอยู่แต่เป็นการวางกรอบภาพกว้างๆ ไม่ชัดเจนเมื่อนำไปเทียบกับการศึกษาในระบบและนอกระบบจะพบว่าภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัยเท่าที่ควร (2) นโยบายขาดเอกภาพ ทำให้คนไม่เข้าใจว่าการเรียนรู้ตามอัยยาศัยคืออะไร การศึกษาคืออะไร เชื่อว่าคนส่วนใหญ่คิดว่าการเรียนรู้จบสิ้นหลังจบการศึกษา เพราะรัฐพยายามชูนโยบายเรื่องการศึกษาที่เน้นจำนวนปีเป็นเกณฑ์ชี้วัด นอกจากนั้นการประสานงานที่ไม่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับบนจนถึงระดับก็ทำงานเกิดความล้มเหลวตามมาในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัยระดับท้องถิ่น (3) รัฐไม่กระจายอำนาจ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังควบคุมโดยรัฐซึ่งรัฐไม่ไว้วางใจให้ส่วนอื่น ๆ ทางสังคมได้เข้ามาให้ส่วนร่วมในการให้บริการมากนัก ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชนมีศักยภาพมากและมีทุนทรัพย์ที่พร้อมกว่ามากกว่า และยังให้ความสำคัญกับเรื่องของกลไกรูปแบบมากเกินไป ทั้ง ๆ ที่ควรจะให้มีความสำคัญกับเนื้อหาและวิธีการที่จะส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้ตามอัยยาศัยมากกว่า

2. เจื่อนใจด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่าทรัพยากรการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้ตามอัยยาศัยได้มากที่สุด แต่จะพบว่าในสังคมไทยนั้นด้านจำนวนและความหลากหลายของทรัพยากรการเรียนรู้นั้นยังเป็นปัญหาอยู่มาก โดยไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของคนได้เต็มที่ ประกอบกับทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีก็มีจำนวนน้อย และไม่หลากหลายเพียงพอ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผลพวงจากเจื่อนใจทางด้านนโยบายของรัฐ เพราะปัจจุบันจะเห็นได้ว่าต่างคนต่างจัดกันตามความสามารถของตน หรือจัดเพียงเพราะคำสั่งเท่านั้น ทั้งนี้การมีจำนวนทรัพยากรส่งเสริมที่ครอบคลุม เพียงพอ และมีความหลากหลายมากขึ้นจะเปิดโอกาสและสร้างโอกาสให้คนทุกกลุ่มที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะเยาวชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้มากขึ้น

3. เจื่อนใจด้านผู้เรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าการศึกษาที่ผู้เรียนรู้ขาดความพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่มีเป้าหมายของการเรียนรู้ ไม่เห็นคุณค่าของการที่จะต้องเรียนรู้ รวมถึงขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เขาจะไม่เห็นความสำคัญของการมีองค์ประกอบต่าง ๆ รอบตัวที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยยาศัย นอกจากนั้นคุณลักษณะบางประการในตัวผู้เรียนรู้เอง เช่นการเป็นผู้เรียนที่ไม่มีความตื่นตัว ไม่มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และไม่มีความวินัยในการเรียนรู้ของตนเอง ก็จัดเป็นเจื่อนใจในระดับตัวบุคคล โดยนื่องพานเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบกล่าวว่า “...พานว่าสิ่งที่จะเป็นเจื่อนใจคือความขี้เกียจของตัวเอง คือถ้าทำไปซักนิดแล้วขี้เกียจ ไม่อยากทำก็เลิก เท่ากับว่าสิ่งที่เราตั้งเป้าหมายไว้ก็ไม่มีทางทำสำเร็จ...” (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558)

4. เจื่อนใจด้านความต่อเนื่อง ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเห็นว่าการที่เยาวชนเข้าร่วมทดลองรูปแบบเพียงครั้งเดียวไม่ได้หมายความว่าเขาจะสามารถเรียนรู้ตามอธยาศัยได้ในทันที แต่การเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบนั้นจัดเป็นแค่ขั้นเริ่มที่จะทำให้เยาวชนเข้าใจความหมายของการเรียนรู้ตามอธยาศัยให้มากขึ้น ซึ่งสิ่งที่จะส่งเสริมให้เขาสามารถเข้าใจได้ชัดแจ้งที่สุดคือการเรียนรู้ในลักษณะนี้ไปเรื่อย ๆ พยายามทำตามเป้าหมายของตนเองให้สำเร็จ ซึ่งเป้าหมายคนมันไม่ได้มีเพียงเป้าหมายเดียวอยู่แล้ว แต่การเรียนรู้ตามอธยาศัยบางครั้งเราไม่ได้มุ่งที่เป้าหมายเพียงอย่างเดียว แต่เราจะให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนรู้เองจะได้เจอตลอดทางของการเรียนรู้ไปจนกว่าจะถึงเป้าหมายนั้น ซึ่งยิ่งทำให้ต่อเนื่องมากเท่าไร เยาวชนจะมีประสบการณ์และมีความรู้มากขึ้นเท่านั้น

5. เจื่อนใจด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการเรียนรู้ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเห็นว่าเจื่อนใจที่สำคัญที่สุดไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบไหนก็ตาม ควรให้ความสำคัญและคำนึงถึงหลักความถูกต้องดีงามภายใต้หลักการของคุณธรรมและจริยธรรมในการเรียนรู้ โดย ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ กล่าวไว้ว่า “...สิ่งหนึ่งในรูปแบบนี้ที่ต้องเขียนไว้เป็นเจื่อนใจคือเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม ทำไมถึงต้องกำหนดไว้เป็นเจื่อนใจ เพราะการเรียนรู้อธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านเทคโนโลยีสมัยนี้มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งการมีสิ่งลบๆ ในพื้นที่การเรียนรู้มากเท่าไร ไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีกับการเรียนรู้เลย เห็นไหมเยาวชนสมัยนี้ใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ในแบบผิดๆ เพราะอะไร เพราะความเป็นอิสระเสรี จนลืมไปถึงความถูกต้องดีงามซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการเป็นสังคมไทย...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกันกับคุณประภาพร จันทร์ศรี ผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงศึกษาธิการอีกท่านหนึ่งที่เสนอว่า “...เห็นด้วยว่าคุณธรรมและจริยธรรมควรเป็นเจื่อนใจของรูปแบบ แต่เราจะไม่เจาะจงเฉพาะสื่อบนอินเทอร์เน็ตเท่านั้น แต่จะต้องพูดว่าทุกพื้นที่การเรียนรู้ ก็ควรต้องมีการส่งเสริมเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราต้องสอนเด็กเราให้รู้จักคำว่าคุณธรรมและจริยธรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งพ่อแม่ โรงเรียน ชุมชน ควรมีบทบาทให้มาก ๆ เพราะเชื่อว่าการปลูกฝังโดยสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับตัวเยาวชนมีประสิทธิภาพเพียงพอ เราไม่ต้องการเห็นเด็กไทยเกิดการเรียนรู้แบบผิดๆ ใช้สื่อในทางที่ผิดๆ อย่างในปัจจุบัน...” (สนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

ตอนที่ 4 ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ และส่วนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตฉบับสมบูรณ์ ทั้งนี้ (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น ได้ผลมาจากการประชุมสนทนากลุ่ม และการให้สัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ตั้งแต่วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นต้นมา ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 13 ท่าน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมผ่านทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.15 ถึง 4.62 และผลการประเมินความเป็นไปได้ผ่านทุกประเด็นเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.92 ถึง 4.54 ดังมีรายละเอียดแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ยของการประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{x}	ผลการประเมิน	\bar{x}	ผลการประเมิน
1. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีมาตรการกำหนดนโยบายให้หน่วยงานทางการศึกษาจัดกิจกรรมการศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตรโดยมีเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในช่วงวัยเยาวชนให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.30	ผ่าน	4.23	ผ่าน

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{x}	ผลการประเมิน	\bar{x}	ผลการประเมิน
2. หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยมีรายละเอียดที่ชัดเจนทั้งทางด้านหลักการ วิธีการ แผนกิจกรรม ทรัพยากรการเรียนรู้ และการประเมินผล	4.15	ผ่าน	4.07	ผ่าน
3. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นหน่วยงานต้นแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่ อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัย และตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชน	4.54	ผ่าน	4.46	ผ่าน
4. หน่วยงานภาครัฐต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุนให้องค์กรในสังกัดของตนเองในระดับท้องถิ่น ประสานความร่วมมือกันกับภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้มีความหลากหลาย และตามความต้องการของกลุ่มเยาวชนให้มากที่สุด โดยผลักดันเยาวชนให้เข้าไปมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้งกระบวนการ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และสร้างโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.38	ผ่าน	4.23	ผ่าน
5. กลุ่มองค์กรหรือบริษัทที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเครือข่ายโทรคมนาคมควรให้การสนับสนุนในด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะสู่ชุมชนห่างไกลทั่วประเทศ ตำบลละ 1 จุดเป็นอย่างน้อย เพื่อสร้างโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงการเรียนรู้	4.23	ผ่าน	4.00	ผ่าน

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{x}	ผลการประเมิน	\bar{x}	ผลการประเมิน
6. สนับสนุนให้ทุกตำบลมีพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการเยาวชนในด้านต่าง	4.46	ผ่าน	4.30	ผ่าน
7. ชุมชน มูลนิธิ หรือสมาคมต่าง ๆ ควรร่วมมือกันจัดสภาพแวดล้อมหรือพื้นที่ในความดูแลของตนเองให้เป็นต้นแบบที่ดีในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลาย โดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่น ๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน	4.30	ผ่าน	4.30	ผ่าน
8. ครอบครัวปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน การรักการอ่าน รวมถึงสนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจอย่างต่อเนื่องแก่เยาวชน	4.54	ผ่าน	4.46	ผ่าน
9. ครอบครัวควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทที่อยู่บนฐานของความ ต้องการและความสนใจอย่างเต็มที่	4.54	ผ่าน	4.46	ผ่าน
10. สนับสนุนให้ครอบครัวใช้กระบวนการสนทนาที่มีการตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนความคิดเห็นมาเป็นกลไกสำคัญในการรู้จักความต้องการของตนเอง พัฒนาทักษะการคิด กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	4.62	ผ่าน	4.54	ผ่าน
11. สถาบันการศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพ และพัฒนาให้สอดรับความสามารถและความถนัดของตนเอง	4.54	ผ่าน	4.46	ผ่าน

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{x}	ผลการประเมิน	\bar{x}	ผลการประเมิน
12. สถาบันการศึกษาควรมุ่งพัฒนาการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียนที่สร้างความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รวมถึงการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง	4.54	ผ่าน	4.38	ผ่าน

ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับแก้ข้อเสนอเชิงนโยบาย

รายละเอียดในแต่ละข้อเสนอเชิงนโยบายที่ต้องปรับแก้มีดังนี้

- ประเด็นข้อที่ 1 เสนอให้กำหนดกระทรวงที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบกำหนดนโยบาย และระบุหน่วยงานที่รับสนองหน้าที่ ซึ่งควรได้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเอกชน อาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา และปรับข้อความเพื่อแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานเหล่านั้นควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยใช้ความหลากหลายของกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการเรียนรู้

- ประเด็นข้อที่ 2 เสนอให้กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบซึ่งน่าจะเป็น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี ฯลฯ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือกันกำหนดแผนนโยบายที่มีความชัดเจนตั้งแต่ค่านิยมของการนำไปใช้จนไปสู่การวางแผนระดับยุทธศาสตร์ที่จะทำให้หน่วยงานระดับล่างเอาไปวางแผนการจัดที่สามารถไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งต้องให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

- ประเด็นข้อที่ 3 อยากให้กล่าวถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาใช้ในแหล่งการเรียนรู้เพื่อทำให้ออกาสในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ของเยาวชนมีมากขึ้น รวมถึงเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้นั้นต้องครอบคลุมพื้นที่การเรียนรู้ด้วย โดยรัฐควรจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาในส่วนนี้ เพราะแหล่งเรียนรู้ตรงนี้คือการสร้างโอกาสที่จะทำให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

- ประเด็นข้อที่ 4 ค่อนข้างมีความสมบูรณ์อยู่แล้วเพียงอยากให้เพิ่มเติมในเรื่องของหน่วยงานภาครัฐตรงนี้จะเสนอให้กระทรวงใดเป็นเจ้าภาพ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิมองว่าน่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่หลัก

- ประเด็นข้อที่ 5 เสนอให้ชูประเด็นเรื่องของการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสในการเรียนรู้พัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- ประเด็นข้อที่ 6 ควรระบุรายละเอียดตัวอย่างกิจกรรมให้เห็นว่ากิจกรรมที่หลากหลายนั้นได้แก่อะไรบ้าง และควรต้องแสดงให้เห็นว่าการมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมส่วนนั้นมีประโยชน์หรือสร้างประโยชน์อย่างไรให้กับเยาวชน

- ประเด็นข้อที่ 7 อยากให้เพิ่มเติมในส่วนของการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามความถนัด เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

- ประเด็นข้อที่ 8 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อมูลค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครอบคลุม

- ประเด็นข้อที่ 9 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อมูลค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครอบคลุม

- ประเด็นข้อที่ 10 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อมูลค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครอบคลุม

- ประเด็นข้อที่ 11 อยากให้กล่าวถึงการบูรณาการการศึกษาในระบบ นอกระบบ และ อัยาศัยในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชนไปพร้อม ๆ กับการปลูกฝังเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมร่วมด้วย

- ประเด็นข้อที่ 12 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อมูลค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครอบคลุม

- ประเด็นข้อที่ 13 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อมูลค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครอบคลุม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่นอกเหนือจาก (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

- เสนอให้แยกเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีต่อภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันครอบครัว ซึ่งไม่จำเป็นต้องเยอะข้อแต่ว่าในแต่ละข้อควรมีน้ำหนักให้แต่ละหน่วยที่รับผิดชอบเห็นความสำคัญ

- เสนอแนะให้เพิ่มข้อเสนอต่อภาคส่วนเอกชนให้มีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ เพื่อการศึกษาของเยาวชน เพราะปัจจุบันจะเริ่มเห็นว่ามีหน่วยงานเอกชนที่มีบทบาทในส่วนนี้มากขึ้น แต่หากเป็นนโยบายที่ชัดเจนแล้ว โอกาสที่หน่วยงานเหล่านี้มีส่วนร่วมรับผิดชอบย่อมมีมากขึ้น

- เสนอแนะให้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้สำหรับเยาวชนให้มากขึ้น เพราะเนื้อหาส่วนนี้มีกล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันน่าจะมาจับใช้ให้เป็นประโยชน์

- เสนอแนะให้ชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์การเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเองผ่านสื่อสมัยใหม่ ประเภทต่าง ๆ สร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ง่าย และสะดวกรวดเร็วมากขึ้น เป็นการสร้างฐานข้อมูลการเรียนรู้ที่สามารถดึงดูดความสนใจในการเข้ามาเรียนรู้

จากผลการประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวกลับมาปรับปรุง (ร่าง) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายภายหลังจากการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมีรายละเอียดดังนี้

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านพื้นที่การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย

คณะรัฐมนตรี และกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานรัฐมนตรี ต้องให้การสนับสนุนงบประมาณไปยังหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเยาวชนในแต่ละจังหวัดเพื่อจัดพื้นที่การเรียนรู้ตาม อัยาศัยหรือแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยที่เป็นต้นแบบที่ดี โดยสร้างเป็นโครงการ 1 จังหวัด 1 ต้นแบบ การเรียนรู้ อาจเป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติก็ได้ โดยต้องจัดให้มีความหลากหลาย ทันสมัย สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นสื่อกลางที่ทำให้ข้อมูลการเรียนรู้สามารถเข้าถึงครอบคลุมกับเยาวชนในทุกพื้นที่ของสังคมไทย ทั้งนี้รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพราะแหล่งการเรียนรู้คือหัวใจสำคัญที่สามารถพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มองค์กรหรือบริษัทที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเครือข่ายโทรคมนาคมควรให้การสนับสนุนในด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะสู่ชุมชนห่างไกลทั่วประเทศ ตำบลละ 1 จุดเป็นอย่างน้อย เพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้บนโลกเสมือนและสร้างโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงการเรียนรู้ และการรับข้อมูลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ สำหรับเยาวชนที่อยู่ห่างไกล อันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มองค์กรภาคธุรกิจแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยให้การสนับสนุนทุนเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้หรือลานกิจกรรมมอเนกประสงค์เพื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัย ที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในพื้นที่ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ห้องสมุดมีชีวิต แบบเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสนับสนุนให้ทุกตำบลสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน รวมทั้งสร้างลานกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการเยาวชนในด้านต่าง ๆ อาทิ กีฬา ดนตรี ศิลปะ วิชาการ นันทนาการ จิตอาสา ฯลฯ เพื่อให้เยาวชนซึ่งมีความสนใจในด้านเดียวกันได้มีโอกาสใช้พื้นที่ส่วนนี้ดำเนินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ และเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
ประกอบด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักนายกรัฐมนตรี ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจนทั้งนิยาม วัตถุประสงค์ และแผนยุทธศาสตร์ในการนำไปใช้ โดยมอบหมายให้หน่วยงานในเครือข่ายนำแผนยุทธศาสตร์เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลายตอบสนองต่อความต้องการ มีความครอบคลุมต่อกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ต้องเป็นแผนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีรายละเอียดที่ชัดเจนทั้งทางด้านหลักการ วิธีการ แผนกิจกรรม ทรัพยากร สนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมินผล ซึ่งเหมาะสมในการนำไปใช้กับบริบทของแต่ละพื้นที่

หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการกำหนดนโยบายหรือกำหนดหลักสูตรเสริมให้หน่วยงานทางการศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน อาทิ การลงชุมชนเพื่อร่วมเรียนรู้กับคนในพื้นที่ การจัดค่ายอาสาพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ทุกปีการศึกษา ฯลฯ โดยกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ตรง ได้ค้นหาความชอบของตนเองซึ่งทั้งหมดใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายเป็นตัวขับเคลื่อน

หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุนให้องค์กรในสังกัดของตนเองในระดับท้องถิ่น ประสานความร่วมมือกันกับภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้มีความหลากหลาย และตรงตามความต้องการของกลุ่มเยาวชนให้มากที่สุด โดยผลักดันเยาวชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้ง

กระบวนการ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และสร้างโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มบริษัทหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับด้านสื่อสารมวลชนทุกประเภทควรมีบทบาทในการสร้างสรรค์ข้อมูลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ทั้งในเชิงสาระ วิชาการ และความบันเทิง ผ่านการจัดรายการโทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ e-learning สื่อสังคมออนไลน์ (Social Network Online) ที่สามารถกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความตื่นตัวในการเรียนรู้ หรือจูงใจให้เยาวชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านวิธีการและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
ประกอบด้วย

สนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคประชาสังคม ได้แก่ ชุมชนเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีการสร้างเว็บไซต์ หรือเพจบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์หรือถ่ายทอดข้อมูลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน ไปสู่เยาวชนในพื้นที่อื่นที่มีความสนใจในการเรียนรู้ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นการสร้างโอกาสที่จะพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ชุมชน มูลนิธิ หรือสมาคมต่าง ๆ ควรร่วมมือกันจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้บนพื้นที่ในความดูแลของตนเองให้เป็นต้นแบบที่ดีในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลาย โดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่น ๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามาเป็นหนึ่งในทีมงานของการดำเนินงานตามความถนัด อาทิ การเป็นอาสาสมัครชุมชน การเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวไปยังสื่อต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

รณรงค์ให้ครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ และคนในครอบครัวควรมีหน้าที่ปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน การรักการอ่าน ด้วยการอ่านหนังสือร่วมกัน ตั้งคำถามจากสิ่งรอบตัว รวมถึงสนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจอย่างต่อเนื่องแก่เยาวชน เช่น ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่เยาวชนชื่นชอบ เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปะ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ ประกอบด้วย

รณรงค์และสนับสนุนให้พ่อ แม่ และคนในครอบครัวมีบทบาทของการเป็นเพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้กับเยาวชน โดยใช้กระบวนการสนทนาที่มีการตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนความคิดเห็นมาเป็นกลไกสำคัญในการรู้จักความต้องการของตนเอง พัฒนาทักษะการคิด กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

รณรงค์ให้สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูที่จะต้องสร้างสรรค์กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพและพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของตนเอง เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ สามารถเชื่อมประสานการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้อย่างลงตัว ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาอาจสร้างแรงจูงใจให้กับครูในการพัฒนาคุณภาพด้วยการ มอบประกาศเกียรติคุณ หรือมอบรางวัลให้กับครูผู้พัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีให้กับครูท่านอื่น

สนับสนุนให้สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการสอนของครู และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน ที่ผู้เรียนสามารถกำหนดสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ ลงมือเรียนรู้ และประเมินผลด้วยตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รวมถึงการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงหรือได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอภาพรวมของกระบวนการทำวิจัยฉบับนี้ตั้งแต่วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย การสรุปผล การอภิปรายผล รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่ทำให้ความสนใจนำองค์ความรู้ที่ได้ไปเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนให้มีความเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจนำไปศึกษาเพื่อทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องต่อไป โดยรายละเอียดในแต่ละส่วนมีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน” เป็นการศึกษาโดยการใช้ระเบียบวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ดำเนินการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ทดลองเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของ (ร่าง) รูปแบบ และประเมินผลรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 3. เพื่อศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และ 4. เพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งระยะของการดำเนินการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

เรียนรู้ตามอรรถาธิบายเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน โดยในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 20 เล่ม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึง พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลของคุณลักษณะออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม ด้านเจตคติ ด้านทักษะ และด้านความรู้ โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้น และรวบรวมข้อมูลโดยการจำแนกตามหมวดหมู่ของกรอบคุณลักษณะที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์และสรุปรายละเอียดเพื่อลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลในแต่ละกรอบคุณลักษณะรายด้านขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย

2. ศึกษาคุณลักษณะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวอย่างบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทสังคมไทย จาก 1) แม่ทองดี โพธิยอง ปราชญ์ชาวบ้านเศรษฐกิจพอเพียงแบบครบวงจร 2) ดร. อิศวรา ศิริรุ่งเรือง ผู้พิการทางสายตาที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษา 3) นายกันตพัฒน์ ศรีบุญรัตน์ ผู้นำเยาวชนระดับประเทศ และ 4) ครู ทรายวดี กาวิชัย ครูผู้สืบสานวัฒนธรรมล้านนา โดยในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาคุณลักษณะตามกรอบการศึกษาทั้ง 4 ด้าน และผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหา โดยสร้างข้อสรุปในคุณลักษณะแต่ละด้าน จำแนกเป็นรายบุคคล

3. ประเมินผลคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาสรุปเป็นข้อมูลคุณลักษณะรายด้านแล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน จำแนกเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตจำนวน 3 ท่าน และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเยาวชนจำนวน 3 ท่านเพื่อทำการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอแนะทั้งหมดสู่การพัฒนาเป็นคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทยที่สมบูรณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาลักษณะนิสัยการเรียนรู้และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน โดยกลุ่มประชากรได้แก่เยาวชนไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มเพื่อการคัดเลือก

กลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของทาโรยามานะ (1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเยาวชนไทยทั่วประเทศจำนวน 400 คน ทำการประเมินลักษณะและประเมินระดับคุณลักษณะด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชนไทย มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ผล

2. ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ การศึกษาจากเอกสารและการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญในการศึกษาประกอบด้วย (1) หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (3) ภูมิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (4) ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (6) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ (7) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยเครื่องมือสำหรับการศึกษาในขั้นตอนนี้ได้แก่แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ ซึ่งจำแนกรายละเอียดเป็นองค์ประกอบรายด้าน

3. ทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยนำผลการศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไปสู่การปฏิบัติโดยพัฒนาเป็นกรอบการดำเนินการสำหรับการทดลอง แล้วนำไปใช้กับเยาวชนผู้ที่ยินดีและมีความเต็มใจเข้าร่วมจำนวน 3 คน โดยไม่มีการจำกัดระยะเวลาของการทดลอง ทั้งนี้การสิ้นสุดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยประเมินผลประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบด้วยการสัมภาษณ์และการประเมินด้วยแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอผลเป็นรายกรณีศึกษา

4. ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตจำนวน 8 ท่าน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ประกอบด้วย แบบประเมินที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเพื่อหาความถูกต้องเหมาะสม และประสิทธิภาพในการนำไปใช้ของรูปแบบ และประเด็นการจัดสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. สัมภาษณ์เยาวชนผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์ได้แก่ประเด็นเรื่องปัจจัยและเงื่อนไขข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

2. จัดประชุมสนทนาเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 8 ท่าน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม และผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. พัฒนา (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายจากผลการประชุมสนทนากลุ่ม และผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2

2. นำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตจำนวน 13 คนทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ประเมิน โดยใช้เครื่องมือในขั้นตอนนี้ได้แก่ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่แบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ เเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่เป็นเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

2. นำข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดกลับมาปรับปรุงให้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่สมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านนิสัยและพฤติกรรม ด้านเจตคติ ด้านทักษะ และด้านความรู้

1. คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม เป็นลักษณะการแสดงออกทางการกระทำหรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยเยาวชนที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีพฤติกรรมที่จำเป็น 3 พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นกระบวนการหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ได้ โดยพฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วย พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน (Curiosity) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) และพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection)

พฤติกรรมการความใฝ่รู้ใฝ่เรียน (Curiosity) ได้แก่การแสดงออกทางการกระทำหรือพฤติกรรมที่เยาวชนมุ่งแสวงหาข้อมูลหรือความรู้เพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองมีความสงสัย มีความเข้าใจไม่ชัดเจน รวมถึงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้านหนึ่งด้านใดที่ตนเองให้ความสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งเยาวชนที่มีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียนนั้นมักจะเป็นบุคคลที่รักการอ่าน ชอบซักถามเพื่อคลี่คลายความสงสัยจากผู้รู้ ชอบค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย รวมทั้งชอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่อยู่บนฐานความสนใจของตนเอง เป็นต้น

พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) ได้แก่การแสดงออกทางการกระทำหรือพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าสามารถที่จะสร้างผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่อยู่บนความต้องการของตนเองให้สำเร็จด้วยตนเองอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งเยาวชนที่มีพฤติกรรมของการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นจะมีลักษณะพฤติกรรมที่ชอบวางแผนการเรียนรู้ ชอบเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ด้วยการแสวงหาวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงชอบที่จะประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ มีจุดแข็งจุดอ่อนที่จะต้องปรับปรุงเพื่อการเรียนรู้ครั้งต่อไปอย่างไรบ้าง

พฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Learning Reflection) ได้แก่การแสดงออกทางการกระทำหรือพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าบุคคลมีการทบทวน ไตร่ตรอง วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ตนเองได้ลงมือปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือมีการแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการ

เปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน แล้วนำมามุมมองที่แตกต่างซึ่งเป็นประโยชน์มาปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองในครั้งต่อไป ทั้งนี้เยาวชนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวมักจะเป็นคนชอบเขียนบันทึกส่วนตัวหรือเขียนสรุปสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้เพื่อให้สามารถย้อนกลับมาทบทวนได้ทุกครั้งที่ต้องการ ชอบถ่ายทอดหรือแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสนทนา การตั้งกระทู้บนอินเทอร์เน็ต ให้ผู้อื่นได้รับทราบและร่วมเรียนรู้ ชอบรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำจากผู้อื่นด้วยความคิดพินิจพิเคราะห์ และชอบที่จะสนทนากับผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ได้ประสบการณ์ในมุมมองใหม่ๆ

2. คุณลักษณะด้านเจตคติ ได้แก่การมองเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่ามีความหมาย มีความสำคัญ และมีความจำเป็น ซึ่งสามารถเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ตลอดทั้งช่วงชีวิต ทั้งนี้คุณค่า 4 ประการ ที่เยาวชนผู้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นให้ความสำคัญ ได้แก่ การมองเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) การมองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง (Others esteem) การเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ (Learning esteem) และการเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมรอบตัว (See the value of the environment)

เยาวชนที่มองเห็นคุณค่าในตนเองนั้น จะเป็นคนที่เชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองว่าสามารถเรียนรู้ได้ในทุกเรื่องและสามารถลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนรู้ได้บรรลุผล เป็นคนที่ภาคภูมิใจต่อผลงานการเรียนรู้ของตนเองไม่ว่าผลงานนั้นอาจจะมีข้อผิดพลาดหรือประสบความสำเร็จขั้นสูงสุด รวมถึงเป็นคนที่มองเห็นเป้าหมายในอนาคตของตนเองและสามารถที่จะจินตนาการมองเห็นภาพความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองได้

เยาวชนที่มองเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้างไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั้งที่รู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม มักจะมีมุมมองที่เชื่อว่าบุคคลรอบข้างนั้นเหล่านั้นล้วนมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถเช่นเดียวกับตนเอง เชื่อว่าบุคคลรอบข้างสามารถที่จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยเหลือหรือเติมเต็มให้ตนเองประสบความสำเร็จได้ในการเรียนรู้ รวมถึงมองว่าความสำเร็จของผู้อื่นสามารถสร้างแรงบันดาลใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ตนเองปรารถนาที่จะดำเนินตามรอยความสำเร็จดังกล่าวได้

เยาวชนที่มองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ จะมองว่าการเรียนรู้คือสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เชื่อว่าการเรียนรู้นั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิตตามเป้าหมาย และจะรู้สึกมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้เรียนรู้ไม่ว่าการเรียนรู้นั้นจะเป็นเรื่องใดก็ตามก็ล้วนมีความหมายที่สร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง

เยาวชนที่มองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม เขาจะมองสิ่งแวดล้อมรอบตัวคือห้องเรียนของชีวิตที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ และจะเชื่อเสมอว่าสิ่งแวดล้อมในทุกที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้เสมอตราบดีที่ตนเองเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ได้

3. คุณลักษณะด้านทักษะ ได้แก่ความสามารถที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการฝึกฝนหรือมีพฤติกรรมการเรียนรู้ นั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญหรือชำนาญ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ทักษะที่สำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ประกอบด้วย ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการจัดการ ทักษะสังคม ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ และทักษะทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทักษะการคิด หมายถึงความสามารถที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันด้วยการทำให้ปรากฏเป็นภาพหรือเรื่องราวภายในใจแล้วทำการใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คาดคะเน หาเหตุผล หรือลำดับความสัมพันธ์ ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือร่วมกันเพื่อการสร้างความเข้าใจ ทั้งนี้ทักษะการคิดสามารถแยกย่อยได้หลายลักษณะ แต่ทักษะการคิดกลุ่มที่จำเป็นสำหรับเยาวชนไทยประกอบด้วย ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และทักษะการคิดเชิงระบบ (System Thinking)

ทักษะการสื่อสาร หมายถึงความสามารถในการเป็นผู้รับข้อมูลและสามารถถ่ายทอดข้อมูลที่ได้รับมาไปสู่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนด้วยวิธีการหนึ่งวิธีการใดที่ตนเองถนัด โดยไม่มีการเสริมเติมแต่งข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งอาจทำให้ความหมายเดิมเกิดความคลาดเคลื่อน

ทักษะการบูรณาการความรู้ หมายถึงความสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลความรู้จากทฤษฎีตามตำราหรือจากการรับรู้ซึ่งมาจากการถ่ายทอดของบุคคลอื่นให้มาสู่การปฏิบัติจริงได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะการจัดการ หมายถึงความสามารถในการจัดการความรู้ของตนเองที่มีอยู่สู่การนำไปใช้ให้ถูกต้อง ความสามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ผ่านไปอย่างราบรื่น รวมถึงความสามารถในการบริหารเวลาในการเรียนรู้แต่ละวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทักษะสังคม หมายถึง (1) ความสามารถในการปรับตัวด้วยการพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความคิด หรือทัศนคติของตนเองให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (2) ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งที่รู้จักกันมาก่อนหรือเพิ่งรู้จัก

กัน และคงไว้ซึ่งมิตรภาพที่เกิดขึ้น (3) ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในลักษณะกลุ่มอย่างไม่มีปัญหา สามารถประสานงานเป็นทีมจนได้รับความสำเร็จร่วมกัน

ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ หมายถึงความสามารถในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจได้อย่างเชี่ยวชาญมีความชำนาญ มีความสามารถพัฒนาฝีมือในงานหรือกิจกรรมตามความสนใจให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ และมีความสามารถในการสร้างอาชีพให้กับตนเองได้

ทักษะด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ความสามารถในการเลือกใช้อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยี และสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนมีความเข้าใจสามารถใช้อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยี และสารสนเทศเหล่านั้นอย่างเกิดประโยชน์สูงสุดบนฐานของคุณธรรมจริยธรรมและความถูกต้อง

4. คุณลักษณะด้านความรู้ เป็นข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือได้รับรู้ในชีวิตประจำวันซึ่งมีความจำเป็น มีประโยชน์ หรือมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิต ทั้งนี้บุคคลที่มีคุณลักษณะด้านความรู้ที่สมบูรณ์ต้องรับรู้ด้วยความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดได้ และใช้ได้ถูกต้องตามกาลเทศะ ซึ่งความรู้ 5 ประเภทที่เยาวชนที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีนั้น ประกอบด้วย ความรู้ทางด้านประสบการณ์ ความรู้ทางด้านสังคม ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านอาชีพและกิจกรรมตามความสนใจ และความรู้ทางด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ความรู้ทางด้านประสบการณ์ชีวิต หมายถึง ข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

ความรู้ทางด้านสังคม หมายถึง ข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้เรื่องค่านิยม บริบทของชุมชนหรือสังคมที่ตนเองอยู่อาศัย บทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมือง ตลอดจนข่าวสารเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ตลอดเวลา

ความรู้ทางด้านวิชาการ หมายถึง ข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ

ความรู้ทางด้านอาชีพหรือกิจกรรมตามความสนใจ หมายถึง ข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของอาชีพหรือกิจกรรมที่บุคคลให้ความสนใจ ซึ่งสามารถส่งเสริมศักยภาพการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมที่ให้ความสนิใจนั้นให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ความรู้ทางด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูล เนื้อหา สาระ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสนับสนุนทำให้การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปภาพที่ 16 คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

จากผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาด้วยการประเมินลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การทดลอง และการประเมินผลจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าองค์ประกอบสำคัญในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย 1. หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2. พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3. ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 4. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ 5. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ 7. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับเยาวชนในมิติที่แตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

หลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย

1.1 หลักการด้านความเป็นอิสระ

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรเอื้อให้เยาวชนมีอิสระในเรียนรู้ที่สามารถเลือกเป้าหมายได้ตามความต้องการ และจัดสรรวิธีการเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจ โดยใช้ตนเองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

1.2 หลักการด้านความหลากหลาย

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ทั้งการมีสื่อและทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมถึงมีเนื้อหาสาระข้อมูลที่หลากหลาย โดยความหลากหลายดังกล่าวจะสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และเป็นสร้างทางเลือกที่เปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถเข้าสู่การเรียนรู้ได้ตามความพึงพอใจของตนเอง

1.3 หลักการด้านความยืดหยุ่น

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรไม่ยึดติดกับรูปแบบการเรียนรู้ใด ๆ ต้องไม่มีการกำหนดหลักสูตรที่ตายตัว รวมถึงไม่มีการประเมินผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ต้องจัดได้ทุกกาลเทศะ

และดำเนินไปด้วยความยืดหยุ่น ได้แก่ เอื้อให้เกิดความยืดหยุ่นทางด้านเวลาการเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เอื้อให้เกิดความยืดหยุ่นทางด้านวัตถุประสงค์คือสามารถเรียนรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน เอื้อให้เกิดความยืดหยุ่นทางยืดหยุ่นทางด้านเนื้อหาคือไม่มีการกำหนดเนื้อหาหรือหลักสูตรที่จำกัดกรอบการเรียนรู้ และเอื้อให้เกิดความยืดหยุ่นทางยืดหยุ่นด้านสถานที่คือสามารถเรียนรู้ได้ทุกพื้นที่ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด

1.4 หลักการด้านความเสมอภาค

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรสามารถที่จะสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้ทุกกลุ่มเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ครอบคลุมกับเยาวชนทุกระดับทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็บุคคลปกติหรือบุคคลซึ่งมีความต้องการพิเศษต้องสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมตามโอกาสที่แตกต่างกัน

1.5 หลักการด้านความต้องการ

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรคำนึงถึงความต้องการและเป้าหมายของการเรียนรู้ของเยาวชนเป็นหลัก โดยการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างสถานการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม รวมถึงการสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ควรดำเนินไปในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

1.6 หลักการด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ต้องสามารถเอื้อให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแต่ต้องเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

1.7 หลักการด้านความทันสมัย

การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับความเปลี่ยนแปลงไปทางสังคม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างสถานการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม รวมถึงการสร้างบรรยากาศ ควรนำเสนอเนื้อหา สารระ ข้อมูลที่ทันสมัยและเท่าทันต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงซึ่งจะสร้างแรงจูงใจต่อการเข้ามาศึกษาเรียนรู้

2. พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง สถานที่ แหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมใด ๆ ก็ตามทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เยาวชนสามารถเข้าถึงเพื่อเรียนรู้อย่างเป็นอิสระตามความความพึงพอใจ สามารถเรียนรู้ได้ทุกเมื่อที่ต้องการตามเป้าหมายในการเรียนรู้ เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างทำให้เยาวชนสามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจและไม่ตั้งใจ รวมถึงเป็นพื้นที่ที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างไม่เป็นปัญหา ทั้งนี้พื้นที่ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนนั้น ควรมีลักษณะสำคัญที่ประกอบไปด้วย 1. เป็นพื้นที่ที่ไม่ทำให้เยาวชนสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองในการเรียนรู้ มีอิสระที่จะเข้าถึงเพื่อการค้นคว้า ทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฯลฯ ได้ตามเป้าหมาย 2. เป็นพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นส่วนตัวตามธรรมชาติของช่วงวัยเยาวชนในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย 3. เป็นพื้นที่ที่สามารถเปิดกว้างสามารถโอกาสให้เยาวชนได้แสดงศักยภาพและมีตัวตนในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม 4. พื้นที่การเรียนรู้ควรมีความหลากหลายตอบสนองกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของเยาวชนที่มีความแตกต่างกัน 5. พื้นที่การเรียนรู้ต้องมีการหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่สามารถส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา 6. พื้นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมและมีบรรยากาศที่ตลอดเวลา

3. ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ คือองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ศในทศวรรษที่ 21 เพราะเยาวชนในยุคสมัยนี้ไม่สามารถเรียนรู้ได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ในรูปแบบ หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วทำให้เกิดผลลัพธ์ในการเรียนรู้ได้ตามที่ตนเองต้องการ ทั้งนี้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรสนับสนุนให้เยาวชนในฐานะผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะคือ 1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล ได้แก่ การที่เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อ แม่ ครู อาจารย์ หรือเพื่อนๆ ด้วยกระบวนการสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ทั้งแบบเผชิญหน้าโดยตรง และไม่จำเป็นต้องมีการเผชิญหน้า เช่น การพูดคุยโดยตรง การแสดงสีหน้าท่าทาง การพิมพ์โต้ตอบผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การพูดคุยผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ฯลฯ 2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับทรัพยากรการเรียนรู้ ได้แก่ การอ่านหนังสือ การสืบค้นข้อมูลเพื่อการค้นคว้าจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น โดยปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้การสร้างสัมพันธ์ภาพกับ

บุคคลอื่น เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างกัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน รวมถึงเรียนรู้เจตคติที่หลากหลาย มุมมอง โดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เยาวชนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย และอาจนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและเป็นประโยชน์ในวงกว้าง

4. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้

ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ในรูปแบบ หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดหรือสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยกับกลุ่มเยาวชนทั้งในรูปแบบของชมรม สมาคม หรือกลุ่มการเรียนรู้บนสื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้เยาวชนเกิดการรวมตัวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือรับผลประโยชน์จากการเรียนรู้ภายใต้ความสนใจหรือเป้าหมายบางประการที่มีร่วมกัน ทั้งนี้ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ นั้นจะมีบทบาทหลักเป็นเสมือนผู้นำในการเรียนรู้ที่มีบทบาทในการประสานงานในการเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างสรรค์วิธีการสนับสนุนการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ด้วยการใช้ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริม รวมถึงเป็นเพื่อนร่วมทางในการเรียนรู้คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และให้กำลังใจตลอดเส้นทางการเรียนรู้ และที่สำคัญผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ต้องเปิดใจพร้อมที่จะสละบทบาทสู่การเป็นผู้เรียนรู้ที่ยินดีจะรับรู้ประสบการณ์ดี ๆ จากผู้อื่นเช่นเดียวกัน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมไทยที่ควรมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ได้แก่ ได้แก่ พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน และกลุ่มเพื่อนของเยาวชน

5. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งอาจเกิดขึ้นในลักษณะการจัดที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ โดยจุดประสงค์หลักของกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกจากความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้แล้ว ยังต้องการให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่หลากหลาย ด้าน ทั้งทางด้านพฤติกรรม เจตคติ ทักษะ และความรู้ โดยตัวอย่างกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นทางการ เช่น การจัดค่าย การจัดชุมนุมการเรียนรู้ การจัดฝึกอบรม ซึ่งเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เลือกเข้าร่วมเรียนรู้ตามความพึงพอใจ สำหรับกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ไม่เป็นทางการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้แก่ กิจกรรมการสนทนาทั้งแบบเผชิญหน้าโดยตรง หรือสนทนาผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็ได้ ซึ่งกิจกรรมการสนทนาที่เกิดขึ้นสร้างพื้นที่ทำให้คนได้เรียนรู้เจตคติระหว่างกัน สามารถทำให้เกิดการตั้งคำถามชวนให้คิด เกิดการตั้งประเด็นการพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟัง การโต้ตอบโดยใช้เหตุผล

รวมถึงสามารถโน้มน้าวทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นำไปสู่การเชิญชวนให้เขียนสัญญาการเรียนรู้ ส่งผลให้เยาวชนได้รู้จักการวางแผนการเรียนรู้ ได้ทดลองเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในสิ่งที่ตนเองให้มีความสนใจ ทำให้มีโอกาสพัฒนาความสามารถในการบูรณาการความรู้สู่การนำไปใช้ และได้รับความรู้ในกิจกรรมที่ตนเองให้มีความสนใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าการสนทนา เป็นกิจกรรมที่เสมือนเป็นบันไดนำไปสู่การเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเยาวชน

6. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นเครื่องมือหรือเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้เยาวชนสามารถค้นหาคำตอบหรือเพื่อคลี่คลายความสงสัยในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ และเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งส่งเสริมให้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของเยาวชนประสบความสำเร็จ โดยในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยคุณลักษณะสำคัญของทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ควรให้ความสำคัญกับความหลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย มีความทันสมัย และเรียนรู้ได้ตลอดเวลาตามต้องการ ซึ่งจำแนกเป็นทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ 3 ประเภท ได้แก่ 1. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ในด้านหนึ่งด้านใด ที่สามารถถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้กับเยาวชน เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ อาทิ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ ครูภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญสาระประโยชน์ต่าง ๆ ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงด้วยการเชื่อมต่อผ่านระบบอินเทอร์เน็ตด้วยอุปกรณ์เฉพาะด้าน เป็นต้น 2. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ประเภทคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือ ผ่านโปรแกรมต่างบนเวปไซด์ไวด์เว็บ เช่น กูเกิ้ล (Google) ยูทูป (YouTube) เฟซบุค (Facebook) ยะฮู (Yahoo) เป็นต้น 3. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงเพื่อการค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองโดยตรง เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น

7. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการสนับสนุนให้เกิดการจัดหรือสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีหลากหลายและสอดคล้องตามความต้องการของเยาวชน รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้เยาวชนใช้พื้นที่ดังกล่าวในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองอย่างเป็นอิสระและมีความสุข ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบสามารถดำเนินให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการดังนี้

1. จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน โดยพื้นที่การเรียนรู้ต้องมีการออกแบบพื้นที่หรือจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่สามารถสร้างความประทับใจหรือมีเอกลักษณ์ที่น่าจดจำดึงดูดเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้ มีการดูแลเรื่องแสง เสียง อุณหภูมิให้เหมาะสม สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ควรสร้างความรู้สึกมีชีวิตชีวาด้วยการตกแต่งด้วยต้นไม้หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ดูแล้วสดชื่นสบายตา มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่ทันสมัย อาทิ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ในการให้บริการ ค้นหาข้อมูลบนพื้นที่สาธารณะอย่างครอบคลุม มีอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เอื้อสำหรับคนพิการ รวมถึงในการออกแบบการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้มีการจัดโซนพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่ที่ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ระหว่างบุคคลด้วย

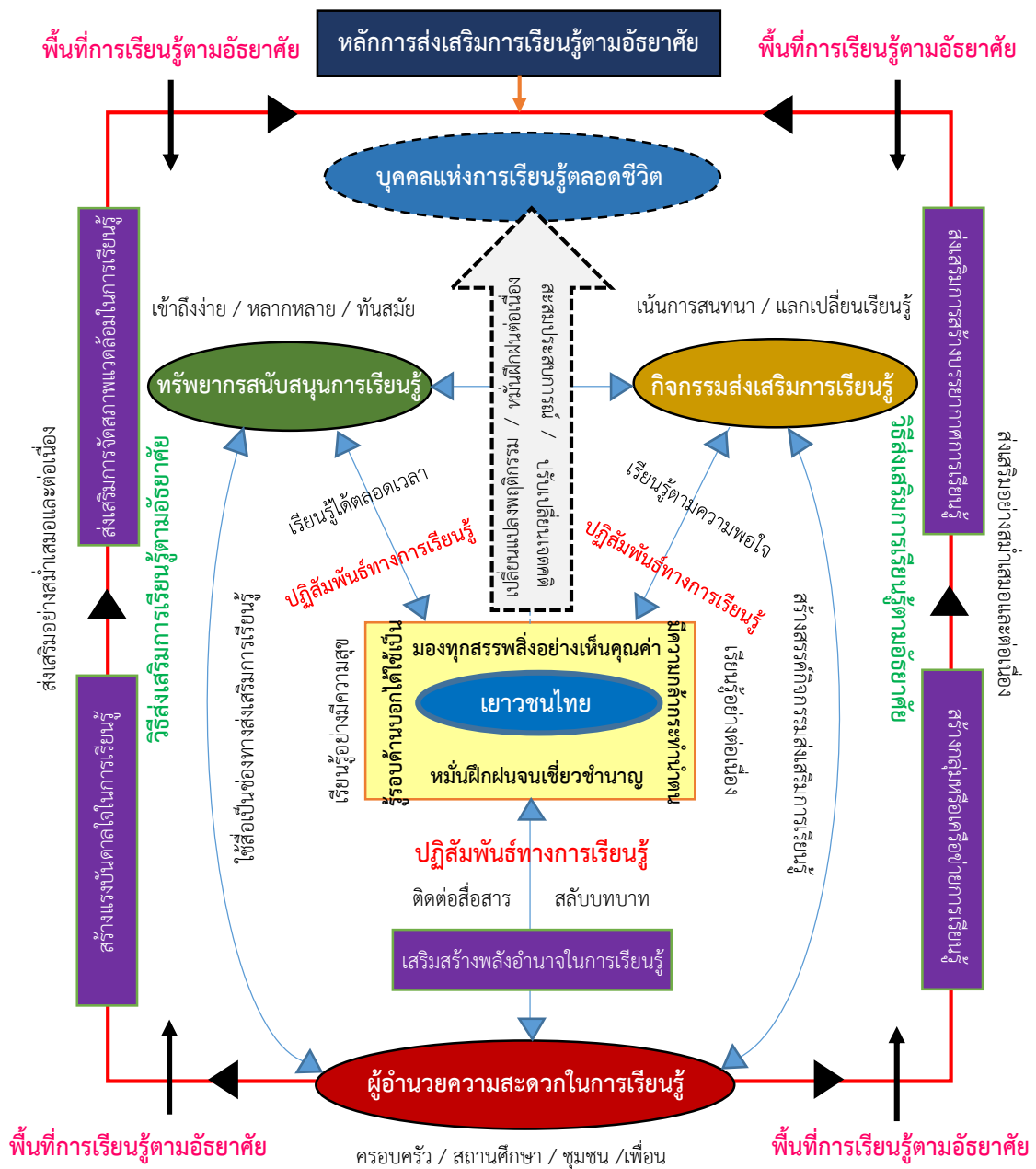
2. สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยบนพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ดีควรมีบรรยากาศที่สนับสนุนให้เยาวชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้จัดพื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าวควรคำนึงถึงบรรยากาศที่ประกอบไปด้วย บรรยากาศของความผ่อนคลาย มีความเจ็บสงบเป็นส่วนตัว หรือมีดนตรีบรรเลงเบาๆ เพื่อสร้างสุนทรียะในการเรียนรู้ บรรยากาศของความอิสระ ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถตัดสินใจ คิด หรือเลือกที่จะเข้าร่วมเรียนรู้ในพื้นที่โดยปราศจากการบังคับ บรรยากาศของความอบอุ่นเป็นมิตร ที่เต็มไปด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล การให้คำแนะนำปรึกษาตลอดระยะทางการเรียนรู้ รวมถึงมีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน บรรยากาศของความท้าทาย ที่มีการกระตุ้นเสริมแรงให้เกิดความกระตือรือร้น และสร้างความมั่นใจในการลงมือปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และบรรยากาศของการแบ่งปัน ที่ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสามารถก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้อื่นได้ตลอดเวลา

3. สร้างกลุ่มหรือเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความชื่นชอบในสิ่งเดียวกัน หรือมีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกันในรูปแบบของชมรม ชุมนุม หรือสมาคมทั้งในโลกแห่งความจริง และบนโลกสังคมออนไลน์ ให้มีโอกาสได้มาเรียนรู้ร่วมกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ที่แตกต่าง รวมถึงร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้แก่บุคคลรอบข้างในสังคม โดยการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายให้เกิดขึ้นนั้นอาจเริ่มต้นจากการสร้างกลุ่มขนาดเล็กชักชวนเพื่อนหรือคนใกล้ตัวที่มีความชื่นชอบหรือเป้าหมายที่ใกล้เคียงกันมาทำกิจกรรมร่วมกัน จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายเครือข่ายให้กว้างขวางมากขึ้น หรืออาจจะใช้วิธีการประชาสัมพันธ์โฆษณาผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้เกิดการรวมตัวร่วมกันสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และมีการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4. สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ โดยมีการนำเสนอเรื่องราวการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ของต้นแบบบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เยาวชนให้ความสนใจ อาทิ ด้านกีฬา ด้านศิลปะ ด้านอาชีพ ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ที่เยาวชนสามารถเข้าถึง เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เพื่อสร้างแรงโน้มน้าวใจให้เยาวชนปรารถนาที่จะปฏิบัติตามเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในแบบฉบับของตนเอง นอกจากนี้การกระตุ้นให้เยาวชนได้ตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้และทบทวนเป้าหมายนั้นบ่อย ๆ ผ่านการสนทนา การเขียนเป้าหมายติดไว้บนหน้ากระจก บนผนังห้องนอน หรือบนหัวเตียง ก็เป็นวิธีที่เสริมแรงให้เยาวชนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากขึ้น

5 เสริมสร้างพลังอำนาจในการเรียนรู้ เป็นวิธีการกระตุ้นระดับบุคคลระหว่างการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนที่กำลังลงมือเรียนรู้เกิดแรงผลักดันที่จะลงมือปฏิบัติในสิ่งที่วางเป้าหมายให้บรรลุผลในระยะเวลาที่รวดเร็ว และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเสริมพลังอำนาจในการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนั้นสามารถทำได้ด้วยการใช้วิธีการสนทนาเชิงบวก มีการชื่นชมเมื่อเยาวชนประสบความสำเร็จ ให้กำลังใจเมื่อเกิดข้อผิดพลาด ซึ่งการเสริมสร้างพลังอำนาจจะกระตุ้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสนับสนุนให้เยาวชนรู้จักการเสริมสร้างพลังอำนาจกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับเพื่อนร่วมเรียนรู้รอบข้างด้วยเช่นกัน เพราะจะช่วยเสริมสร้างเยาวชนให้มีมุมมองในการเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้างด้วยเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 17 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

3. ผลการการศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การใช้รูปแบบประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ที่มีความกระตือรือร้นและมีชีวิตชีวา และมีเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ปัจจัยด้านเครือข่าย ได้แก่ การได้รับความสนับสนุนจากเครือข่ายผู้เรียนรู้ที่ช่วยให้การแนะนำ คำปรึกษา กำลังใจ และการเสริมแรงในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการเรียนรู้

2.1 ความหลากหลายของทรัพยากรการเรียนรู้ทำให้เยาวชนมีโอกาสที่จะเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่มีความเหมาะสมและดำเนินไปตามความต้องการของตนเอง

2.2 ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสะดวกสบาย รวดเร็ว รวมถึงสามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ได้ทุกประเภทในทุกสถานที่และทุกเวลา

4. ปัจจัยด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสรู้เรียนรู้อยู่ในท่ามกลางบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมเอื้อให้เกิดแรงจูงใจปรารถนาที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. ปัจจัยด้านเวลา

การไม่มีกรอบกำหนดทางด้านเวลาในการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นสูง ผู้เรียนรู้ปราศจากความกดดัน ส่งผลให้การดำเนินการเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เงื่อนไขของรูปแบบ

1. เงื่อนไขด้านนโยบาย

เนื่องด้วยการขาดความชัดเจนทั้งทางด้านแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ขาดเอกภาพเชิงนโยบายที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง และการไม่สามารถกระจายอำนาจในการจัดส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ส่งผลให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะคนไม่เข้าใจว่าการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์คืออะไร จำเป็นต่อชีวิตอย่างไร จึงไม่ให้ความสำคัญจำเป็น

2. เงื่อนไขด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้

ความพร้อมของการจัดแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ ประกอบกับทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่นั้นขาดความหลากหลายทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการต่อการเรียนรู้ของเยาวชนได้อย่างเต็มที่

3. เงื่อนไขด้านผู้เรียนรู้

เนื่องด้วยผู้เรียนรู้ไม่เข้าใจถึงหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นจึงเข้าใจว่าการเรียนรู้ได้จบลงเมื่อสำเร็จการศึกษา ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบกับการไม่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รู้วิธีการเรียนรู้ และไม่มีเป้าหมายชีวิต จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไม่มีความหมายกับคนกลุ่มนี้

4. เงื่อนไขด้านความต่อเนื่อง

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นเรื่องของการหมั่นฝึกฝนด้วยความต่อเนื่อง ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องใช้ความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะที่คงทนถาวร

5. เงื่อนไขด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดของการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ รวมถึงต้องไม่มีการนำสิ่งผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมจรรยาให้มาปรากฏอยู่บนพื้นที่ของการเรียนรู้

4. ผลการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน สามารถจำแนกออกเป็นข้อเสนอสำหรับ 4 กลุ่ม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ

1.1 คณะรัฐมนตรี และกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักนายกรัฐมนตรี ต้องให้การสนับสนุนงบประมาณไปยังหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเยาวชนในแต่ละจังหวัดเพื่อจัดพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นต้นแบบที่ดี โดยสร้างเป็นโครงการ 1 จังหวัด 1

ต้นแบบการเรียนรู้ อาจเป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติก็ได้ โดยต้องจัดให้มีความหลากหลาย ทันสมัย สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นสื่อกลางที่ทำให้ข้อมูลการเรียนรู้สามารถเข้าถึงครอบคลุมกับเยาวชนในทุกพื้นที่ของสังคมไทย ทั้งนี้รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพราะแหล่งการเรียนรู้คือหัวใจสำคัญที่สามารถพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักนายกรัฐมนตรี ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้มีความชัดเจนทั้งนิยาม วัตถุประสงค์ และแผนยุทธศาสตร์ในการนำไปใช้ โดยมอบหมายให้หน่วยงานในเครือข่ายนำแผนยุทธศาสตร์เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการ มีความครอบคลุมต่อกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ต้องเป็นแผนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีรายละเอียดที่ชัดเจนทั้งทางด้านหลักการ วิธีการ แผนกิจกรรม ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมินผล ซึ่งเหมาะสมในการนำไปใช้กับบริบทของแต่ละพื้นที่

1.3 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการกำหนดนโยบายหรือกำหนดหลักสูตรเสริมให้หน่วยงานทางการศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน อาทิ การลงชุมชน เพื่อร่วมเรียนรู้กับคนในพื้นที่ การจัดค่ายอาสาพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ ทุกปีการศึกษา ฯลฯ โดยกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ตรง ได้ค้นหาความชอบของตนเองซึ่งทั้งหมดใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายเป็นตัวขับเคลื่อน

1.4 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุนให้องค์กรในสังกัดของตนเองในระดับท้องถิ่น ประสานความร่วมมือกันกับภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้มีความหลากหลาย และตรงตามความต้องการของกลุ่มเยาวชนให้มากที่สุด โดยผลักดันเยาวชนให้เข้าไปมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดทั้งกระบวนการ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และสร้างโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ภาคเอกชน

2.1 กลุ่มองค์กรหรือบริษัทที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเครือข่ายโทรคมนาคมควรให้การสนับสนุนในด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะสู่ชุมชนห่างไกลทั่วประเทศ ตำบลละ 1 จุดเป็นอย่างน้อย เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้บนโลกเสมือนและสร้างโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึง การเรียนรู้ และการรับข้อมูลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ สำหรับเยาวชนที่อยู่ห่างไกล อันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 กลุ่มองค์กรภาคธุรกิจแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยให้การสนับสนุนทุนเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้หรือลานกิจกรรมอเนกประสงค์เพื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัย ที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนในพื้นที่ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ห้องสมุดมีชีวิตแบบเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2.3 กลุ่มบริษัทหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับด้านสื่อสารมวลชนทุกประเภทควรมีบทบาทในการสร้างสรรค์ข้อมูลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ทั้งในเชิงสาระ วิชาการ และความบันเทิง ผ่านการจัดรายการโทรทัศน์ วิทยุ หรือสร้างสื่อสิ่งพิมพ์ e-learning สื่อสังคมออนไลน์ (Social Network Online) ที่สามารถกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความตื่นตัวในการเรียนรู้ หรือจูงใจให้เยาวชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ภาคประชาสังคม

3.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสนับสนุนให้ทุกตำบลสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน รวมทั้งสร้างลานกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการเยาวชนในด้านต่าง ๆ อาทิ กีฬา ดนตรี ศิลปะ วิชาการ นันทนาการ จิตอาสา ฯลฯ เพื่อให้เยาวชนซึ่งมีความสนใจในด้านเดียวกันได้มีโอกาสใช้พื้นที่ส่วนนี้ดำเนินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ และเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2 สนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคประชาสังคม ได้แก่ ชุมชนเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีการสร้างเว็บไซต์หรือเพจบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์หรือถ่ายทอด

ข้อมูลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน ไปสู่เยาวชนในพื้นที่อื่นที่มีความสนใจในการเรียนรู้ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นการสร้างโอกาสที่จะพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.3 ชุมชน มูลนิธิ หรือสมาคมต่าง ๆ ควรร่วมมือกันจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้บนพื้นที่ในความดูแลของตนเองให้เป็นต้นแบบที่ดีในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลาย โดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่น ๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โดยดึงเยาวชนเข้ามาเป็นหนึ่งในทีมงานของการดำเนินงานตามความถนัด อาทิ การเป็นอาสาสมัครชุมชน การเป็นผู้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไปยังสื่อต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

4. สถาบันสังคม

4.1 รมรณรงค์และสนับสนุนให้พ่อ แม่ และคนในครอบครัวมีบทบาทของการเป็นเพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้กับเยาวชน โดยใช้กระบวนการสนทนาที่มีการตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนความคิดเห็นมาเป็นกลไกสำคัญในการรู้จักความต้องการของตนเอง พัฒนาทักษะการคิด กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4.2 รมรณรงค์และสนับสนุนให้พ่อ แม่ และคนในครอบครัวมีบทบาทของการเป็นเพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้กับเยาวชน โดยใช้กระบวนการสนทนาที่มีการตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนความคิดเห็นมาเป็นกลไกสำคัญในการรู้จักความต้องการของตนเอง พัฒนาทักษะการคิด กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4.3 รมรณรงค์ให้สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูที่จะต้องสร้างสรรค์กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพและพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของตนเอง เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ สามารถเชื่อมประสานการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้อย่างลงตัว ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาอาจสร้างแรงจูงใจให้กับครูในการพัฒนาศักยภาพด้วยการ มอบประกาศเกียรติคุณ หรือมอบรางวัลให้กับครูผู้ที่พัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีให้กับครูท่านอื่น

4.4 สนับสนุนให้สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการสอนของครูและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน ที่ผู้เรียนสามารถกำหนดสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ ลงมือเรียนรู้ และประเมินผลด้วยตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจ

ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รวมถึงการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงหรือได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน สามารถแบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 4 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1. การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 2. การพัฒนาแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน 3. การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน และ 4. การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

จากผลการวิจัยสามารถจำแนกคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม คุณลักษณะด้านเจตคติ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านความรู้ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องเป็นไปตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่กล่าวถึงการพัฒนาคนที่จะต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมศักยภาพในทุกมิติ เพื่อสร้างคนให้มีทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพในสังคม และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ในขณะที่ รศ.ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ กล่าวว่า การจำแนกคุณลักษณะออกเป็นรายด้าน จะช่วยสร้างความชัดเจนว่าเยาวชนไทยควรมีลักษณะอย่างไรในแต่ละด้าน ซึ่งองค์กรหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ สามารถนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการวางแผนเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีลักษณะดังกล่าว (สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ก็พบว่าผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านต่างก็กล่าวถึงคุณลักษณะ 4 ด้านนี้เช่นกัน เพียงแต่บางครั้งอาจไม่ได้มีการจำแนกให้เห็นเป็นรายด้านชัดเจน หรือนำเสนอไม่ครบทั้ง 4 ด้าน ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547); A. Cropley (1977); Candy et al (1994) นำเสนอคุณลักษณะ 2 ด้าน คือด้านพฤติกรรม และด้านความรู้ความสามารถ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ (2550); Candy et al. (1994) นำเสนอคุณลักษณะในภาพรวมที่ไม่แยกด้านแต่ครอบคลุมด้านพฤติกรรม เจตคติ และทักษะ รวมถึงนักวิชาการบางท่านก็นำเสนอคุณลักษณะโดยตรงเพียงด้านเดียว อาทิ Trier and Peschar (1995); Longworth (2003) ที่นำเสนอเพียงด้าน

ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นต้น ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านเป็นกรอบการศึกษาที่ครอบคลุมเพียงพอสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.1 คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน (Curiosity) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) และพฤติกรรมการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Learning Reflection)

พฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นการแสดงออกที่ทำให้เห็นถึงความกระหายใคร่รู้ อยากรู้อยากอยากเรียน และเกิดกระบวนการแสวงหาคำตอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การอ่านหนังสือ การซักถาม การสืบเสาะหาความรู้ การพูดคุยกับผู้รู้ ฯลฯ (Loewenstein, 1994; ปิลาญา วงศ์บุญ, 2550; สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540) แม่ทองดี โพธิยอง กล่าวว่าการเรียนรู้ไม่จำเป็นที่จะต้องรู้ทุกเรื่อง แต่ต้องเริ่มจากการชวนขยายเรียนเรียนรู้เรื่องที่ยากจะทำหรือสนใจจริง ๆ (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558) โดยพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียนนี้เป็นพฤติกรรมที่สังคมไทยให้ความสำคัญและปรารถนาจะเห็นเยาวชนไทยมีความตื่นตัวต่อการเรียนรู้ให้มาก กล่าวที่จะสงสัย กล่าวที่จะซักถาม กล่าวที่จะตอบโดยไม่กลัวว่าสิ่งที่ตอบนั้นจะถูกหรือผิด (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2558) Bedford (n.d.) กล่าวว่า เราสามารถสอนนักเรียนให้เรียนรู้บทเรียนหนึ่งบทได้ภายในวันเดียว แต่ถ้าเราสามารถสอนให้เขาเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเขาจะสานต่อการเรียนรู้ไปจนตลอดชีวิต เช่นเดียวกับ ว วชิรเมธี (2557) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมความใฝ่รู้เป็นหัวใจของนักปราชญ์ เพราะนักปราชญ์ชอบที่จะฟังให้มาก คิดให้มาก ถามให้มาก และเขียนให้มาก รวมถึงมีงานวิจัยมากมายที่กล่าวถึงพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียนว่าเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542); นิตยา สำเร็จผล (2547); วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล (2547) ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547); Candy, Crebert and Oleary (1994) ; UNESCO, 2001 เป็นต้น

พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการกระทำที่สนับสนุนให้เยาวชนไทยมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอคอยการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ สามารถเลือกที่จะเรียนรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง รวมถึงกล่าวที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยความท้าทาย (Knowles, 1975; สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2542) เยาวชนไทยที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะสามารถบอกได้ว่าตนเองต้องการสิ่งใด และจะเรียนรู้สิ่งนั้นอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยมีการวางแผนการเรียนรู้ แสวงหาแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

และประเมินผลความพึงพอใจ รวมถึงพร้อมที่จะใช้ความผิดพลาดเป็นบทเรียนในการปรับปรุงแก้ไข การเรียนรู้ (Knowles, 1975; Pendergast, 2005) นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน แต่นักการศึกษาตลอดชีวิตกล่าวว่า เยาวชนไทยที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากลงมือทำจริง ต้องไม่ใช่คนที่เก่งเพียงในตำรา แต่ต้องกล้าที่จะลงมือทำโดยไม่กลัวความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น รวมถึงสามารถเปรียบเทียบได้ว่าในตำรากับการลงมือทำจริงเหมือนหรือต่างกันอย่างไร (ชูเกียรติ ลิ สุวรรณ, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) ที่สำคัญเยาวชนที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะไม่นิยมเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบซ้ำ ๆ เดิม ๆ เขาจะพยายามแสวงหาวิธีการเรียนรู้อื่น ๆ อีกหลากหลาย เพื่อให้รู้สึกดีใจขึ้น ดังเช่นที่ Willcox (2005) กล่าวว่า คนเราจะเข้าใจสิ่งใดได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อได้เรียนรู้ และผ่านการฝึกฝนมากกว่าหนึ่งทาง

พฤติกรรมที่สะท้อนผลการเรียนรู้ หรืออาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าการสะท้อนคิด เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการไตร่ตรองทบทวน พินิจพิเคราะห์พิจารณาสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่สามารถนำไปปรับปรุง พัฒนา หรือแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (John, 2000; อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2547) ครูศรารุส กาวิชัย กล่าวว่า การได้ฟังหรือได้รับรู้มุมมองที่แตกต่างออกไปจะทำให้ตนเองเห็นจุดอ่อนที่ต้องแก้ไข และกล้าที่จะเปิดใจรับฟังคนอื่นมากขึ้น (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558) โดยการสะท้อนผลการเรียนรู้จะทำให้คนรู้จักการใช้ความคิดเชื่อมโยงจากประสบการณ์เก่าไปสู่ประสบการณ์ใหม่ รู้จักใช้เหตุผลเปรียบเทียบ รู้จักการหาคำอธิบายเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างถูกต้อง รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีโอกาสวิพากษ์ แสดงความคิดเห็น จากการกระทำของตนเอง ทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการสะท้อนผลการเรียนรู้สามารถเกิดได้หลากหลายวิธี อาทิ การสนทนาที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ การตั้งคำถาม การเขียนบันทึกส่วนตัว ฯลฯ (John, 2000; Nordstrom, 2011; ปวีณภัทร นิตตันติวัฒน์, 2557) ครูศรารุส กาวิชัย (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า การได้ฟังหรือได้รับรู้มุมมองที่แตกต่างออกไปทำให้เห็นจุดอ่อนของตนเองที่ต้องแก้ไข และทำให้เปิดใจรับฟังคนอื่นมากขึ้น ทั้งนี้ผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านเสนอผลการศึกษาว่าการสะท้อนผลการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ นิตยา ผลสำเร็จ (2547); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547); วิจารณ์ พานิช (2555); The Queensland School Curriculum Council (2002); Mendel et al. (2001) เป็นต้น

1.2 คุณลักษณะด้านเจตคติ

ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะด้านเจตคติของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง การเห็นคุณค่าของบุคคลรอบข้าง การเห็น

คุณค่าของการเรียนรู้ และการเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อม ซึ่งผลดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับผลการนำเสนอจากนักวิชาการหลายๆ ท่าน ที่มักกล่าวว่าเจตคติของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การมีแรงจูงใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์ที่ดี เป็นผู้ปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จ (นิตยา สำเร็จผล, 2547; Skager & Dave, 1978; Oddi, 1986; UNESCO, 2001) ซึ่ง ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ มองว่าคุณลักษณะดังกล่าวเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังจากการที่บุคคลได้มองเห็นคุณค่าหรือให้คุณค่ากับสิ่งนั้น ๆ ไปแล้ว เช่น คนอยากเรียนเพราะเห็นว่าสิ่งที่เรียนมีคุณค่ากับตนเอง คนอยากประสบความสำเร็จเพราะเขาเห็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จมีคุณค่า คนพร้อมที่จะเปิดโอกาสในการเรียนรู้ก็เพราะรับรู้ว่าคุณค่า การเห็นคุณค่าทำให้คนกระหายใคร่รู้ อยากรู้ อยากเรียน ดังนั้นเจตคติของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือการให้คุณค่ากับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว (สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของแม่ทองดี โพธิยอง ที่กล่าวว่า การที่คนเราอยากเรียนรู้อะไร แสดงว่าสิ่งนั้นต้องมีคุณค่าหรือมีความหมาย เขาจึงอยากที่จะใช้เวลาเรียนรู้และอยู่กับสิ่งที่เห็นว่ามีคุณค่าให้ยาวนานที่สุด ซึ่งแม่ทองดีเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีคุณค่า และสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนของชีวิต ดังนั้นตลอดทั้งชีวิตของแม่ทองดีจึงใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติและเรียนรู้กับธรรมชาติอย่างไม่รู้จบ (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558) เช่นเดียวกับ ดร.อิศวรา ศิริรุ่งเรือง ที่ถึงแม้ความพิการทางสายตาจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ แต่ด้วยการมองเห็นคุณค่าที่ปรากฏในตัวเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่จะทำให้อัตนเองมีอนาคต และรักที่จะเรียนรู้ (Love of Learning) จึงนำไปสู่ความมานะตั้งใจเรียนจนกระทั่งจบปริญญาเอกจากต่างประเทศ สอดคล้องกับ Loomans and Loomans (1994) ที่กล่าวว่าบุคคลที่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ (Learning Esteem) จะนำมาซึ่งการพัฒนาศักยภาพอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งดังกล่าวล้วนยืนยันได้ว่าเจตคติที่เป็นหัวใจของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือการมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งนั้นอย่างมีความสุข

1.3 คุณลักษณะด้านทักษะ

ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะด้านทักษะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการจัดการ ทักษะสังคม ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ และทักษะทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยทักษะดังกล่าวมีทั้งส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2002) โดยส่วนที่ไม่สอดคล้องนั้นเป็นเรื่องของทักษะด้านนวัตกรรม ทักษะทักษะข้ามวัฒนธรรม และทักษะภาวะผู้นำ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่าควรให้ความสำคัญกับทักษะที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการเรียนรู้ซึ่งเยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมากกว่า (ชูเกียรติ ลิสุวรรณ, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558; ภัทรพล มหาจันทร์, สัมภาษณ์,

30 มิถุนายน 2558) นอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการนำเสนอทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักวิชาการท่านอื่นอีกหลายท่าน อาทิ ผลที่สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ได้แก่ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม ทักษะอาชีพ และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลที่สอดคล้องกับไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2550) ได้แก่ ทักษะการจัดการ ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการสื่อสาร ผลที่สอดคล้องกับ Longworth (2003) ได้แก่ ทักษะการจัดการ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด และผลที่สอดคล้องกับ Trier & Peschar (1995) ได้แก่ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวยืนยันให้เห็นถึงความเหมาะสมในการกำหนดให้เป็นเป็นทักษะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การที่เยาวชนมีคุณลักษณะด้านทักษะก็เปรียบได้กับการมีเครื่องมือที่คอยช่วยอำนวยความสะดวกเพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างแข็งแกร่ง รวมถึงสามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างชำนาญและมีประสิทธิภาพ (Trier & Peschar, 1995; Tuijnman et al., 1997; วิจารย์ พานิช, 2555) แม่ทองดี โพธิยองกล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องของการหมั่นฝึกฝนที่ผ่านการลงมือปฏิบัติซ้ำๆ เป็นประจำจนเกิดความชำนาญ และแม่ทองดีไม่เห็นด้วยที่จะมากำหนดว่าใครควรจะมีทักษะใดบ้างในการใช้ชีวิต เพราะทุกคนล้วนมีลักษณะการเรียนรู้ มีความสนใจ และมีความถนัดแตกต่างกัน (สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558) แต่ในมุมมองของนักการศึกษาตลอดชีวิตและผู้ชำนาญการด้านเยาวชนกลับมองว่าการกำหนดทักษะจะเป็นแนวทางที่นำไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่มีความสามารถหลากหลาย สามารถเอาตัวรอดต่อความเปลี่ยนแปลง แต่จะต้องผ่านการฝึกฝนอย่างหนักด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย (ภัทรพล มหาพันธ์, สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2558; ดิษยา มีเพียร, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2558) โดยทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในปัจจุบันตามมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ และทักษะทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทักษะการบูรณาการความรู้ เป็นทักษะที่หลายฝ่ายหลายหน่วยงานให้ความสำคัญตั้งแต่อดีตและมักส่งเสริมให้เกิดขึ้นผ่านการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่สมัยของ จอห์น ดิวอี้ (1933) เรื่อยมาเช่นเดียวกับสังคมไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 ก็ระบุถึงการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถบูรณาการความรู้สู่การนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ความสามารถในการบูรณาการเป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถนำศาสตร์ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของตนเองเพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่โดยเป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละ (Teavess & Revore, 1990; UNESCO, 1981; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) ซึ่ง ดร.ภัทรพล มหาพันธ์ กล่าวว่า การบูรณาการมีหลายแบบ แต่ความสามารถในการบูรณาการที่ถือว่าประสบความสำเร็จสำหรับเยาวชนก็คือการที่เยาวชน

สามารถนำตัวหนังสือจากในตำราออกมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองให้ได้มากที่สุด (สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2558)

ทักษะการคิดจำแนกได้หลายประเภท แต่ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตมองว่า เยาวชนไทยต้องเรียนรู้ที่จะคิดอย่างเป็นระบบ เพราะการคิดอย่างเป็นระบบจะทำให้คนไม่มองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแยกส่วน แต่จะช่วยให้มองเห็นความเป็นแบบแผนที่มีความสัมพันธ์กันได้อย่างทะลุปรุโปร่งของสิ่งนั้น เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้น ผู้ที่คิดอย่างเป็นระบบจะไม่ได้มองเพียงว่า เหตุการณ์นั้นคืออะไร แต่จะมองลึกลงไปถึงว่าใครอยู่ในเหตุการณ์นั้นบ้าง และเหตุการณ์นั้นส่งผลต่อใครอย่างไรบ้าง เป็นความคิดที่ใช้ทั้งวิจารณญาณ และจินตนาการสร้างสรรค์ ทั้งนี้การคิดลักษณะดังกล่าวสนับสนุนให้คนรู้จักการใช้เหตุใช้ผลในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เป็นการกระทำที่นำไปสู่ความยั่งยืน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546; Senge, 2006; Marquardt, 2011; ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558)

ทักษะการสื่อสารคือความสามารถในการรับและถ่ายทอดข้อมูล หรือเนื้อหาสาระต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งด้วยวิธีการฟัง พูด อ่าน เขียน ที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์สำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ สื่อสารเพื่อให้ความรู้ สื่อสารเพื่อนำมาประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายที่คนทุกคนจำเป็นต้องมีและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์, 2551; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนกล่าวว่า เหตุผลหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไทยขาดทักษะการสื่อสารที่ดีในปัจจุบัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดพฤติกรรมทั้งทางด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ประกอบกับขาดความกล้าและความเชื่อมั่นในตนเองเพราะกลัวว่าเมื่อสื่อสารออกไปแบบผิดๆ จะได้รับการตำหนิหรือไม่เป็นที่ถูกใจผู้อื่นซึ่งอาจทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับหรือขาดความน่าเชื่อถือ ฉะนั้นการสร้างเยาวชนให้สามารถสื่อสารได้ ผู้ใหญ่ต้องให้โอกาสโดยมองข้ามความผิดพลาด ในขณะที่ตัวเยาวชนเองก็ต้องกล้าที่จะฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (เทพวัลย์ ภรณวลัย, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2558)

ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ จัดเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับเยาวชนที่จะเตรียมเข้าสู่ชีวิตการทำงานภายหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งเกณฑ์การเข้าทำงานนั้น บางครั้งการคัดเลือกไม่ได้ถูกกำหนดเพียงผลของการศึกษาเท่านั้น แต่อาจมีเกณฑ์เรื่องของความชำนาญการในสายอาชีพนั้น ๆ เป็นองค์ประกอบร่วมด้วย จึงจำเป็นที่เยาวชนจะต้องมองหาความชำนาญเฉพาะตน ซึ่งต้องอยู่บนฐานความถนัดหรือสนใจของตนเอง โดยครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน ควรมีบทบาทในการเตรียมความ

พร้อมให้กับเยาวชนตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะว่างงานขึ้นในอนาคต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546; พินสุดา สิริธรงค์ศรี, 2540; สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545)

ทักษะด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านกล่าวย่ำว่า ความสามารถทางด้านสื่อและเทคโนโลยีของเยาวชนไทย ต้องไม่ใช่การแค่ใช้เป็นเท่านั้น แต่ควรจะต้องถึงใช้ให้เกิดประโยชน์และรู้ทันทันข้อมูลที่เผยแพร่ออกมาจากแหล่งต่าง ๆ (ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558; ดิษยา มีเพียร, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2558; เทพวัลย์ ภรณ์วลัย, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2558) สอดคล้องกับการศึกษาจากเอกสารที่เสนอว่าองค์ประกอบสำคัญของทักษะด้านสื่อและเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้เท่าทัน ที่ต้องสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศได้อย่างเกิดประโยชน์ มีความในการวิเคราะห์สื่อเพื่อนำไปใช้ รวมถึงใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามกรอบคุณธรรมจริยธรรม (The Partnership for 21st Century Skills, 2011; พรธณี ลีกิจวัฒน์, 2551; อนุชา โสมาบุตร, 2555)

1.4 คุณลักษณะด้านความรู้

มีเหตุผลอยู่หลายประการที่ทำให้เยาวชนไทยในปัจจุบันจำเป็นต้องมีความรู้เป็นมิติหนึ่งของการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย (1) การก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่คนต้องรู้จัก รู้จริง และรู้เท่าทันเพื่อการพัฒนาตนเอง (2) การเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้และเทคโนโลยีขั้นสูงที่สังคมต้องการคนที่มีความรู้มากขึ้น (3) ความซับซ้อนทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้นทำให้คนต้องรู้เท่าทันเพื่อการปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง และ (4) เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นทุนที่มีคุณค่าในสังคมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (พินสุดา สิริธรงค์ศรี, 2540; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) สอดคล้องกับคำกล่าวของ รศ.ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ (สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) และดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2558) ที่ยืนยันว่า ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชนไทยให้สามารถใช้ชีวิตและเอาตัวรอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตลอดเวลาในสังคมปัจจุบัน โดยผลจากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านความรู้ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนนั้น ได้แก่ ความรู้ทางด้านสังคม ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านประสบการณ์ ความรู้ทางด้านอาชีพ และความรู้ทางด้านสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวพบว่าไม่สอดคล้องกับการนำเสนอกับนักวิชาการท่านอื่นแต่มีความครอบคลุม ยกตัวอย่างเช่น Partnership for 21st Century Skills (2002) ได้นำเสนอความรู้ไว้ 5 ด้าน โดย 5 ด้านดังกล่าวนั้นจัดอยู่ในกลุ่มความรู้ทางด้านสังคมซึ่งเป็นเรื่องของความรู้พื้นฐานทั่วไปทางสังคมที่บุคคลในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นมีความจำเป็นต้องรู้ ทั้งในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของโลก ด้านเศรษฐกิจ ด้านหน้าที่พลเมือง

ด้านสุขภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม (ชูเกียรติ ลีสวรรณ์, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) ในขณะที่มุมมองของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มองว่าความรู้จะมีความหมายก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเมื่อมีความรู้ต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ได้ผ่านการลงมือทำจริง ซึ่งสิ่งที่ลงมือทำนั้นอาจได้ผลไม่เหมือนกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อนก็ได้ ทั้งนี้ก็จะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์และองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือที่ตามทฤษฎีทางการศึกษาเรียกว่า “Constructivism” การสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง (แม่ทองดี โพธิยอง, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2558; ทิศนา แคมมณี, 2554) นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชน ยังสะท้อนให้เห็นมุมมองของคุณลักษณะด้านความรู้ที่สมควรให้ความตระหนักว่า “คนที่มีความรู้มากอาจไม่ใช่คนเก่ง แต่คนที่เก่งคือคนที่สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มาก” (พงศกร ครองศิริ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม, 2558)

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน จะเห็นได้ว่าเยาวชนที่จะบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นไม่จำเป็นต้องเก่งเรียน ไม่จำเป็นต้องเก่งสังคม ไม่จำเป็นต้องเก่งพูด ไม่จำเป็นต้องเก่งทำงาน แต่เป็นคนเก่งเรื่องชีวิตของตนเองที่พร้อมจะทำความรู้จัก เข้าใจและรับรู้ความต้องการของตนเอง โดย Betts (2005) กล่าวว่าเยาวชนที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องพร้อมที่จะเป็นนักเดินทางเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Journey of Lifelong Learning) ดังนั้นเยาวชนไทยที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะต้องเป็นนักเดินทางที่พร้อมจะมองทุกสรรพสิ่งอย่างเห็นคุณค่า (เห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าต่อบุคคลรอบข้าง เห็นคุณค่าต่อการเรียนรู้ เห็นคุณค่าต่อสภาพแวดล้อม) มีความกล้ากระทำ นำตน (กล้าชวนชวนไขว่คว้าใฝ่เรียน กล้าเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กล้าสะท้อนผลการเรียนรู้) หมั่นฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ (ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบูรณาการความรู้ ทักษะการจัดการ จัดการ ทักษะสังคม ทักษะทางอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ และทักษะทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ) และรู้รอบด้านถ่ายทอดได้ใช้ประโยชน์เป็น (ความรู้ทางด้านสังคม ความรู้ทางด้านวิชาการ ความรู้ทางด้านประสบการณ์ ความรู้ทางด้านอาชีพ และความรู้ทางด้านสื่อและเทคโนโลยี) ซึ่งคุณลักษณะทั้งหมดไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในวันเดียวหรือครั้งเดียว แต่คุณลักษณะเหล่านี้จะถูกพัฒนาไปเรื่อย ๆ พร้อมกับวิถีชีวิตของการเรียนรู้ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามประเด็นในการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดของผลการวิจัยดังต่อไปนี้

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ (1) หลักการการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (3) ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (4) ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (6) ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และ (7) วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยผู้วิจัยขออภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญของแต่ละองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) หลักการการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากผลการศึกษาพบว่า หลักการสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย หลักการด้านความเป็นอิสระ หลักการด้านความหลากหลาย หลักการด้านความยืดหยุ่น หลักการด้านความเสมอภาค หลักการด้านความต้องการ หลักการด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และหลักการด้านความทันสมัย ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 และยังสอดคล้องการนำเสนอข้อมูลจากเอกสารของกุลธร เลิศสุริยะกุล (2542) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) อุดม เขยกิจวงศ์ (2551) Hoffman (2005) และ Carliner (2012) รวมถึงหลักการดังกล่าวยังเป็นไปตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สุมาลี สังข์ศรี (2543) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) นำเสนอไว้ โดยสิ่งดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจัดเป็นกิจกรรมที่จำเป็นที่จะเพิ่มเติมทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนมีความสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไม่ว่าจะดำเนินเป็นไปในลักษณะใดก็ตาม ควรที่จะสามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตในทุกวันได้อย่างเห็นคุณค่าเห็นความหมายของการเรียนรู้สามารถที่จะมองเห็นเป้าหมายของตนเอง และรู้วิธีการที่จะนำตนเองไปสู่เป้าหมายนั้นอย่างต่อเนื่อง เป็นเส้นทางที่ช่วยให้บุคคลสามารถเลือกเดินในการเดินทางสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Journey of Lifelong Learning) (Betts, 2005; Bromley, 2001)

(2) พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal learning space) ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ สถานที่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอาณาบริเวณทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งเกิดขึ้นโดยกระบวนการจัดสรรของธรรมชาติหรือมนุษย์เป็นผู้จัดขึ้นก็ได้ ที่พร้อมเปิดกว้างให้เยาวชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้อย่างอิสระ (Independent) มีความหลากหลาย (Diversity) มีความสะดวกสบาย สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองโดยไม่เสียอัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นตัวตนในการเรียนรู้ ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ลักษณะของพื้นที่การเรียนรู้ดังกล่าวนั้นต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่ระบุว่าผู้จัดควรต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระในการเลือก การตัดสินใจ และการเข้าร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ ที่เป็นไปตามความต้องการโดยปราศจากการบังคับ (กรมการศึกษานอก โรงเรียน, 2544; พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย พ.ศ.2551) หัวใจ สำคัญประการหนึ่งของการจัดพื้นที่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเสริมสร้างการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การจัดพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งสามารถสนับสนุนให้ เยาวชนสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของวรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) และ บุษกร รมยานนท์ (2557) ที่กล่าวว่า พื้นที่ในการสนับสนุนการเรียนรู้นอกจากจะต้อง คำนึงด้านความเป็นส่วนตัว ยังคงต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่การเรียนรู้ร่วมที่สามารถสร้างโอกาสใน การทำกิจกรรมร่วมกันกับบุคคลอื่น เพราะการเรียนรู้สมัยใหม่ย่อมต้องการเพื่อนคู่คิด เพื่อนร่วม เรียนรู้ ที่จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้พื้นที่ร่วมที่เกิดขึ้นจะเป็นโอกาสสำคัญ ที่ทำให้เยาวชนได้ทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ที่อาจเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ในประสบการณ์ที่ หลากหลายมากขึ้น โดยสื่อสังคมออนไลน์จัดเป็นหนึ่งในตัวอย่างของพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยของ เยาวชนในยุคปัจจุบันได้ดี มีความโดดเด่นและได้รับความสนใจในวงกว้างเพราะเป็นพื้นที่ที่สามารถ สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นที่มีความสนใจต้องการพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทั้งใน ช่วงเวลาเดียวกันและต่างเวลา (KMinbusiness, 2009; Ward, 2010; ภิเชก ชัยนิรันดร์, 2553; มานะ ตริรยาภิวัฒน์, 2554; อภิศิลป์ ตรุงกานนท์, 2554; อุดม เขยกิจวงศ์, 2551) โดยประภาพร จันทร์ศรี และกุลธร เลิศสุริยะกุล มองว่าการจัดพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรศึกษาจากลักษณะพื้นที่การ เรียนรู้ของสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลักเพราะมีพลังและสามารถสร้างอิทธิพลดึงดูดความสนใจ โดยพื้นที่ การเรียนรู้ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้จะต้องสามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้หลากหลาย เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสร้างสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันตามมา รวมถึงเป็นพื้นที่ที่ เปิดกว้างให้เยาวชนสามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ด้วย (ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

3. ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal learning Interaction) คือจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์อันดีในการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่นที่มี วัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือความต้องการในการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกันให้บรรลุผล โดยผลการวิจัย พบว่าปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในรูปแบบเกิดขึ้นได้ทั้งกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมด้วย กระบวนการทำความเข้าใจ ติดต่อสื่อสาร มีการเรียนรู้ที่จะใช้ทั้งภาษากายผ่านสีหน้า ท่าทาง รวมถึง

ภาษาพูดที่สื่อสารด้วยวิธีการสนทนาพูดคุยทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะสื่อสารด้วยการเผชิญหน้าหรือไม่ก็ได้ สอดคล้องกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารของ ฌ็องฌัก ดูว์เดอ (2553) และ Charles (1971) ที่กล่าวถึงลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ที่สามารถสื่อสารได้ด้วยการพูด ภาษาท่าทาง สัญลักษณ์ รูปภาพ รวมถึงสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ภาพในการเรียนรู้ทั้งแบบช่วงระยะเวลาสั้นๆ และระยะยาว โดยนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านกล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์เป็นลักษณะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้น เพราะธรรมชาติของความเป็นสัตว์สังคมนั้นต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นใบเบิกทางสำคัญในการสร้างมิตรภาพที่ดีในการเรียนรู้ ทำให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น (Bandura, 1986; กาญจนา แก้วเทพ, 2548; อมรทิพย์ ทิพย์เลิศ, 2554) นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้อาจนำไปสู่การสร้างความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพึ่งพา และการมีส่วนร่วม ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสนับสนุนให้เยาวชนรู้จักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์อันดี รวมทั้งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการมองเห็นคุณค่าและให้เกียรติซึ่งกันและกัน (ณัฐวัฒน์ พระงาม, 2555; ประมะ สตะเวทิน, 2541; พีรภา สุวรรณโชติ, 2551; ภัทริรา บุญยะโทตระ, 2530) โดยคุณลักษณะดังกล่าวจัดเป็นเจตคติที่สำคัญของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยทั้งสิ้น

4. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ มีบทบาทหลักในการสร้างหรือจัดพื้นที่การเรียนรู้โดยอาศัยการใช้กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นตัวขับเคลื่อน เป็นผู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ค้นหาความต้องการของตนเอง ตลอดจนเป็นผู้ทำหน้าที่เกื้อหนุนเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของเยาวชนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยบทบาทดังกล่าวมีส่วนที่สอดคล้องกับนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวว่า ผู้อำนวยการความสะดวกคือบุคคลที่ทำหน้าที่สนับสนุนให้ผู้เรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์พร้อม เป็นเสมือนเข็มทิศ และแผนที่ที่ทำให้ผู้เรียนรู้ไปถึงจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยจะคอยทำหน้าที่กระตุ้น ประสาน และให้คำปรึกษาชี้แนะตลอดระยะเวลาของการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2555; สมบูรณ์ ศิริสรหรือ, 2547; เอกรัตน์ รวยรวย, 2557) รวมถึงมีส่วนที่แตกต่างออกไปจากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาท่านอื่นได้แก่ การไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงเรื่องของตัวเองคนเดียว แต่ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างหรือจัดพื้นที่การเรียนรู้ที่จะเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีทางเลือกในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ กล่าวว่า ผู้อำนวยการความสะดวกในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ การวางตัวที่ไม่ใช่เป็นผู้นำแต่เป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ (Companionable learning) ร่วมไปกับเยาวชน ทำให้เยาวชนเปิดใจต่อการเรียนรู้ กล่าวพูดคุย กล่าวที่จะปรึกษา

สอดคล้องกับ Robert (2011) ที่กล่าวว่าเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ (Companionable learning) คือ กลไกสำคัญที่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนพัฒนาศักยภาพตนเองได้ดีขึ้น เพราะการที่เขาารู้สึกว่า ได้รับการยอมรับนั้นทำให้การมองเห็นคุณค่าในตนเองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อใดที่บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น บุคคลนั้นย่อมที่จะอยากจะแสวงหาสิ่งท้าทายเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองมากขึ้นเช่นกัน (วิทยากร เชียงกูร, 2552) อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านในการประชุมสนทนากลุ่มมองว่าแท้จริงแล้วผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ในรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อธิษาศัยก็จัดเป็นทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดอีกประเภทหนึ่งสำหรับเยาวชน และกลุ่มบุคคลที่สามารถเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับเยาวชนที่ดีก็คือ ครอบครัว ครูอาจารย์ ผู้นำในชุมชน รวมถึงกลุ่มเพื่อนๆ คนใกล้ชิดของเยาวชนเอง (ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

5. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธิษาศัย

จากผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธิษาศัยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ เริ่มต้นจากผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เน้นความหลากหลายและไม่จำกัดลักษณะหรือ ประเภทกิจกรรม ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมการสนทนา กิจกรรมเกม กิจกรรมการตอบคำถาม กิจกรรม สร้างสถานการณ์สมมติ กิจกรรมการเขียนสัญญาการเรียนรู้ การนำเสนอกรณีศึกษา ฯลฯ ซึ่งกิจกรรม ที่ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธิษาศัยนั้นให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่สามารถ สนับสนุนการเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน จากการทดลองรูปแบบพบว่ากิจกรรมหลักที่ เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธิษาศัยกับกลุ่มเยาวชนได้แก่ กิจกรรมการสนทนา สอดคล้องกับแนวคิดของชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544) ที่กล่าวว่ากิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อธิษาศัยที่ดีต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งการพูดคุยก็จัดเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ในวิถีชีวิตมนุษย์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกุลธร จึงเลิศสุริยะ กุลที่กล่าวว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอธิษาศัยที่ดีที่สุดในทุกช่วงวัยที่ไม่ใช่เฉพาะเยาวชนคือ การพูดคุย เพราะจะทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนที่คู่สนทนาจะได้รับทั้งความรู้และประสบการณ์ ในเรื่องที่หลากหลาย อีกทั้งการพูดคุยยังสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ ที่คู่สนทนาอาจยังไม่เคย รับรู้มาก่อน หรือประเด็นที่สนทนาอาจกระตุ้นสร้างความสนใจที่ทำให้เกิดการค้นคว้าเพื่อต่อยอดการ เรียนรู้ได้ด้วย (ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ทั้งนี้จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ตามอธิษาศัยที่เน้นเรื่องการใช้บทสนทนานั้นเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้เยาวชนเกิดการ ปรับเปลี่ยนคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการพูดคุยนั้นสามารถ ส่งเสริมให้เยาวชนให้รู้จักการฟัง (สุ) คิด (จิ) อ่าน (ปุ) เขียน (ลิ) มากขึ้น กล่าวคือ ต้องฟังให้ได้ยินว่าผู้ พุดมีเจตจำนงต้องการสื่อสารอะไร ต้องคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบในสิ่งที่ได้ฟัง ต้องกล้าที่จะถามใน สิ่งที่ตนเองไม่แน่ใจหรือสงสัย รวมถึงต้องรู้จักเขียนบันทึกไว้ให้เป็นคลังข้อมูลที่สามารถนำมาใช้

ประโยชน์ได้ในภายหลัง (วิรัช พัฒนาการณ์, 2554; วิศิษฐ์ วังวิญญู, 2548) ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คือหัวใจของนักปราชญ์และจัดเป็นหัวใจของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสิ้น

6. ทริพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากการศึกษาพบว่า ทริพยากรที่เหมาะสมสำหรับการสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ประกอบด้วย ทริพยากรประเภทบุคคล ทริพยากรประเภทแหล่งการเรียนรู้ และทริพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แต่ทั้งนี้ทริพยากรที่อยู่บนฐานความสนใจและความต้องการของเยาวชนมากที่สุดได้แก่ ทริพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพราะสามารถเป็นสื่อกลางที่ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงทริพยากรการเรียนรู้อีกสองประเภทได้เช่นกัน โดยจุดเด่นของทริพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถรวบรวมข้อมูลทุกอย่างไว้บนฐานข้อมูลเดียวทำให้ง่ายต่อการเข้าถึง ทำให้การสืบค้นไม่เสียเวลาต้องเดินทางไปเรียนรู้ยังสถานที่จริง และมีความหลากหลายที่ไม่น่าเบื่อเกินไป จึงเป็นเหตุผลที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มเยาวชนเป็นอย่างมาก (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2545; อัญญา จันทร์สุข, 2545) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ตัวอย่างเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบที่กล่าวว่า มักเลือกค้นหาข้อมูลเป็นส่วนใหญ่จากแหล่งข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพราะเน้นความสะดวก และง่ายต่อการเข้าถึง แต่แหล่งข้อมูลอื่น ๆ มักจะใช้เป็นทางเลือกหลังๆ เพราะรู้สึกว่าจะไม่มีความน่าสนใจ และค่อนข้างลำสมัย เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ (น้องบอส, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558) จากคำกล่าวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าทริพยากรที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับเยาวชนได้ดีต้องเน้นความสะดวกสบายในการเข้าถึง สามารถนำไปสู่การหาคำตอบหรือตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องได้อย่างรวดเร็วถูกต้อง และมีทางเลือกที่หลากหลายในการตัดสินใจ

7. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

จากผลการศึกษาพบว่า วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยบนเครือข่ายออนไลน์ ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อม การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายการเรียนรู้ การสร้างแรงบันดาลใจ และการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดย ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ กล่าวในการประชุมสนทนากลุ่มว่า การจัดสภาพแวดล้อม การสร้างบรรยากาศ และการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายการเรียนรู้เป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญกับเรื่องพื้นที่ของการเรียนรู้ แต่การสร้างแรงบันดาลใจกับการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้นให้ความสำคัญกับตัวบุคคลเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบทั้งสามคนก็มีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าวิธีการต่าง ๆ นั้นล้วนมีผลต่อการตัดสินใจในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีที่เยาวชนทุกคนเชื่อว่ามีผลสำคัญ คือการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยน้องพานหนึ่งใน

กลุ่มตัวอย่างของการทดลองกล่าวว่า การอยู่ในภาวะที่ไร้ความกดดันทำให้ตนเองรู้สึกเรียนรู้ได้อย่างไม่รู้สึกเบื่อ (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน) เช่นเดียวกับน้องบอสเยาวชนที่เข้าร่วมการทดลองอีกคนหนึ่งก็ระบุว่า ความรู้สึกเป็นมิตรของเพื่อนๆ ที่ร่วมเรียนรู้ทำให้ตนเองเปิดใจพร้อมที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกเรื่องไม่ว่าเรื่องนั้นจะอยู่ในความสนใจของตนเองหรือไม่ก็ตาม ซึ่งสิ่งดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้มีผลอย่างมากต่อด้านจิตใจของบุคคล นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีสัมพันธ์ภาพที่ดี และการใช้จิตวิทยาเชิงบวกจัดเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญซึ่งอาจเป็นปัจจัยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของบุคคลให้มีมากขึ้น (Knowles et al., 2011; สุทิน จันธิมา, 2555) นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวิธีการที่นำเสนอภาพของบุคคลที่ประสบความสำเร็จและให้ตนเองเห็นภาพความสำเร็จของตนเองควบคู่ไปด้วยนั้นมีผลทำให้มีแรงจูงใจต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับเกียรตวิวรรณ อมาตยกุล (2542) ที่กล่าวว่า พลังจินตนาการ (Power of Imagination) โดยการพูดให้มองเห็นภาพมีอิทธิพลยิ่งใหญ่ต่อจิตใจของมนุษย์และมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสภาพจิตใจของตนเอง และสอดคล้องกับฐิตินาถ ณฑพัทลุง (2556) ที่กล่าวว่าการสร้างภาพในใจให้เห็นความสำเร็จในอดีตหรือในอนาคต มีพลังทำให้บุคคลเกิดกลไกขับเคลื่อนตนเองจากภายในกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกอยากที่จะสร้างความสำเร็จให้ตนเองอย่างทันทีทันใด นอกจากนี้วิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยการกล่าวชื่นชม ให้กำลังใจก็จัดเป็นการสร้างความรู้สึกให้คนได้ตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง มีกำลังใจในการเรียนรู้ รับผิดชอบต่อตนเอง สามารถจัดการและควบคุมสถานการณ์การเรียนรู้ของตนเองให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของ Conger and Kanungo (1988) และ Zimmerman and Rappaport (1988)

3. การศึกษาปัจจัยของความสำเร็จและเงื่อนไขของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การใช้รูปแบบประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านบุคคล

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียนรู้ กล่าวคือความสำเร็จของการเรียนรู้ตามอัยาศัยนั้นเกิดจากการที่ผู้เรียนรู้เป็นผู้มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวต่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย พ.ศ.2551 (2551) และพรหมทิพานาคคล้าย (2550) ที่กล่าวว่าปัจจัยหนึ่งสนับสนุนให้คนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกิดความกระตือรือร้น ได้แก่ ความสนใจของตัวผู้เรียนรู้อย่าง เพราะเล็งเห็นถึงผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ความสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อการแก้ไขปัญหาได้ ทั้งนี้บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

สูง ผู้ที่มองเห็นคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง และผู้ที่มีเจตคติเชิงบวกมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้มากกว่าคนกลุ่มอื่น เพราะจะมีความยืดหยุ่นและกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้

2. ปัจจัยด้านด้านเครือข่ายผู้เรียน

จากการศึกษาพบว่า การได้รับการสนับสนุนจากผู้เรียนรู้อื่น ๆ คอยให้คำปรึกษาและกำลังใจ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องมีส่วนทำให้เยาวชนมีพลังที่อยากจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับ เสถียร จิรรังสีมันต์ (2550) และ นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว (2556) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้างอยู่ตลอดเวลา ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะการที่ผู้เรียนรู้ได้รับกำลังใจอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความภาคภูมิใจ อีกทั้งการได้ร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวาและมีสีสัน สอดคล้องกับเยาวชนที่เข้าร่วมการทดลองรูปแบบที่กล่าวว่า การได้เรียนรู้กับผู้อื่นที่มีเป้าหมายเดียวกัน ทำให้มีความมั่นใจในการเรียนรู้มากขึ้น เพราะได้รับรู้ประสบการณ์จากบางคนที่มีมากกว่า รวมถึงได้เรียนรู้มุมมอง วิธีการที่แตกต่างกันออกไป (น้องกิต , สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558)

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรการเรียนรู้

จากผลการศึกษาที่พบว่าความหลากหลายของทรัพยากรการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนรู้มีโอกาสในการเลือกเรียนสิ่งที่ตรงความสนใจของตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับหลายๆ แนวคิดของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มักใช้สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ โดย ชไมพร ดิสถาพร (2554) รุ่งโรจน์ พงศ์กิจวิฑูร (2550) และฟาฏินา วงศ์เลขา (2553) กล่าวว่า ทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อมีส่วนในการสนับสนุนผู้เรียนรู้ให้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสื่อยังมีความหลากหลายมากเท่าไร ยิ่งสร้างโอกาสทำให้คนสามารถเกิดความเข้าใจได้ด้วยการใช้เวลาที่น้อยลง เพราะสามารถเรียนรู้จากข้อมูลที่หลากหลาย นอกจากนั้นด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลต่าง ๆ บนสื่อออนไลน์ได้อย่างง่ายดาย ทำให้เป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายในเวลารวดเร็วด้วยเช่นกัน โดยเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบที่กล่าวว่า สื่อต่าง ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตคือสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่ดีที่สุด เพราะสามารถค้นหาข้อมูลทุกอย่างที่ต้องการได้ และถ้าหากต้องเลือกเรียนรู้ก็จะเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ตเป็นอันดับแรก (น้องบอส, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2558) อย่างไรก็ตามถึงแม้ทรัพยากรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะเป็นทรัพยากรที่เยาวชนให้ความสนใจเป็นลำดับต้นๆ แต่ทรัพยากรทุกประเภทก็มีความสำคัญ ดังนั้นผู้รับผิดชอบดูแลก็ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ และน่าดึงดูด ควรมีการประชาสัมพันธ์หรือจัด

กิจกรรมเพื่อเชิญชวนให้คนมาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้น (สุณี มณีวรรณ, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

4. ปัจจัยด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนรู้เกิดแรงจูงใจและปรารถนาที่จะเรียนรู้ สอดคล้องกับ ชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์ (2550) และ Bandura (1986) ที่กล่าวว่าบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างผ่อนคลายนั้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย เช่นเดียวกับ Knowles, 1980 ที่เสนอว่า บรรยากาศของการเรียนรู้ควรมีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ไม่เคร่งเครียด ตลอดจนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้อย่างเป็นอิสระ ขณะที่เกียรตวรรณ อมาตยกุล (2553) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่อยู่ในบรรยากาศผ่อนคลาย และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีพลังด้านบวกสูง ย่อมทำให้ผู้เรียนรู้เกิดความคิดสร้างสรรค์สูง มีสมาธิในการเรียนรู้ และเรียนรู้ได้ดี ทั้งนี้บรรยากาศของการเรียนรู้ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการประชาสัมพันธ์ การนำเสนอผลงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2557)

5. ปัจจัยด้านเวลา

ผลการศึกษาพบว่าความยืดหยุ่นของเวลาและการไม่มีการกำหนดกรอบเวลาของความสำเร็จ ทำให้การเรียนรู้ปราศจากแรงกดดัน และทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประเด็นหลักประเด็นหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีความแตกต่างจากการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบอย่างเห็นได้ชัดเพราะการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบนั้น เรื่องของเวลานั้นมักเป็นเงื่อนไขของการเรียนรู้ เช่น Click (2000) กล่าวว่า การมีภาระงานทั้งครอบครัว การงาน และภารกิจส่วนตัว ทำให้การจัดสรรเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ไปได้อย่างยากลำบาก เช่นเดียวกับ(กมลวัฒน์และคณะ, 2554) ที่กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมนอกระบบทำให้ผู้เรียนรู้ต้องจัดตารางเวลาที่สะดวกไม่รบกวนเวลาทำมาหากินและเวลาดูแลครอบครัว ทั้งนี้ McAlpine (2000) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดหากปราศจากความกดดันในเรื่องของเวลา เช่นเดียวกับความคิดเห็นของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบที่กล่าวว่า ความอิสระด้านเวลาทำให้การเรียนรู้และความสำเร็จเป็นเรื่องของแต่ละคนเป็นคนกำหนดเอง ซึ่งเป็นข้อดีเพราะไม่สร้างความกดดันให้กับตนเอง (น้องกิต, 20 พฤศจิกายน 2558) นอกจากนี้ ชีรศักดิ์ ศรีสุรกุล ยังกล่าวว่า การไม่ถูกบีบบังคับในด้านเวลาทำให้ผู้เรียนรู้มีเวลาที่จะไตร่ตรอง สำรวจตนเอง และตกผลึกความคิดมากขึ้น ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ประกอบด้วย

1. เงื่อนไขด้านนโยบายของรัฐ

ผลการศึกษาพบว่าการขาดความชัดเจนทั้งด้านแผน การขาดเอกภาพเชิงนโยบาย และการไม่สามารถกระจายอำนาจในการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การส่งเสริมการเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) กล่าวว่าเพราะความไม่เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา และการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย จึงทำให้การจัดบริการและโอกาสในการเข้าถึงบริการมีไม่มาก ขณะที่สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะหน่วยงานผู้จัดเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ไม่เห็นภาพรวมของระบบการศึกษา จึงทำให้การจัดการส่งเสริมไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังรวมถึงขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เมื่อความไม่เด่นชัดเริ่มต้นตั้งแต่ระดับหน่วยงานระดับสูงจึงส่งผลทำให้คนไม่เข้าใจว่าการเรียนรู้คืออะไร และคิดว่าการจบมหาวิทยาลัยคือจบการศึกษา ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตมองว่าการวางแผนที่ตั้งหน่วยงานทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมน่าจะเป็นแนวทางที่ดีในการวางนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (กุลธร จึงเลิศสุริยกุล, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

2. เงื่อนไขด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่าความไม่พร้อมของการจัดแหล่งทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ และขาดความหลากหลายทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของเยาวชนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) กล่าวว่ากรณีที่แหล่งเรียนรู้ขาดความพร้อมและไม่ครอบคลุมเนื่องจากขาดความมีส่วนร่วมในการทำงานกับระดับชุมชนและหน่วยงานระดับพื้นที่ รวมถึงขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา ขณะที่นักการศึกษาตลอดชีวิตมองว่าปัญหาอยู่ที่นโยบายภาครัฐไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างเต็มที่เท่ากับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ (สุณี มณีวรรณ, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ทั้งนี้นอกจากเรื่องของแหล่งเรียนรู้ขาดความหลากหลายแล้ว การให้บริการก็ยังขาดความครอบคลุมเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากร รวมถึงการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เอื้อให้คนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย (คมกฤษ จันทร์ขจร, 2551)

3. เงื่อนไขด้านผู้เรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่าเงื่อนไขของด้านผู้เรียนรู้คือความไม่พร้อมไม่มีเป้าหมายของการเรียนรู้ และขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยกนกวรรณ ทองฉวี (2545) และชไมพร ดิสถาพร (2554) กล่าวว่าความไม่พร้อมและความไม่เห็นความสำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้การจัดการ

เรียนรู้ไม่ว่าจะจะเป็นรูปแบบใดนั้นไม่เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และไม่เข้าใจตนเองว่าต้องการอะไร ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตกล่าวว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นเพราะให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบมากเกินไป จนไม่สามารถเรียนรู้ได้หากขาดการชี้แนะ เป็นเหมือนหุ่นยนต์ที่รอคำสั่งจากพ่อแม่หรือครูอาจารย์ ดังนั้นหากจะต้องทำอะไรด้วยตัวเองก็จะขาดความมั่นใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่ไม่สามารถนำตนเองได้ (สุรศักดิ์ เพิ่มผล, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

4. เงื่อนไขด้านความต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาที่เยาวชนจะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้นต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และหมั่นฝึกฝนที่ต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ เซาวลิต ตนานนท์ชัย (2547) Kumpfer (1988) ที่กล่าวว่า การที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้นั้นต้องเกิดจากความตั้งใจ ความมุ่งมั่น ภายในตัวบุคคลเองที่ไม่สามารถฝึกฝนได้เพียงระยะเวลาสั้นๆ แต่ต้องใช้ความต่อเนื่อง ซึ่ง Goleman (2006) กล่าวว่าความต่อเนื่องที่จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้นั้นต้องเป็นการหมั่นฝึกฝนที่ใช้เวลาอย่างน้อย 6 สัปดาห์ เช่นเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตที่มองว่า การทดลองใช้รูปแบบกับเยาวชนในระยะเวลาสั้นๆ ถึงแม้จะได้ผลทางบวก แต่หากไม่ได้ปฏิบัติหรือเรียนรู้ด้วยตนเองต่ออย่างต่อเนื่อง รูปแบบนี้อาจจะได้แค่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแต่ไม่สามารถที่จะสร้างบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ (กุลธร จึงเลิศสุริยะกุล, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558)

5. เงื่อนไขด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ผลการศึกษาพบว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ไปในทางที่ผิด เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ หรือการนำสิ่งผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมอันดีให้มาปรากฏบนพื้นที่การเรียนรู้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญซึ่งขัดขวางการพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาตลอดชีวิตกล่าวซ้ำหลายครั้งว่า เป็นสิ่งที่สำคัญและไม่มีใครสามารถที่จะควบคุมได้ นอกจากผู้จัดเองจะต้องตระหนักถึงศีลธรรมและความถูกต้องมากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ ในขณะที่ตัวผู้เรียนเองก็ต้องยึดถึงหลักความถูกต้องและควรเลือกที่จะเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ของตนเอง เพราะการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถบังคับได้แต่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของแต่ละคน (ภัทรพล มหาจันทร์ และธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) อย่างไรก็ตามรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 4 ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าการจัดการ

ส่งเสริมการเรียนรู้ทุกรูปแบบต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ ซึ่งควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้บูรณาการตามความเหมาะสม

4. การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่าข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นให้ความสำคัญส่งเสริมกับหลายองค์ประกอบตั้งแต่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันสังคม โดย ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์กล่าวว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องอาศัยความร่วมมือตั้งแต่หน่วยงานระดับบนสุดคือรัฐบาลจนถึงระดับครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด ไม่สามารถที่จะกำหนดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว (ประชุมสนทนากลุ่ม, 24 ธันวาคม 2558) ในขณะที่ ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ มีความเห็นต่อข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะเกิดขึ้นว่าควรให้ความสำคัญตั้งแต่นิยามของคำว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพราะแม้แต่หน่วยงานสูงสุดก็ยังไม่เข้าใจกระจ่างชัดระหว่างคำว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การดำเนินงานทุกอย่างขาดความชัดเจน เพราะความเข้าใจไม่ตรงกันตั้งแต่แรก (สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2558) อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ก็มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาและแผนการพัฒนาระดับชาติหลายระดับ โดยผู้วิจัยขอเสนอในบางประเด็นสำคัญดังนี้

นโยบายการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เน้นผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลางซึ่งดำเนินไปตามฐานความต้องการของผู้เรียนรู้ และจัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต รวมถึงนโยบายการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสนับสนุนการจัดแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นสอดคล้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยที่ต้องสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้คนสามารถเข้าถึงได้ตามความสนใจและเป็นไปตามวิถีชีวิต และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลายโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

นโยบายการสร้างสื่อเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของสื่อสารมวลชนทุกประเภท สอดคล้องไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่กล่าวว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนค่อนข้างน้อย เช่นเดียวกับวิเชียร ไชยบัง กล่าวว่าสื่อในปัจจุบันมีบทบาทกับเยาวชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่อยู่บนออนไลน์ที่มีทั้งรายการทีวี รายการวิทยุ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ แต่สื่อเหล่านั้นกลับไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เห็นได้จากรายการที่ส่งเสริมการเรียนรู้มีจำนวนน้อยมาก และมักออกอากาศในช่วงเวลาที่คนไม่ให้ความสนใจ จึงไม่ได้เอื้อต่อการเรียนรู้แต่ให้ความสำคัญกับความ

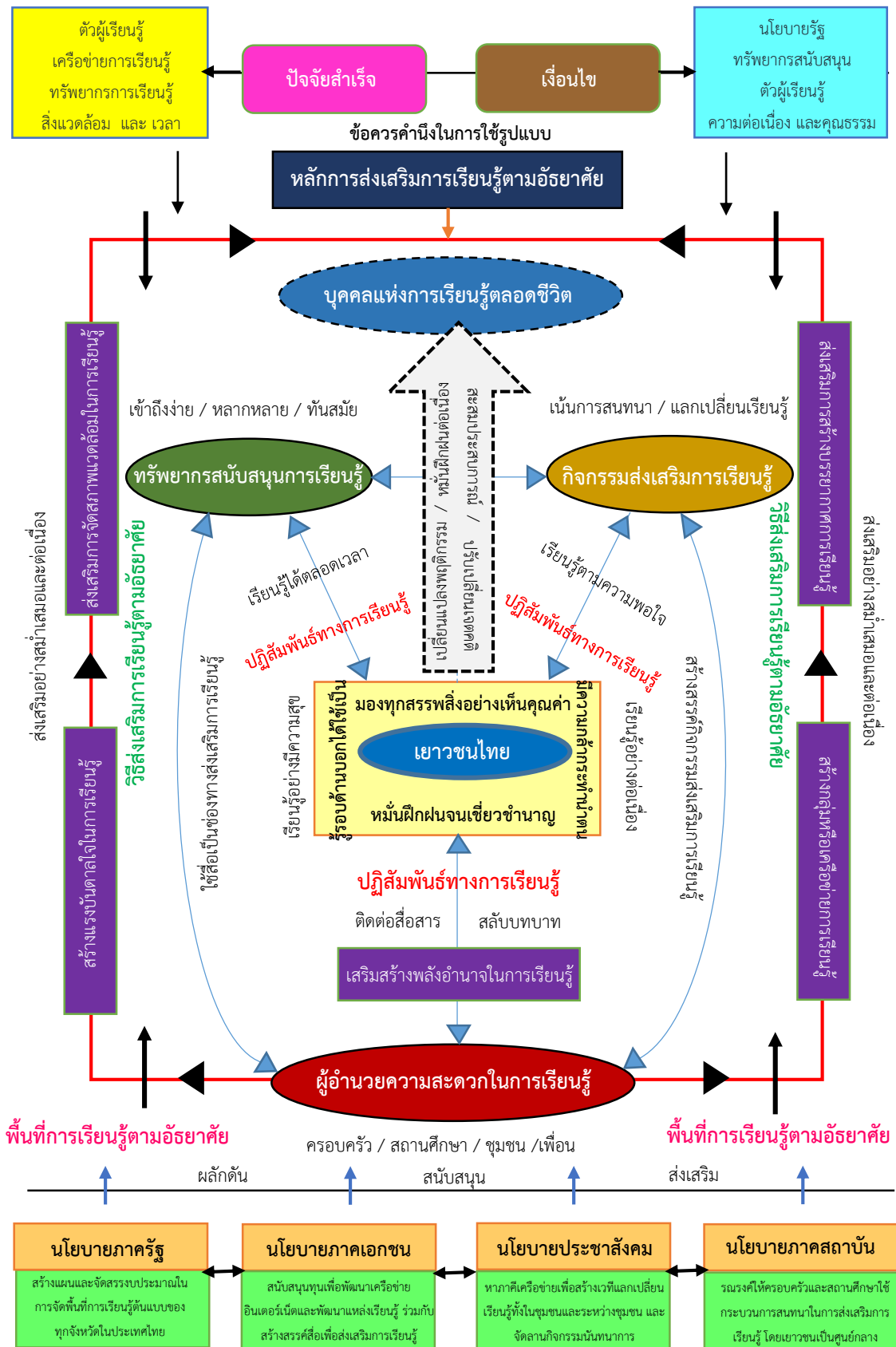
บันทึกเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่ความเป็นจริงควรจะเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ดังนั้นนโยบายนี้ควรได้รับการดูแลอย่างจริงจังจากองค์กรสื่อมวลชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาคเอกชนที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมเพื่อตอบแทนสังคมมากกว่าที่จะมองเรื่องของรายได้และผลประโยชน์ (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2558)

การดึงภาคประชาสังคมและสถาบันสังคมได้แก่สถานศึกษาและครอบครัวเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับเยาวชนนั้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่กล่าวถึงการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ควรทำให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนทุกฝ่าย ในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเยาวชนกล่าวว่า ครอบครัวและสถานศึกษาในปัจจุบันมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้กับเยาวชนน้อยมาก ทั้งที่ในความเป็นจริงสองสถาบันนี้ควรเป็นหลักในการปลูกฝังและส่งเสริมให้เยาวชนเข้าใจการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดีที่สุด ด้วยการที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ครอบครัว และสถานศึกษาให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชาการเป็นหลัก ทำให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยล้มเหลว (เทพวัลย์ ภรณวลัย, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2558)

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นไม่ได้ถูกละเลยจากหน่วยงานภาครัฐเพราะการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นมีนโยบายการจัดอยู่ในทุกแผนและทุกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพียงแต่นโยบายที่กำหนดออกมานั้นยังขาดความชัดเจน และขาดการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายที่พัฒนาขึ้นดังกล่าวจะสามารถเป็นประโยชน์ให้หน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันสังคมได้นำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมเยาวชนให้สามารถเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีประสิทธิภาพในสังคม

จากผลการวิจัยทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน เป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในโลกแห่งความจริงและโลกเสมือนให้มีชีวิตชีวาและมีบรรยากาศที่สนับสนุนดึงดูดเยาวชนให้เกิดความรู้สึกรอยยิ้มที่จะเข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งการเรียนรู้แบบนำตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคลรอบข้าง โดยมีบุคคลที่เรียกว่าผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนทำให้พื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยนั้นเต็มเปี่ยมไปด้วยสีสันแห่งการเรียนรู้ เป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ที่คอยให้คำปรึกษา และสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ผ่านกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการสนทนาทั้งที่เป็นทางการและ

ไม่เป็นทางการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในมุมมองที่แตกต่างกันภายใต้เรื่องที่สนใจร่วมกันหรือแตกต่างกันก็ได้ รวมถึงสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนด้วยการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย หลากหลาย และทันสมัยเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เยาวชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาตามความพึงพอใจและความต้องการของตนเอง ซึ่งการสนับสนุนและส่งเสริมผ่านกิจกรรมและทรัพยากรการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ปรับเปลี่ยนคุณลักษณะของตนเองทั้งภายนอกและภายในตลอดเวลา โดยเยาวชนจะเริ่มรู้สึกว่ามีสิ่งรอบข้างตนเองนั้นมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ มีความกล้าที่จะแสดงออกในการเรียนรู้ที่หลากหลาย การแสดงออกดังกล่าวอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เยาวชนมีทักษะและความรู้ที่รอบด้านและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เยาวชนมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้การสร้างความรู้ที่ใคร่รู้ที่จะเกิดขึ้นในตัวเยาวชนได้นั้นจำเป็นต้องมีกลไกบางประการมากระตุ้น ซึ่งเรียกกลไกนั้นว่าวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อันประกอบด้วย การจัดสิ่งแวดล้อมที่เชิญชวนให้เรียนรู้ การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ การสร้างแรงบันดาลใจ รวมถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจการเรียนรู้ผ่านการชื่นชม ให้กำลังใจ และเสริมแรงทางบวกอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ ก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยและเงื่อนไขบางประการที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกตัวเยาวชน รวมถึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีนโยบายการสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบัน โดยการผลักดันส่งเสริม สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จริงจัง จะทำให้สังคมมีพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพิ่มมากขึ้น และเมื่อใดที่ในสังคมมีพื้นที่ดังกล่าวมาก เมื่อนั้นย่อมสามารถสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ข้อสรุปจากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นดังแผนภาพที่ 18 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ของการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน”

รูปภาพที่ 18 องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้และการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการประเมินคุณลักษณะพบว่าเยาวชนมีระดับการเป็นเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในคุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม และด้านเจตคติที่น้อยกว่าด้านทักษะและความรู้ ดังนั้นคุณลักษณะสองด้านนี้จึงควรเป็นคุณลักษณะที่องค์กรและหน่วยงานควรให้ความสำคัญและใส่ใจต่อการเสริมสร้างให้เยาวชนมีคุณลักษณะเหล่านี้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อาทิ ห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ จะทำให้เยาวชนได้พัฒนาพฤติกรรมความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ประกอบกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยการสนทนา เป็นการสร้างโอกาสทำให้เยาวชนได้พัฒนาพฤติกรรมด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น รวมถึงได้เรียนรู้การปรับเปลี่ยนเจตคติที่มีต่อผู้อื่นมากขึ้น

2. จากผลการวิจัยพบว่าธรรมชาติการเรียนรู้ของเยาวชนไทยในปัจจุบันคือการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ควรร่วมมือกับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระทรวงอื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ และทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ในการให้ความสำคัญกับการสร้างฐานข้อมูลการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีความกว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น โดยมีนโยบายให้ทุกแหล่งการเรียนรู้ในประเทศควรสร้างเว็บไซต์ที่มีข้อมูลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบข้อความ รูปภาพ ไฟล์วิดีโอ ไฟล์เสียง ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้จากแหล่งนั้น ๆ ได้ตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในแหล่งการเรียนรู้นั้น รวมถึงสามารถมีลิงค์เชื่อมโยงไปแหล่งข้อมูลการเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีความใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้นต่อการเรียนรู้

3. จากผลการวิจัยพบว่าสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ควรให้ความสำคัญกับการปรับภูมิทัศน์ของแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว หรือสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีความน่าสนใจมากขึ้น โดยควรจัดพื้นที่การเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน มีความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการ ดนตรี ศิลปะอย่างเท่าเทียม ประกอบกับควรมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามา

ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศให้การเรียนรู้มีความหลากหลาย มีชีวิตชีวา กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเกิดความสนใจที่เข้ามาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองตามความพึงพอใจ

4. สถานศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน รวมถึงหน่วยงานภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวกับเยาวชน สามารถนำวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยสนับสนุนการจัดชุมนุม ชมรม หรือสมาคมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้รวมตัวกันทำกิจกรรมในสิ่งที่ชื่นชอบร่วมกัน ส่งผลให้เยาวชนมีพื้นที่ในการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้น มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันเพิ่มขึ้น มีโอกาสในการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมเพิ่มขึ้น รวมถึงมีโอกาสนำมาพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ชุมนุม ชุมชน หรือสมาคมที่สร้างขึ้นต้องไม่ถูกจำกัดขอบเขตด้วยพิกัดของพื้นที่แต่ควรมีการนำระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาสนับสนุนทำให้เครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร้พรมแดน

5. ครู พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวที่มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยกับเยาวชน ควรปรับปรุงบทบาทจากเดิมที่มักใช้อำนาจในการชี้นำสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่เป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ สามารถให้คำปรึกษา พุดคุย แนะนำ ผ่านกระบวนการสนทนา ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการนำประสบการณ์ในอดีตมาแบ่งปันเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะรับฟังเรื่องราวประสบการณ์ในอีกมุมมองหนึ่งของเยาวชน ซึ่งการกระทำเหล่านี้จะทำให้เยาวชนรู้สึกเรียนรู้อย่างผ่อนคลาย ส่งผลให้เปิดใจต่อการเรียนรู้ร่วมกับคนต่างวัยมากขึ้น

6. ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันสังคม สามารถนำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เป็นผลจากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการนำข้อเสนอดังกล่าวไปพิจารณาร่วมกันในหน่วยงานหรือองค์กรของตนเอง โดยเลือกนโยบายที่สามารถกระทำได้ไปสู่มาตรการการสร้างแผนขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในทันที มีการจัดตั้งกลุ่มคนในการรับผิดชอบ มีการระดมทุน และหาภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันดำเนินงานส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้กับกลุ่มเยาวชนผู้ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญของชุมชนในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำเครื่องมือประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาหาค่าความสอดคล้องขององค์ประกอบกับคุณลักษณะรายด้าน เพื่อพัฒนาให้เป็นแบบวัดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงสามารถนำเครื่องมือไปพัฒนาต่อให้สามารถใช้ครอบคลุมได้กับทุกกลุ่มเป้าหมายที่นอกเหนือจากเยาวชน

2. ควรมีการพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในรูปแบบอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตว่ามีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและเสริมสร้างการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และเป็นเพราะปัจจัยใดจึงมีความแตกต่างกัน

3. ควรนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเยาวชนผู้พิการในกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้ เพื่อศึกษาผลของความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ปัจจัย หรือเงื่อนไข ที่อาจเกิดขึ้นเพิ่มเติมจากการนำไปใช้ เพื่อนำมาพัฒนาเพิ่มเติมให้เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมทั้งกลุ่มคนปกติและกลุ่มคนพิการ

4. ในการพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการถอดองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หลายๆ ประเทศประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อาทิ ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย สิงคโปร์ โดยนำปัจจัยความสำเร็จนั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

5. ควรนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ไปสู่การศึกษาแบบเจาะลึกในแต่ละองค์ประกอบว่าสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับเยาวชนได้จริงหรือไม่ และองค์ประกอบใดมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดีที่สุด รวมถึงยังมีองค์ประกอบใดที่ควรเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลวัฒน์และคณะ, พ. (2554). โครงการวิจัย พัฒนารูปแบบการป้องกันแก้ไขปัญหาบุหรี่ในชุมชน
กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองบัว อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ. from
<http://dpc5.ddc.moph.go.th/KM/pharmacy/54-asset.pdf>
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2554). จำนวนประชากรเด็กและเยาวชนเปรียบเทียบกับ
จำนวนประชากรทั่วประเทศ. from <http://www.dopa.go.th>
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์.
กรุงเทพมหานคร: แพลนพับลิชชิ่ง.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2552). มาตรฐานการพัฒนาเด็กและเยาวชน.
กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบ
โรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- กรีซ สืบสนธิ. (2524). การสื่อสารในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์. (2551). ทักษะเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- กันติพจน์ ศรีบุญรัตน์. (8 เมษายน 2558). สัมภาษณ์.
- กาญจนา คุณารักษ์ และประกอบ คุณารักษ์. (2540). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ
ออสเตรเลีย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. from
<http://www.onec.go.th/publication/4210044/summary.htm>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กุลธร จิงเลิศสุริยกุล. (2542). การศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.
วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 1(2), 6.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่ายกลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัคเซสมิเดียจำกัด.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2542). อุตตศึกษา ศาสตร์แห่งการรู้จักตน. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2553). สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวนีโอฮิวแมนนิส. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรินท์.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อส่งเสริมการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). แห่งชาติ. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คมกฤษ จันทร์ขจร. (2551). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์.
- จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา. (2551). ลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีสุดท้าย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิชาการอุดมศึกษา.
- ฉลองศรี พลโยธา. (2544). กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 4(10), 20-21.
- ชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์. (2550). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตโดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2531). การวิจัยแบบเดลฟาย. การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษา(ม.ป.ท.).
- ชนินทร สุขเจริญ. (2548). ศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้น ม.1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี (Vol. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ชไมพร ดิสถาพร. (2554). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัวของผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด. คณะครุศาสตร์, ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวาลย์ เรื่องประพันธ์. (2543). สถิติพื้นฐาน. ขอนแก่น: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2544a). การศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2544b). แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน 4(5), 19-23.

- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2541a). การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2541b). รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท. กรุงเทพมหานคร: สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูเกียรติ ลีสสุวรรณ. (11 มิถุนายน 2558). สัมภาษณ์.
- เชาวลิต ตนานนท์ชัย. (2547). การเรียนรู้ด้วยตนเอง: การเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: สยามรัฐ.
- ณัฐวัฒน์ พระงาม. (2555). การติดต่อสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ในองค์กร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก จำกัด.
- ณัฐชุตตา วิจิตรจามรี. (2553). การสื่อสารในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐพร สตาภรณ์. (2540). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยในตนเองของนักเรียนทหารและพลเรือน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาการวัดผลการศึกษา.
- ณัฐพันธ์ เชนนันท์. (2551). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย. (2554). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์.
- ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2550). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิษยา มีเพียร. (2 กรกฎาคม 2558). สัมภาษณ์.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2545). หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีป อภิลิทธิ์. (2554). การศึกษาตามอัธยาศัย : การศึกษาของโลกยุคใหม่มาแรง กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนากทนต์. (2539). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่ออำนาจภายในตน และความคิดเกี่ยวกับตนของเด็กในเมืองและชนบท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ทิตนา แคมมณี. (2554). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทพวัลย์ ภรณวลัย. (5 กรกฎาคม 2558). สัมภาษณ์.
- ธนวดี บุญลือ. (2539). แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว. (2556). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนของนักศึกษา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะ
ครุศาสตร์.
- นิตยา สำเร็จผล. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
- บุษกร รมยานนท์. (2557). การออกแบบพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในมหาวิทยาลัย. from
<http://www.tds.tu.ac.th/jars/download/jars/v12-1/02%20Burakorn%20Romyanond.pdf>
- ประมะ สตะเวทิน. (2541). การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ภาพ
พิมพ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อส่งเสริมกรุงเทพ.
- ปวีณภัทร นิตตันดิวัฒน์. (2557). คู่มือแนวการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิด. ราชบุรี:
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- ปิลันญา วงศ์บุญ. (2550). การศึกษาคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนย่อแซฟ
อุปถัมภ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิชาการวัดผลศึกษา.
- พงศกร ครองศิริ. (1 กรกฎาคม 2558). สัมภาษณ์.
- พชรพรรษ์ ประจวบลาภ. (9 สิงหาคม 2558). สัมภาษณ์.
- พรรณทิพา นาคคล้าย. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนหลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
สาขาวิชาวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์.
- พรรณณี ลีกิจวัฒน์. (2551). รายงานวิจัยเรื่อง ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับ
บุคลากร ตามความต้องการของสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม สังกัดการนิคม
อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ การจัดการ. กรุงเทพมหานคร:
โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พิณสุดา สิริธรรค์. (2540). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทเซเว่นส์พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.

- พีรภา สุวรรณโชติ. (2551). การสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงและการเรียนรู้คุณค่าทางบวกจากศิลปินนักร้องเกาหลีกุ่มแพนคลับ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2548). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. คุรุศาสตร์, 34(2), 104-114.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2550). คุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ (4ร.). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สุทธิ. (2554). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์.
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. (2542). การพัฒนาตน. ราชบุรี: สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ปาณิญา วงศ์เลขา. (2553). สื่อการเรียนรู้: ปัจจัยนำผู้เรียนก้าวเป้าหมาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสังคมศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ภัทรพล มหาจันทร์. (30 มิถุนายน 2558). สัมภาษณ์.
- ภัทริรา บุญยะโทตระ. (2530). กระบวนการกลุ่ม. มหาสารคาม: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์และตำราวิทยาลัยครูมหาสารคาม.
- ภิเชก ชัยนิรันดร์. (2553). การตลาดแนวใหม่ผ่าน *Social Media*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- มลิวัลย์ บุญดา และ ศุภรัตน์ มิ่งสมร. (2552). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. มหาวิทยาลัยนเรศวร, สาขาวิชาวิจัยและการประเมินผลการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2544). ชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มัลลิกา คมนารักษ์. (2547). จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- มานะ ตีรียาภิวัดน์. (2554). จริยธรรมสื่อกับการใช้ *Social Media*. วารสารราชดำเนิน(มกราคม), 53-55.
- แม่ทองดี โพธิยอง. (2 พฤษภาคม 2558). สัมภาษณ์.
- รุ่งโรจน์ พงศ์กิจวิฑูร. (2550). เทคโนโลยีทางการศึกษา. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ว วชิรเมธี. (2557). วิชาแรกวิชาชีวิต. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปรมาณู.

- วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). โรงเรียนแห่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 25(1), 93-102.
- วรวรรณ เหมชะญาติ และ สร้อยสน สกกรักษ์. (2548). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. วารสารครุศาสตร์, 34(2), 5-11.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). ความรู้ 5 ชนิด from <http://kmi.trf.or.th/Document/AboutKM/5Knowledge.pdf>
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2553). “นวัตกรรมการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่” เอกสารประกอบการบรรยาย นิสิตปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชา มหาคุณ. (2551). การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด การสร้างเครือข่าย-การส่งต่อ-การติดตามและประเมินผลเด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาญ อัครวนสกุล. (2545). การอ่านการใช้เวลาว่างที่ดีสำหรับวัยรุ่น. วารสารวิชาการ, 5(11), 14-15.
- วิเชียร ไชยบัง. (18 สิงหาคม 2558). สัมภาษณ์.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2551). ฐานข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ. from http://www.cps.chula.ac.thcps/research_division/article_ageing/ageing_001.html
- วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล. (2547). คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนอาชีวศึกษา.
- วิรัช พัฒนภรณ์. (2554). แรงบันดาลใจจากสุนทรียสนทนา. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่พิมพ์นิยม.
- วิศนี ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบูรณ์. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย.
- วิศิษฐ์ วัจวิญญู. (2548). สุนทรียสนทนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา
- ศราวุธ กวิชัย. (2 พฤษภาคม 2558). สัมภาษณ์.
- ศิริเดช ปะมะโช. (2548). การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

- ศิรินันท์ วรรณทกิจ. (2545). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบต่อตนเอง และส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์คาโนนิกอล. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
- ศิวินิต อรรถภูมิกุล. (2551). การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้อย่างร่วมมือตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.
- ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลน พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์. (2555). การศึกษากับปัญหาของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฯ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2545). มาตรฐานครุวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (28 มิถุนายน 2558). สัมภาษณ์.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (2542). เทคนิคการสอนแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ. (2547). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคนบตี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). จิตพิสัยมิติสำคัญของการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). แนวทางปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543a). ปฏิรูปผู้เรียน ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543b). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545a). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545b). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสิงคโปร์. from <http://www.onec.go.th/publication/4210045/contentc4.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑. . กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2545). นโยบายเยาวชนแห่งชาติ และ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว (พ.ศ. 2545-2554). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). คัดลอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). สถานภาพและบทบาทการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที. ซี.คอมมิวนิเคชั่น,.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). บทสรุปสำหรับผู้บริหาร สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553. from <http://popcensus.nso.go.th/file/popcensus-20-12-54.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). สำราจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุคนธ์ทิพย์ หนูนพล. (2544). ความเครียดและการปรับตัวของนักเรียนนอกโรงเรียนสายสามัญ โรงเรียนผู้ใหญ่อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาสุขศึกษา.
- สุดสาคร จันทะล่ำม. (2550). พฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
- สุทิน จันธิมา. (2555). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 เชียงราย-พะเยา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, สาขาการวิจัยและการประเมินผลการศึกษา.
- สุธาทิพย์ ตรีศร. (2543). การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในทศวรรษหน้า (2553-2563). มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาการบริหารการศึกษา

- สุนทร สุนันท์ชัย. (2544). หลักและปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภานิดา ปุสรินทร์คำ. (2549). การพัฒนารูปแบบการแบ่งปันความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยวิธีการเรียน แบบร่วมมือเพื่อการพัฒนาความเป็นชุมชนนักปฏิบัติของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันของกรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะครุศาสตร์.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2544). การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ในสถาบันราชภัฏ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา : นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนา.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรกุล เจนอบรม. (2532). “การเรียนรู้ด้วยตนเอง: นวัตกรรมทางการศึกษาที่ไม่เคยเก่า” นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง. (2543). ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้. from http://giftsykamon.blogspot.com/2007/09/blog-post_8106.html
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2551). รวมบทความแนวคิดทางอาชีวศึกษาและการศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิชัย โภคชัยวัฒน์. (2551). วันเด็กแห่งชาติ : พัฒนาการและความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 4(2), 2.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2557). การศึกษาและการเรียนรู้อัตโนมัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร จิรรังสีมันต์. (2550). ความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่าย. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและประสานการมีส่วนร่วมองค์กรเครือข่าย สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เสรี พงพิศ. (2548). เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- อนุชา โสมาบุตร. (2555). ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สำหรับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21. from <https://teacherweekly.wordpress.com/2013/09/25/information-media-and-technology-skills/>

- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์ และ คณะ. (2536). ประสิทธิภาพของรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ด้วยสื่อ
บุคคล : กรณีศึกษาการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคเอดส์ในชุมชนชานเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่:
ม.ป.ท.
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2547). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับปริญญาตรีโดยส่งเสริมการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์:
มุมมองของนักทฤษฎีเชิงวิพากษ์และยุคหลังสมัยใหม่. วารสารครุศาสตร์, 32(3), 49-67.
- อภิศิลป์ ตรงกานนท์. (2554). การประยุกต์ใช้ *Social Media* เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (Vol.
ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร): นครปฐม.
- อมรทิพย์ ทิพย์เลิศ. (2554). วัฒนธรรมการสื่อสารในชุมชนเสมือนกรณีศึกษา www.hi5.com. นิเทศ
ศาสตร์ปริทัศน์, 15(1), 122-132.
- อรชร มีจอม. (2547). ความต้องการการศึกษาตามอัธยาศัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรรถสิทธิ์ ปากคลอง. (2554). แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อ
ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับการจัดการธุรกิจขนาดย่อม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์.
- อัญชญา จันทร์สุข. (2545). การนำเสนอรูปแบบการจัดห้องเรียนเสมือนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
สำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์.
- อาคม วัดไธสง. (2547). หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา. สงขลา: ภารกิจเอกสารแลตำรา
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2552). พัฒนาการ การเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่.
กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อิศวรา ศิริรุ่งเรือง. (9 เมษายน 2558). สัมภาษณ์.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด.
- เอกรัตน์ รวยรวย. (2557). บันทึกการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 หลักสูตรวิถีกระบวนการ. from
<http://www.faci.fiet-kmutt.com/บันทึกการเรียนรู้-ครั้งที่1-หลักสูตรวิถีกระบวนการ>
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวไทย.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Apollo Research Institute. (2012). Future Work Skills 2020: Computational Thinking. from <http://apolloresearchinstitute.com/researchstudies/workforcepreparedness/future-work-skills-2020-computational-thinking>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Barbara, A., and Dina, L. (2005). The impact of membership of a virtual learning community on individual learning careers and professional identity. *British Journal of Educational Technology*, 37(6), 841-852.
- Bedford, C. (n. d.). Inspirational Lifelong Learning Quotes. from <http://impowerage.com/not-too-late/start-something/inspirational-lifelong-learning-quotes>
- Berlo, D. K. (1971). *The Process of Communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Betts, G. (2005). The journey of lifelong learning. from <http://mrshueyswiki.pbworks.com/f/Journey+of+Lifelong+Learning.pdf>
- Brockett, R. G., and Hiemstra, R. (1991). Self-direction in adult learning: Perspectives on theory, research, and practice. from <http://www-distance.syr.edu/sdindex.html>
- Bromley, P. (2001). The journey of lifelong learning. *Am J Nurs*, 101(1), 73-84.
- Brook, D. C. (2010). Space matters: The impact of formal learning environments on student learning. *British Journal of Educational Technology*, 42(5), 719-726.
- Brookfield. (1984). Self-directed adult learning a critical program. *Adult Education Quarterly*, 35(2), 59-71.
- Brown, M., and Long, P. (2006). Learning Space. from <http://www.educause.edu/research-and-publications/books/learning-spaces/chapter-9-trends-learning-space-design>
- Candy, Crebert, and O' Leary. (1994). *Developing Lifelong Learners through undergraduate education*. Canberra: National Board of Employment.
- Carlner, S. (2012). *Informal learning basics*. Virginia: ASTD Press.

- Carre, P. (1994). *New Ideas about Self-directed Learning*. Oklahoma Research Center for Continuing Professional and Higher Education of the University of Okalahoma.
- Charles, E. O. (1971). *Nature of Communication Between Humans. The Process Communication*. New York: Harper & Row.
- Clegg, T. (2006). promoting learning in informal learning environments. from <https://home.cc.gatech.edu/tlclegg/uploads/14/p92-clegg.pdf>
- Click, M. P. (2000). *Administration of schools for young children*. New York: Delmar.
- Collins. (2008). Lifelong Learning in the 21st Century and Beyond. from <http://radiographics.rsna.org/content/29/2/613.full>
- Conger, J. A., and Kanungo, R. N. (1988). The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice. *Academy of Management Review*, 13(3), 471-482.
- Coombs. (1985). *The world Crisis in Education*. New York: Oxford University Press.
- Cotton. (1998). *Education for lifelong learning literature synthesis, Booklet 5*. Washington, DC.: Northwest Regional Educational Lab.
- Cronbach. (1970). *Essentials of Psychological Testing* New York: Harper and Row.
- Cropley, and Dave. (1978). *Lifelong education and the training of teachers : Developing a curriculum for teacher education on the basis of the principles of lifelong education*. Oxford: Pergamon.
- Cropley, A. (1977). *Lifelong education and the training of teachers : Developing a curriculum for teacher education on the basis of the principles of lifelong education*. Oxford: Pergamon.
- Davenport, T. H., and Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Bostan, MA: Harvard Business School Press.
- De La Harpe, and Radloff. (2000). Informed teachers and learners: The importance of assessing the characteristics needed for life learning. *Studies in Continuing Education*, 2, 169-182.
- Dixon, W. B. (1992). An exploratory study of self-directed learning readiness and pedagogical expectations about learning among adult inmate learners in Michigan. *Dissertation abstract international*, 55(1), 1789-A.

- European Society of Association Executives. (2007). What is lifelong learning? . from http://www.esae.org/articles/2007_08_005.pdf
- Evan, D. R. (1981). *The Planning of nonformal education*. Paris: UNESCO.
- Garison, D. R. (1997). Self-directed learning: Toward a comprehensive model. *Adult Education Quaterly*, 48(1).
- Garrick, J. (2012). *Informal learning in the workplace*. London Routledge.
- Glass, G. V. (1981). *Meta-Analysis in Social Research*. Beverly Hills: SAGE.
- Goleman, D. (2006). *Emotional Intelligence*. United States of America: Bantom Books.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York Mc Graw-Hill Book.
- Griffin, C. (1983). *Curriculum Theory in Adult and Lifelong Education*. London: Croom Helm.
- Guglielmino. (1994). *Development of self-directed learning scale*. (dissertation), University of Georgia.
- Hasan. (1996). *Lifelong Learning in International Encyclopedia of Adult Education and Training*. Oxford Pergamon.
- Hoffman, B. (2005). *Informal Learning: Tip Tools and Intelligence for Trainers*. San Diego, CA: ASTD Press.
- Hojat, M., Veloski, J., Nasca, T., and Gonnella, J. (2006). Assessing physicians' orientation toward lifelong learning. *Journal of General Internal Medicine*, 21(9), 931-936.
- John, C. (2000). *Becoming a reflective practitioner*. London: Blackwell Science.
- Kamble Geeta, and Sidhaye Narendra. (2010). Lifelong Learning. from <http://www.articlesbase.com/education-articles/life-long-learning-2904759.html>
- Kermally, S. (2002). *Effective knowledge management: a best practice blueprint*. West Sussex: John Wiley and Sons.
- KMinbusiness. (2009). การแลกเปลี่ยนเรียนรู้คืออะไร. from <http://kminbusiness.wordpress.com>
- Knapper, C., and Cropley, A. (2000). *Lifelong Learning in Higher Education*. London Kogan Page Limited.
- Knowles, M. (1975). *Andragogy in Action*. San Francisco Jossey Bass.

- Knowles, M., Holton, E., and Swanson, R. (2011). *The Adult Learner : The definitive classic in adult education and human resource development*. USA: Butterworth-Heinemann.
- Kumpfer, K. L. (1988). *Selective a Prevention intervention: The Strengthening Families Program*. Rockville, Md.: National Institute on Drug Abuse.
- Loewenstein, G. (1994). The Psychology of curiosity: A review and reinterpretation. *Psychology Bulletin*, 116(1), 75-98.
- Loh Kok Wah. (2005). Learning Behavior in Malaysia. *Journal of Asian Economics*, 15(6), 1223-1225.
- Longworth, N. (2003). *Lifelong Learning in Action : Transforming Education in the 21st Century*. London Kogan Page.
- Loomans, J., and Loomans, D. (1994). *100 Ways to build self-esteem and teach values*. California: Kramer Book.
- Mark, M. (1996). *Informal Learning and Adult Music Activities*. Bulletin of the Council For Research in Music Education.
- Marquardt, M. (2011). *Optimizing the power of action learning*. Boston: Nicholas Brealey Publishing.
- McAlpine. (2000). Collaborative learning online. *Journal of Distance Education*, 21(1), 66-80.
- Medel, A., Ohsako, T., and Mauch, W. (2001). *Revisiting lifelong learning for the 21st century*: UNESCO.
- Milar, Frank, E., and Roger, L. (1996). *A Relational Approach to interpersonal Communication.* " in *Explorations in Interpersonal Communication*. Boston: Allyn and Bacon.
- Nordstrom, M. N. (2011). Top 10 Benefits Of Lifelong Learning. from http://www.selfgrowth.com/articles/Top_10_Benefits_of_Lifelong_learninging.html
- Oddi, L. F. (1986). Development and validation of an instrument to identity self-directed continuing learners. *Adult Education Quarterly*, 36(2), 97-107.
- Pendergast, D. e. a. (2005). *Developing lifelong learners in the middle years of schooling*. Australia: Department of Education and the Arts
- Peterson, R. E. (1979). *Lifelong Learning*. San Francisco Jossey-Bass Publishers.

- Queensland School Curriculum Council. (2005). *Overall learning Outcomes and the valued attributes of a lifelong learner*. Brisbane Information Sheet.
- Robert, R. (2011). Companionable learning: a mechanism for holistic well-being development from birth. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 195-205.
- Robertson, S. (2002). A tale of two knowledge-sharing system. *Journal of Knowledge Management*, 6(3), 295-308.
- Rogers, B. (1994). "Rethinking Nationhood: Nation as Institutionalized Form, Practical Category, Contingent Event. *Contention*, 4(1), 3-14.
- Schugurensky, D. (2000). The forms of informal learning: Towards a conceptualization of the field. from <http://www.nall.ca/res/19formsofinformal.htm>
- Scott, J. (2006). *Theory and Methods in Documentary Research*. London: SAGE.
- Senge, P. (2006). *The fifth discipline*. New York: Random House.
- Shin, M. (2005). The Nature of Science at Informal Education Setting: Natural history Museums. from https://www.researchgate.net/publication/240830152_The_Nature_of_Science_at_Informal_Education_Settings_Natural_History_Museums
- Skager, R. a. D., R.H. (1978). *Lifelong Education and evaluation practice*. New York UNESCO Institute for Education, Hambury and Pergamon Press.
- Smith. (2005). Coffee Houses and Informal Education. from <http://www.infed.org/walking/wa-coff.htm>
- Smith, and Spurling, A. (1999). *Lifeling Learning : Riding the tiger*. London: Cassell.
- Teavess, D. P., and Revore, R. W. (1990). *Foundation of education: becoming a teacher*. Englewood Cliff.N.I.: Prentice-Hall.
- The Partnership for 21st Century Skills. (2011). Framework for 21st century learning., from http://www.p21.org/storage/documents/1.__p21_framework_2-pager.pdf
- Trier, U. P., and Peschar, J. L. (1995). *Cross-curricular competencies: rationale and strategy for developing a new indicator*. Paris OECD.
- Tuijnman, A., Kirsch, S., and Wagner, A. (1997). *Adult Basic Skills: Innovations in Measurement and Policy Analysis*. USA: Hampton Press.
- UNESCO. (1981). Integrateing subject areas in primary education curriculum: Bangkok.

- UNESCO Institute for Education. (2001). *Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century*. Hamburge Art Angel Printshop.
- Ward, S. (2010). Social Media Defination. from <http://sbinfocanada.about.com/od/socialmedia/g/socialmedia.htm>
- Warren, W. W. (1953). *The mathematical Haven*: Yale University Press.
- Watson, L. (1999). Lifelong Learning Australia : Analysis and Prospects. *Australian Journal of Education*, 12, 3.
- West, R. (1998). *Learning for life. Final report Review of Higher Education Financing and Policy*. Canberra: AGPS.
- Willcox, A. (2005). How to succeed as a lifelong learner. *Primary Health Care*, 10, 43-50.
- Wong, K. Y. (2005). Critical success factors for implementing knowledge management in small and medium enterprises. *Industrial Management and Data System*, 105(3), 261-279.
- Xiao, L., and Carroll, J. (2007). Fostering an Informal Learning Community of Computer Technologies at school. *Behaviour & Information Technology*, 26(1), 23-36.
- Zimmerman, M., and Rappaport, J. (1988). Citizen participation, perceived control and psychological empowerment. *American journal of community psychology*.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยในส่วนของแบบสัมภาษณ์

1.	รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล แพงศรี	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
3.	อาจารย์ ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา ผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4.	อาจารย์ ดร.ชนินทร์ สุขเจริญ	อาจารย์ประจำคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5.	อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาอนุวศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือการวิจัยในส่วนของแบบประเมินลักษณะการเรียนรู้และประเมินระดับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

1.	รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	รองศาสตราจารย์ ดร. ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์	อดีตอาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์	อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูพงศ์ ปัญจมะวัตติ	อาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา (จิตวิทยาพัฒนาการ) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5.	อาจารย์ ดร.สุภลักษณ์ ลวดลาย	อาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา (จิตวิทยาพัฒนาการ) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.	อาจารย์ ดร.สมบัติ	สุวรรณพิทักษ์	อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และ
อาจารย์พิเศษภาควิชาการศึกษาตลอด
ชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
2.	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ	ลีสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาตลอดชีวิต
และเป็นที่ปรึกษาอาวุโส สำนักบริการ
วิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3.	อาจารย์ ดร.ภัทรพล	มหาพันธ์	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนาม
จันทร์
4.	คุณเทพวัลย์	ภรณ์วลัย	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการพัฒนาเด็ก
และเยาวชน กรมกิจการเด็กและ
เยาวชน (ดย.)
5.	คุณดิษยา	มีเพียร	นักจิตวิทยาชำนาญการ กรมพินิจ
คุ้มครองเด็กและเยาวชน
6.	คุณพงศกร	ครองศิริ	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาผู้นำ
เยาวชนเพื่อสังคม ศยส.จันทบุรี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ขับเคลื่อนด้วย
เครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนสื่อสังคมออนไลน์

1.	คุณสุกัญญา	ดิษฐเจริญ	ผู้ก่อตั้งและดูแลรับผิดชอบกลุ่ม “มือใหม่หัดทำขนม” บนเครือข่าย Facebook
2.	คุณยุคล	เพชรรุณ	ผู้ก่อตั้งและดูแลรับผิดชอบกลุ่ม “ภารกิจทำหุ่นเท่ให้ให้เป็นนายแบบใน 60 วัน” บนเครือข่าย Facebook
3.	คุณสาวตรี	สระทองเทียน	ผู้ก่อตั้งและดูแลรับผิดชอบกลุ่ม “ครัวในบ้านอาหารทำเอง” บนเครือข่าย Facebook
4.	คุณภัทริตา	รัตนาศิลปากร	ผู้ก่อตั้งและดูแลรับผิดชอบเพจ “ภาษาอังกฤษพิตจากเพลง” บนเครือข่าย Facebook
5.	คุณธนพล	เชาว์วานิช	ผู้ก่อตั้งและดูแลรับผิดชอบเพจ “ภาษาจีนวันละนิด” บนเครือข่าย Facebook

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบ

1.	ดร.สมบัติ	สุวรรณพิทักษ์	อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และ
อาจารย์พิเศษภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	คุณกุลธร	จิ่งเลิศสุริยะกุล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตร
สำนักงาน กศน.
3.	ผอ. สุรศักดิ์	เพิ่มผล	ผู้อำนวยการ ศฝก.วัดญาณสังวรารามฯ
จังหวัดชลบุรี
4.	คุณประภาพร	จันทร์ศรี	นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ สำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
5.	คุณสุณี	มณีวรรณ	ผู้อำนวยการ กศน. เขตคลองเตย จังหวัด
กรุงเทพมหานคร
6.	อาจารย์ ดร.ภัทรพล	มหาจันทร์	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนาม
จันทร์
7.	อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์	ศรีสุรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาหุหนวกศึกษา
วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล
8.	อาจารย์ ดร.นันทิ	เชียงชนะ	อาจารย์ประจำภาควิชาหุหนวกศึกษา
วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.	ดร.สมบัติ	สุวรรณพิทักษ์	อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และอาจารย์พิเศษภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	คุณกุลธร	จิ่งเลิศสุริยะกุล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตรสำนักงาน กศน.
3.	ผอ. สุรศักดิ์	เพิ่มผล	ผู้อำนวยการ ศฝก.วัดญาณสังวรารามฯ จังหวัดชลบุรี
4.	คุณประภาพร	จันทร์ศรี	นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
5.	ดร.อภิรดี	กันเดช	หัวหน้ากลุ่มพัฒนานโยบายและแผนสำนักงาน กศน.
6.	คุณสุณี	มณีวรรณ	ผู้อำนวยการ กศน. เขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร
7.	คุณเรียงตะวัน	สิทธิเชนทร์	รักษาการผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดจันทบุรี
8.	คุณอุบลรัตน์	ชุนหพันธ์	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรี
9.	คุณมงคล	สุวรรณศิริศิลป์	ผู้อำนวยการมูลนิธิเพื่อพัฒนาเยาวชนชนบท
10.	อาจารย์ ดร.ภัทรพล	มหาพันธ์	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
11.	อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์	ศรีสุรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาหุนวศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล
12.	ผอ. ชยันต์	เพชรศรีจันทร์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองผือ อ.เลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี
13.	คุณวิเชียร	ไชยบัง	ครูใหญ่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

รายชื่อเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์เอกสาร

เอกสารในการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. เอกสารเรื่อง “ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546)
2. เอกสารเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (นิตยา สำเร็จผล, 2547)
3. เอกสารเรื่อง “รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)
4. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร 2” (วิบูลย์ศิลป์ พิษยมงคล, 2547)
5. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะของเด็กไทยยุคใหม่” (สุดาวรรณ เครือพานิช, 2548)
6. เอกสารเรื่อง “คุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ (4ร.)” (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2550)
7. เอกสารเรื่อง “ลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีสุดท้าย” (จิตต์ ภิญา ชุมสาย ณ อยุธยา, 2551)
8. เอกสารเรื่อง “Lifelong Education and evaluation practice” (Skager and Dave, 1978)
9. เอกสารเรื่อง “Developing Lifelong Learners through undergraduate education” (Candy ; Crebert & O’Leary, 1994)
10. เอกสารเรื่อง “Cross-curricular competencies: rationale and strategy for developing a new indicator” (Trier & Peschar, 1995)
11. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning Riding the Tiger” (Smith ; Jim & Spurling, 1999)
12. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in Higher Education” (Knapper and Cropley, 2000)
13. เอกสารเรื่อง “Overall learning Outcomes and the valued attributes of a lifelong learner” (Queensland School Curriculum Council, 2000)
14. เอกสารเรื่อง “Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century” (UNESCO, 2001)
15. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in Action : Transforming Education in the 21st Century” (Longworth, 2003)

16. เอกสารเรื่อง “Improving students’ lifelong learning skills in Circuit Analysis” (Weijie, D., 2004)
17. เอกสารเรื่อง “Developing lifelong learners in the middle years of schooling” (Pendergast, D. et al, 2005)
18. เอกสารเรื่อง “Assessing physicians’ orientation toward lifelong learning” (Hojat et al., 2006)
19. เอกสารเรื่อง “Lifelong Learning in the 21st Century and Beyond” (Jannette Collins, 2008)
20. เอกสารเรื่อง “21st Century Skills Map” (Partnership for 21st Century Skills, 2011)

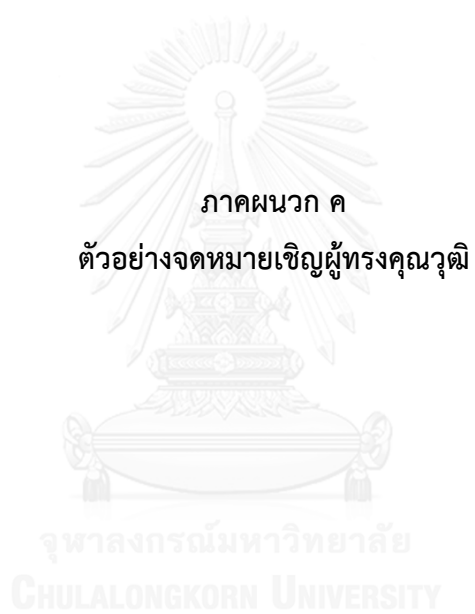
เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1. เอกสารเรื่อง “การเรียนรู้ผ่านเว็บ: ทางเลือกใหม่ของเทคโนโลยีการศึกษาไทย” (วิชุดา รัตนเพียร, 2542)
2. เอกสารเรื่อง “แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)
3. เอกสารเรื่อง “การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์” (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544)
4. เอกสารเรื่อง “การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวความคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ” (วิศนี ศิลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ, 2544)
5. เอกสารเรื่อง “การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา” (ประจักษ์ บุญอารีย์, 2545)
6. เอกสารเรื่อง “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)
7. เอกสารเรื่อง “แหล่งการเรียนรู้: เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา” (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545)
8. เอกสารเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการจัดการห้องเรียนเสมือนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” (อัญชนา จันทร์สุข, 2545)
9. เอกสารเรื่อง “30 รูปแบบการจัดกิจกรรมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ” (ธีระพัฒน์ ฤทธิทอง, 2547)

10. เอกสารเรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย” (กิ่งแก้ว อารีรักษ์, 2548)
11. เอกสารเรื่อง “Blended Learning” (บุปผชาติ ทัพพิภรณ์, 2548)
12. เอกสารเรื่อง “สุนทรียสนทนา” (วิศิษฐ์ วังวิญญู, 2548)
13. เอกสารเรื่อง “การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย: กรณีศึกษาที่ไม่จำกัดวัยและสถานที่” (อุดม เขยกิจวงศ์, 2551)
14. เอกสารเรื่อง “บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้” (วิจารณ์ พานิช, 2552)
15. เอกสารเรื่อง “เทคโนโลยีของสื่อใหม่และการนำเสนอตัวตนต่อสังคมกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์” (ภาสกร จิตรไคร์ครวญ, 2553)
16. เอกสารเรื่อง “พลังกลุ่มไร้สังกัด = Here comes everybody” (เคลย์, 2554)
17. เอกสารเรื่อง “การศึกษาตามอัธยาศัย: การศึกษาของคนยุคใหม่ที่มาแรง” (ทวีป อภิลิทธิ์, 2554)
18. เอกสารเรื่อง “แรงบันดาลใจ จาก สุนทรียสนทนา” (วิรัช พัฒนภรณ์, 2554)
19. เอกสารเรื่อง “วิถีกระบวนกร” (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2556)
20. เอกสารเรื่อง “สื่อสังคมออนไลน์: แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้” (แสงเดือน ผ่องพุ่ม, 2556)
21. เอกสารเรื่อง “แหล่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน” (ณัฐลักษณ์ ธาระวานิช, 2557)
22. เอกสารเรื่อง “Resource-Based Learning” (Brown & Smith, 1996)
23. เอกสารเรื่อง “How to be an effective Facilitator” (Cadwell, 1997)
24. เอกสารเรื่อง “Collaborative learning online” (McAlpine, 2000)
25. เอกสารเรื่อง “Online Education; Perspective on a New Environment” (Harasim, 2002)
26. เอกสารเรื่อง “The Skilled Facilitator new & revised” (Schwarz, 2002)
27. เอกสารเรื่อง “Informal learning” (Hoffman, 2005)
28. เอกสารเรื่อง “Tele-learning in a Digital World: The Future of Distance Learning” (Collis, 2006)
29. เอกสารเรื่อง “Be a star facilitator or presenter of training” (Cowan, 2006)

30. เอกสารเรื่อง “Informal learning Rediscovering the Natural Pathways That Inspire Innovation and Performance” (Cross, 2007)
31. เอกสารเรื่อง “The Social Media Bible: Tactics, Tools and Strategies for business Success” (Safko, Lon & Brake, 2009)
32. เอกสารเรื่อง “Informal learning Basics” (Carliner, 2012)
33. เอกสารเรื่อง “Informal learning with Technology” (Gregor, 2013)

ที่ ศธ 0512.6(2791.10)/58- 0469

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

๒ กุมภาพันธ์ 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกกระบวน
โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบ
การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ
เยาวชน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และอาจารย์ ดร.สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานใน
รายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เนาวนิตย์ สงคราม)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ที่ ศธ. ๐๕๑๖.๖(๒๗๕๑๑๑๐)/๕๘-

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กทม. ๑๐๓๓๐

๓๗ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรียน ผอ. ภาศษ. เขตคลองเตย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

๒. ประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน" โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. อาชีพัญญา รัตนอุบล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้จึงขอเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้อง ๘๒๗ ชั้น ๘ อาคารพระมิ่งขวัญการศึกษาไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus group) ในวันที่และเวลาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อาชีพัญญา รัตนอุบล)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

ผู้ประสานงาน: นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย โทร. ๐๘๗-๐๖๑-๒๕๒๗

ภาคผนวก ง
การปรับแก้ไขเครื่องมือสำหรับการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สรุปค่า IOC เครื่องมือสำหรับการวิจัยชุดที่ 2

ข้อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ข้อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ดวงกมล	ผศ.วิไล	ดร.ชนินทร์	ดร.มิ่งขวัญ	ดร.ธีรศักดิ์			
1. ท่านคิดว่าตัวท่านเองมีความพึงพอใจต่อความสำเร็จในชีวิตของท่านในเรื่องใดบ้าง	+1	+1	+1	0	+1	0.8	ใช้ได้	1. ท่านคิดว่าความสำเร็จเรื่องใดที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งอาจเป็นด้านการเรียน การทำงาน หรือการใช้ชีวิตส่วนตัว ที่ทำให้ตัวท่านรู้สึกพึงพอใจมากที่สุด
2. ท่านคิดว่าตนเองมีจุดเด่นอะไรบ้าง ที่ส่งผลทำให้ตัวท่านประสบความสำเร็จในสิ่งที่ท่านได้กล่าวไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	2. ท่านคิดว่าจุดเด่นอะไรบ้างในตนเอง ที่ส่งผลทำให้ตัวท่านประสบความสำเร็จในสิ่งที่ท่านได้กล่าวไว้
3. ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งทำให้ตัวท่านประสบความสำเร็จในสิ่งที่ท่านได้กล่าวไว้	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
4. ท่านคิดว่าอุปนิสัยอย่างไร ที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในสิ่งที่ท่านได้กล่าวไว้	+1	+1	+1	0	+1	0.8	ใช้ได้	4. ท่านคิดว่าเรื่องราวความสำเร็จที่ท่านได้กล่าวถึงนั้น เกิดขึ้นได้เพราะตัวท่านมีลักษณะนิสัยอย่างไร
5. ท่านได้ใช้ทักษะใดบ้าง ในการลงมือสร้างความสำเร็จในเรื่องที่ท่านได้กล่าวถึง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
6. เจตคติแบบใด ที่เป็นแรงผลักดันทำให้ท่านประสบความสำเร็จในสิ่งที่ท่านได้กล่าวไว้	+1	+1	+1	0	+1	0.8	ใช้ได้	6. ท่านมีมุมมองต่อตนเองอย่างไรบ้าง ในการสร้างแรงผลักดันที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในเรื่องที่ได้กล่าวถึง

ชื่อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ชื่อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ดวง กมล	ผศ.วิไล	ดร.จніนพร	ดร.มิ่งขวัญ	ดร.ธีระศักดิ์			
7. ท่านใช้ความรู้ได้บ้าง ในการสร้างความสำเร็จที่ได้กล่าวถึง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
8. ท่านคิดว่าใครบ้างควรมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
9. บุคคลที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามข้อสงสัยอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	9. บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชนได้เรียนรู้รู้อย่างเป็นอิสระด้วยตนเองอย่างไร
10. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งนอกเหนือจากคำถามข้างต้น ในประเด็นเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

สรุปค่า IOC และการปรับแก้เครื่องมือสำหรับกรวิชัยชุดที่ 3

ชื่อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ข้อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ควงกมล	ผศ.วีไล	ดร.ชนิพร	ศร.มิ่งขวัญ	ศร.ธีระศักดิ์			
1. ท่านคิดว่านิยามของคำว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับเยาวชนไทยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น มีความเหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ โปรดให้เหตุผล และข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาสู่การเป็นนิยามที่สมบูรณ์ในการวิจัย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	1. ท่านคิดว่านิยามของคำว่า “บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น มีความเหมาะสมกับเยาวชนไทยหรือไม่ โปรดให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปพัฒนานิยามที่สมบูรณ์
2. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและคุณลักษณะด้านอุปนิสัยของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่ และยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอื่นใดอีกที่บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนทั้งหมดมี โปรดอธิบาย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	2. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านนิสัยและคุณลักษณะด้านอุปนิสัยของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่

ชื่อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ชื่อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ดวงกมล	ศร.วิไล	ศร.ชรินทร์	ศร.มิ่งขวัญ	ศร.ธีระศักดิ์			
3. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 2 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้าน 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	3. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 2 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้าน 5 อันดับ ของการเป็นบุคคล แห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
4. ท่านคิดว่า ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะด้านทักษะของ บุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสาร และจากการ เรียนรู้ตลอดชีวิต จากเอกสาร และจากการ สัมภาษณ์บุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสม กับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	4. ท่านคิดว่า ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะด้านทักษะของ บุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิต จากเอกสาร และจากการ สัมภาษณ์บุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสม กับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่
5. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 4 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้าน 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	5. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 4 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้าน 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย

ข้อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ข้อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ควงกมล	ผศ.วิไล	ดร.ชันทพร	ดร.มิ่งขวัญ	ดร.ธีระศักดิ์			
6. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติของบุคคลลักษณะด้านเจตคติของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนชาวไทยหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	6. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเจตคติของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนชาวไทยหรือไม่
7. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 6 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้านเจตคติ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	7. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 6 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้านเจตคติ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
8. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ของบุคคลลักษณะด้านความรู้ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนชาวไทยหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	8. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านความรู้ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนชาวไทยหรือไม่

ชื่อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ชื่อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ดวงมณี	ศร.วิไล	ศร.ชันทพร	ศร.มิ่งขวัญ	ศร.ธีระศักดิ์			
อีกที่บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนพึงมี โปรดอธิบาย								
9. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 8 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้านเจตคติที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	9. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 8 ท่านคิดว่า คุณลักษณะด้านเจตคติที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
10. ท่านคิดว่าใครบ้างควรมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
11. บุคคลที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	11. บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชนได้เรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วยตนเองอย่างไร
12. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งนอกเหนือจากคำถามข้างต้น ในประเด็นเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

สรุปค่า IOC และการปรับแก้เครื่องมือสำหรับการวิจัยชุดที่ 6

ข้อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	การแปลผล	ข้อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร.ดวงกมล	ผศ.วิไล	ดร.ชรินทร์	ดร.มิ่งขวัญ	ดร.ธีระศักดิ์			
(1) ท่านใช้หลักการใดในการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยเครื่องช่วยออนไลน์	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	(1) สิ่งใดที่ท่านมีค่าไปถึงหรือยึดเป็นหลักการสำคัญในการจัดการเรียนรู้นบนเครื่องช่วยออนไลน์ (2) ท่านคิดว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมีผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในการสนับสนุนกับผู้เรียนรู้นบนเครื่องช่วยสังคมออนไลน์ (3) ท่านคิดว่าผู้จัดการเรียนรู้นบนเครื่องช่วยออนไลน์ควรมีลักษณะหรือบุคลิกอย่างไรบ้าง (4) ท่านคิดว่าผู้จัดการเรียนรู้นบนเครื่องช่วยออนไลน์ควรมีบทบาทหรือความรับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง (5) ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา (6) ท่านคิดว่าสื่อสังคมออนไลน์ หรือที่เรียกกันว่าสื่อโซเชียลประเภทใด ที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้นบนตนเองอย่างอิสระกับกลุ่มเยาวชนในปัจจุบันมากที่สุด
(2) ท่านคิดว่าผู้จัดการเรียนรู้นบนเครื่องช่วยความเหมาะสมหรือมีความรู้คุณลักษณะอย่างไร และ มีบทบาทอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	
(3) สื่อโซเชียลมีเดียประเภทใด เหมาะสำหรับการนำมาใช้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย สำหรับเยาวชนมากที่สุด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ข้อคำถาม	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ					คำ IOC	การแปล	ข้อคำถามที่ปรับแก้
	รศ.ดร. ดวงกมล	ผศ.วิไล	ดร. จนิษฐ	ดร.มิ่ง ขวัญ	ดร.วิรัช ศักดิ์			
(4) ท่านคิดว่าในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ เขารวมที่เข้ามาเรียนรู้จะสามารถเรียนรู้ในลักษณะใดได้บ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	(7) ท่านคิดว่าการเรียนรู้ของเขารวมบนเครือข่ายออนไลน์นั้น เกิดขึ้นในลักษณะใดได้บ้าง
(5) ทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เหมาะสมสำหรับเขารวมมีอะไรบ้าง เพราะเหตุใด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	(8) ท่านคิดว่าแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเขารวมในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไรสระคือแหล่งข้อมูลจากที่ใด เพราะเหตุใด
(6) ท่านใช้วิธีการใดบ้างในการส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	(9) กิจกรรมใดบ้างที่ท่านใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์
(7) ท่านมีกระบวนการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยบนเครือข่ายออนไลน์อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	(10) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนทำให้การเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ประสบความสำเร็จ
(8) ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้	

ผลการพิจารณาความสอดคล้องของรายการแสดงพฤติกรรมกับคุณลักษณะด้านต่างๆ ของการ
เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	ค่าเฉลี่ย
1	ฉันใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการอ่านหนังสือ	5	0	1.00
2	ฉันมักจะตั้งคำถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจหรือสงสัยเพื่อสอบถามกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ	5	0	1.00
3	ฉันชอบที่จะหาข้อมูลความรู้จากแหล่งข้อมูลหลายๆแหล่งมากกว่าการที่จะเชื่อเพียงแหล่งข้อมูลประเภทเดียว	5	0	1.00
4	ฉันไม่ลังเลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่เป็นประโยชน์	5	0	1.00
5	ฉันมักจะชอบวางแผนการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจขึ้นก่อนลงมือทำจริง	5	0	1.00
6	ฉันมักจะเรียนรู้ด้วยการใช้วิธีการเรียนรู้ที่มากกว่าหนึ่งวิธี	4	1	0.80
7	ฉันชอบที่จะทำอะไรให้สำเร็จด้วยฝีมือของตนเอง	5	0	1.00
8	ฉันชอบประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองว่าประสบความสำเร็จ หรือมีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไรบ้างเสมอ	5	0	1.00
9	ฉันชอบที่จะเขียนบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ฉันได้เรียนรู้เพื่อทบทวนการเรียนรู้ของตัวเอง	5	0	1.00
10	ฉันชอบแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยการถ่ายทอดในวิธีที่ฉันถนัด	5	0	1.00
11	ฉันยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างในข้อมูลการเรียนรู้ด้วยความพินิจพิเคราะห์	5	0	1.00
12	ฉันชอบที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อให้ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ฉันยังไม่รู้	5	0	1.00
13	ฉันเชื่อเสมอว่าตัวเองมีคุณค่าและมีศักยภาพในการเรียนรู้	5	0	1.00
14	ฉันรู้สึกภาคภูมิใจในทุกการเรียนรู้ที่ฉันได้ลงมือทำไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม	5	0	1.00
15	ฉันมองเห็นเป้าหมายและภาพความสำเร็จของตัวเองในอนาคต	5	0	1.00
16	ฉันเชื่อว่าคนรอบข้างทุกคนล้วนมีคุณค่าและมีศักยภาพในการเรียนรู้เท่าเทียมกัน	5	0	1.00
17	ฉันเชื่อว่าบุคคลรอบข้างสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในการเรียนรู้	5	0	1.00

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	ค่าเฉลี่ย
18	ฉันมักจะรู้สึกมีแรงจูงใจหรือมีแรงบันดาลใจเมื่อเห็นภาพความสำเร็จของผู้อื่น	5	0	1.00
19	ฉันมองว่าสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนที่ดีที่สุด	5	0	1.00
20	ฉันเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวสามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้เสมอ	5	0	1.00
21	ฉันรู้สึกมีความสุขและเรียนรู้ได้ดีในทุกสภาพแวดล้อม	5	0	1.00
22	ฉันมองว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในชีวิตได้	5	0	1.00
23	ฉันเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตฉัน	5	0	1.00
24	ฉันมีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม	5	0	1.00
25	ฉันสามารถที่จะทำความเข้าใจกับเรื่องราวหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยการใช้เหตุผล และมองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ ในเรื่องราวนั้น	4	1	0.80
26	ฉันเป็นคนคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยใช้เหตุผลเป็นสำคัญ	5	0	1.00
27	ฉันชอบคิดอะไรที่หลากหลายและแปลกใหม่ไปจากเดิม	4	1	0.80
28	ฉันสามารถเข้าใจข้อมูลการเรียนรู้ที่ผู้อื่นถ่ายทอดให้ฉัน และสามารถนำไปถ่ายทอดต่อได้อย่างครบถ้วน	4	1	0.80
27	ฉันสามารถที่จะจัดการความรู้ที่ฉันรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองได้เสมอ	4	1	0.80
28	ฉันสามารถบริหารเวลาในการเรียนรู้แต่ละวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด	5	0	1.00
29	ฉันสามารถปรับตัวให้เข้ากับทุกสภาพแวดล้อมที่ฉันอยู่ได้อย่างไม่เป็นปัญหา	5	0	1.00
30	ฉันสามารถมีสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและไม่เคยรู้จักกันมาก่อน	5	0	1.00
31	ฉันสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างเป็นทีมเวิร์คโดยไม่มีปัญหา	5	0	1.00
32	ฉันสามารถปฏิบัติงานหรือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสนใจให้สำเร็จได้ด้วยความชำนาญ	5	0	1.00
33	ฉันพัฒนาฝีมือในงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสนใจอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง	5	0	1.00
34	ฉันสามารถที่จะสร้างอาชีพได้ด้วยตัวฉันเอง	5	0	1.00

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	ค่าเฉลี่ย
35	ฉันสามารถเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับการเรียนรู้	5	0	1.00
35	ฉันมีความรู้และมีความเข้าใจในสื่อและเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเรียนรู้	5	0	1.00
36	ฉันมีความรอบรู้ในด้านข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ และบริบทชุมชนที่ฉันอยู่อาศัย	5	0	1.00
37	ฉันสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ และเรื่องราวบริบทชุมชน ให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างถูกต้องและเข้าใจได้	5	0	1.00
38	ฉันมีความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน	5	0	1.00
39	ฉันสามารถนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในแต่ละวันไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต	5	0	1.00
40	ฉันมีความรู้ทางด้านวิชาการที่ได้จากการศึกษาในสถานศึกษา หรือการเข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ	5	0	1.00
41	ฉันสามารถนำความรู้ทางวิชาการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้	5	0	1.00
42	ฉันมีความรู้ในอาชีพที่ฉันกำลังทำหรือกิจกรรมที่ฉันสนใจ	5	0	1.00
43	ฉันสามารถนำความรู้ด้านอาชีพหรือกิจกรรมที่ฉันสนใจไปสู่การปฏิบัติได้จริงด้วยความชำนาญ	5	0	1.00
44	ฉันมีความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศ	5	0	1.00
45	ฉันสามารถนำความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้	5	0	1.00

เครื่องมือชุดที่ 1
แบบวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ
คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. ชื่อเรื่อง/หัวข้อ.....
2. ชื่อผู้เขียน/ผู้ทำวิจัย.....
3. ประเภทเอกสาร หนังสือ/รายงาน บทความ วิทยานิพนธ์
4. ปีที่เผยแพร่/พิมพ์เผยแพร่

ส่วนที่ 2 แบบวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นหัวข้อ	รายละเอียด
1. นิัยและพฤติกรรมของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ทักษะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เครื่องมือชุดที่ 2
แบบสัมภาษณ์เจาะลึก
(สำหรับบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต)

คำชี้แจง

1. วัตถุประสงค์

เครื่องมือชุดนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินชีวิต และแนวคิดจากบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียน และวิเคราะห์คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (2) เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

2. รายละเอียดเนื้อหา

แบบสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งแนวทางการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

ประเด็นที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะจากบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1)

ประเด็นที่ 2 ศึกษาข้อคิดเห็นด้านแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 4)

3. อธิบายความหมายของคำในแบบสัมภาษณ์

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งเข้าใจและสามารถระบุถึงปัญหาหรือความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง มีการวางแผนการเรียนรู้ รู้จักใช้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า และลงมือปฏิบัติจนบรรลุผลตามที่ตนเองพึงพอใจ โดยวัตถุประสงค์สำคัญในการเรียนรู้นั้นก็เพื่อพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพตลอดทั้งช่วงชีวิต

ความสำเร็จ หมายถึง การบรรลุเป้าหมายในสิ่งที่บุคคลตั้งความมุ่งมั่นไว้ โดยเป้าหมายนั้นเป็นเป้าหมายที่มีคุณค่า มีความหมายต่อการพัฒนาตนเอง และเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่นๆ ที่แวดล้อม

อุปนิสัย หมายถึง ความประพฤติที่กระทำอย่างสม่ำเสมอ

ทักษะ หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติอันเกิดจากการเรียนรู้

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในเชิงบวกที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลมุ่งสร้างความสำเร็จให้กับตนเอง

ความรู้ หมายถึง เนื้อหา ข้อมูล หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าสำหรับการนำไปใช้เพื่อสร้างความสำเร็จของบุคคล

จุดเด่น หมายถึง สิ่งที่น่าภาคภูมิใจในตนเองว่ามีความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้นำไปสู่ความสำเร็จ

แนวทาง หมายถึง สิ่งที่กำหนดไว้เป็นทางสำหรับการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนที่ดำเนินอย่างมีระบบและเป็นแบบแผนในการนำไปปฏิบัติ

ปัจจัย หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีความสำคัญ และส่งผลต่อการมีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย

4. รายละเอียดการสัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....	ระยะเวลาในการสัมภาษณ์.....
สถานที่สัมภาษณ์.....	
ชื่อ-สกุลผู้ให้ข้อมูล.....	
อายุ..... ปี อาชีพ.....	
ผลงานที่ได้รับการยกย่อง.....	
.....	
.....	
.....	

5. ประเด็นข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึก

1. ท่านคิดว่าความสำเร็จเรื่องใดที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งอาจเป็นด้านการเรียน การทำงาน หรือการใช้ชีวิตส่วนตัว ที่ทำให้ตัวท่านรู้สึกพึงพอใจมากที่สุด
2. ท่านคิดว่าจุดเด่นอะไรบ้างในตนเอง ที่ส่งผลทำให้ตัวท่านประสบความสำเร็จในเรื่องที่ท่านได้กล่าวถึง
3. ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งทำให้ตัวท่านประสบความสำเร็จในเรื่องที่ได้กล่าวถึง
4. ท่านคิดว่าเรื่องราวความสำเร็จที่ท่านได้กล่าวถึงนั้น เกิดขึ้นได้เพราะตัวท่านมีลักษณะนิสัยอย่างไร
5. ท่านได้ใช้ทักษะใดบ้าง ในการลงมือสร้างความสำเร็จในเรื่องที่ท่านได้กล่าวถึง
6. ท่านมีมุมมองต่อตนเองอย่างไรบ้าง ในการสร้างแรงผลักดันที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในเรื่องที่ได้กล่าวถึง
7. ท่านใช้ความรู้ใดบ้าง ในการสร้างความสำเร็จที่ได้กล่าวถึง
8. ท่านคิดว่าใครบ้างควรมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต
9. บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชนได้เรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วยตนเองอย่างไร
10. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งนอกเหนือจากคำถามข้างต้น ในประเด็นเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรบ้าง

เครื่องมือชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์เรื่อง “คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย”

(สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

คำชี้แจง

1. วัตถุประสงค์

เครื่องมือชุดนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อประเมินผลข้อมูลเรื่องคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนไทยในมิติด้านอุปนิสัย ทักษะ เจตคติ และความรู้ ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (2) เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

2. รายละเอียดเนื้อหา

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งแนวทางการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ประเมินผลคุณลักษณะจากบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1)

ส่วนที่ 2 ศึกษาข้อคิดเห็นด้านแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 4)

3. ข้อมูลสำหรับการประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนไทย

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ที่สามารถรับรู้และตระหนักถึงความต้องการของตนเอง มีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน และพยายามดำเนินชีวิตให้มุ่งไปถึงเป้าหมายนั้น โดยเน้นกระบวนการแสวงหาความรู้ จนกระทั่งบรรลุผลการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดทั้งช่วงชีวิต

คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง สิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทั้งที่แสดงออกให้เห็นได้เชิงประจักษ์ และสิ่งที่แฝงเร้นอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะด้านพฤติกรรม ด้านทักษะ ด้านเจตคติ และด้านความรู้

คุณลักษณะด้านพฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือความประพฤติที่ปฏิบัติอยู่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. มีความกระตือรือร้นหรือมีความตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจ	10. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
2. ปรับตัวได้ในการเรียนรู้ทุกๆ สถานการณ์	11. เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่สนใจสม่ำเสมอ
3. มีวินัยในการเรียนรู้ ควบคุมตนเองตามกฎเกณฑ์ของการเรียนรู้	12. ชอบบันทึกหรือสรุปประเด็นการเรียนรู้ (ชอบบันทึก + สรุปประเด็นการเรียนรู้)
4. ดำเนินการเรียนรู้และสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง	13. ชอบสะท้อนความคิดเห็นจากสิ่งที่ได้เรียนรู้
5. ชอบอ่านหนังสือ	14. ช่างสงสัยและซักถามเมื่อเกิดความไม่เข้าใจ
6. ชอบค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ	15. รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งประสบความสำเร็จ
7. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน	16. ชอบช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
8. ใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ (เป็นคนมีเหตุผล + ใช้วิจารณ์ญาณ)	17. ชอบวางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน
9. ขยัน มุ่งมั่นและมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้	18. ชอบประเมินผลการเรียนรู้ว่าสำเร็จหรือมีอุปสรรคใดเกิดขึ้นในการเรียนรู้บ้าง

คุณลักษณะด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถหรือความชำนาญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ทักษะการคิด คือความสามารถในการคิดเชื่อมโยงได้อย่างเป็นระบบ	9. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. ทักษะการสื่อสาร คือความสามารถในการฟัง พูดอ่านเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ	10. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (ทักษะการสร้างสรรค์ + ความคิดสร้างสรรค์)
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ	11. ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ
4. ทักษะการจัดการ คือความสามารถในการทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว	12. ทักษะทางสุนทรียะ คือความสามารถทางด้านดนตรี กีฬา และนันทนาการ
5. ทักษะการบูรณาการความรู้ คือความสามารถในการเชื่อมโยงเอาความรู้ไปใช้จริง	13. ทักษะทางอาชีพ คือความสามารถในการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพตนเอง
6. ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา คือความสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง	14. ทักษะทางสังคม คือความสามารถในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม
7. ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ คือความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารกับเจ้าของภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ	15. ทักษะการดำเนินชีวิต คือความสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ
8. ทักษะการแสวงหาความรู้ คือความสามารถในการค้นหาข้อมูลได้จากแหล่งต่างๆ	16. ทักษะการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ คือความสามารถเรียนรู้ในวิธีการที่หลากหลาย

คุณลักษณะด้านเจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองซึ่งสนับสนุนให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ดังนี้

<ol style="list-style-type: none"> 1. ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองว่าตนเองมีศักยภาพในการเรียนรู้ได้ดี 2. เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต 3. มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ อยากที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา 4. มองเห็นเป้าหมายในชีวิต รู้ว่าอนาคตของตนเองต้องการอะไร 5. ตระหนักและเห็นคุณค่าบุคคลอื่น ค่อยอมรับในความสามารถของคนรอบข้าง 6. มีวิสัยทัศน์ คือการมีเป้าหมายของตนเองในช่วงระยะยาว 	<ol style="list-style-type: none"> 7. มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม (มีจิตสำนึก + ความซื่อสัตย์) 8. การยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม 9. ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม คือมองว่าสิ่งแวดล้อมเอื้อให้เรียนรู้ได้ 10. มุ่งความเป็นเลิศ คือมุ่งที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ 11. มีทัศนคติเชิงบวก คือเป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดีบนฐานของความเป็นจริง
---	--

คุณลักษณะด้านความรู้ หมายถึง เนื้อหา ข้อมูล หรือความคิดรวบยอดในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าสำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลได้ดังนี้

<ol style="list-style-type: none"> 1. ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. ความรู้เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง (โลก + การเปลี่ยนแปลงของโลก+ แนวโน้มอนาคต) 3. ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง 4. ความรู้ทางวิชาการ (วิชาการ + สหวิชาการ) 5. ความรู้ด้านปริบทและชุมชนของตนเอง 	<ol style="list-style-type: none"> 6. ความรู้ด้านข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคม 7. ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ 8. ความรู้ด้านสุขภาพ 9. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม
---	---

4. ข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่านิยามของคำว่า “บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น มีความเหมาะสมกับเยาวชนไทยหรือไม่ โปรดให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปพัฒนาเป็นนิยามที่สมบูรณ์
2. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์ <u>คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม</u> ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่
3. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 2 ท่านคิดว่า <u>คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม</u> ที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
4. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์ <u>คุณลักษณะด้านทักษะ</u> ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่
5. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 4 ท่านคิดว่า <u>คุณลักษณะด้านทักษะ</u> ที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
6. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์ <u>คุณลักษณะด้านเจตคติ</u> ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่
7. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 6 ท่านคิดว่า <u>คุณลักษณะด้านเจตคติ</u> ที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
8. ท่านคิดว่าผลการวิเคราะห์ <u>คุณลักษณะด้านความรู้</u> ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทยหรือไม่
9. จากข้อมูลทั้งหมดในข้อ 8 ท่านคิดว่า <u>คุณลักษณะด้านเจตคติ</u> ที่สำคัญ 5 อันดับ ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย ได้แก่อะไรบ้าง โปรดอธิบาย
10. ท่านคิดว่าใครบ้างควรมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต
11. บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ท่านกล่าวถึงนั้นควรมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชนได้เรียนรู้อย่างเป็นอิสระด้วยตนเองอย่างไร
12. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ซึ่งนอกเหนือจากคำถามข้างต้น ในประเด็นเรื่องบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรบ้าง

เครื่องมือชุดที่ 4

แบบประเมินด้านลักษณะการเรียนรู้ และด้านคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
(สำหรับเยาวชนไทย)

วัตถุประสงค์

แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชนไทย และประเมินระดับการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนไทย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเยาวชนไทยและเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านที่ตอบแบบสอบถามฉบับนี้จะให้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงเพื่อจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาอย่างกว้างขวางต่อไปในอนาคต

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นการประเมินลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน แบ่งออกเป็น 2 ตอนย่อย ประกอบด้วย

ตอนที่ 2.1 เป็นการประเมินลักษณะการเรียนรู้แบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2.2 เป็นการประเมินประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้ ซึ่งแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

- (1) เพศ ชาย หญิง
- (2) ช่วงอายุ 15-17 ปี 18-21 ปี 22-25 ปี

ตอนที่ 2 การประเมินด้านลักษณะการเรียนรู้ของเยาวชน

ตอนที่ 2.1 การประเมินลักษณะการเรียนรู้

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในกล่องข้อความที่สอดคล้องตามความคิดเห็นของท่าน

(1) หากท่านต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง ท่านจะเรียนรู้เรื่องนั้นด้วยวิธีการใดบ้าง **(ตอบได้มากกว่า 1 รายการ)**

- เรียนรู้จากสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นตามความสนใจ
- เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ
- เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ
- เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทโทรทัศน์
- เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทวิทยุ
- เรียนรู้ด้วยการสนทนากับบุคคลรอบข้าง
- เรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ
- เรียนรู้จากการเข้าชมแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้
- เรียนรู้จากการท่องเที่ยว
- เรียนรู้จากการค้นคว้าหาข้อมูลจากห้องสมุด
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

(2) หากท่านต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง **วิธีการเดียว**ที่ท่านจะเลือกใช้สำหรับการเรียนรู้ครั้งนั้นคือวิธีการใด (ตอบได้เพียง 1 รายการ)

- เรียนรู้จากสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นตามความสนใจ
- เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ
- เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ
- เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทโทรทัศน์
- เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทวิทยุ
- เรียนรู้ด้วยการสนทนากับบุคคลรอบข้าง
- เรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ
- เรียนรู้จากการเข้าชมแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้
- เรียนรู้จากการท่องเที่ยว
- เรียนรู้จากการค้นคว้าหาข้อมูลจากห้องสมุด
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2.2 การประเมินประสิทธิภาพของแต่ละวิธีการเรียนรู้

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในช่องที่สอดคล้องตามความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์ต่อไปนี้

5	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นว่า	เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นว่า	เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมาก
3	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นว่า	เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพปานกลาง
2	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นว่า	เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพน้อย
1	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นว่า	เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด

ข้อ	วิธีการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	ระดับคะแนนความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	เรียนรู้จากสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต					
2	เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นตามความสนใจ					
3	เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ					
4	เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ					
5	เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทโทรทัศน์					
6	เรียนรู้จากการใช้สื่อประเภทวิทยุ					
7	เรียนรู้ด้วยการสนทนากับบุคคลรอบข้าง					
8	เรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ					
9	เรียนรู้จากการเข้าชมแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้					
10	เรียนรู้จากการท่องเที่ยว					
11	เรียนรู้จากการค้นคว้าหาข้อมูลจากห้องสมุด					

ตอนที่ 3 แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงในช่องที่สอดคล้องกับความเป็นตัวตนของท่านให้มากที่สุด โดยเป็นไปตามเกณฑ์คะแนนต่อไปนี้

1	มีคุณลักษณะนั้นน้อยที่สุด	การปฏิบัติน้อยที่สุด หรือไม่เคยปฏิบัติเลย
2	มีคุณลักษณะนั้นน้อย	การปฏิบัตินานๆ ครั้ง หรือปฏิบัติบางครั้ง
3	มีลักษณะนั้นปานกลาง	การปฏิบัติครั้งหนึ่งของโอกาสที่มีจะปฏิบัติได้
4	มีคุณลักษณะนั้นมาก	การปฏิบัติเกือบเป็นประจำ หรือบ่อยมาก
5	มีคุณลักษณะนั้นมากที่สุด	การปฏิบัติเป็นประจำ หรือปฏิบัติบ่อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	ฉันใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการอ่านหนังสือ					
2	ฉันมักจะตั้งคำถามในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือสงสัยเพื่อสอบถามกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ					
3	ฉันชอบที่จะหาข้อมูลความรู้จากแหล่งข้อมูลหลายๆแหล่ง มากกว่าการที่จะเชื่อเพียงแหล่งข้อมูลประเภทเดียว					
4	ฉันไม่ลังเลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่เป็นประโยชน์					
5	ฉันมักจะชอบวางแผนการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจขั้นตอนก่อนลงมือทำจริง					
6	ฉันมักจะเรียนรู้ด้วยการใช้วิธีการเรียนรู้ที่มากกว่าหนึ่งวิธี					
7	ฉันชอบที่จะทำอะไรให้สำเร็จด้วยฝีมือของตนเอง					
8	ฉันชอบประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองว่าประสบความสำเร็จ หรือมีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไรบ้างเสมอ					
9	ฉันชอบที่จะเขียนบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ฉันได้เรียนรู้เพื่อทบทวนการเรียนรู้ของตัวเอง					
10	ฉันชอบแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยการถ่ายทอดในวิธีที่ฉันถนัด					
11	ฉันยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างในข้อมูลการเรียนรู้ด้วยความพินิจพิเคราะห์					

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
12	ฉันชอบที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อให้ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ฉันยังไม่รู้					
13	ฉันเชื่อเสมอว่าตัวเองมีคุณค่าและมีศักยภาพในการเรียนรู้					
14	ฉันรู้สึกภาคภูมิใจในทุกการเรียนรู้ที่ฉันได้ลงมือทำไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม					
15	ฉันมองเห็นเป้าหมายและภาพความสำเร็จของตัวเองในอนาคต					
16	ฉันเชื่อว่าคนรอบข้างทุกคนล้วนมีคุณค่าและมีศักยภาพในการเรียนรู้เท่าเทียมกัน					
17	ฉันเชื่อว่าบุคคลรอบข้างสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในการเรียนรู้					
18	ฉันมักจะรู้สึกมีแรงจูงใจหรือมีแรงบันดาลใจเมื่อเห็นภาพความสำเร็จของผู้อื่น					
19	ฉันมองว่าสิ่งแวดล้อมคือห้องเรียนที่ดีที่สุด					
20	ฉันเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวสามารถเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ได้เสมอ					
21	ฉันรู้สึกมีความสุขและเรียนรู้ได้ดีในทุกสภาพแวดล้อม					
22	ฉันมองว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ฉันประสบความสำเร็จในชีวิตได้					
23	ฉันเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตฉัน					
24	ฉันมีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม					
25	ฉันสามารถที่จะทำความเข้าใจกับเรื่องราวหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยการใช้เหตุผล และมองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ในเรื่องราวนั้น					
26	ฉันเป็นคนคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยใช้เหตุผลเป็นสำคัญ					
27	ฉันชอบคิดอะไรที่หลากหลายและแปลกใหม่ไปจากเดิม					
28	ฉันสามารถเข้าใจข้อมูลการเรียนรู้ที่ผู้อื่นถ่ายทอดให้ฉัน และสามารถนำไปถ่ายทอดต่อได้อย่างครบถ้วน					
27	ฉันสามารถที่จะจัดการความรู้ที่ฉันรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองได้เสมอ					

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
28	ฉันสามารถบริหารเวลาในการเรียนรู้แต่ละวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
29	ฉันสามารถปรับตัวให้เข้ากับทุกสภาพแวดล้อมที่ฉันอยู่ได้อย่างไม่เป็นปัญหา					
30	ฉันสามารถมีสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นๆ ทั้งที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและไม่เคยรู้จักกันมาก่อน					
31	ฉันสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างเป็นทีมเวิร์คโดยไม่มีปัญหา					
32	ฉันสามารถปฏิบัติงานหรือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสนใจให้สำเร็จได้ด้วยความชำนาญ					
33	ฉันพัฒนาฝีมือในงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสนใจอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง					
34	ฉันสามารถที่จะสร้างอาชีพได้ด้วยตัวฉันเอง					
35	ฉันสามารถเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับการเรียนรู้					
35	ฉันมีความรู้และมีความเข้าใจในสื่อและเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเรียนรู้					
36	ฉันมีความรอบรู้ในด้านข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ และบริบทชุมชนที่ฉันอยู่อาศัย					
37	ฉันสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ และเรื่องราวบริบทชุมชน ให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างถูกต้องและเข้าใจได้					
38	ฉันมีความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน					
39	ฉันสามารถนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในแต่ละวันไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต					
40	ฉันมีความรู้ทางด้านวิชาการที่ได้จากการศึกษาในสถานศึกษา หรือการเข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ					
41	ฉันสามารถนำความรู้ทางวิชาการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้					
42	ฉันมีความรู้ในอาชีพที่ฉันกำลังทำหรือกิจกรรมที่ฉันสนใจ					

ข้อ	รายละเอียดคุณลักษณะ	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
43	ฉันสามารถนำความรู้ด้านอาชีพหรือกิจกรรมที่ฉันสนใจ ไปสู่การปฏิบัติได้จริงด้วยความชำนาญ					
44	ฉันมีความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศ					
45	ฉันสามารถนำความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้					

เครื่องมือชุดที่ 5

แบบวิเคราะห์เนื้อหาองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. ชื่อเรื่อง/หัวข้อ.....
2. ชื่อผู้เขียน/ผู้ทำวิจัย.....
3. ประเภทเอกสาร หนังสือ/รายงาน บทความ วิทยานิพนธ์
 อื่น ๆ.....
4. ปีที่เผยแพร่/พิมพ์เผยแพร่.....

ส่วนที่ 2 แบบวิเคราะห์เนื้อหาองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ประเด็นหัวข้อ	รายละเอียด
1. หลักการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	<div style="text-align: center;"> <p>มหาวิทยาลัย CHULALONGKORN UNIVERSITY</p> </div> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
2. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (นิยาม, คุณลักษณะ, บทบาท)	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นหัวข้อ	รายละเอียด
6. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ตาม อัยาศัย (ประเภท, ความสำคัญ	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
7. วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

เครื่องมือชุดที่ 6

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น “การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย”

(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

คำชี้แจง

1. วัตถุประสงค์

เครื่องมือชุดนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นในแต่ละองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ (2) เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

2. รายละเอียดเนื้อหา

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งแนวทางการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ศึกษาข้อคิดเห็นในแต่ละองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

ส่วนที่ 2 ศึกษาข้อคิดเห็นด้านแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน (สำหรับการวิเคราะห์ผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 4)

3. รายละเอียดการสัมภาษณ์

ชื่อ-สกุลผู้ให้ข้อมูล.....

อายุ.....ปี อาชีพ.....

เพจหรือกลุ่มที่ดูแลบนเครือข่ายออนไลน์.....

4. ข้อคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อการแสดงความคิดเห็น

(1) สิ่งใดที่ท่านมักคำนึงถึงหรือยึดเป็นหลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์

(2) ท่านคิดว่าจะมีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมีการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ในการให้การสนับสนุนกับผู้เรียนรู้บนเครือข่ายสังคมออนไลน์

(3) ท่านคิดว่าผู้จัดหรือผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ควรจะมีลักษณะหรือบุคลิกลักษณะอย่างไรบ้าง

(4) ท่านคิดว่าผู้จัดหรือผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ ควรจะมีบทบาทหรือความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง

(5) ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา

(6) ท่านคิดว่าสื่อสังคมออนไลน์ หรือที่เรียกกันว่าโซเชียลมีเดียประเภทใด ที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระกับกลุ่มเยาวชนในปัจจุบันมากที่สุด

(7) ท่านคิดว่าการเรียนรู้ของเยาวชนบนเครือข่ายออนไลน์นั้น เกิดขึ้นในลักษณะใดได้บ้าง

(8) ท่านคิดว่าแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเยาวชนในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระคือแหล่งข้อมูลจากที่ใด เพราะเหตุผลใด

(9) กิจกรรมใดบ้างที่ท่านใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์

(10) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนทำให้การเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ประสบความสำเร็จ

(11) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

เครื่องมือชุดที่ 7

แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความคิดเห็นจากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบ

(สำหรับเยาวชน)

วัตถุประสงค์

แบบประเมินฉบับนี้พัฒนาขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบในด้านประสิทธิภาพของรูปแบบต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาจุดบกพร่องที่ยังมีอยู่ในรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้การนำไปใช้นั้นเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ให้เยาวชนสามารถตอบได้อย่างอิสระ

ตอนที่ 2 เป็นการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ให้เยาวชนสามารถตอบได้อย่างอิสระ

ตอนที่ 1 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

คำชี้แจง กรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริงและตามความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านเข้าใจความหมายของคำว่า “การเรียนรู้ตามอัธยาศัย” ว่าอย่างไร
2. จากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นไปตามที่ท่านเข้าใจหรือไม่ อย่างไร
3. จากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบ ทำให้มุมมองความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร
4. ท่านคิดว่ามีสิ่งใดบ้างที่ทำให้การเรียนรู้ตามเป้าหมายของท่านประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี
5. ตลอดช่วงเวลาที่เข้าร่วมการทดลอง ท่านคิดว่ามีคุณลักษณะใดบ้างที่เปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (พฤติกรรม เจตคติ ทักษะ ความรู้)
6. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนในการสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้จากการเข้าร่วมทดลองรูปแบบ
7. ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่อาจเป็นเงื่อนไขทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ในรูปแบบ
6. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้สมบูรณ์หรือไม่

ตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบในการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ท่านคิดว่าท่านมีคุณลักษณะเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้างภายหลังเข้าร่วมการทดลองรูปแบบ

คุณลักษณะด้านนิสัยและพฤติกรรม

- นิสัยรักการอ่าน
- พฤติกรรมการวางแผนการเรียนรู้
- การจดบันทึกหรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้
- นิสัยหรือพฤติกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติม

คุณลักษณะด้านเจตคติ

- มองเห็นเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิตของตนเอง
- เชื่อว่าการเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิต
- มีความสุขทุกครั้งที่ได้เรียนรู้
- เจตคติอื่น ๆ เพิ่มเติม

คุณลักษณะด้านทักษะ

- ความสามารถในการบูรณาการความรู้
- ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ
- ความสามารถในการพัฒนาฝีมือหรือกิจกรรมที่สนใจ
- ทักษะอื่น ๆ เพิ่มเติม

คุณลักษณะด้านความรู้

- ความรู้ด้านวิชาการ
- ความรู้ด้านสังคม
- ความรู้ด้านอาชีพหรือกิจกรรมที่สนใจ
- ความรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม

เครื่องมือชุดที่ 8

แบบประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น
บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
(สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

เรียน ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาตลอดชีวิต ขอความกรุณาท่านได้โปรดแสดง
ความคิดเห็นต่อ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น
บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบตามรายละเอียด
ด้านล่างนี้

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ความร่วมมือประเมินตรวจสอบ
(ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย

นิสิตระดับปริญญาโทชั้นบริหาร

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในช่องข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมี
เกณฑ์การประเมินค่าดังนี้

ด้านความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบ

5 หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึงมีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ด้านความเป็นไปได้ทางปฏิบัติขององค์ประกอบ

- 5 หมายถึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด
 4 หมายถึงมีความเป็นไปได้มาก
 3 หมายถึงมีความเป็นไปได้ปานกลาง
 2 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อย
 1 หมายถึงมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

แบบประเมินความถูกต้องเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของ (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

องค์ประกอบในการประเมิน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1. องค์ประกอบด้านหลักการ										
2. องค์ประกอบด้านผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้										
3. องค์ประกอบด้านผู้เรียนรู้										
4. องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้										
5. องค์ประกอบด้านสื่อสังคมออนไลน์										
6. องค์ประกอบด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้										
7. องค์ประกอบด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้										
8. องค์ประกอบด้านกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้										

ประเด็นสำหรับการประชุมสนทนากลุ่ม

วัตถุประสงค์สำหรับการสนทนากลุ่ม

- (1) เพื่อประเมิน (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
- (2) เพื่อหาปัจจัยและเงื่อนไข (เพิ่มเติม) จากการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน
- (3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม

1. ท่านคิดว่า (ร่าง) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในชื่อ “พีเลียงออนไลน์” มีความเหมาะสมหรือไม่ ควรมีการปรับแก้เนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอย่างไรบ้าง โปรดให้ข้อเสนอแนะ
2. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้การใช้ (ร่าง) รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในชื่อ “พีเลียงออนไลน์” มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ
3. ท่านคิดว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่อาจจะเป็นข้อจำกัดของการนำ (ร่าง) รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในชื่อ “พีเลียงออนไลน์” ไปใช้ในการปฏิบัติจริง
4. ท่านคิดว่าจะมีแนวทางใดที่จะช่วยให้แก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากรูปแบบนั้นได้บ้าง และหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันใดบ้างที่ควรมีส่วนในการขับเคลื่อนแนวทางนั้นให้ประสบความสำเร็จ
5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

เครื่องมือชุดที่ 9

ใบประเมิน (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้าง
คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

(สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

เรียน ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาดูชีวิต ขอความกรุณาท่านได้โปรดแสดง
ความคิดเห็นต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้าง
คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน ดังประเด็นคำถามที่กำหนดให้

ผู้วิจัยกราบขอพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ความร่วมมือประเมินตรวจสอบ
(ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็น
บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย

นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในช่องข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมี
เกณฑ์การประเมินค่าดังนี้

ด้านความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบ

5	หมายถึงมีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึงมีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึงมีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

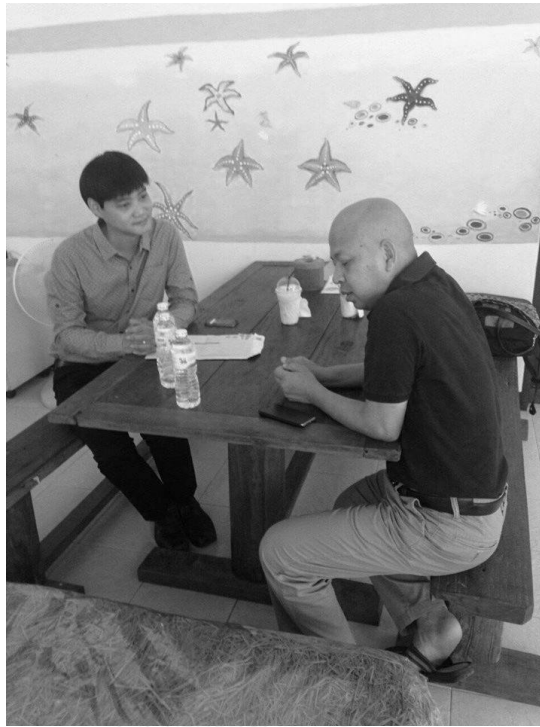
ภาคผนวก ฉ
ตัวอย่างการภาพการเก็บข้อมูลในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

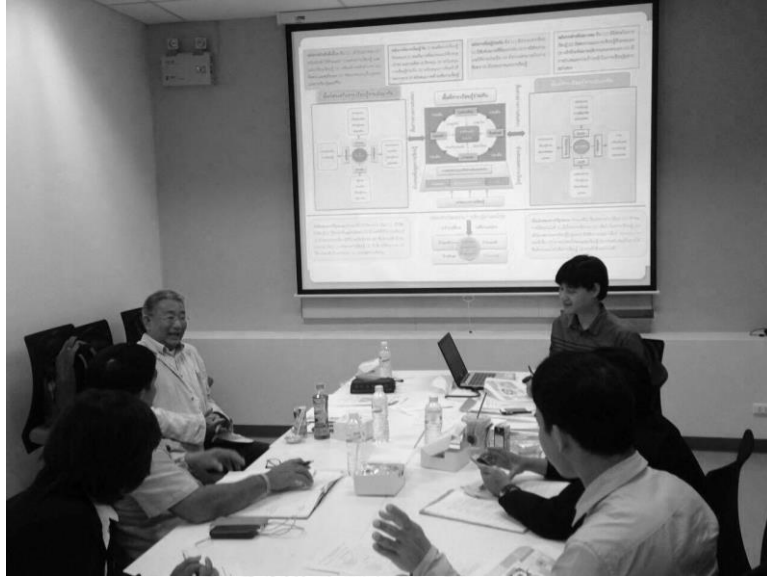

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย เกิดวันที่ 11 พฤศจิกายน 2526 เป็นคนจังหวัดจันทบุรีโดยกำเนิด สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา (เกียรตินิยมอันดับ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2555

ประวัติการทำงาน เคยเป็น Fitness Instructor บริษัทฟิตเนสเฟิส (ประเทศไทย) ในปี พ.ศ. 2549-2550 และเป็นติวเตอร์อิสระในช่วงปี พ.ศ. 2552-2555

